

1900 - 1910

1911 - 1920

1921 - 1930

1931 - 1940

1941 - 1950

1951 - 1960

1961 - 1970

1971 - 1980

1981 - 1990

1991 - 2000

2000 - 2010

1900 - 1910

1911 - 1920

1921 - 1930

1931 - 1940

1941 - 1950

1951 - 1960

1961 - 1970

1971 - 1980

1981 - 1990

1991 - 2000

2000 - 2010

1900 - 1910

1900

⇒ Prawdopodobnie od około roku 1900 /jeszcze za czasów niemieckich/, wychodziło u nas pismo urzędu miasta o nazwie „Rybniker Stadtblatt" (Rybnicki Biuletyn Miejski).

⇒ W powiecie rybnickim, według urzędowych spisów ludności, Polacy stanowili w roku 1900 84,5% mieszkańców, gdy jeszcze w 1861 roku 88,4%, w 1890 84,8%.

⇒ Z biegiem lat, rybnicka parafia pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej bardzo się powiększała. W 1900 roku należało do niej około 30 wsi i osad, w których mieszkało 25 tysięcy parafian. Był to wielki duszpasterski problem, gdyż w jedynym rybnickim kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej wszyscy parafianie na niedzielnych Mszach św. najzwyczajniej się nie mieścili. Ukończony też został nowy budynek szkolny przy kościele, na mocy uchwały korporacji miejskiej z dnia **27 kwietnia** 1900 roku.

⇒ Od niepamiętnych czasów chwałęcizanie chodzili do „starego kościoła” w Rybniku. Mieli jednak we wsi swoje „religijne centrum”. Był to stary dąb, do którego przybity był krzyż, jakiś święty obraz i dzwon, którym zwoływano mieszkańców w ważnych sprawach i bito „na trwozę”. W tym miejscu, około 1900 roku, za zgodą rybnickiego proboszcza, wybudowano kaplicę pod wezwaniem św. Jana Nepomucena. To jednak nie zmieniło przynależności Chwałęcic do parafii rybnickiej.

⇒ W 1900 roku, jubileuszowym, powstała kapliczka z figurą Matki Boskiej i krzyżem z wizerunkiem Chrystusa. Kapliczka ta ma 6 m wysokości i stoi obok mostu nad rzeką Nacyną (przy dzisiejszej ulicy Rudzkiej).

⇒ Rybnik zmieniał swe oblicze. Wznoszono coraz wyższe kamienice, murowane z cegły i pokryte dachówką. Powstały okazałe budowle publiczne: dworce kolejowe, budynek starostwa, szpital, ciąg domów przy obecnej ul. Mikołowskiej, dwa domy handlowe, wille dla urzędników, itp. Miasto nabrało nowoczesnego charakteru, chociaż przy mniej reprezentacyjnych ulicach sporo było jeszcze domków drewnianych lub rozsypanych się murowanych, zamieszkiwanych przez biedotę.

⇒ Po wybudowaniu w Rybniku gazowni miejskiej, oświetlano gazem nie tylko ulice, ale zaczęto go używać w kuchniach domowych. Rybnik był też jednym z pionierów kanalizacji na Śląsku, którą przeprowadziła firma Halle. Rybnik miał też swój własny park miejski, wybudowano także szpital dla umysłowo chorych, należący do największych w Europie. Rybnik diametralnie więc zmienił swój charakter, stał się nowoczesnym miastem przemysłowym.

⇒ Wieś Kłokocin liczyła 300 mieszkańców. Radziejów osiągnął około 1000 mieszkańców. Na Raszowcu nigdy nie mieszkało dużo ludzi, było tam zaledwie 15 domostw.

⇒ Od 1900 roku zaczęła się nowa era w dziejach Śląska. W sferze gospodarczej wszedł on w okres imperializmu, w dziedzinie politycznej walka o równouprawnienie ludności polskiej i niemieckiej osiągnęła dalszy postęp. Nastąpiła także aktywizacja ruchu robotniczego i związkowego, zaś kryzys gospodarczy sprzyjał koncentracji kapitału i produkcji. Dotyczyło to także rybnickiego górnictwa.

⇒ Powstało Gwarectwo Węglowe „Charlotte” z siedzibą w Czernicy pod Rydułtowami. Łączyło ono 4 kopalnie: „Charlotte”, „Leon”, „Erbreich”, „Schreiber”, tworząc spółkę akcyjną. O ile w 1900 roku górnik rybnickiego okręgu wydobywał przeciętnie rocznie 244 tony węgla, to na jednego pracownika górnośląskiego przypadało 360 ton wydobytego węgla.

⇒ W 1900 roku w powiecie rybnickim pracowało 4168 górników.

⇒ W kopalni „Charlotte” miały miejsce strajki, w których pracownicy żądali podwyżki płac i należytego traktowania ich przez dozór. Akcja ta nie przyniosła sukcesu. W roku 1900 siłą pociągową w kopalniach na dole były konie, np. w niedobczyckiej kopalni „Rymer” pod ziemią pracowało ich 14.

⇒ Drugim zakładem o branży metalowej po rybnickiej „Silesii”, była fabryka gliwickiego konstruktora maszyn Karola Strzody, zbudowana w Rybniku przed rokiem. W jej skład wszedł zakład budowy maszyn i odlewnia żelaza. Dało to początek obecnej „Ryfamie”.

⇒ W 1900 roku przeszczepiono do Rybnika z Poznania Towarzystwo Czytelni Ludowych i wypożyczalnię, udostępniającą polską książkę. Miało ono swe placówki w Rybniku, Książenicach i Pszowie. Warto także wspomnieć o polskich księgarniach Ignacego Buły, a także o zasłużonych kolporterach polskich gazet: Alojzym Prusie w Orzepowicach, Edwardzie Pierchale w Kamieniu i Książenicach, Józefie Gaszce i Walentym Wieczorku w Niedobczycach, Karolu Malinie w Ligocie Rybnickiej i Paruszowcu, J. Szaflarczyku i F. Marszoliku w Radoszowach i Niewiadomiu.

⇒ Jak wiele innych organizacji, również rybnicki „Sokół” (Towarzystwo Gimnastyczne) narażony był na ustawiczne prześladowania władz niemieckich. Wiedziały one, iż na członkach tej organizacji, oprócz ćwiczeń cieleśnych, spoczywał obowiązek czytania polskich książek i zapoznawania się z historią literatury polskiej, rozpowszechniania wydawnictw polskich, odbywania wspólnej nauki języka polskiego i udział w organizowanych odczytach na tematy związane z przeszłością narodu. Z początkiem roku policja aresztowała 10 członków gniazda, których sąd w Raciborzu skazał na karę grzywny i więzienia, co w konsekwencji doprowadziło do zaprzestania działalności przez pozostałych członków i upadku gniazda. Mimo licznych prób ćwiczeń nie podjęto.

⇒ **27 kwietnia** przy ul. Cmentarnej w Rybniku podjęto budowę dużej szkoły elementarnej.

1901

⇒ **5 maja** odbyło się zebranie założycielskie Banku Ludowego. Statut jego podpisali: Emanuel Białas, Franciszek Gitner, Antoni Jaworowicz, Antoni i Szymon Wieczorek.

⇒ W tym roku generalne hasło odwrócenia się od niemieckiej partii Centrum rzucił Wojciech Korfanty, wydając głośną broszurę „Precz z Centrum”, rozpowszechnianą również na ziemi rybnickiej.

⇒ Ważną rolę w życiu polskiej ludności odgrywały różnego rodzaju spółdzielnie. Wychodząc naprzeciw działalności gospodarczej polskiego drobnomieszczactwa i chłopów, która wymagała oparcia na własnej bankowości, w 1901 roku z inicjatywy dr Antoniego Jaworowicza, założono w Rybniku spółdzielnię kredytową. Jednym z członków trzyosobowego zarządu został kupiec rybnicki Ryszard Grubert. W skład rady nadzorczej weszli: młynarz, właściciel 60 ha gospodarstwa rolnego, przedsiębiorca budowlany, lekarz i dwóch bogatszych chłopów.

⇒ Do tego roku w Rybniku działał starosta powiatowy Germander.

1902

⇒ Niedobczyckiej kopalni nadano nazwę: „Römer Grube”, od nazwiska Adolfa Fryderyka Römera - geologa, profesora Uniwersytetu Wrocławskiego, badacza złóż węglowych m.in. na ziemi rybnickiej. Właścicielem kopalni był kupiec berliński, „baron węglowy” Fryderyk von Friedlaender - Fould.

⇒ **1 kwietnia** nastąpiło w Rybniku uroczyste otwarcie polskiego Banku Ludowego, którego współzałożycielem Frelichem z Ligoty był Jan Szuła z Przegędzy - zasłużony działacz społeczny. Bank dał oparcie polskiemu rzemiosłu, drobnym rolnikom i kupcom. Pierwszym dyrektorem Banku został Florian Piecha. Bank był od początku ostają polskości.

⇒ We wsi Kłokocin osiedlało się coraz więcej ludzi, wybudowano nowe domy, a nawet szkołę powszechną.

⇒ Powiększono leźnicę dla robotników okolicznych kopalń i zakładów hutniczych do budowy jedno skrzydło.

⇒ W 1902 roku w Botrop polscy robotnicy powołałi Zjednoczenie Zawodowe Polskie (ZZP).

⇒ Także w Rybniku powstało Polskie Towarzystwo Wyborcze (PTW), w którym rybniczani reprezentowali: ks. Antoni Pendziałek z Boguszowic i gliwiczani, ale wkrótce mieszkaniec Rybnika - dr Marian Róžański.

⇒ Od czasu do czasu Niemcy mimowolnie przyznawali, że ziemię rybnicką zamieszkuje lud polski. Na przykład w konkursach ogłaszanych w prasie na stanowiska w rybnickiej Komunalnej Kasie Oszczędnościowej, stawiano od 1902 roku warunek - kandydat oprócz języka niemieckiego musiał znać dobrze język polski.

⇒ Oddano do użytku szkołę elementarną przy ul. Cmentarnej.

1903

⇒ W **kwietniu** spadło tyle śniegu, że pod jego ciężarem zawaliło się kilkanaście chat. Przełożono też o tydzień uroczystości pierwszej komunii świętej.

⇒ **2 maja** przybył do Rybnika biskup pomocniczy diecezji wrocławskiej ks. Henryk Marks, w celu udzielenia sakramentu bierzmowania dla 3912 osób. Udzielanie go w tak małym kościele, gdy sami bierzmowani wchodzili do kościoła na cztery zmiany, jedynie przyspieszyło zgodę na budowę nowej - większej świątyni, o którą się miasto starało. Zgodę wydano kilka tygodni później. O pozwolenie na budowę tego kościoła zabiegał ks. proboszcz Edward Bolik. Udało się to dopiero jego następcy. Frantektem był Ludwik Schneider z Opola.

⇒ W poniedziałek, **14 września** rozpoczęto budowę kościoła św. Antoniego, do której użyto wysokogatunkowej cegły z cegielni mieszczącej się w Wielopolu, będącej własnością rodziny Woźniczka. Do końca roku wylano wszystkie fundamenty.

⇒ W 1903 roku powstał krzyż stojący na rozwidleniu dróg w Jejkowicach.

⇒ Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wincenty Lutosławski, założył w Krakowie neofilarecką organizację pod nazwą Eleusis. Prowadziła ona akcję „narodowego uświadomienia, powiazaną silnie ze swoistą interpretacją twórczości Mickiewicza w oparciu o postulaty etyczne”. Idee tej organizacji szybko przeniknęły przez kordon zaboru pruskiego i wkrótce już pierwsze związki eleuzyńskie powstały na Górnym Śląsku, początkowo w regionie przemysłowym, a następnie w szeregu innych jego miejscowości. Istnieją przesłanki świadczące o tym, że organizacja ta szczególnie silnie rozwijała się na ziemi rybnickiej. Jej członkami byli m.in.: Jan Szuła z Przegędzy, Ignacy Buła z Rydułtów i Jan Skupień z Wodzisławia Śl.; o nich to i ich „pracy, którą na ziemi śląskiej pełnili z misjonarską żarliwością” pisze później Innocenty Libura w artykule zatytułowanym „Ostatni elsonie na Śląsku”.

⇒ Z oczekiwanym programem wystąpiła na początku XX wieku Narodowa Demokracja, nowy, prężny ruch narodowo radykalny. Przywódcy tego ruchu Wojciech Korfanty i Jan Jakub Kowalczyk zyskali oparcie w znacznej części społeczeństwa, chociaż na niedługo. W wyborach w 1903 roku w okręgu pszczyńsko - rybnickim, wystawiono kandydaturę J. J. Kowalczyka, pochodzącego z Krzyżkowic w powiecie pszczyńskim, a pełniącego funkcję redaktora katowickiego „Górnoślązaka”. Wyniki wyborów przyniosły zaskakujący- zwłaszcza dla Centrum- rezultat. Kowalczyk uzyskał 13.151 głosów, Faltin, kandydat Centrum, adwokat, znany z ataków wobec ruchu radykalnopolskiego - 10.477, kandydat Partii Rzeszy ks. v. Ratibor - 4.189, socjaldemokrata Franciszek Szołtysek z Orzesza, piastujący funkcję sekretarza Socjaldemokratycznego Związku Zawodowego Górników - 130, przedstawiciel wolnomyślących, Eugen Richter z Berlina, za ledwie 35 głosów. Podobnie kształtował się układ wyników wyborczych w Rybniku. Kowalczyk uzyskał tu 201 głosów, Faltin- 77, ks. v. Ratibor - 30, a Szołtysek - 9. O ostatecznym zwycięstwie Faltina w okręgu

wyborczym pszczyńsko - rybnickim, w wyborach ścisłych zdecydowali w znacznym stopniu zwolennicy kandydata Partii Rzeszy, którzy niemal w całości oddali swe głosy na kandydata Centrum. W powiecie rybnickim w wyborach ścisłych zwyciężył Kowalczyk, otrzymując 7.490 głosów, a Faltin 6.412.

⇒ Przykładu wyzwania się polskiego ruchu narodowego spod wpływów niemieckiej Katholische Zentrum-Partei, która wykorzystywała ten ruch dla realizacji własnych celów, dostarczył odbyty **17 maja** w Rybniku wiec wyborczy, zwołany przez miejscowy „Männerverein”. Przysłuchująca się przemówieniu Faltina liczna grupa Polaków, w momencie, gdy przeszedł on do podkreślania zasług Centrum dla obrony interesów narodowych ludności polskiej, na znak protestu, z okrzykami „Precz z Centrum z Górnego Śląska”, opuściła salę. Odtąd też, jak pisał w 1903 roku „Górnoślązak”, kościoły, a szczególnie kazalnice i spowiednice, stały się przybytkami dla popisów i przemówień politycznych. W powiecie rybnickim do najbardziej zagorzałych przeciwników obozu narodowo-radykalnego należeli księża, jak ks. Smykalla z Rybnika, ks. Schliwa z Jankowic Rybnickich czy kapelan Bojdoł z Żor, który wystąpił z ostrym atakiem na Kowalczyka i jego zwolenników wśród ludności polskiej.

Wachlarz poczynań władz policyjnych wobec polskich organizacji kulturowo-oświatowych był szeroki i zróżnicowany. I tak np. w 1903 roku rozwiązano działające w Rybniku Towarzystwo Polsko-Katolickie św. Barbary, uznając je za organizację polityczną. Pretekstem było wystąpienie członka tego Towarzystwa, Jana Morawca, który namawiał zebranych do założenia konsumu. Równoległe z walką klasową toczyły się zmagania o zachowanie polskości na ziemi rybnicko-wodzisławskiej. Po zakończeniu kulturkampfu przez cztery lata trwała tzw. era Capriviego - następcy Bismarcka, który stosował bardziej liberalną elastyczną politykę wobec mniejszości narodowych II Rzeszy. Jednak w 1894 roku kurs ten zaostrozono. Utworzony w tymże roku w Poznaniu Związek Popierania Niemczyzny na Kresach Wschodnich (Osmarkenverein), zwany hakatą, różnorodnymi środkami narzucał społeczeństwu germanizację. To z jego inspiracji Reichstag w 1903 roku uchwalił osławione ustawy o dodatkach kresowych (Ostmarkenzulagen).

⇒ Ruszyła budowa kopalni „Donnersmarck” w Chwałowicach. Prace rozpoczęły się we wrześniu pod okiem inspektora górniczego, późniejszego dyrektora - Bresslera. Ukończono wiercenia badawcze prowadzone od 1900r, wykonując 9 otworów do głębokości około 370 metrów. Wyjątkiem były otwory: „Chwałowice I”, którego głębokość osiągnęła 375 m. i otwór „Chwałowice II”, który wiercono do głębokości 1.250 m. W otworze „Chwałowice II” rozpoczęto jesienią tego roku głębianie szybu o średnicy 5 m. Po paru metrach natrafiono na kurzawkę, która zahamowała tempo robót.

⇒ W 1903 roku Friedlanderowie posiadając już kopalnię "Römer Grube" dokupili kopalnie „Emma” i „Anna” oraz rozległe pola górnicze. Utworzyli Rybnickie Gwarectwo Węglowe (Rybniker Steinkohlen Gewerkschaft), z obszarem górniczym 137 km kw., które rozbudowało wymienione kopalnie. Zbudowali także dwie brykietownie, koksownię i elektrownię oraz kupili znaczne majątki ziemskie

⇒ Do tego roku w Rybniku działał starosta Plewig.

1904

⇒ **14 marca**, po zimowej przerwie ruszyły ponownie prace przy kościele św. Antoniego. **9 maja** zastrajkowały dziewczęta "noszące wapno i cegły przy budowie kościoła...". Otrzymywały one za 11 godzinny dzień pracy 1,10 mk, gdy taryfa przewidywała minimum 1,30 mk. Przedsiębiorca budowlany zmuszony został do przeprowadzenia podwyżki płac. Położono kamień węgielny poświęcony **13 czerwca** i tego roku mury wyciągnięto aż pod sklepienie.

⇒ Rozpoczęto restaurowanie budynku rybnickiego zamku.

⇒ Do Rybnika przybył dr Feliks Biały, obejmując praktykę po dr Jaworowiczu, który na skutek szykan i prześladowań zmuszony był opuścić Rybnik. Dr Feliks Biały kontynuował pracę dr A. Jaworowicza także na niwie narodowej.

⇒ W wyborach głównych do Landtagu dojście Kowalczyka, przede wszystkim kosztem centrowców, było dużym sukcesem tego młodego, narodowo-radykalnego ruchu. Kandydaturę Kowalczyka wysunęła początkowo endecja. Kiedy jednak zorientowano się, że nie ma on szans na zwycięstwo wyborcze i że jego kandydatura może wywołać sprzeciw ze strony Adama Napieralskiego, wystawiono jako kandydata ks. Antoniego Pendziałka. Centrum przeciwstawiło mu ks. Stephana, a rządowcy radcę szkolnego Rzesnitzka. W czasie kampanii wyborczej, po opublikowaniu odezwy Polskiego Komitetu Wyborczego, popierającej ks. Pendziałka, doszło do kompromisu w obozie polskim. Ks. Jan Kapica, a następnie „Katolik”, opowiedzieli się za kandydatem Centrum, które wypowiedziało walkę endecji. W wyborach ścisłych dzięki poparciu endecji, zwyciężył Rzesnitzek. Endecja, oddając na niego głosy, chciała tym samym udowodnić centrowcom, że bez pomocy Polaków i wbrew nim nie potrafią oni utrzymać dotychczasowych pozycji.

⇒ W **październiku** po raz pierwszy zastrajkowali robotnicy kop. "Römer" żądając podwyżki płac o 10 proc. i utrzymania dniówkowego systemu pracy (dyrekcja zarządziła system akordowy).

⇒ Szyb „Chwałowice II” zglębiono do głębokości 400 m., a na głębokości 390 m oznaczono poziom wydobywczy. Zaczęto drążyć szyb II.

⇒ Karcznię w Ligocie u zbiegu ulic Żorskiej i Boguszowickiej, Jan Kaczmarczyk powierzył swojemu zięciowi, potomkowi francuskiego żołnierza napoleońskiego, Filipowi Moisa.

⇒ Na Ligocie powstała konkurencyjna karczma - "Zajazd przy Polnym Zameczku".

⇒ Reichstag wydał ustawę o osadnictwie, na mocy której administracja niemiecka nie dopuszczała do zakupu ziemi przez Polaków i nie wydawała im zezwoleń na budowę domów.

1905

⇒ W kościele św. Antoniego rozpoczęło się układanie poszycia dachowego i stawianie wież, zamontowano też zegary, rynny oraz krzyże i gromochrony na wieżach.

⇒ Podczas rządów burmistrza Otto Gunthera, siedzibę władz miasta przeniesiono do kamienicy przy ulicy Miejskiej (dawniej Dworcowa). Budynek ten już nie istnieje. Władze miasta odkupiły go po zmarłym radcy medycznym doktorze Pyrkoszu. Nad wejściem umieszczono duży herb miasta z napisem „Stadthaus” (urząd miasta).

⇒ W centrum miasta oddano budynek Poczty zbudowany w stylu pseudo-renesansowym.

⇒ Następuje największy rozwój dzielnic. Na Zamysłowie wybudowano szkołę, zelektryfikowano całą wieś, utwardzono wodzisławską szosę, zagospodarowano pod względem rekreacyjnym stawy na „Okrzeszyńcu”, zorganizowano plac zabaw przy remizie Ochotniczej Straży Pożarnej itd.

⇒ W dzielnicy Meksyk zbudowano wieżę ciśnień tzw. „wieżę wodną”.

⇒ Teren Grabowni był własnością klasztoru cystersów w Rudach, ale pod względem kościelnym wieś od samego początku należała do parafii rybnickiej. Dopiero w 1905 roku w Grabowni powstała kapliczka p.w. św. Urbana, patrona rolników. Od tego czasu

nabożeństwa - różaniec, majowe czy nieszpory - odprawiali u siebie, ale na Msze św. nadal chodzili do „starego kościoła” w Rybniku.

⇒ W 1905 r. Załoga " Römer Grube" liczyła 769 osób. Było wśród nich około 100 młodocianych (14-16 lat) oraz 40 kobiet, a ich zarobki były o połowę mniejsze od przeciętnej płacy w kopalni. W pierwszych 10 latach istnienia kopalni zginęło tu 39 górników.

⇒ Zatrudnienie w kopalni „Szczęście Beaty” wynosiło 400 osób, a wydobyte roczne 119.780 ton.

⇒ W otworze "Chwałowice II" - szybie, dotarto do pierwszych pokładów węgla na głębokości 217 m.

⇒ W tym roku, kierownictwo nad rybnicką lecznicą dla robotników objął lekarz knapszaftowy dr Schon.

⇒ Wydarzenia rewolucyjne 1905 roku w Królestwie Polskim i nasilenie walk strajkowych w zachodnich Niemczech wpłynęły na zaostrzenie się walki górnośląskich górników, a także na rozwój życia zawodowego. Najpierw strajk objął Zabrze, a w dniu **5 lutego** za nim poszły załogi również z powiatu rybnickiego. Porzucili pracę górnicy kopalni "Charlotte", „Beatensglück", "Emmy", "Anny", "Redena", "Römera" i "Hoym - Laury", a liczba strajkujących osiągnęła 72% ogólnego stanu załóg górniczych w tym rejonie. Wysłano postulaty ekonomiczne. Strajkujący domagali się wprowadzenia 9-cio godzinnego dnia pracy, podwyższenia zarobków o 20-25 %, zniesienia kar dyscyplinarnych, podniesienia deputatów węglowych, które w tym czasie wynosiły średnio 3 tony na pracownika oraz ludzkiego traktowania robotników przez dozór i administrację, a także domagano się uznania związków zawodowych, zaniechania represjonowania przywódców strajku. Wybrano delegatów do rozmów z zarządami kopalń. Te jednak oświadczyły, że na żadne ustępstwa nie pójdą. Po 10-ciu dniach, mimo pomocy Bochumskiego Związku Górników, strajkujący pozostali bez środków do życia, wskutek czego akcja załamała się. Związek Wzajemnej Pomocy opowiedział się przeciwko strajkowi, rozbijając jednolitość ruchu. **13 lutego** delegaci kopalń postanowili jednak kontynuować walkę do ostatecznego zwycięstwa. Najdłużej trwali górnicy rybnicki. Fali strajkowej, która została zakończona **15 lutego**, towarzyszyły masowe zebrania, na których zapoznawano górników z aktualną ich sytuacją, ze znaczeniem ruchu socjalistycznego i zawodowego. Wyniki strajku były minimalne. Nie spełniono zasadniczych postulatów. Natomiast nastąpiły represje i szykany. Dyrekcje kopalń ogłosiły lokaut. W okręgu rybnickim z kopalń zwolniono 630 tj. ok. 7,5% najbardziej aktywnych górników, usuwając ich także z kopalnianych mieszkań. Wielu z nich musiało szukać chleba poza Górnym Śląskiem.

⇒ W pierwszym kwartale roku, w okresie nasilających się walk strajkowych, do związku górników wstąpiło 993 nowych członków. Związek Niemieckich Górników w 1905 roku zmienił nazwę na Związek Górników w Niemczech, podkreślając tym samym, iż jest to organizacja skupiająca nie tylko górników niemieckich, ale wszystkich górników zatrudnionych na terenie Niemiec. Nowe jakościowo warunki do umasowienia tego ruchu na Górnym Śląsku miała zapewnić reorganizacja związku, która przyniosła podział na obwody i filie. Jeden z nowo utworzonych obwodów miał swą siedzibę w Rybniku.

⇒ W 1905 roku organizacja „Eleusis” na Górnym Śląsku została zdekonspirowana, a jej członkowie postawieni przed sądem w Gliwicach. Po procesie działalność elsów - organizacji założonej przez profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Wincentego Lutosławskiego, w okręgu rybnickim osłabła, mimo że władze pruskie nie wysledziły ich obecności. Aresztowania ominęły rejon rybnicki, niemniej jednak wpłynęły hamująco na dalszą działalność istniejących tu kół. Z członków tej młodzieżowej organizacji - jak wspomina Maksymilian Basista - rekrutowali się późniejsi wybitni działacze narodowi.

1906

⇒ Wieże kościoła św. Antoniego osiągnęły 95 m wysokości. Cały ten rok przeznaczony był na porządkowanie obejścia kościoła, wyposażanie wnętrza i zawieszenie dzwonów.

⇒ Wybudowano nowe szkoły w Ligocie i na Piaskach.

⇒ Szpital psychiatryczny kupił zabudowania mieszkalne i gospodarcze po zakładzie kuźniczym.

⇒ W Rybniku przestała funkcjonować filia gliwickiego konsumu "Merkury", do którego należeli drobni, polscy kupcy i rzemieślnicy. Konsumy łączyły w sobie ideę spółdzielczości spóżywców z ideą spółdzielczości oszczędnościowo - pożyczkowej.

⇒ Kolejną polską organizacją po zawieszeniu "Sokoła" było powołane w tym roku przez ks. dra Franciszka Brudnioka "Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży".

W kopalni "Donnersmarck", w drażonym szybie " II", osiągnięto głębokość 405 m. Na głębokości 390 m założono poziom wydobywczy, który połączono z poziomem szybu I. Kiedy drażono szyby, równocześnie trwała na powierzchni budowa obiektów przyszłej kopalni: budynku zarządu i administracji, kotłowni, elektrowni, warsztatów mechanicznych, sortowni, płuczki, wieży ciśnień i innych.

⇒ **22 grudnia** zmarł na zawał serca w wieku 77 lat ksiądz Teodor Kremski. Był niezwykłym duchownym, doktorem prawa, kapelanem szpitala św. Juliusza i filantropem, który poświęcił Rybnikowi ostatnie 34 lata życia.

1907

⇒ **21 stycznia** nadeszło z policji zezwolenie na używanie kościoła św. Antoniego, a jego poświęcenie nastąpiło dopiero **29 sierpnia**. Był to dla Rybnika wielki dzień. Uroczystości rozpoczęły się w kościele Matki Boskiej Bolesnej, który odtąd nazywać się będzie „starym kościołem”, a następnie wszyscy procesjonalnie przystrojonymi ulicami przeszli do kościoła św. Antoniego - nazywanego odtąd „nowym kościołem”. W tydzień później starą kaplicę św. Antoniego rozebrano, a figurę wniesiono do „nowego kościoła”. Wybudowany wielkim wysiłkiem kościół św. Antoniego dzięki swym 95 metrowym wieżom do dnia dzisiejszego pozostał największą świątynią na Górnym Śląsku i nazywany jest „Katedrą Ziemi Rybnickiej”.

⇒ Dzięki staraniom ks. proboszcza Franciszka Brudnioka **27 września** nowy rybnicki kościół otrzymał jako relikwię część Krzyża Świętego, relikwie św. Jacka, św. Jadwigi, św. Antoniego, oraz fragmenty szat św. Franciszka i św. Klary. Relikwie te, których autentyczność potwierdził kardynał Piotr Respighi, umieszczono pod mensą głównego ołtarza.

⇒ Zakończono trwające trzy lata restaurowanie rybnickiego zamku.

⇒ Do „starego Rybnika” (rozumianego dzisiaj jako centrum) przyłączono Smolną, pierwszą dzielnicę Rybnika. Wieś ta istniała już w średniowieczu i specjalizowała się w produkcji węgla drzewnego i smoły.

⇒ Nazwa wsi jest więc związana z zajęciem jej mieszkańców. Natomiast w herbie wsi znanym już w XVIII wieku umieszczona jest smolarnia, czyli piec do wypalania smoły.

⇒ W 1907 roku powstała w Grabowni leśniczówka znajdująca się nad brzegiem stawu i pod "ścianą" lasu.

⇒ W tym roku Władysław Weber zamieszkał w Rybniku, gdzie w tutejszym urzędzie zatrudniono go jako referenta. Były to wprawdzie „niemieckie czasy” i Rybnikiem rządził wtedy burmistrz Otto Günther, dla którego dyscyplina i pracowitość liczyły się nade wszystko. Jednak pracowity i sumienny referent Weber spełniał wymogi urzędnika miejskiego w najwyższym stopniu. Nawet jego życie osobiste pełne było dbałości o nienaganny wygląd i maniery. Znany był też z wyjątkowo pięknego charakteru pisma. Referent Weber nie był jednak urzędnikiem lojalnym ponad konieczną miarę. Jego posłuszeństwo wobec zwierzchników dotyczyło

wyłącznie spraw zawodowych. Natomiast został on człowiekiem „polskiego ducha” i szybko zaakceptowano go w gronie takich rybnickich działaczy jak Marian Różański, Maksymilian Basista czy Feliks Biały.

⇒ W wyborach do niemieckiego parlamentu kandydatem Polskiego Komitetu Wyborczego (PKW), powstałego po likwidacji Polskiego Towarzystwa Wyborczego, jest ks. Aleksander Skowroński, proboszcz w Ligocie Bialskiej (obecnie powiat prudnicki). Zwyciężają Polacy wybierając go ogromną większością głosów.

⇒ **2 września** 1907 roku, a cztery lata po wbiciu pierwszych łopat rozpoczynających budowę szybu I, nastąpiło uroczyste otwarcie kopalni. Sam właściciel, książę Gwidon, na cześć którego kopalnia otrzymała nazwę „Donnersmarck - grube”, nie przybył do Chwałowic. Delegował ówczesnego zarządcę kopalni w Świętochłowicach, Kurta Welta. Został on następnie dyrektorem nowo otwartej kopalni, pełniąc tę funkcję do 1921 roku. Ceremonia została zakończona wydobyciem pierwszego urobku. Nie był to jednak pierwszy węgiel z chwałowickiej kopalni, gdyż już podczas głębiania szybów, a osiągnięto głębokość 400 metrów, otrzymano 850 ton węgla. W pierwszym roku, gdy ją uruchomiono, wydobyto 2013 ton węgla. Dozór techniczny stanowili przybysze z Niemiec. Robotnikami byli natomiast mieszkańcy Chwałowic i okolicznych wiosek. W miarę rozwoju kopalni zaczęli napływać do Chwałowic robotnicy z dalszych stron, a przede wszystkim z przeludnionej Galicji. Dla nich to powstała w sąsiedztwie kopalni kolonia mieszkalna.

⇒ Do tego roku siedzibą Rybnickiego Gwarectwa Węglowego był Berlin.

⇒ W tym roku rybnicka komórka Polskiej Partii Socjalistycznej zaboru pruskiego zrzeszała 15 członków, działał tu również mąż zaufania PPS zaboru pruskiego - Józef Adamek. Niewiele więcej liczyła działająca tu równolegle SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschland).

⇒ W Niedobzycach powstała Ochotnicza Straż Pożarna.

1908

⇒ **23 kwietnia** w Rybniku zamieniono istniejącą wyższą szkołę dla chłopców na gimnazjum (dzisiejsze I LO). Pierwszym dyrektorem tego gimnazjum został dyrektor dr Wahner. Nauki udzielano po części w lokalach szkoły i po części w dawniejszej wyższej szkole dla dziewcząt.

⇒ **22 listopada** miało miejsce pierwsze zebranie członków Straży Pożarnej w Popielowie, podczas którego powołano do życia OSP i wybrano członków Zarządu z prezesem Franciszkiem Abrachamczykiem.

⇒ Ważny rozdział w dziejach Zebrzydowic rozpoczął się w 1908 roku, kiedy działacz narodowy i rybnicki kupiec, Alojzy Prus, kupił w tej miejscowości „zameczek”, czyli

budynek dworski dawnych „zebrzydowickich panów”. Zakup ten podyktowany był głównie względami patriotycznymi. Niechętnie Polakom władze niemieckie zakazały organizowania w Rybniku wszelkich polskich zebrań, posiedzeń, koncertów. A Zebrzydowice były wtedy poza Rybnikiem. Zameczek ten przystosowano do potrzeb polskich działaczy narodowych i stał się on wkrótce „kuźnią polskości”.

⇒ Szyb I w chwałowickiej kopalni, który od samego początku miał wieżę żelazną, otrzymał maszynę wyciągową z tarczą Keoppego. Natomiast szyb II został wyposażony w żelazną wieżę dopiero po pożarze w 1908 roku, który strawił pierwotną wieżę drewnianą wraz z nadszybiem. Chwałowicka kopalnia była podporządkowana Dyrekcji Kopalń i Hut księcia von Donnersmarck w Świętochłowicach. Jej produkcja, w miarę udostępniania nowych pokładów, systematycznie rosła i jej wydobywanie osiągnęło w

1908r. 9255 ton.

⇒ Doszło do ponownych wyborów. Wystawiony przez Polski Komitet Wyborczy ksiądz Józef Wajda pokonał konkurenta, zdobywając wyraźną przewagę. W tym samym roku w wyborach do pruskiego Landtagu zdecydowanie zwyciężył Zygmunt Seyda, którego w okręgu rybnicko- pszczyńskim poparło także Centrum, w zamian za ustępstwa obozu polskiego w innych okręgach.

⇒ W warunkach organizacyjnego ożywienia ruchu socjalistycznego na Śląsku, zostało założone w Rybniku Towarzystwo PPS zaboru pruskiego, na czele którego stanął Fritz Wagner, który później przeszedł do Socjaldemokratycznej Partii Niemiec. Początkowo liczyło ono około 15 członków.

⇒ Wyszła ustawa o stowarzyszeniach i zebraniach, ograniczająca możliwość odbywania zebrań w języku polskim. Był to bardzo dotkliwy cios dla wszystkich Polaków. To hakata inspirowała wydawanie w Wodzisławiu Śl. nacjonalistycznej gazety „Loslauer Zeitung”, a także rozporządzeń zakazujących rozmawiania po polsku w zakładach pracy. Organizowała akcje germanizacyjne w szkołach, w wojsku, w administracji państwowej, sądownictwie i placówkach gospodarczych. Powołała do życia niemieckie zespoły teatralne i chóry, by tą drogą nauczyć młodzież niemieckich piosenek. Swoje „cegiełki” dokładały organizacje kombatanckie (Kriegervereine), a także zgermanizowane duchowieństwo, odmawiające np. rozgrzeszeń abonentom polskich gazet. Skutki tak szeroko zakrojonej akcji były jednak niewielkie.

⇒ Do 1908 roku dzieci z Zebrzydowic uczyły się w szkole w Jejkowicach. Gmina zakupiła pod budowę szkoły od restauratora Konstantyna Skupnia dwie morgi pola za cenę 1600 marek,

z czego 1000 marek pochodziło z dotacji rządowej. Szkołę otwarto **12 października**. Jej pierwszym kierownikiem został Stefan Chrzan.

1909

⇒ Rozpoczęto rozbudowę szpitala psychiatrycznego.

⇒ Chwałowicka kopalnia wydobyła już 34.208 ton węgla.

⇒ Rybnik otrzymał kolejne połączenie kolejowe przez Rzędówkę - Knurów - Gierałtowiec z Gliwicami.

⇒ W Zwonowicach powstał kościółek pw. Matki Boskiej Różańcowej.

⇒ Zjednoczenie Zawodowe Polskie połączono ze Związkiem Wzajemnej Pomocy. Powstała licząca się polska organizacja zawodowa, negatywnie jednak ustosunkowana do socjalizmu. Kapitałiści natomiast utworzyli Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczo-Hutniczych, stanowiący przedstawicielstwo interesów pracodawców. Właściciele kopalń mieli także władzę policyjną nad robotnikami, wykorzystując ją, w wielu wypadkach, do rozwiązywania zebrań, w których mówcy używali języka polskiego.

⇒ Reorganizację swej sieci dokonała górnośląska organizacja SPD. W Rybniku **21 kwietnia** utworzono Sozialdemokratischer Arbeiterbildungsverein z przewodniczącym zarządu Otto Hörsingiem, któremu podlegały ponadto towarzystwa w Zabrze, Mikołowie, Katowicach i Lublińcu.

⇒ Zjednoczenie Zawodowe Polskie, z racji swych powiązań z endecją, nastawione nacjonalistycznie i szermujące hasłami społecznymi, podkreślało dobitnie swój chrześcijański charakter i za jedno z głównych zadań uważało walkę przeciwko obozowi

lewicy. W powiecie rybnickim organizacja ta liczyła kilka niezbyt licznych filii. Najsilniejsza liczebnie była filia założona przez Teodora Wencla w Zebrzydowicach koło Rybnika, licząca w 1909 roku 85 członków. Znany jej działaczem był tu również Alojzy Prus, który w zakupionym przez siebie budynku dworskim w Zebrzydowicach, wydzielił odrębne pomieszczenie dla polskich organizacji zawodowych i kulturalnych, działających w Rybniku i okolicy.

⇒ Towarzystwu Naukowo-Ludowemu „Jedność” odmówiono prawa do własnego lokalu, dyskwalifikując jego przydatność z punktu widzenia przepisów policyjnych, a gdy zaczęto odbywać zebrania w jednym z mieszkań prywatnych, przystąpiono do szykanowania członków zarządu, którzy w efekcie zawiesili działalność Towarzystwa.

1910

⇒ W tym roku przeprowadzono spis ludności. Wykazał on, że dla 80,7 % ludzi, językiem ojczystym była mowa polska. Generalnie więc „Kulturkampf” wielkiego sukcesu nie odniósł. Dane z tego roku potwierdzają, że miasta śląskie uległy w większym stopniu fali niemieczania niż śląskie wsie. Trudno również mówić o zgermanizowaniu Rybnika i okolic. Językiem polskim posługiwało się: w Rybniku 44,4% mieszkańców, w Chwałowicach - 75,8%, w Niedobczycach-93,2%, w Popielowie - 95,5%, w Boguszowicach - 96,9%, w Golejowie - 97,3%, w Zamysłowie - 98,7% czy w Kłokocinie-99,1%, większość mieszkańców Ligoty też było ducha polskiego.

⇒ Żydzi wyraźnie popierali Niemców. Potwierdził to spis ludności, kiedy to spośród 365 dorosłych Żydów, tylko jeden zadeklarował się jako Polak. Spis informuje nas również o napływie do naszego miasta protestanckiej ludności niemieckiej. Zdecydowana większość rybniczian wyznawała katolicyzm. W grupie 11656 rybniczian było 1132 ewangelików (ok.10%), z których 1104 uważało się za Niemców, 368 Żydów, zaś za Polaków tylko 28. Potwierdzał się więc wtedy w Rybniku stereotyp postrzegania ewangelika jako Niemca.

⇒ W Rybniku doszło do wystąpień antyżydowskich. Przyczyną ich byli sami Żydzi. Otóż „starzy rybniccy Żydzi” czuli się zagrożeni ekonomicznie przez swych współwyznawców z głębi kraju, którzy objeżdżali Śląsk z tanimi towarami.

⇒ Rybnicki inspektor szkolny w swym sprawozdaniu z tego roku stwierdzał, że na 100 dzieci w wieku szkolnym, 91 było narodowości polskiej, a liczba dzieci niemieckich w szkołach podstawowych dochodziła tylko do 9,4%.

⇒ Rozwój przemysłu, osiągnięcia medycyny, likwidacja zagrożeń epidemiologicznych w miastach i na wsi, były przyczyną szybkiego postępu zaludnienia. W tymże roku w Rybniku żyło 11.659 mieszczan, podobnie było na podrybnickiej wsi. We wsi Kłokocin żyło 466 mieszkańców. Tak więc w ciągu zaledwie 10 lat liczba mieszkańców wzrosła o tyle, o ile zwiększyła się w poprzednich stu latach. Byli oni w przytłaczającej większości narodowości polskiej. Potwierdza to spis ludności, w którym do polskiej narodowości przyznało się 99% mieszkańców Kłokocina. A były to czasy, gdy Górnym Śląskiem od wielu, wielu lat rządili Niemcy. Na ziemi rybnickiej z rolnictwa utrzymywało się aż 85% ludności. Niedobczycka kopalnia „Römer” spowodowała błyskawiczny rozwój Niedobczyc, które liczyły już 3 tysiące mieszkańców. W Chwałęcicach było 500 mieszkańców. Również pozostałe dzielnice odnotowały znaczny wzrost liczby mieszkańców. Orzepowice zwiększyły z 400 na 900. Wpłynęło to oczywiście na wzrost zamożności gminy.

⇒ W mieście zbudowano pierwsze kino.

⇒ W szkole w Chwałęcicach dobudowano drugą salę lekcyjną.

⇒ Największy i najstarszy park miejski na terenie Rybnika „Kozie Góry”, dawniej nazywany „Hazynhajda” został oddany do użytku jako obiekt miejski. Jego powierzchnia wynosiła 6,8 ha., a nazwa wywodziła się od imienia założyciela, Juliusza Haase,

który dla zadośćuczynienia za śmiertelny, zbiorowy wypadek w jego garbarni ofiarował miastu w roku 1888 teren o powierzchni 1,2 ha. na założenie parku.

⇒ Polski Bank Parcelacyjny z Bytomia przejął za długi golejowski folwark.

⇒ W południowej części Kamienia istniała stara huta szkła, która swoją produkcję opierała na wydobywanym tam wysokogatunkowym, białym piasku.

⇒ Rybnickie niemieckie gimnazjum otrzymało nowy budynek szkolny. Obecny na uroczystości otwarcia tej placówki dyrektor kolegium szkolnego we Wrocławiu, dr Koch, określając zadania i cele tej placówki, która przełamała dotychczasowe powolne zmiany w strukturze szkolnictwa w Rybniku, ponowił życzenia pomysłodawcom i założycielom, rzecznikowi projektu posłowi Faltinowi i burmistrzowi Rybnika: „aby rybnickie gimnazjum było zawsze wierną ostoją niemczyzny, miejscem pielęgnowania niemieckiego śpiewu i niemieckiej muzyki, niemieckiej mowy, nauki i niemieckich obyczajów”. Tak więc miało ono zapewnić germanizację młodzieży zarówno poprzez samą naukę, jak i działające w szkole organizacje kulturalne, sportowe itp.

⇒ W Rybniku osiedlił się Maksymilian Basista i tego roku założył pierwszą polską księgarnię. Mieściła się ona przy ul. Kościelnej 2. Szybko też nawiązał kontakt z działaczami społecznymi regionu, ożywił pracę działających tu towarzystw polskich. Założył Towarzystwo „Trzeźwości” w Stawiskach koło Rybnika, którego celem było nauczanie historii literatury polskiej, urządzenie przedstawień teatralnych i wieczornic.

⇒ W tym roku na terenie Rybnika działały 4 księgarnie polskie, z których jedna mieściła się w sklepie prowadzonym przez Franciszka Morawca z dewocjonaliami przy ul. Żorskiej. Maksymilian Basista, ugruntowując podstawy dla rozwijającego się polskiego ruchu kulturalno-oświatowego, założył w tymże roku w Rybniku piątą księgarnię, zwaną Księgarnią Polską, przy współudziale wydawnictw Księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie, „Katolika” w Bytomiu i Karola Miarki w Mikołowie. Placówka ta stała się miejscem spotkań górnośląskich działaczy narodowych.

⇒ Według wypisu z księgi zabudowań nr 61 z tego roku, w pomieszczeniach bocznych budynku głównego Ratusza znajdowały się: urząd budowlany i legalizacyjny, pomieszczenia na beczki do legalizacji, mieszkanie służbowe, areszt, remiza, stajnia, szopy na drewno, węgiel, sprzęt, materiały budowlane oraz oddzielny chlewik. Na parterze po obu stronach sieni były pomieszczenia przeznaczone na izbę, alkierze i kuchnie. Natomiast na I piętrze mieścił się pokój posiedzeń magistratu, kasa skarbową i urząd starosty.

⇒ Do roku 1910 maszyny w kopalniach były parowe, a po tym roku zastępowano je nowościami technicznymi tamtych czasów - maszynami elektrycznymi. Mimo tego postępu technicznego siłą transportową pod ziemią pozostawały nadal konie.

⇒ Do tego roku prowadzono na terenie kopalni „Szczęście Beaty” prace badawcze poprzez wywiercenie 14 szybów o głębokościach od 32 m (wentylacyjny) do 130 m (szyb północny jako wentylacyjny, wodny i drzewny).

⇒ W połowie tego roku rozpoczęto regularne wydobywanie węgla w kopalni „Donnersmarck”, a chwałowicki górnik zarabiał na dniówkę 3,76 marek, gdy rydułtowski np. tylko 3,09 marek. Natomiast roczne wydobycie "Römer Grube" wzrosło do 402 tys. ton. Węgiel szedł na zaspokojenie potrzeb lokalnych oraz - w eksporcie krajowym - głównie do rejencji opolskiej i wrocławskiej. Mechanizacja kopalni dokonywana była kosztem płac górników. Dzień roboczy wynosił 12 godzin, a zarobki daleko nie dorównywały przeciętnym w kopalniach górnośląskich. Zarobek górnika starczał na minimalne wyżywienie dwóch osób, a w wielu ówczesnych niedobczyckich rodzinach trzeba było nakarmić kilkanaścioro dzieci. Nie zawsze starczało nawet na wodzionkę, ziemniaczankę, czy żytnią krupnicę z łojem.

⇒ Dochodziło do dzikich strajków w okolicznych kopalniach. Z końcem roku w kopalni chwałowickiej rozegrała się najdłuższa

walka strajkowa górników. **20 listopada** załoga "Donnersmarckgrube" dowiedziała się, że od 1 grudnia ma pracować dłużej o dwie godziny. Wywołało to wielkie oburzenie. Po nocnej zmianie, tuż przed wyjazdem górników na powierzchnię, dozór techniczny i administracyjny zgromadził się na podszybiu. Krzykiem, wymachiwaniem pięściami i kilofkami, a nawet szturchańcami usiłowano zapędzić robotników z powrotem do pracy. Posypały się pod adresem robotników obraźliwe wyrażenia, jak: „Verfluchte hacharen” - „przeklęte chachary”, „polonische Himmelhunde” - „polskie psy”, „polonisches Vieh” - „polskie bydło”. Była to przysłowiowa kropla, która przelała czarę pocucia krzywdy społecznej i ekonomicznej.

3 grudnia 1910 roku, załoga przystąpiła do strajku. Był to najdłuższy strajk na Górnym Śląsku przed I wojną światową. Kierownictwo nad nim objęło Zjednoczenie Zawodowe Polskie. Wybrana przez robotników komisja przedłożyła dyrekcji kopalni postulaty strajkujących. Domagali się skrócenia czasu pracy do ośmiu godzin, podniesienia zarobków robotników wszystkich kategorii o 10%, przyznania większego i składającego się z lepszego sortymentowo deputatu węglowego, zmiany sposobu odnoszenia się dozoru i urzędników do robotników. Po dwunastu dniach strajku, dyrekcja zaproponowała ośmiogodzinny dzień pracy pod warunkiem, że nie będzie wliczało się do dniówki czasu zjazdu, wyjazdu i dojścia. Strajkujący odrzucili tę propozycję, gdyż oznaczało to w praktyce ponad dziesięciogodzinną dniówkę. Gdy namowy i przekonywania nie pomogły, dyrekcja zaczęła werbunek nowej załogi w miejsce strajkujących, wysyłając werbowników do Kongresówki, a nawet aż pod Szczecin. Do kopalń zaczęły napływać grupki „werbusów”. Na miejscu przekonywali się jednak, że zamiast obiecanych pieniędzy czeka ich ciężka, niebezpieczna praca.

[powrót do góry](#)

1911 - 1920

1911

⇒ Spośród około 300 zwerbowanych do pracy robotników w kopalni „Chwałowice”, na początku roku, część natychmiast porzuciła pracę solidaryzując się ze strajkującymi. Niektórzy po pobraniu zaliczek bez śladu zniknęli z „górnos Śląskiego Sybiru”. Resztę władze zmuszone zostały wydalić na skutek złożonego przez komitet strajkowy zażalenia. Aby uchronić kopalnię przed zniszczeniem, dyrektor Welt skierował do pracy na dole niższy dozór techniczny i administracyjny. W początkowym okresie strajku, brało w nim udział 450 górników spośród 650 zatrudnionych. W połowie stycznia, przystąpiło do strajku dalszych 150 robotników. Wypłacono im z kasy Zjednoczenia Zawodowego Polskiego i Związku Górników w Niemczech jedynie 5 marek wsparcia. Nędra i głód zaczęły zagrażać strajkującym. Komisja strajkowa wystosowała wniosek do społeczeństwa a szczególnie do rzemieślników i Rady Miejskiej Rybnika. Reakcja społeczeństwa była nikła, a ojcowie miasta ograniczyli się do wyrażenia współczucia orzekając, iż nic nie stoi na przeszkodzie, by robotnicy powrócili do pracy. Po dwóch miesiącach akcji strajkowej, **30 stycznia**, część górników, zwątpiwszy w skuteczność dalszej walki, przystąpiła do pracy. W dzień później, 11 spośród liczącej 36 osób komisji strajkowej, opowiedziało się za jego przerwaniem. **2 lutego** odbyło się jeszcze jedno zebranie załogi. Było bardzo burzliwe. Większość robotników opowiedziało się za powrotem do pracy.

Chwałowiccy górnicy ponieśli klęskę nie tylko materialną, gdyż nie wywalczyli poprawy warunków pracy ani wyższej płacy. Ponieśli także klęskę moralną. Dyrekcja natychmiast zwolniła wszystkich członków komisji strajkowej oraz szczególnie aktywnych, w sumie osiemdziesięciu górników. Zwolnieni z pracy zostali także wyrzuceni z mieszkań kopalnianych. Dyrektor Welt zaproponował górnikom szczególną „pomoc”: dwunastogodzinna dniówka była płacona dodatkowo.

⇒ W tym roku, w lecznicy dla robotników zbudowano: 1 budynek gospodarczy z kuchnią i pralnią, 1 infermerję na 120 łóżek, 1 kotłownię z elektryczną centralą (dla wytwarzania światła, niezależnie od oświetlenia miejskiego), jedno pomieszczenie dla lekarza i kostnicę.

⇒ Po 6 latach zwlekania władz oświatowych, w Golejowie powstała szkoła.

⇒ W 1911 roku przeprowadzono spis szkolny, wynikało z niego, że 91% dzieci posługiwało się tylko językiem polskim. Zdecydowana przewaga ludności polskiej umożliwiła powstanie i rozwój licznych organizacji narodowo - polskich.

⇒ Dnia **2 sierpnia** Związek Czeladników obchodził swój złoty jubileusz. Zarząd w dniu jubileuszu składał się z następujących członków: ks. Kapelan Hassa jako prezes, Solinsky - wiceprezes i kasjer - Gliwa, 1. Sekretarz - Pielka, 2. sekretarz - Peikert, 3. sekretarz - Aug. Sollorz senior; Pschick, Buchmann, Setnik, Siekierka - porządkowi, Sekatzeck, Gliwa sen., Sollorz sen., Nowak Jerzy, Wojatzek, Schneider, Strachotta - zarząd opiekuńczy.

⇒ W dniu **29 września**, jak się wówczas mówiło „akurat na świętego Michała”, wyszedł pierwszy numer gazety pt. „Straż nad Odrą” - pierwszego pisma na ziemi rybnickiej. W rybnickiej, założonej przez siebie księgarni, Maksymilian Basista prowadził ekspozyturę tej gazety.

⇒ Towarzystwo „Trzeźwości” Maksymiliana Basisty przyjęło nazwę „Zgoda”, prowadząc działalność w oddziałach: abstynenckim, naukowym, sportowym i śpiewaczym. Skupiało ono w swym gronie obywateli z Rybnika, Chwałowic, Niedobczyc, Niewiadomia, Ligoty i Ligockiej Kuźni.

⇒ W tym roku też Maksymilian Basista nawiązał współpracę z Zarządem Głównym Towarzystwa Czytelń Ludowych w Poznaniu, którego wpływy na terenie powiatu rybnickiego datują się od 1895 roku. Wspólnie z Ignacym Bułą z Rydułtów, rozwinął sieć ruchomych bibliotek ludowych, które w dużym stopniu przyczyniły się do upowszechnienia polskiej kultury i wzrostu świadomości narodowej.

Wymienione towarzystwa i organizacje skupiały wokół siebie najbardziej prężny element, zdolny do przeciwstawienia się pruskiej organizacji i gotowy do poświęceń dla obrony własnych praw narodowych. Organizowane tu imprezy narodowe, wystawiane sztuki teatralne w języku polskim, polska pieśń, czytelnictwo polskich książek i gazet kształtowały postawy ludności polskiej, niwecząc w znacznym stopniu wysiłki do niemieczenia miejscowej ludności. Nic też dziwnego, że działalność organizacji polskich napotykała ciągłą kontrolę ze strony niemieckiego aparatu państwowego, a działacze polscy narażeni byli na ustawiczne szykany ze strony policji i sądów.

1912

⇒ Oddano biegnącą przez ziemię rybnicką linię kolejową Makoszowy - Rybnik - Wodzisław - Chałupki. Jak również ukończona została budowa linii kolejowej Rybnik - Sumina.

⇒ Przybywało mieszkańców w Jankowicach, a więc przybywało też i parafian, dlatego jankowicki proboszcz - ks. Artur Spielvogel rzucił w parafii hasło budowy nowego, murowanego kościoła. Pomysł z ochotą podchwycili radziejowianie, sądząc, że nowa świątynia stanie w środku parafii, czyli w Radziejowie.

⇒ Nad rzeką Nacyną powstał nowoczesny wiadukt. W Rybniku wytyczono ulicę Kościuszki.

⇒ W Ligocie Rybnickiej oddano do użytku budynek szkoły.

⇒ W latach 1911-12 zbudowano obok stacji Niewiadom sortownię. Do tego czasu sprzedawano węgiel niesortowany.

⇒ Wydobywanie węgla w chwałowickiej kopalni było bardziej pracochłonne niż w innych kopalniach okręgu rybnickiego, a to ze względu na niskie pokłady o silnych przerostach skalnych. Mimo trudniejszych warunków pracy ich zarobki wcale nie należały do najwyższych. Przeciwnie, były niższe od średnich zarobków w rybnickich kopalniach i wynosiły dla przykładu 3,71 marki dziennie, przy średniej zarobków w innych kopalniach 3,81 mk. Także deputat węglowy był niższy i wynosił 3,4 tony, gdy średnio w pozostałych kopalniach 3,8 tony. Wysokość zarobków zależała od jego kwalifikacji i rodzaju wykonywanej pracy. Najlepiej opłacani byli rębacze i rzemieślnicy. Najgorzej płacono robotnikom młodocianym i kobietom.

⇒ Związki zawodowe, działające na Śląsku zwróciły się do przedsiębiorstw z prośbą o 15 % podwyżkę płac robotniczych. Po uzyskaniu odmownej odpowiedzi, zwróciły się do załóg, by te wywarły nacisk na pracodawców. Niektóre kopalnie, m.in. „Charlotte”, zastrajkowały, efektu jednak nie osiągnięto.

⇒ W wyniku usamodzielnienia się ruchu polskiego w kolejnych wyborach do parlamentu Rzeszy, mandaty poselskie uzyskiwali regularnie zdecydowaną większością głosów, kandydaci Polskiego Towarzystwa Wyborczego. Spośród nich najbardziej kontrowersyjną dla rybniczian była kandydatura ziemianina wielkopolskiego, hr. Macieja Mielżyńskiego, zgłoszona do wyborów tego roku. Powiatowy Komitet Wyborczy w Rybniku wyraził zgodę na jego kandydowanie dopiero po spotkaniu z W. Korfantym, nadal cieszącym się tu autorytetem, mimo, iż wystąpił on z partii narodowo-demokratycznej i poddał się głównemu przedstawicielowi polityki umiarkowanej i ugody A. Napieralskiemu. Na listę polską oddano wtedy 52% głosów, wobec 65,1% w 1907 roku, co należy uznać niewątpliwie za wyraz rozczarowania ludności polskiej do swych przywódców. Nieznaczną poprawę stosunku głosów zanotowano w wyborach uzupełniających, które przeprowadzono po rezygnacji z mandatu M. Mielżyńskiego, jako że został on wybrany jednocześnie posłem na terenie Poznańskiego. Nowy poseł tego okręgu ks. Paweł Pośpiech uzyskał 56,7% głosów.

⇒ W tym okresie wzrosła znacznie, jak na warunki regionu, liczba głosów socjaldemokratycznych. Socjaldemokrata Franciszek Ritzmann w 1912 roku otrzymał 2.420 głosów (7,7% ogółu głosujących) wobec 347 głosów oddanych na listę tej partii w 1907 roku. W wyborach w 1907, jak też w 1912 roku Polska Partia Socjalistyczna zaboru pruskiego wystąpiła we wspólnym froncie z socjaldemokracją niemiecką. Wtedy to socjaldemokraci dla wznowienia swych wpływów, dołożyli wielu starań do stworzenia stałych organizacji politycznych, umasowienia prasy socjalistycznej i nasilenia agitacji.

1913

⇒ Masowy charakter, jeśli chodzi o ilość członków, działaczy i sympatyków, miały organizacje polskie - kulturalne, społeczne, sportowe. Żywy był zwłaszcza ruch śpiewaczy. Zaczęło działać w Niedobczycach, utworzone przez Antoniego Mandrełę, Towarzystwo Śpiewacze im. Adama Mickiewicza, które nie tylko krzewiło polskie pieśni ludowe i patriotyczne, ale organizowało też pogadanki i odczyty o polskiej literaturze. Występy chóru tego Towarzystwa były niemal narodowym świętem w Niedobczycach. Reaktywowały swą działalność organizacje społeczno-kulturalne, działające przed I wojną światową lub też powstały nowe. Należały do nich chóry, m.in.: „Lutnia” w Gotartowicach, „Orzeł” w Ochojcu, „Słowik” w Orzepowicach, „Jutrzenka” w Wielopolu. Gniazda dyskryminowanego przed wojną Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Rybniku, komórki Towarzystwa Polek w Rybniku i Towarzystwo Polsko-Katolickie im. św. Stanisława w Rybniku.

⇒ W dniach **13 maja** do dnia **16 czerwca** Związek Przyjaciół Sztuki i Przemysłu urządził w Rybniku wystawę dzieł starożytnych.

⇒ W Rybniku powstał budynek sierocińca im. Gen. Józefa Hallera.

⇒ W tym roku też został oddany do użytku drugi po tzw. domu dla ubogich, zakład Augustyny Wiktorii, przytułek dla starców i sierot zbudowany z funduszków ofiarowanych przez związek narodowy niemieckich kobiet, który zasiłowała też cesarzowa Augustyna - Viktoria.

⇒ Rok 1913 przyniósł powołanie przez Maksymiliana Basistę Towarzystwa "Zgoda", które obok aktywności kulturalnej nastawione było również na działalność sportową. Powstał też pierwszy zorganizowany i zarejestrowany klub piłkarski pod nazwą "Towarzystwo dla Gier Piłkarskich" (Verein Für Ballspiele 1913).

⇒ **18 maja**, w Zebrzydowicach, powstał chór mieszany „Seraf”. Jego pierwszym prezesem był Maksymilian Basista, zaś

dyrygentem Franciszek Nowak. Chór wyłonił się z sekcji śpiewaczej, istniejącej przy towarzystwie „Zgoda”. W pierwszym roku lekcje urządzano na przemian w mieszkaniach członków, w lesie, w Wielopolu lub Zebrzydowicach. Ogółem odbyło się w tym roku 85 lekcji, 14 zebrań, 25 występów, 5 przedstawień amatorskich i wieczornic. Chór ten w początkowym okresie liczył 28 osób i swój skład szybko powiększał.

⇒ Partia SPD w okręgu agitacyjnym pszczyńsko - rybnickim liczyła 98 członków.

⇒ Załoga kopalni "Donnersmarck" liczyła 1.333 osób, a wydobyte wyniosło 372.900 ton. Kopalnia zaczynała przynosić oczekiwane zyski. Książę Gwidon na boguszowickich polach, na obrzeżach wsi, od strony Michałkowic i Jankowic zaczął budowę nowej kopalni pod nazwą „Blücherschachte” („Jankowice”). Jej budowniczym, a później wieloletnim dyrektorem był inspektor górniczy Paweł Teubner. Czas budowy kopalni, związany jest z początkiem dziejów dzisiejszej dzielnicy Boguszowice Osiedle zwanej też Nowymi Boguszowicami. Wraz z kopalnią zaczęło powstawać osiedle robotnicze. Początkowo były to tzw. „familoki” (z języka niemieckiego familienhauser - domy rodzinne).

⇒ Najstarsza kopalnia w Rybnickiem, „Hoym-Laura”, zatrudniając 556 robotników, wydobywała zaledwie 185 tysięcy ton węgla.

⇒ W porównaniu ze starymi kopalniami rybnickimi, w nowych było dosyć sporo koni, bo aż 33. Spadła liczba zatrudnianych w kopalniach kobiet i pracowników młodocianych do 2,3% ogólnej liczby zatrudnionych. Różnica w zarobkach między młodocianymi a innymi górnikami wynosiła 2,60 marek.

⇒ Tona węgla kosztowała 9,44 mk, udział płac robotników w kosztach wydobywania malał. Nie był on również proporcjonalny w stosunku do wzrostu wydajności pracy. O ile w 1913 roku roczne wydobywanie na jednego robotnika wzrosło w porównaniu do 1910 roku o 14,7%, to zarobki podwyższono tylko o 12%.

⇒ Do 1913 roku różnica wydobytego węgla na jednego przeciętnego pracownika wynosiła odpowiednio 278 ton w Rybnickiem i 407 ton na Górnym Śląsku.

⇒ Rybnickie Gwarectwo Węglowe wchłonęło górniczą spółkę akcyjną „Szczęście Beaty”. Zatrudnienie w tej kopalni wzrosło do 559 osób, a wydobyte roczne wyniosło 136.387 ton.

⇒ Praca górników była bardzo ciężka i niebezpieczna. Właściciele kopalń, kapitaliści niemieccy, nie starali się o polepszenie warunków pracy, a złe traktowanie górników przez dozór górniczy powodowało strajki. Znacznie dogodniejsze warunki do prowadzenia walki strajkowej zaistniały w tym roku. Po nieudanych pertraktacjach ze związkiem pracodawców, **21 marca** przedstawiciele związków zawodowych wezwali załogi górnośląskich kopalń do strajku. Idea strajku przemówiła przede wszystkim do robotników zatrudnionych w kopalniach znajdujących się w powiatach peryferyjnych, które służyły z najfatalniejszych warunków pracy i niskich płac. Robotnicy rybniccy byli bowiem niżej wynagradzani niż ich koledzy z Bytomia i Katowic, nie mówiąc o górnikach westfalsko-nadreńskich.

Drugim czynnikiem sprzyjającym walce strajkowej był sposób traktowania polskich robotników przez niemiecki dozór techniczny. Ordynarne wyzwiska, bicie i nakładanie kar pieniężnych, pogłębiało nienawiść do kadry technicznej i urzędników. Jeśli dodamy do tego bardzo długą szychtę, wynoszącą od 10 do 14 godzin dziennie, brak odpoczynku w przeludnionym mieszkaniu, często o bardzo niskim standardzie, to łatwo zrozumiemy nienawiść robotników do systemu stwarzającego możliwość tak dużego rozwarstwienia majątkowego i społecznego.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie z upoważnienia innych związków zawodowych innych kopalń, zebrało ponad 70 tysięcy podpisów pod petycją przesłaną w imieniu górników do sejmu pruskiego. Postulaty zawarte w petycji uzasadniał w pruskim parlamencie Wojciech Korfanty. W powiecie rybnickim listy z wypowiedziami ZZP wyłożyły we wszystkich miejscowościach, w

których usytuowane były zakłady pracy. Akcją podpisywania list kierowali polscy działacze narodowi i członkowie Zjednoczenia Zawodowego Polskiego (ZZP): Maksymilian Basista, Alojzy Prus, Teodor Wencel, Franciszek Zarzycki, Paweł Nieszporek i inni.

Taktyka ZZP, które pod hasłem „Walki o skrócenie czasu pracy, polepszenia zarobków i lepsze obchodzenie się z robotnikami” proklamowało strajk powszechny, opierała się na założeniu, że pracownicy wobec powszechnego wypowiedzenia pracy przez górników, będą musieli przyjąć postawione warunki. Znaczna część górników nie złożyła jednak wypowiedzeń, a pracodawcy nie kwapili się z realizacją żądań, gdyż obok górnośląskich kopalń normalną produkcję dawały inne zagłębia węglowe.

Pierwsze próby oporu w postaci pisania zbiorowych skarg na właścicieli zakładów, przyniosły ich autorom jedynie zwolnienia z pracy, dlatego szybko tej formy zaprzestano. Robotnicy, zgodnie z zaleceniami organizacji związkowej, składali formalne wypowiedzenia z pracy. Jednocześnie trwała kampania propagandowa, której celem było zmobilizowanie do udziału w strajku maksymalnej liczby osób.

Górnicy domagali się ośmiogodzinnego dnia pracy, 14-dniowych urlopów wypoczynkowych, 15% podwyżki zarobków, zlikwidowania wielu różnorodnych nieprawidłowości, zmiany regulaminu pracy oraz ustalenia wysokości płacy minimalnej i wolności zrzeszania się robotników. Petycja ta została w całości odrzucona. Na przykład w Chwałowicach wyłożono listy - 923 robotników złożyło na nich swoje podpisy za strajkiem. W tej sytuacji **19 kwietnia** blisko 95 tysięcy górników górnośląskich przystąpiło do strajku generalnego, w tym załogi wszystkich kopalń okręgu rybnickiego. Największy i najdłuższy strajk wybuchł też w kop. "Römer". Uczestniczyło w nim 82 proc. załogi. Po trzech tygodniach doszło do zakończenia przez kierownictwo ZZP strajku, bez uzyskania istotnych korzyści. **10 maja** górnicy poszli jednak do pracy. Dla 112 chwałowickich górników brama kopalni po strajku została zamknięta. I tym razem robotnicy powrócili do pracy z poczuciem poniesionej klęski. I ten strajk nie przyniósł zatem sukcesu. Trwający jednak do **16 maja** był największym ruchem o podniesienie zarobków na Górnym Śląsku.

⇒ W powiecie rybnickim pracowało 15.789 górników. Dochodzili do tego kolejarze, pracownicy fabryk metalowych, przemysłu ceramicznego i spożywczego. Część robotników mieszkała z rodzinami w tzw. familokach, które stanowiły zabudowę osiedli robotniczych, zwanych koloniami. Spora grupa ludzi młodych, bez rodzin, mieszkała w prymitywnie wyposażonych domach noclegowych (tzw. szlafhauzach) lub drewnianych barakach. Wśród zatrudnionych przeważali chłopcy - robotnicy, posiadający niewielkie gospodarstwa rolne, którzy pracą w zakładach uzupełniali niewystarczające dochody z rolnictwa. Konsekwencją tego stanu było stosunkowo słabe zaangażowanie się rybnickich robotników w różnorakie elementy walki klasowej. Ów kawałek ziemi pozwalał łatwiej przeżyć załamania koniunktury i

stępał, przykładowo, wolę strajkowania. Przystępowano do strajków w ostateczności. Kontakt ze wsią pozwalał także na duży wpływ parafii na życie robotników, co również hamowało przepływ idei socjalistycznych. Znaczny wzrost ludności, zwłaszcza proletariatu, szerzenie się chorób zawodowych i społecznych, zmuszały do przyspieszenia rozbudowy szpitali, zwrócenia uwagi władz miejskich nie tylko na problemy lecznictwa, ale także higieny, opieki społecznej, oświaty, kultury, zdrowotności i bezpieczeństwa. Potrzeby rosły, nie znajdując zabezpieczenia w budżecie miasta. W jeszcze gorszej sytuacji znajdowały się podmiejskie osady przemysłowe, gdyż nie dysponowały żadnymi funduszami, które mogłyby przeznaczyć na ten cel. Dokonujące się procesy urbanizacyjne rodziły problemy, których rozwiązanie w ówczesnych warunkach nie było możliwe.

⇒ W Orzepowicach powstała nowa szkoła, której budynek stoi do dnia dzisiejszego.

⇒ Ukończono budowę i oddano do użytku nowy budynek katolickiej szkoły na Smolnej z 9 izbami lekcyjnymi. Został on wzniesiony przez budowniczego miejskiego Kauffmanna. Kierownikiem szkoły był rektor Baron.

⇒ Na koniec tego roku powiat rybnicki liczył 131.644 mieszkańców i posiadał 26 lekarzy, w tym tylko dwóch lekarzy Polaków: M. Witczaka i Feliksa Białego.

⇒ Szacuje się, że w 1914 roku w Raszowcu mieszkało około 110 osób.

⇒ W tym roku Bank Ludowy operował kwotą 2,1 miliona marek i liczył 1221 udziałowców, co było najlepszym dowodem potrzeby jego istnienia. Celem banków ludowych było służenie ludności polskiej tanim i dogodnym kredytem, jak też przyciąganie polskich kapitałów do polskich placówek finansowych.

⇒ Gdy w tym roku wybudowano obok kopalni Donnersmarcka nową kopalnię „Szyby Blüchra” pod Boguszwicami, przedłużono bocznice o 3,5 km tak, że długość wynosiła 7,5 km. Kolej ta nie służyła tylko do transportu węgla i dowozu materiałów, lecz także jako kolej kopalniana, do przewożenia robotników od stacji Niedobczyce do kopalni i z powrotem. Także dla mieszkańców Niedobczyc, Boguszwic, Jankowic itd. stanowiła ona tani, jeśli nie bezpłatny środek komunikacyjny.

⇒ Zorganizowano obóz pracy, który już z końcem roku liczył w Chwałowicach ponad 470 żołnierzy rosyjskich.

⇒ Na ziemi rybnicko - wodzisławskiej całkowicie zanikło hutnictwo żelaza. Przedsiębiorstwo na Paruszowcu, będące właściwie - mimo nazwy „huta” - fabryką wyrobów metalowych, rozbudowano w 1898 roku o zakład produktów niklowych, w związku z czym przejęło ono nazwę: Spółka Akcyjna „Silesia”, Emaliernia i Fabryka Wyrobów Metalowych (Emalienwerk und Metallwaren Fabriken „Silesia” AG).

Krótko przed wybuchem I wojny światowej, po sprzedaniu niklowni, zakład rybnicki przyjął nazwę Huta Żelaza „Silesia” (Eisenhütte „Silesia”). Właściciele wykupili tuż przed wojną akcje fabryk o podobnym profilu produkcji w Dusseldorfie, Schwelm i Kolonii, toteż fabryka w Paruszowcu w dziedzinie wytwórczości naczyń emaliowanych, stała się monopolistą w skali Niemiec. Zakład zatrudniał 2-3 tysiące robotników, z czego 2/3 stanowili mężczyźni. Dla pracowników huty „Silesia” wybudowano tuż za kolonią domów robotniczych, 56 domów robotniczych z 466 mieszkaniami. Mieszkania te nie posiadały żadnych urządzeń sanitarnych.

⇒ **14 kwietnia** ruszyła przy kopalni „Römer” brykietownia, produkująca z miazgu węglowego z dodatkiem paku i smoły około 300 ton brykietów na dobę. Drugim przykopalnianym zakładem była uruchomiona w tym samym roku cegielnia o zdolności produkcyjnej około 8 tysięcy cegieł na dobę. W tej cegielni wytwarzano również pył kamienny stosowany w robotach strzelniczych

⇒ Ostatnie lata poprzedzające I wojnę światową były dla załogi chwałowickiej kopalni wręcz dramatyczne. Wybuch wojennej pożogi jeszcze bardziej skomplikował jej położenie. Na skutek zmobilizowania części wykwalifikowanych górników i wcielenia ich do armii, zakłócenia toku normalnej produkcji wskutek przechodzenia całej gospodarki na wojenną, nastąpił spadek wydobycia węgla w porównaniu z rokiem poprzednim o 62.744 ton.

Wymuszone sytuacją wojenną zmiany dotyczyły m.in. zastosowania do robót strzałowych skroplonego powietrza. W 1914 roku zastosowano nowość, jaką były rynny potrzęsane z silnikiem powietrznym do odstawy węgla z przodków. W transporcie głównym używano elektrowozów, ale dalej wciąż posługiwano się także końmi. Wzrosła liczba motorów elektrycznych oraz pneumatycznych wiertarek, młotków udarowych i obrotowych, słupowych wrębiarek.

⇒ Ostateczną przyczyną wybuchu I wojny światowej było zastrzelenie w Sarajewie (Bośnia) następcy tronu Austro - Węgier, arcyksięcia Franciszka Ferdynanda. Tego samego dnia, czyli **28 czerwca** 1914 roku, wielu mieszkańców Rybnika bawiło się na festynie w Niedobczycach. W godzinach wieczornych jeden z urzędników przeczytał zebrany tekst otrzymanego telegrafu, mówiący o zamachu w Sarajewie. Natychmiast wśród uczestników festynu uwidoczniły się dwa poglądy. Jedni z przerażeniem myśleli o przyszłości, inni zaś z zadowoleniem „wygłaszali dzikie mowy wojenne”.

⇒ W sobotę **1 sierpnia** 1914 roku, na rybnicką pocztę przyszła depesza, potwierdzająca fakt wybuchu wojny. Niemiecka policja natychmiast zaczęła analizować nastroje śląskiej ludności. W Rybniku śledzono i rewidowano domy tych ludzi, którzy powszechnie byli znani ze swego „polskiego ducha”. Aresztowano adwokata Mariana Różańskiego i lekarza Feliksa Białego, których przewieziono do więzienia w Nysie. Dla usprawiedliwienia tej antypolskiej nagonki, policja rozpuściła pogłoskę, że dr Różański, a w innej wersji, że F. Biały chciał zatruć w Rybniku wodę. Wybuch wojny, aresztowanie dr Białego i adwokata Różańskiego, wcielenie wielu działaczy do wojska, stan wyjątkowy i inne ograniczenia przytłumiły ruch polski.

⇒ Dnia **14 sierpnia** wybuchła I wojna światowa. Wybuch wojny przerwał na kilka lat wystąpienia strajkowe górników. Wielkie zapotrzebowanie na węgiel stymulowało szybki wzrost wydobywania. Tysiące ludzi zostało zmobilizowanych do wojska niemieckiego. Zakłady pracy przestawiały produkcję tak, by zaspokoić potrzeby frontu. W hucie „Silesia” rozpoczęto więc wytwarzanie hełmów, bagnetów, menażek, kubków wojskowych, łusek do pocisków artyleryjskich, zmniejszając produkcję na zaopatrzenie ludności.

⇒ W **listopadzie** przeprowadzono akcję poboru do wojska, rzekomo w obawie przed możliwością wkroczenia wojsk rosyjskich na teren Górnego Śląska. Wówczas to z Rybnika zostało wywiezionych w głąb Rzeszy kilkudziesięciu młodych, polskich działaczy narodowych. Istotnie, w pierwszych miesiącach po wybuchu wojny, polski ruch narodowy w Rybniku uległ wyraźnemu zahamowaniu. Przyczyniły się do tego zarówno akcje administracji niemieckiej, jak i istniejące przekonanie o szybkim zwycięstwie państw centralnych w rozpoczętej wojnie. Przekonanie to funkcjonowało także w świadomości ludności polskiej. Przebieg tych wydarzeń nie potwierdził tych przypuszczeń. Wojna, która w założeniach strategów niemieckich miała trwać kilka tygodni, zaczęła się niezmiernie dłużyć. Nie powiodła się akcja zniszczenia Francji jednym uderzeniem, wręcz odwrotnie, w miarę upływu tygodni państwa ententy wzmacniały swój opór. Frontowe niepowodzenia Niemców wzbudziły nowe nastroje wśród ludności polskiej Górnego Śląska.

⇒ W **listopadzie** miasto usłyszało huk armat, na ulicach pojawiły się tabory cofających się Austriaków i oddziały honwedów węgierskich.

⇒ W czasie I wojny światowej, w lecznicy spółki brackiej urządzono oddział chirurgiczny dla rannych żołnierzy. Barak zaś dla chorujących na choroby zakaźne zamieniono na oddział dla kobiet i dzieci.

1915

⇒ W Grabowni mieszkało już 339 osób.

⇒ Roczna wydajność w chwałowickiej kopalni miała tendencje spadkowe z wyjątkiem roku 1915. W pierwszym roku wojny była ona niższa w porównaniu z rokiem 1913 o 41 ton. Stało to się mimo powtórnego wprowadzenia dwunastogodzinnego dnia pracy oraz prób zastępowania pracy ręcznej maszynami.

⇒ Od wiosny w Rybniku wszystko już było na kartki: chleb, mięso, mąka, masło, ziemniaki, ubrania... Zachował się z tamtych czasów pamiętnik, w którym mieszkaniec podrybnickich Jejkowic tak charakteryzuje ówczesne racje żywnościowe: „Za to nity potrafił nikt użyć, co rząd (niemiecki) przeznaczył, chyba by to zjeść i leżeć, ale pracować nie było można/.../. Najgorszym jednak wojennym uczuciem było rozstanie z bliskimi, niepewność o ich życie czy wreszcie opłakiwanie, gdy polegli. Ze Śląska na wojnę poszło około 150 tysięcy ludzi. Natomiast z powiatu rybnickiego do armii wcielono 15.500 mężczyzn, z których zginęło 5.700, w tym 3400 żonatych. Natomiast rany odniosło 4.336 żołnierzy. Dla pogrążonych w żałobie, dla rannych i dla tych, którzy z frontu powrócili szczęśliwie - wojna była walką w cudzym interesie. Można się bowiem przyznać do Niemiec czy cesarza Wilhelma II, gdy to nic nie kosztowało. Ale teraz na polu walki, w obliczu śmierci bycie „przyszywanym Niemcem” czy „śląskim Prusokiem” stawało się bezsensowne. Kiedy zaś po wojnie rozeszła się wieść, że odradza się niepodległa Polska, wielu pójdzie do powstania, by

walczyć o przyłączenie swej górnośląskiej ojcowizny do polskiej Macierzy. W powstańczych okopach będą oni śpiewać: „Gupi Wiluś myślał, że mu byda służyć, póda do powstania, aż się bydzie kurzyć”.

⇒ Od połowy roku wśród Polaków zamieszkałych w Rybniku dał się zauważyć wzrost aktywności narodowej. Sprawozdania policji i władz administracyjnych wskazywały na aktywizację kobiet i młodzieży. Nastroje narodowe przejawiały się szczególnie mocno na wieść o wydarzeniach w Kaliszu, gdzie oddziały niemieckie urządziły rzeź Polaków. Po Rybniku krążyły wiersze i opowiadania o wyraźnej antyniemieckiej wymowie. Propagowane były hasła narodowe, krytykujące zachowanie się Niemców i wskazujące na narodową jedność ludu górnośląskiego z mieszkańcami pozostałych ziem polskich.

1916

⇒ W 1916 roku na skraju Boguszowic ukończono głębianie szybów kopalni „Blüechera” /dziś kopalnia „Jankowice”/. W **środe 21 czerwca** wydobyto pierwszą tonę węgla, co spowodowało, że typowo rolnicza wieś uzyskała warunki do dynamicznego rozwoju. Liczba mieszkańców szybko przekroczyła 2 tysiące.

⇒ W tym roku rybnicką Hutę zamieniono na Sp. z o.p. pod kierownictwem dyrektora Ehrlicha.

⇒ Wzrostu aktywności polskich działaczy narodowych nie były w stanie zahamować działania administracji niemieckiej. Przeprowadzono wprawdzie kolejną akcję izolowania działaczy od swych środowisk poprzez wcielanie ich do wojska (szczególnie pod koniec roku) bądź też wywożenie ich „jako fachowców” do innych zakładów przemysłowych w głąb Rzeszy, nie zmieniło to jednak sytuacji i nastrojów.

1917

⇒ Kwitł „czarny rynek” i ogromnie rosły ceny, przede wszystkim artykułów codziennego użytku. Warto przypomnieć fakt, że o ile ceny w pierwszych trzech latach wojny wzrosły na Górnym Śląsku nawet czterokrotnie, o tyle płace podniosły się jedynie o około 60-80%. W tej sytuacji warunki bytowe ulegały zdecydowanemu pogarszaniu się, co wywoływało zrozumiałe bunty ludności. Robotnicy z Rybnika uczestniczyli w akcji strajkowej latem tego roku. W samym mieście zorganizowano wiec, na którym domagano się poprawy warunków bytowych, lepszego zaopatrzenia w artykuły żywnościowe i zwiększenia zarobków. Mieszkańcy miasta uczestniczyli także w tzw. marszach głodowych, organizowanych przede wszystkim przez kobiety.

⇒ Wszystkie czynniki działania w chwałowickiej kopalni doprowadziły do pożądanego wzrostu wydobywania, które w tym roku było wyższe o 24.233 tony w stosunku do ostatniego roku przed wybuchem wojny. Zapotrzebowanie gospodarki wojennej na energię spowodowało, że właściciele kopalń mimo wzrostu zatrudnienia i spadku wydajności pracy, osiągalni coraz większe zyski.

⇒ Kurczyły się natomiast realne płace górników. Wprowadzono kartki na żywność uprawniające dorosłe osoby do 50 gram grochu i kaszy dziennie, 5 funtów ziemniaków, 250 gram mięsa, 20 gram masła i margaryny, 2 funty warzyw... . Kiedy i te skromne racje obcięto, doszło do zbiorowego wystąpienia górników kop. "Römer", domagających się lepszego zaopatrzenia w żywność. Dołączyli do nich mieszkańcy Niedobczyc - **2 lipca** otoczyli urząd gminy, żądając większych przydziałów mąki i chleba oraz rozdziału kartofli z miejscowego magazynu. W listopadzie niedobczyccy górnicy ponownie zażądali od władz poprawy zaopatrzenia w żywność i podwyżki płac.

⇒ **31 sierpnia** do nieruchomości odkupionej przez miasto od mistrza malarskiego Dinorta przy ulicy Dworcowej, przeniesiono ochronkę dla dzieci ze starej szkoły przy placu kościelnym.

⇒ W tym roku odrodziło się wiele polskich towarzystw czytelniczych, kulturalnych, a także sportowych, działających w Rybniku.

⇒ **20 listopada** robotnicy utworzyli Powiatową Radę Chłopską, a w poszczególnych miejscowościach zaczęły się konstituować rady chłopskie lub robotniczo - żołnierskie.

1918

⇒ Wiosną w Rybniku i okolicznych osadach górniczych powstały pierwsze komórki Narodowego Stronnictwa Robotników, przekształconego następnie w Narodową Partię Robotniczą.

⇒ W sobotę, **9 listopada** przeszły przez Chwałowice i inne dzielnice, i wsie rzesze ludności, udające się na wiec do Rybnika. Właśnie tego dnia odbyła się w Rybniku manifestacja robotnicza, zorganizowana przez polskich socjalistów i niemieckich socjaldemokratów w miejscowym parku. Głównym celem było utworzenie Powiatowej Rady Robotniczej i Żołnierskiej. Po burzliwej dyskusji, w której polscy robotnicy domagali się wyraźnego sprecyzowania w uchwale potrzeby uwzględnienia polskich interesów narodowych, dokonano wyboru naczelnych organów Rady. Na jej czele stanął miejscowy przywódca socjaldemokracji niemieckiej, Fritz Wasner. Manifestujący wysuwali żądanie przyłączenia Górnego Śląska do ziem polskich, domagali się także zmian personalnych w głównych organach władz powiatowych. W Rybniku działał starosta Lentz. Zwolniono go i na to miejsce powołano dr Hansa Lukaschka, pełniącego dotychczas funkcję burmistrza miasta Rybnika.

⇒ W poniedziałek, **11 listopada** Niemcy podpisały kapitulację i skończyła się pierwsza wojna światowa. Tego samego dnia odrodziła się niepodległa Polska. Wydarzenia te obudziły na Górnym Śląsku nadzieje na połączenie się z państwem polskim. Niemcy jednak nie mieli zamiaru oddać Śląska i ostro zwalczali wszelkie przejawy życia polskiego. To zmusiło Górnślązaków do utworzenia własnej organizacji bojowej.

⇒ W dniu **12 listopada**, podobnie jak i w innych miastach Górnego Śląska, w Rybniku odbyło się manifestacyjne zebranie ludności polskiej. Na wiecu uchwalono rezolucję domagającą się wolności narodowej oraz poprawy warunków bytowych najniższych warstw społecznych..

⇒ Pod koniec **listopada** strajkowały wszystkie kopalnie okręgu rybnickiego. Do żądań ekonomicznych włączono także postulat usunięcia aroganckich urzędników niemieckich, rozwiązania Grenzschtuzu oraz zwolnienia z więzień bezprawnie aresztowanych działaczy narodowych, m.in. braci Brachmańskich, F. Kozielskiego, J. Marcola i T. Węgrzyka z Niedobczyc. Sytuacja była tak napięta, że szef głównego sztabu VI korpusu we Wrocławiu określił ją „tańcem na wulkanie”. Na Górnym Śląsku pełnomocnik Berlina ogłosił stan oblężenia.

⇒ Aktywność Polaków w Rybniku wzbudziła żywy niepokój wśród ludności i władz niemieckich. W dniu **19 grudnia** Niemcy zwołali specjalne zebranie miejscowych notabli w hotelu Świerklaniec, którego celem było zmanifestowanie siły elementu niemieckiego w mieście. Mieszkańcy miasta przybyli licznie. Gdy przewodniczący Rady Robotniczej i Żołnierskiej Fritz Wasner stwierdził, że "Górny Śląsk był niemiecki i takim pragnie pozostać", zebrani zakrzyczeli jego słowa, stwierdzając, że dzielnica ta pragnie swego powrotu do Macierzy. Sam mówca został przepędzony z mównicy. To samo spotkało kolejnych mówców, z chwilą, gdy rozpoczynali swe przemówienia w języku niemieckim. Na nic nie zdała się także interwencja Palmy - miejscowego szefa policji, którego pobito i ostatecznie - wraz z innymi niemieckimi notablami - wyrzucono z sali. Zebranie przybrało zupełnie inny charakter niż chcieli tego Niemcy. Na sali pojawili się polscy działacze narodowi, m.in.: Maksymilian Basista, Alojzy Prus i dr Marian Różański. Oni przejęli przewodnictwo zebrania i wygłosili patriotyczne przemówienia. Z ich też inicjatywy zebrani uchwalili specjalną rezolucję, domagającą się natychmiastowego powrotu Górnego Śląska do Polski. W rezolucji wyrażono radość z powodu upadku znieawidzonej władzy cesarskiej i zwycięstwa zachodnich sprzymierzeńców. Po ułożeniu i przyjęciu przez

aklamację treści dokumentu, zebrani uformowali pochód i ruszyli przez rynek rybnicki w kierunku siedziby władz powiatowych. Wznoszono patriotyczne okrzyki, śpiewano pieśni i domagano się oddania władzy przedstawicielom ludności polskiej. Pochód ludności polskiej został jednak zatrzymany przez grupę działaczy narodowych z dr Feliksem Białym na czele. Feliks Biały wygłosił przemówienie, w którym wskazywał na fakt, że mocarstwa zachodnie opowiedziały się zdecydowanie za powrotem Górnego Śląska do Polski i że w takiej sytuacji wszelkie bojowe wystąpienia ludności polskiej nie są usprawiedliwione, a mogą jedynie prowadzić do niepotrzebnego zaostrzenia sytuacji w tej dzielnicy. Zebrane tłumy ludności polskiej, po odśpiewaniu hymnu narodowego, rozeszły się do domów.

⇒ **24 grudnia** odbył się w Rybniku wiec, na którym przemawiali znani działacze: ks. P. Pośpiech, J. Brachmański, dr M. Różański, dr F. Biały. Wywieszano polskie flagi. Przemówienia były utrzymane w podniosłym, narodowym nastroju, stąd też i wiec przemienił się w spontaniczną manifestację polskich uczuć narodowych. W kilka dni później, również w Rybniku, na zebraniu właścicieli ziemskich i rolników wybrano Powiatową Radę Chłopską, która była uprawniona do oddelegowania swoich przedstawicieli w Radzie Robotniczej i Żołnierskiej.

⇒ Powstały Polskie Rady Ludowe, których przedstawiciele w osobach Karola Sprysza z Pszowa, Pawła Musioła z Markłowic, ks. Pawła Pośpiecha z Kokoszyca, reprezentowali Rybnik na polskim Sejmie Dzielnicowym w Poznaniu. Kształtowały się zęby polskiej administracji terenowej, Sejm Dzielnicowy, obradujący w dniach 3-5 grudnia wyłonił Naczelną Radę Ludową (NRL), która była formą tymczasowego polskiego zarządu na ziemiach zaboru pruskiego. Podkomisariat NRL działał w Bytomiu i obejmował swym zasięgiem także teren powiatu rybnickiego. Odpowiedzią na tworzące się placówki polskiej władzy politycznej była próba rozbicia ruchu polskiego przy pomocy Związku Górnoszlązaków (Bund der Oberschlesier), założonego przez wodziślawskiego adwokata dr Ewalda Latacza. Lansował on hasło „Górny Śląsk dla Górnoszlązaków”, ale faktycznie służył interesom niemieckim. Związek zdobył wprawdzie spore grono zwolenników w regionie rybnickim, jednakże celu rozbicia jedności ludu polskiego nie zdołał osiągnąć i jego działalność z punktu widzenia interesów niemieckich zakończyła się klęską.

⇒ Rewolucja listopadowa 1918 r, która wybuchła w Niemczech usunęła trzyklasowy system wyborczy. Pojedynczych oddziałów wyborczych nie było. Natomiast ugrupował się Magistrat i Rada Miejska według kierunków politycznych. Odtąd przedstawiciele obywateli mogli pełnić urząd radcy miejskiego i radnego równocześnie. Wybory do Rady Miejskiej dały na podstawie demokratycznego systemu wyborczego następujące wyniki:

a) Katolicka Partia Ludowa:

główny nauczyciel religii ks. Michał Hosl, kupiec Józef Muschalik, adwokat i notariusz dr Karol Ogórek, ksiązkowy Adolf Paulczyk, mistrz malarski Eugen Heyduk, redaktor Artur Trunkhardt, rektor Franciszek Baron, kupiec Karol Koristka, sekretarz sądowy Karol Kupka, nauczyciel muzyki Agata Sekaczówna, Jan Prus.

b) Frakcja Partii Polskiej:

adwokat dr Różański, robotnik kopalniany Jan Malcherek, sekretarz związkowy Edward Nokielski, kupiec Alojzy Prus, przedsiębiorca budowlany Franciszek Wojaczek, gospodarz Robert Vorreiter, kupiec Franciszek Węgrzyk, kupiec Stanisław Kurzawa, chałupnik Józef Szefczyk, górnik Józef Winkler, kowal Antoni Leśnik.

c) Frakcja Niemieckiej Partii Socjaldemokratycznej:

sekretarz związkowy Jan Auch, kupiec Jan Sollich, ślusarz maszynowy Józef Janotta.

d) Frakcja Demokracji Niemieckiej:

redaktor Adolf Leonhardt, funkcjonariusz prywatny Henryk Simoni, kupiec Henryk Giesel, Anna Kunth.

e) Frakcja Niemiecko - Narodowa:

nauczyciel Teodor Buhl, mistrz murarski Józef Rossol, adwokat Knuth.

Z powodu różnicy zdań wywołanej walką narodowościową, rozpadła się katolicka partia ludowa. Wystąpili z niej: dr Ogórek, Trunkhardt, Muschalik, Paulczyk i Jan Prus, aby utworzyć w radzie miejskiej Frakcję polską Katolickiej Partii Ludowej.

⇒ W Chwałowicach od **listopada** 1918 (do grudnia 1919) roku działała rada robotnicza. Jeszcze w grudniu 1918 roku, a więc po zakończeniu działań wojennych, w chwałowickiej kopalni pracowało 338 jeńców. Zatrudniano ich przy najcięższych robotach.

⇒ **Grudzień** - pierwszy wiec żołnierzy Polaków domaga się, przybywszy pod gmach starostwa, wyjazdu władz niemieckich i przekazania władzy Polakom. Przywódcy ruchu nawiązują łączność z Naczelną Radą Ludową w Poznaniu, powstaje Polska Organizacja Wojskowa, której pierwszym komendantem na powiat rybnicki był Józef Buła z Rydułtów, a po jego aresztowaniu Ludwik Piechoczek. W gospodarstwie Józefa Voreitera przy ul. Św. Józefa była siedziba sztabu i magazyn broni. Pod koniec roku rybnicka organizacja Polskiej Organizacji Wojskowej była najliczniejsza na Górnym Śląsku.

⇒ Do tego roku panował niemiecki cesarz Wilhelm II Hohenzollern. Kanclerzem w tym potężnym państwie był Otto von Bismarck. Rozpoczął on ogólnoniemiecką akcję wewnętrznego ujednoczenia państwa, nazwaną „Kulturkampf”. Akcja ta na Śląsku przyjęła postać wyjątkowo ostrej germanizacji. Najskuteczniej tej kolejnej już fali zniemczania opierała się śląska wieś, miasto zaś w znacznie większym stopniu presji tej uległo.

Ten rok przyniósł ze sobą niezwykle ważne wydarzenia, tak w kwestii narodowej, jak i społecznej. Na Górny Śląsk dotarły wieści o zwycięstwie Rewolucji Październikowej i przejęciu władzy w Rosji przez robotników. Wpłynęło to z jednej strony na radykalizację postaw robotników śląskich, z drugiej strony, noworoczne orędzie prezydenta Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilsona, w którym zapowiedział swe poparcie dla dążeń niepodległościowych Polaków i uznał odbudowę państwa polskiego za jeden z warunków zakończenia wojny światowej, wzmogło narodowo-wyzwoleńcze ambicje i nadzieje ludności polskiej Górnego Śląska. Rozwój wydarzeń na Górnym Śląsku pozostawał pod wpływem tych dwóch faktów. Wzmogły się z jednej strony nastroje rewolucyjne, masowe wystąpienia robotników, z drugiej zaś strony w ich wystąpieniach przejawiały się z ogromną siłą hasła narodowo-wyzwoleńcze.

⇒ Podczas trwania wojny przez Rybnik ani razu nie przebiegała linia frontu. Jednak jego mieszkańcy wystarczająco dotkliwie odczuli jej tragizm. Rybnickie szpitale były pełne rannych zaś w okolicznych kopalniach pracowali rosyjscy jeńcy wojenni. Ludzie cierpieli z powodu głodu.

⇒ Masowy pobór do wojska, był prowadzony mimo prośb dyrekcji kopalń o odwołanie górników, jako „pożyteczniejszych na miejscu, pracujących tu również dla przemysłu niemieckiego”.

Przemysł ciężki został zmilitaryzowany, a znaczne zapotrzebowanie na węgiel zmusiło do poszukiwania dróg zwiększenia wydobycia. Najprostszą metodą było zwiększenie zatrudnienia. Po pierwszych dwóch latach zmniejszanej zatrudnienia, w następnych latach wojny stan załogi powiększył się. Zatrudniono więcej kobiet i pracowników młodocianych. Jednak najtańszą siłą roboczą byli jeńcy wojenni.

⇒ W ciągu czterech wojennych lat, powołano z terenu ówczesnego powiatu rybnickiego do armii ponad 15 tysięcy mężczyzn. Spośród nich zginęło na różnych polach bitewnych 5.700, tj. 35% zaciągniętych do wojska. Rannych zostało około 4.600, co stanowiło 29%. Na przykład na frontach I wojny światowej zginęło 27 mieszkańców Orzepowic, którzy osierocili 20 dzieci.

⇒ **11 stycznia** w mieszkaniu działaczki polskiej, Aleksandry Szyperskiej w Katowicach, powstała Polska Organizacja Wojskowa. Jeśli chodzi o ówczesny powiat rybnicki, to zasługę stworzenia pierwszego ośrodka POW należy przypisać Adolfowi Lampnerowi. Za jego sprawą odbyło się w dniu **15 stycznia** 1919 roku w mieszkaniu Józefa Połomskiego w Rydułtowach zebranie organizacyjne oraz zaprzysiężenie pierwszych powoiaków. Przysięga zawierała następującą treść: „Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że jako dobry żołnierz będę spełniał wszystkie rozkazy mojej przełożonej władzy powstańczej. Ślubuję dochować tajemnicy organizacyjnej i na wezwanie walczyć z bronią w rękę o przyłączenie Górnego Śląska do Polski. Tak mi dopomóż Bóg.” Takiej treści przysięgę złożył pierwszy komendant - górnik Józef Buła. Do tworzenia Polskiej Organizacji Wojskowej w Rybnickiem przystąpił również Ludwik Piechoczek.

⇒ W Niedobczycach zawsze silne były dążenia narodowościowe. Działała tu założona przez Franciszka Kozielskiego i Wilhelma Skowronka Rada Ludowa, podległa Powiatowej Radzie Ludowej w Rybniku, Zjednoczenie Zawodowe Polskie - Oddział Górników, któremu przewodniczył Franciszek Kozielski, Centralny Związek Górników (przewodniczący - Wojciech Mokry), utworzony przez PPS, a także Narodowa Partia Robotnicza (przewodniczący- Teodor Węgrzyk). W lutym T. Węgrzyk utworzył w Niedobczycach pierwszą grupę Polskiej Organizacji Wojskowej, która włączona została do I kompanii I batalionu 5 pułku Strzelców Rybnickich.

⇒ **16 stycznia** został wprowadzeniem w powiecie rybnickim stanu oblężenia przyhamowany dalszy rozwój polskich organizacji. W wyniku tego wielu działaczy polskich albo zostało aresztowanych, albo opuściło Górny Śląsk, co na pewien czas osłabiło działalność narodową terroryzowanych polskich mieszkańców ziemi rybnickiej. Na Śląsk wprowadzono 117 Dywizję Piechoty, przemianowaną następnie na Grenzschutz (wojska ochrony pogranicza), która miała trzymać w ryzach lud polski.

⇒ W styczniu górnicy kopalni „Römer” uchwalili rezolucję, żądającą dodatkowo otwarcia granicy polsko-niemieckiej, eksportowania węgla do Polski i przywóz żywności, zwolnienia polskich więźniów politycznych i wypłaty dodatkowego drożyznianego.

⇒ W dniach **7-15 stycznia** bardzo burzliwy przebieg miał strajk w Hucie „Silesia” w Rybniku - Paruszowcu. W powiecie rybnickim strajkowała też kopalnia „Anna” w Pszowie. Na przełomie stycznia i lutego w Niedobczycach spotkało się 377 delegatów załóg górniczych - tylko 16 spośród nich było przeciwnych powszechnemu strajkowi. **4 lutego** stanęła załoga chwałowickiej kopalni. Strajkowali także niedobczyccy górnicy. Z tych kopalń strajk rozszerzył się na pozostałe kopalnie rybnickiego okręgu. Odbył się też w kopalni „Szczęście Beaty”. Miał charakter masowego protestu przeciwko wyzyskowi śląskiej klasy robotniczej, wyraźną wolę zorganizowania się i podjęcia walki zbrojnej o wyzwolenie narodowe. Po dwóch tygodniach tego strajku, **20 lutego** 1919 roku, ówczesne władze niemieckie zdecydowały się unieruchomić, jak się okazało już na stałe, kopalnię „Szczęście Beaty”. Tego dnia strajk się załamał. Jednak od **6 do 14 marca** znów strajkowały kopalnie górnośląskie, w tym i rybnickie. W marcu doszło w kopalni „Römer” do ostrego starcia między górnikami, a bojówkami Grenzschutzu, które wdarły się na teren kopalni, aby aresztować przywódców strajku. Bojówkarze zostali przepędzeni, po obu stronach byli ranni.

W **kwietniu** kopalnie rybnickie ponownie włączyły się do strajku generalnego na Śląsku, żądając zniesienia stanu oblężenia, zwolnienia z więzień polskich działaczy i likwidacji niemieckich oddziałów korpusu ochotniczego, tzw. Freikorpsu. Strajkujący odnieśli częściowy sukces. Wprowadzono ograniczenie czasu pracy do 7,5 godzin i umowy zbiorowe, a pracodawcy musieli uznać przedstawicielstwa robotnicze w zakładach.

⇒ **Luty** - wobec powagi położenia Niemcy zaczęli zastępować niepewne oddziały wojskowe formacjami „Grenzschutzu”, tworzonego z fanatycznych jednostek.

⇒ **Luty** - zaczęła wychodzić niemieckojęzyczna gazeta " Katolische Volkszeitung" (Katolicka Gazeta Ludowa). Zasięgiem swym obejmowała Śląsk, Wielkopolskę i Pomorze. Jej wydawcą i redaktorem naczelnym był Artur Trunkhardt. Gazeta uważała się za

„nowoczesne niemieckojęzyczne pismo o nastawieniu przychylnym Polsce (polnischer tendenz)”, na potwierdzenie, czego pod winietą drukowała po polsku swoje motto: " Za wiarę i ojczyznę - za waszą i naszą wolność". Redakcja tej niezwykłej gazety mieściła się w Rybniku przy ulicy Sobieskiego 1 na pierwszym piętrze.

⇒ W **sierpniu**, w gliwickiej drukarni Michała Kwiatkowskiego wyszedł pierwszy numer "Sztandaru Polskiego i Gazety Rybnickiej". Jej redakcja i ekspedycja znajdowała się w rybnickim mieszkaniu Maksymiliana Basisty.

⇒ W Rybniku już na początku roku odbudowała swą działalność Polska Partia Socjalistyczna. Od **lutego** odbywały się regularne spotkania członków i sympatyków miejscowej komórki partii. W sprawozdaniach władz niemieckich, kierowanych do kierownictwa rejencji, podkreślano często dużą aktywność socjalistów polskich. Wskazywano także na współpracę z robotnikami niemieckimi, przejawiającą się m.in. w fakcie odbywania wspólnych zebrań.

⇒ **13 marca** lub wg innych źródeł **22 marca** odbywała się u Basisty odprawa komendantów. Na skutek zdrady czy małej czujności dowiedzieli się o tym Niemcy i zbrojny oddział Grenzschtzu otoczył dom. Zostali na krótko aresztowani m.in. znani działacze polscy: Józef Marcol, Ludwik Piechoczek, Maksymilian Basista, Jan Szuła, Sobik, Dziuba, a przejściowo w więzieniu znalazł się również adwokat dr Marian Różański.

⇒ W **kwietniu** zakończono prace organizacyjne w całym powiecie związane ze stworzeniem zrębów Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska (POWGŚl.). Powstała, aby przeciwdziałać niemieckiemu terrorowi. Liczba zaprzysiężonych peowiaków wynosiła wtedy 5.234 i w tej dziedzinie ówczesny powiat rybnicki zajmował pierwsze miejsce na Górnym Śląsku. Stanowiło to blisko 30% ogólnej liczby górnośląskich peowiaków. Ta znaczna liczba peowiaków pozwoliła na zorganizowanie dwóch pułków strzelców rybnickich.

⇒ W okręgu rybnicko-wodzisławskim do założycieli należeli: Maksymilian Basista, Jan Dziuba, Adolf Szymura, Wincenty Motyka, Wojciech, Franciszek i Konstanty Zieleźniokowie, bracia Frelichowie, Ludwik Piechoczek, Ludwik Konieczny, Jan i Józef Bułowie, Paweł Włoczek, Józef Połomski, Wilhelm Połomski, Józef Tytko, Wilhelm Chrószcz i Józef Chrószcz, Józef Michalski, Alojzy Ośliżłok i Augustyn Fułek. Działalność tajnej POWGŚl. utrudniały prowadzone przez Grenzschtz aresztowania. Zagrożeni peowiacy uchodzili do obozów w Piotrowicach, Strumieniu i Zagłębiu Dąbrowskim.

⇒ W pierwszej połowie roku ruch komunistyczny odznaczał się szczególną aktywnością.

⇒ W czasie rewolucji listopadowej 18-go roku klasa robotnicza Niemiec żądała nadania obchodom pierwszomajowym rangi stałego święta państwowego. **15 kwietnia** parlament niemiecki podjął ustawę o powszechnym święcie narodowym. Sprawująca na Górnym Śląsku władzę Socjaldemokratyczna Partia Niemiec (SPD) musiała zawiesić wprowadzony w styczniu stan obłączenia i zezwolić w dniu 1 maja na pochody robotnicze. Tak się też i stało. Z okazji święta robotniczego, zawieszono stan obłączenia od godziny 6.00 rano w dniu **1 maja** do 6.00 rano dnia następnego i umożliwiono zorganizowanie na Górnym Śląsku w wielu miejscowościach polskich wieców i pochodów.

Władze pruskie w dniu **1 maja** urządziły olbrzymią manifestację w Rybniku, na którą z orkiestrami i sztandarami ściągnęły imponujące pochody z bliższych i dalszych miejscowości powiatu, co wykorzystali polscy działacze, zwołując 20-tysięczny wiec ludności polskiej, który zrobił w Rybniku wielkie wrażenie na miejscowych szowinistach niemieckich.

Terror niemiecki nie zdołał złamać polskości mas ludowych. Wręcz odwrotnie, przyczyniał się do zwierania szeregów i mobilizowania sił do walki o powrót do Macierzy. Wykorzystał to polski obóz narodowy, przenosząc na ten termin obchody święta Konstytucji 3 Maja.

Tak więc **1 maja** w Rybniku odbył się ogromny wiec w pobliżu starego cmentarza. Zebrało się ponad 20 tysięcy ludzi z miasta i

okolicznych miejscowości. Spotkanie miało jednoznacznie patriotyczny charakter. Powiewały sztandary o barwach narodowych i zawierające patriotyczne hasła; śpiewano polskie pieśni i wnoszono patriotyczne okrzyki. Przemówienia wygłosili dr Marian Różański i dr Feliks Biały, zapewniając zebranych, że dzień wolności narodowej jest już bardzo bliski, a następnie ślubowali na sztandar: "... że do ostatniego tchnienia wierni będziemy naszemu sztandarowi i polskiej idei.". Sztandar ten ufundował Wilhelm Chrószcz z Rydułtów. Patriotyczne manifestacje odbyły się również dwa dni później z okazji rocznicy Konstytucji 3 maja. Tym razem pochody rozpoczęły się od uroczystych mszy św. w kościołach, skąd maszerowano przez ulice miasta. Pochody były tak potężne, że władze niemieckie zrezygnowały z prób ich rozpędzenia.

⇒ Manifestacja narodowa polska w Rybniku dnia **20 lipca**, pochód i zebranie pod gołym niebem odbyły się w porządku i spokoju, pomimo udziału przeszło 30 tysięcy ludzi. Żołnierze „grenzschtzu” natomiast nie posłuchali nakazu swych przełożonych i prowokowali.

⇒ W **czerwcu** Ludwik Piechoczek został komendantem powiatowym POW, a z początkiem sierpnia, chwałowicka komórka POW przekształciła się w kompanię pod dowództwem Alojzego Lazara.

⇒ W **czerwcu** Rada Najwyższa Konferencji Pokojowej w Paryżu zdecydowała, że na Górnym Śląsku odbędzie się plebiscyt. Niemcy zaczęli robić wszystko, by ten teren zatrzymać dla siebie.

⇒ W początkach **sierpnia** 5-tysięczna rzesza polaków w powiecie rybnickim dysponowała zaledwie 980 karabinami, 2 karabinami maszynowymi, 850 granatami ręcznymi. Gdy tylko zarysowała się szansa na powrót do Macierzy, Ślązacy wykorzystali ją stając do powstania, powodowani nadzieją na wyrwanie się z poniewierki i nędzy. Niejeden bojownik o sprawę polską łudził się nadzieją, że ustanie gnębienie i germanizowanie miejscowej ludności.

⇒ **14 sierpnia** w Rybniku wybrano 5 - osobowy Komitet powstańczy z Maksymilianem Iksalem na czele, przygotowujący wybuch I powstania śląskiego.

16-24 SIERPNI 1919 ROKU -I POWSTANIE ŚLĄSKIE

⇒ Na Śląsku Cieszyńskim, w Piotrowicach, **16 sierpnia** wydano rozkaz rozpoczęcia pierwszego powstania śląskiego. Było ono sprzeciwem wobec niemieckiego bezprawia, wobec zamordowania siedmiu górników w Mysłowicach, których masakra przyspieszyła wybuch I powstania śląskiego, ale przede wszystkim było wołaniem do międzynarodowej opinii publicznej o nie lekceważenie sprawy polskiej na Śląsku. Powstanie wybuchło w niezbyt korzystnym momencie.

⇒ W dniu **17 sierpnia** Niemcy urządzili awantury. W Rybniku zwołali wiec w ogrodzie jednej z restauracji, który miał być zaczątkiem zbrojnego wystąpienia przeciwko ludności polskiej. Na wiec przybyło jednak bardzo dużo Polaków. Oni to opanowali sytuację i wypędzili Niemców z wiecu. Natychmiast też wkroczyła SIPO, która zaszarżowała na zgromadzonych Polaków. Byli zabici i ranni. Pobity został także dr Marian Różański. Wzburzyło to ludność polską, a członkowie POW domagali się natychmiastowej akcji zbrojnej przeciwko bojówkarzom niemieckim i samowoli policji.

W okolicach Rybnika walki rozpoczęły się **18 sierpnia**. Kiedy zaś wybuchło powstanie śląskie, polscy działacze zlecali referentowi Weberowi sprawy organizowania żywności i noclegów dla powstańczych batalionów. Kompania chwałowicka pod dowództwem górnika A. Lazara i kompania boguszowicka uderzyły na oddział Grenzschtzu kwaterujący we dworze w Gotartowicach. Zaskoczony nieprzyjaciel musiał oddać broń. Następnie kompanie zostały zaatakowane przez przeważające siły niemieckie w pobliżu Boguszowic, gdzie zostały częściowo rozbite, ponosząc straty. Większość powstańców chwałowickich znalazła schronienie w obozach uchodźców na Śląsku Cieszyńskim.

Były też walki przy moście kolejowym w Zebrzydowicach. Kiedy jednak Niemcy przeprowadzili zmasowany atak, powstańcy

wycofali się do Polski. Peowiacy z Niedobczyc zaatakowali posterunek Grenzschutzu na kolonii „Beata”, po czym udali się, pod dowództwem Alojzego Ośliżłoka, w rejon Wodzisławia, gdzie jednak nie doszło do ataku. 10 powstańców tej grupy usiłowało dostać się na Śląsk Cieszyński, ale w Moszczenicy zatrzymał ich oddział Grenzschutzu. Osadzeni zostali w twierdzy raciborskiej. Po początkowych sukcesach, odnoszonych w walkach w rejonie Godowa, Rybnika, Pszowa i Rydułtów, zakończyły się one niepowodzeniem wskutek przewagi Grenzschutzu, rozbite oddziały powstańcze musiały uciekać poza granice Prus. Po kilku dniach walk, **24 sierpnia**, przywódca powstania komendant Alfons Zgrzebniok wydał rozkaz zakończenia walki. Wielu peowiaków, którzy dostali się w ręce niemieckie, zostało rozstrzelanych. Terror wobec Polaków jeszcze się nasilił. Z militarne punktu widzenia powstanie było klęską, ale dzięki niemu na świecie znów zaczęto mówić o słusznym prawie Polski do Śląska.

⇒ Dopiero polsko-niemiecka umowa o amnestii pozwoliła powstańcom powrócić w październiku do rodzinnych miejscowości i wziąć udział w wyborach komunalnych, których termin władze pruskie przesunęły z lutego-marca na **9 listopada**, sądząc, iż po klęsce I powstania wynik głosowania będzie korzystniejszy dla strony niemieckiej. Rachuby te zawiodły, gdyż w powiecie aż 75,1% głosów oddano na listy polskie; jedynie w Rybniku i Wodzisławiu Śl. Niemcy uzyskali przewagę w radach miejskich.

⇒ Germanizacja nie przyniosła jednak Niemcom oczekiwanych skutków i po I wojnie światowej na Śląsku znów odezwały się głosy z żądaniami polskiej szkoły. Wydarzenia te rozpoczęły się w **październiku** w Niedobczycach, gdzie gmina wystosowała wniosek do kierownika i zarządu szkolnego, aby dzieciom udzielać nauki w języku polskim. Ponieważ na wniosek nie odpowiedziano, wystąpiła gmina w **grudniu** z wnioskiem jeszcze raz, wszelako z tym samym skutkiem.

Spśród 6.515 nauczycieli, którzy uczyli w szkołach na obszarze plebiscytowym w 1919 roku, zaledwie 11 było chętnych i kompetentnych do nauczania języka polskiego. Dużą dysproporcję między potrzebami, a możliwościami nauki po polsku, starano się zmniejszyć kursami dla nauczycieli, organizowanymi przez Wydział Szkolny Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego. Chętnych kierowano do seminariów nauczycielskich poza Śląsk. Dla części organizowano pedagogiczne kursy w Krakowie, Poznaniu lub na Górnym Śląsku w Katowicach, Bytomiu, Gliwicach, Rybniku, Raciborzu i Strzelcach.

⇒ Na przełomie 1918/19 roku w Rybniku było sporo wystąpień ludności polskiej, tym bardziej, iż z dnia na dzień pogarszała się sytuacja bytowa najuboższych warstw ludności, które były całkowicie polskie. Wśród robotników rosło niezadowolenie i dojrzewała dążność do strajków i wystąpień. Zimą 1919 roku zorganizowano w Rybniku kilkanaście strajków, w których robotnicy domagali się poprawy warunków bytowych, lepszych zarobków i przynależnych im świadczeń socjalnych. We wszystkich tych wystąpieniach obok haseł społecznych funkcjonowały dążenia narodowowyzwoleńcze. Te dwie płaszczyzny walki były ze sobą ściśle związane.

⇒ Podczas wesela, w sali Melchiora Wieczorka w Niedobczycach, podoficer Grenzschutzu zastrzelił dwóch mężczyzn i ranił kilka osób, w tym także kobiety. Zdenerwował się, gdyż zwrócono mu uwagę, by w czasie tańca nie trzymał w ręce szpicruty, którą zahaczał o innych tańczących. Sąd wojskowy w Raciborzu uznał mordercę za winnego, ale „przez nieuwagę” i skazał go na dwa miesiące więzienia. Wdowy po zastrzelonych mężach nie otrzymały ani feniga odszkodowania.

⇒ O świadomości narodowej ludności Niedobczyc świadczy m.in. jej głosowanie w wyborach komunalnych w listopadzie. Na listę niemiecką padło 89 głosów, Polacy uzyskali ich 1.187.

⇒ W **listopadzie** powstały pierwsze kółka rolnicze. Organizatorem ich był syn kowala z Przegędzy Jan Szuła, absolwent specjalnego kursu kółek rolniczych w Poznaniu. Również zasłużonym organizatorem tutejszych chłopów był górnik-powstaniec, właściciel jednohektarowego gospodarstwa - Konstanty Reś z Pszowa.

⇒ **30 listopada** odbyło się kolejne w tym roku wspólne zebranie polskich i niemieckich socjalistów, tym razem oceniono wyniki wyborów do Rady Miejskiej, wskazując, iż stworzenie jednego frontu pozwoliło socjalistom na uzyskanie niemal połowy miejsc w Radzie.

⇒ **21 grudnia** założono w Rybniku "Gniazdo sokole", a jego prezesem został dr Feliks Biały. Osobne gniazda „Sokoła” istniały też w Chwałowicach, Niedobczycach, Kamieniu, Boguszowicach i Paruszowcu. Sokolstwo polskie starało się zachęcać do ćwiczenia tężyzny fizycznej i moralnej.

⇒ Zmarł lekarz naczelny lecznicy dla robotników, dr Schon. Następcą jego był dr Sachtleben, dawniejszy lekarz naczelny w lecznicy w Rudzie.

⇒ Od **grudnia** w Chwałowicach działała Rada Ludowa, w skład której weszli w olbrzymiej większości przedstawiciele polskiego społeczeństwa, w tym górnicy tutejszej kopalni.

⇒ O tym, że w Golejowie panował polski duch, świadczy m.in. spis ludności z 1919 roku, który wykazał, że po niemiecku mówi jedynie 3% ludności.

⇒ Pierwszy raz Gotartowice stały się sławne podczas I powstania śląskiego, kiedy to w sierpniu 1919 roku oddział Wincentego Motyki rozbroił niemiecką placówkę wojskową, stacjonującą na terenie gotartowickiego dworu.

⇒ Powstała w Rybniku Spółdzielnia Ogrodowców.

⇒ Założono Towarzystwo Sportowe "Rymer" Niedobczyce. Grano najpierw w palanta, a w roku następnym założono sekcję piłki nożnej i teatralną.

⇒ W tym roku powstał, niedaleko ulicy Cegielnianej na „starym cmentarzu”, pomnik rosyjskich jeńców. Ten dwumetrowy obelisk z czarnego granitu ustawiony został na miejscu zbiorowej mogiły rosyjskich jeńców wojennych z czasów pierwszej wojny światowej. Jeńców takich zsyłali m.in. na roboty do kopalni „Römer” w Niedobczycach. Część z nich zginęła i w tym właśnie miejscu ich pochowano. Na frontowej stronie pomnika wyryty jest prawosławny krzyż i napis w języku rosyjskim: „Tutaj złożone są prochy rosyjskich jeńców wojennych, którzy zginęli w kopalni „Rymer” w latach 1915-18”.

1920

⇒ Zebrzydowski chór „Seraf” osiągał sukcesy, dając w **styczniu** tego roku w Rybniku wspaniałe koncerty „Łobzowian” Anczyca, „Za nic żydowskie swaty” Bobowskiego, a w maju w Mszanie, Chwałowicach i Popielowie „Barbarę, bohaterkę chrześcijańską”. W samym mieście zagrano trzykrotnie „Karpackich górali” Korzeniowskiego, utwór powtórzony potem w Niedobczycach, w Rybniku zaś w połowie listopada wystawiono „Gwiazdę Syberii” Starzeńskiego.

⇒ W **styczniu** na spornych terenach Górnego Śląska, władzę objęła Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa. Zgodnie z decyzją traktatu pokojowego, Komisja ta przejęła pełnię władzy na wydzielonym terenie plebiscytowym. Dysponowała ona siłami zbrojnymi, złożonymi początkowo z wojsk francuskich i - o wiele mniej licznych - oddziałów włoskich i Anglików. W Rybniku przebywały przede wszystkim oddziały włoskie i mała grupa żołnierzy francuskich. Kontrolerem powiatowym był włoski podpułkownik Pietro Bezenti, a jego zastępcą francuski porucznik Morerer. Wszyscy przygotowywali się do przyszłego plebiscytu, który miał rozstrzygnąć sprawę przynależności Górnego Śląska. Na czele polskiego życia politycznego stał Polski Komisariat Plebiscytowy, którego kierownikiem był Wojciech Korfanty. W Rybniku kierownikiem tego właśnie Komitetu był dr Marian Różański.

⇒ W **środe, 4 lutego** mieszkańcy oczekiwali wojsk francuskich, zdążających od strony Żor.

⇒ Od 1920 roku PPS włączyła się do ogólnego frontu organizacji polskich w walce o odniesienie sukcesu wyborczego.

Przedstawiciele partii uczestniczyli w posiedzeniach Powiatowego Komitetu Plebiscytowego, a sieć organizacyjna partii była wykorzystana do agitacji plebiscytowej.

⇒ Wydział Szkolny Polskiego Komisariatu Plebiscytowego rozpoczyna organizowanie polskich kursów nauczycielskich. Niektórzy rybniczanie wyjechali na naukę poza Śląsk np. do Krakowa, Poznania czy Bydgoszczy. Większość jednak rozpoczęła naukę na miejscu. Kurs taki prowadzony był w Rybniku m.in. w restauracji Nowaka przy ulicy Kościelnej. Następnie uczestnicy wyjechali na praktykę do Krakowa.

⇒ **8 marca** rozpoczął się strajk szkolny w Niedobczycach. Niemiecki nauczyciel Harazim groził dzieciom surowymi karami i policją bezpieczeństwa. Tych, które przychodziły ze strachem do szkoły nauczyciel bił je mówiąc: „Co ci przekleci Polacy sobie wyobrażają? Istnieją jeszcze Niemcy i nauka odbywać się będzie po niemiecku”. (Z raportu Powiatowego Komitetu Plebiscytowego z 18 marca 1920 r.). Strajk zaczął się po tym jak gmina wystosowała wniosek do zarządu szkolnego, o wprowadzenie nauczania w języku polskim - i gdy im odmówiono wybuchł strajk. Trwał on prawie rok, do początku 1921 roku. Początkowo strajk polegał na manifestacyjnym mówieniu w szkole po polsku i domaganiu się od nauczyciela lekcji w języku polskim. Kiedy jednak niemieccy nauczyciele bili dzieci i zohydzali Polskę, do strajku włączyli się rodzice. Wygnali oni niemieckich nauczycieli np. z Niedobczyc, Chwałowic, Niewiadomia, Stodół. W innych miejscowościach nauczyciele sami wyjeżdżali. Strajk sparaliżował więc niemieckie szkolnictwo państwowe na Śląsku. W jego miejsce zaczęło się tworzyć szkolnictwo polskie. Ludzie spontanicznie organizowali kursy języka polskiego w domach i salach publicznych.

⇒ **3 kwietnia**, z polecenia Polskiego Komitetu Plebiscytowego zaczyna ukazywać się na naszym terenie „Sztandar Polski - Gazeta Rybnicka”, redagowany przez Michała Kwiatkowskiego, a po nim przez Ignacego Knapczyka. Gazeta ta wychodziła 3 razy w tygodniu.

⇒ **23 kwietnia**, w rybnickim biurze plebiscytowym, a później **20 maja** w restauracji u Dorni przy ul. Gliwickiej, odbyło się walne założycielskie zebranie klubu sportowego KS „Śląsk Rybnik”. W skład pierwszego zarządu weszli: M. Pielka- prezes, P. Pander-skarbnik. **12 grudnia** tego roku piłkarska drużyna zdobyła mistrzowski tytuł i awansowała do Śląskiej klasy A.

⇒ **24 kwietnia** druhowie Piotr Pander i Maksymilian Pielka założyli pierwszą w Rybniku drużynę harcerską. Przybrała ona nazwę I Drużyny Męskiej im. Adama Mickiewicza. Skupiała 80 członków i składała się z 7 zastępów, którym przewodzili: Zbigniew Biały, Wincenty Prus, Ignacy Pander, Wojciech Wolnik, Kuśka, Kurzawa, i Kucharczyk. W krótkim czasie dh. Wolnik na bazie 4 zastępu zakłada II Drużynę Męską im. Zawiszy Czarnego na Paruszowcu, a dh. Kucharczyk na bazie 7 zastępu III Drużynę Męską im. Stanisława Żółkiewskiego w Ligocie. W tym samym czasie dh. Aniela Wolnikówna zakłada na Paruszowcu I Drużynę Żeńską im. Emilii Plater.

⇒ Już **3 maja**, w czasie obchodów święta narodowego, umundurowane zastępy harcerzy, z laskami w dłoniach, maszerowały ulicami Rybnika. Było to pierwsze "przedstawienie się" harcerzy rybnickiemu społeczeństwu. Umundurowana kolumna wyposażona w laski (później zostaną nazwane "plebiscytówkami"), wyszła pochodem z Piasków pod tajną ochroną POW. Na czele dh Wojciech Wolnik niósł proporzec z polskim godłem. To nie podobało się ludności niemieckiej. W pewnej chwili zaatakowano czoło pochodu i wydarło mu proporczyk. Jednak dzięki odważnej jego postawie oraz wejściu do akcji POW-iaków, odebrał go i mimo częściowego zniszczenia, zawiesił znów na laskę i dalej pomaszerował na czele pochodu.

⇒ W **czerwcu** na terenie Kozich Gór w Chwałowicach harcerze urządzili powiatowe ćwiczenia polowe, a w lipcu przeprowadzono ćwiczenia nocne i dzienne, w czasie których głównym zadaniem były podchody i przysposobienie do II powstania śląskiego.

⇒ W odpowiedzi na sformułowanie się wielu bojówek niemieckich, ponownie zaktywizowała się POWGŚI. Ludność polska **1 i 3 maja** 1920 roku uczestniczyła w manifestacjach, uchwalając rezolucje przeciwko terrorowi SIPO. W lutym tego roku liczyła ona 3465 żandarmów, a w sierpniu około 5 tysięcy. Robotnicy sami wymierzali sprawiedliwość szczególnie zaciekłym hakatystom.

⇒ Traktat wersalski narzucił Śląskowi plebiscyt. W styczniu władza przeszła w ręce Komisji Międzysojuszniczej. Powiat rybnicki obsadził batalion francuskich strzelców alpejskich, wzmocniony przez włoskie oddziały, przychylnie Niemcom. Rozpoczęła się walka o duszę ludu śląskiego, o jego przyszłość i wolność. Powstawały komitety i podkomitety plebiscytowe. Rybnik podzielony był na okręgi z setnikami na czele, ci mieli do pomocy dziesiętników, zwanych mężami zaufania. Mimo koalicyjnych oddziałów terror niemieckich bojówek nie ustawał. W **lipcu i sierpniu**, kiedy armia polska odnosiła klęski w wojnie polsko-sowieckiej, Niemcy wykorzystali to do swej propagandy. Wzmogła się aktywność niemieckich bojówek, mnożyły pobicia, prowokacje, profanacje sztandarów i antypolskie wiece. W Rybniku **17 sierpnia** doszło do masowego pobicia Polaków przez niemiecką policję. Wzburzyło to ludność do tego stopnia, że jeszcze tej samej nocy grupa dowódców POW na powiat rybnicki, zdecydowała o wszczęciu zbrojnych działań przeciwko Niemcom. Następnego dnia, **18 sierpnia** 1920 roku, naczelne dowództwo POWGŚl. wydało rozkaz o rozpoczęciu drugiego powstania śląskiego.

II POWSTANIE ŚLĄSKIE

⇒ W nocy z **19/20 sierpnia** wybuchło więc drugie powstanie śląskie. Powstańcy obsadzili w ciągu jednego dnia cały niemal powiat. Szczególnie wyróżniła się rybnicka kompania pod wodzą Pawła Cicheckiego w walkach o Paruszowiec, Golejów i Rudy. Cel powstania został: niemiecką policję zastąpiła policja plebiscytowa *"Apo"*, złożona w połowie z Polaków, a w połowie z Niemców.

⇒ Czwartek, **19 sierpnia**: "W pomyślny sposób układały się [...] wydarzenia na obszarze powiatu rybnickiego i we wschodnich rejonach powiatu raciborskiego. Ruch powstańczy rozwijał się tam zgodnie z dyspozycjami kpt. Palucha, który działał w imieniu Korfantego. W roli emisariusza komisarza plebiscytowego na obszarze obszaru powiatu rybnickiego wystąpił kpt. Jan Wyglenda. Nawiązał on kontakt z miejscowymi przywódcami POW, m.in.: Ludwikiem Piechoczkiem, dr Marianem Różańskim, dr Alojzym Pawelcem oraz Józefem Witzakiem i omówił plan powstańczych działań bojowych. Przystąpiono do nich z nader dogodnej sytuacji, uwarunkowanej aktywną postawą ludności polskiej, wzburzonej ekscesami niemieckimi, zapoczątkowanymi w Rybniku ekscesami podczas wiecu 17 sierpnia. Wyglenda oraz wymienieni członkowie POW porozumieili się z rejonowymi komendantami organizacji i przystąpili do szeroko zakrojonej akcji powstańczej. Do jej rozwoju mimowolnie przyczynił się wrogo wobec ludności polskiej usposobiony włoski kontroler powiatowy płk Pezenti. Domagał się on zaniechania jakichkolwiek wystąpień zbrojnych i użyczył Piechoczcekiemu własnego auta, aby nawoływał on do zachowania spokoju. Piechoczek, eskortowany przez czterech żołnierzy alianckich, wykorzystał to jako okazję do podsycania nastrojów i przekazywania odpowiednich poleceń bojowych...".

⇒ Niedziela, **22 sierpnia**: "Kpt. Paluch wydał polecenie wszczęcia akcji powstańczej na obszarze powiatu rybnickiego. Nakazał on opanować Zawadę, Jedłownik, Wilchwy i Jastrzębie w pasie pogranicznym, a także rozbroić niemiecką policję bezpieczeństwa w wymienionych miejscowościach. Po wykonaniu tego zadania, powstańcy zostali zobowiązani do powołania straży obywatelskich, a następnie do zajęcia całego powiatu, z wyjątkiem Rybnika, obsadzonego przez wojska włoskie. W północnych rejonach powiatu kpt. Paluch polecił utworzyć umocnione punkty w celu powstrzymania wypadów policji bezpieczeństwa z powiatów gliwickiego i toszeckiego ...".

⇒ Poniedziałek, **23 sierpnia**: "Oddziały powstańcze złamały opór policji bezpieczeństwa w powiecie rybnickim. Szczególnie zaciętą walkę stoczono pod Dębieńskim Starym. Od zupełnego pogromu uratował Niemców dowódca oddziałów włoskich, płk Francesco Salvioni, który przybył z Koźła. Nawiązał on kontakt z dowódcami sił powstańczych i przeprowadził z nimi dramatyczną rozmowę, w wyniku, której zostały uzgodnione warunki przerwania akcji powstańczej. Przed zawieszeniem działań bojowych, doszło do zaciętej walki w leśniczówce koło Przegędzy, gdzie broniła się bojówka niemiecka Gaiera. Twardy opór stawiała również bojówka w Paruszowcu".

⇒ **23 sierpnia** przyjechał do Rybnika głównodowodzący wojskami włoskimi na terenie plebiscytowym, pułkownik Salvioni, który zwołał konferencję z udziałem przedstawicieli powstańców i strony alianckiej. Zawiadomiono Polaków o likwidacji

Sicherheitspolizei i ustanowieniu w powiecie kontrolera technicznego przy powiatowym dowództwie sojusznicy. Został nim dr Feliks Biały. Na żądanie ludności polskiej **5 października** w Rybniku odwołano kontrolera powiatowego Pesenti'ego, z którego ludność polska była niezadowolona i którego proniemieckie sympatie były aż nadto widoczne. Nowym kontrolerem został major margrabia Asinari di Bernezzo. Zachował ścisłą neutralność. Jego pomocnikiem był lubiany w polskich i w niemieckich kołach, z powodu swej uprzejmości i sprawiedliwości włoski podpułkownik dr Radogna.

⇒ W okresie Powstania wieś Orzepowice opanowywały na przemian to oddziały niemieckie, to powstańcy śląscy. Pewnego dnia kwaterującym tam Niemcom mieszkańcy Orzepowic wykradli dwa karabiny maszynowe i wielkie ilości amunicji. Broń pod słomą przewieziono do Rybnika i przekazano powstańcom.

⇒ Powstanie zakończyło się **25 sierpnia**. Międzysojusznicza Komisja rozbroiła obie strony konfliktu, ale przede wszystkim zlikwidowała zniechęconą niemiecką policję (SIPO), wprowadzając na to miejsce **24 sierpnia** mieszaną polsko-niemiecką policję plebiscytową Abstimmungspolizei (APO). Wyniki II powstania śląskiego stworzyły bardziej sprzyjające warunki do prowadzenia przez stronę polską kampanii plebiscytowej. Zaktywizowały się towarzystwa śpiewacze i kulturalno-oświatowe, wzmożyły działalność związki zawodowe i organizacje polityczne.

⇒ W II powstaniu śląskim kompania chwałowicka POW rozbroiła miejscowych Niemców, a następnie skierowała się do Rybnika. Dowodził nią Teodor Węglorz. Powodzenie militarne nie zostało wykorzystane politycznie.

⇒ W 1920 roku nie było tygodnia, w którym nie odbywałoby się jakieś zebranie polskiej organizacji politycznej, zawodowej czy społeczno-kulturalnej. Wskazywały na ten fakt sprawozdania władz sojusznicy. Włosi, którzy przebywali w Rybniku i sympatyzowali raczej z Niemcami, stwierdzali w swych przekonaniach, iż działalność ludności polskiej zagrażała - rzekomo - spokojowi i bezpieczeństwu mieszkańców miasta. W kwietniowym sprawozdaniu włoskiego kontrolera powiatowego do przewodniczącego Komisji Międzysojuszniczej, gen. Henri Le Ronda, wskazywano z dużym niepokojem na istnienie kilku komórek komunistycznych na terenie miasta i powiatu rybnickiego. Przy czym trzeba zaznaczyć, że w oczach Włochów ruchem komunistycznym nazywano wszystkie działania, które świadczyły o niezadowoleniu ludności polskiej z posunięć władz sojusznicy, tym bardziej, iż niezadowolenie to wyrażała robotnicza ludność polska.

⇒ Dr Jan Lukaszek przestał być rybnickim starostą powiatowym. Zastąpił go na tym stanowisku Strzoda.

⇒ Przed rokiem 1920, właścicielem Zakładu Drukowania i Farbowania Tkanin był Urbańczyk. Następnie zabudowania wykupiła Spółka Budowlana Martini, która była w tym okresie najstarszą i największą firmą budowlaną w powiecie rybnickim (znajdowała się poprzednio na ul. Dworcowej 14).

⇒ Założono spółdzielnię „Rolnik”. Przeżywała ona wprawdzie później kryzysy związane z nie zawsze fachową działalnością zarządu, niemniej jednak najtrudniejsze lata kryzysu przetrwała dzięki kredytom Komunalnej Kasy Oszczędnościowej, udzielonym wskutek interwencji starosty rybnickiego. Dzięki spółdzielniom elektryfikacyjnym, działającym w Kamieniu, Zamysłowie i Golejowie, zelektryfikowano te miejscowości. Ponadto kupowano urządzenia elektryczne oraz maszyny rolnicze i wypożyczano je chętnym, torując drogę postępowi. Dostawą warzyw na rynek zajmowała się spółdzielczość ogrodnicza.

⇒ Dużą popularność zdobyły kółka rolnicze, działające we wszystkich wsiach. Były one inicjatorami spółek melioracyjnych, ośrodków maszynowych, budowy obiektów rolniczych, tworzenia poletek doświadczalnych, odgrywając ważną rolę w podnoszeniu poziomu produkcji rolnej. Nie mniej ważną była ich praca kulturalno-oświatowa (szkoła rolnicza, uniwersytety ludowe, biblioteki).

⇒ Utworzono Osadniczą Spółkę Budowlaną w Rybniku, zajmującą się budową domów dla swych członków.

⇒ Cegiełkę do rozwoju regionu rybnicko-wodzisławskiego dorzuciło także rzemiosło. Znani z patriotycznej postawy członkowie

utworzonego w 1920 roku Związku Samodzielnych Rzemieślników zabiegali nie tylko o wysoki poziom etyki zawodowej, lecz także o postawę patriotyczną swych szeregów.

⇒ Wśród młodzieży tradycje narodowo-wyzwoleńcze krzewił Związek Harcerstwa Polskiego, grupujący w samym Rybniku 24 członków, którzy wydawali piśmisko „Pierrot”; drużyny harcerskie działały też na Paruszu, Boguszowicach i innych miejscowościach.

⇒ Wśród całej serii kursów dla nauczycieli, uczących języka polskiego w szkołach, wyodrębnił się pozycją jaką zajmował, kurs rybnicki. Był jedyną szkołą polską na tej polaci Śląska o stuprocentowej ludności polskiej i instytucją, która emanowała na inne powiaty. Początek nauki przypada tutaj na czerwiec 1920 roku. Kurs pracował na tych samych zasadach programowych, co inne. Kierownikiem kursu w jego pierwszych miesiącach była pani Jadwiga Helwig.

⇒ Inspektor Kobel, który zastępował przebywającego na urlopie Dudka, zapewniał rodziców dzieci, uczęszczających do rybnickich szkół, że nauka czytania i pisania rozpocznie się w szkołach podstawowych **1 października**. Tymczasem inspektor Dudek po powrocie z urlopu nie chciał nic słyszeć o przyrzeczeniach Kobla.

⇒ **4 października** w raporcie z tego dnia Polski Komitet Plebiscytowy meldował: „Sprawa szkolna w Rybnickiem znajduje się w opłakanym wprost stanie [...] w ogóle nauka się wcale nie odbywa, dozoru żadnego nie ma, jednym słowem są całe te stosunki bardzo smutne”.

⇒ Dużą aktywnością odznaczała się w Rybniku Narodowa Partia Robotnicza. Wiosną 1920 r. na zebrania NPR przychodziło 300-350 osób, co- jak stwierdził organ tej partii „Polak”- pozwalało umieszczać tę komórkę w gronie najbardziej aktywnych organizacji na Górnym Śląsku.

Fragmentaryczne przekazy źródłowe i wspomnienia pozwalają stwierdzić, iż na terenie Rybnika funkcjonowały także inne organizacje polskie o charakterze społeczno-politycznym. Od połowy 1920 roku działała tutaj komórka chadecji pod nazwą Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego. Aktywnością wykazywała się organizacja sokolska, skupiająca w swych szeregach w maju 1920 roku około 200 młodych Polaków.

⇒ Do boguszowickich „familoków” - wielorodzinnych domów sprowadzali się przyjezdni, którzy znajdowali zatrudnienie w tamtejszej kopalni. Liczba mieszkańców tej niewielkiej wsi w ciągu kilku lat prawie się podwoiła i na koniec roku wynosiła już 2 tysiące.

⇒ Byli działacze Frakcji polskiej J. Muchalik, Franciszek Wojacek złożyli swój urząd z powodu terroru. Wybrany przez radę miejską magistrat, składał się z następujących osób: adwokat dr Marian Różański, lekarz praktyk dr Feliks Biały, adwokat dr Karol Ogórek, mistrz murarski i ciesielski Henryk Piszczek, adwokat Jan Knuth, funkcjonariusz prywatny Henryk Simoni.

⇒ W Ligocie utworzona została komórka Polskiej Organizacji Bojowej Górnego Śląska. Powstańcy z Ligoty walczyli i ginęli nie tylko w okolicach Rybnika, ale również na Górze św. Anny. Natomiast część kobiet z Ligoty służyła w powstańczym szpitalu polowym. Dzieci zaś opowiadały się za Polską strajkując przeciwko uczeniu się w szkole po niemiecku. Było to powodem dramatycznych wydarzeń. Około 1920 roku został tu zamordowany niemiecki kierownik szkoły Salzbrum.

⇒ Prowadzony przez dr Feliksa Białego Uniwersytet Ludowy liczył 200 słuchaczy.

⇒ **20 maja** powstał w Rybniku pierwszy polski klub piłkarski pod nazwą „Śląsk-Rybnik”. Na jego czele stanął Maksymilian Hennig. W ślad za nim powstały kluby piłkarskie „Polonia” w Niewiadomiu i „Rymer” w Niedobczycach. Z połączenia niemieckiego klubu „VFB 1913” ze „Śląskiem-Rybnik” powstał „KS 20”, co oznaczało „Klub Sportowy założony w 1920 roku”. Pierwszy mecz rozegrały polskie zespoły piłkarskie „Śląsk-Rybnik” i „Polonia-Niewiadom” na boisku obok cegielni (przy obecnej

ulicy Cegielnianej) w czerwcu tego roku - zwyciężyli rybniczanie.

⇒ W Rybniku zbudowano drugie w historii miasta kino.

⇒ Ostatnim właścicielem golejowskiego folwarku był Jan Paprotny. Kupił on golejowski majątek w 1920 r.

⇒ Gotartowice stały się ponownie sławne, gdy uczniowie tamtejszej szkoły poprzez strajk domagali się lekcji w języku polskim.

⇒ W **marcu**, w Ligocie powstał chór męski „Wanda”.

⇒ W Rybniku, tuż za szpitalem psychiatrycznym, wzdłuż ul. Rudzkiej, założono nowy cmentarz.

[powrót do góry](#)

1921 - 1930

1921

⇒ **1 stycznia** miał miejsce nieudany zamach na F. Białego i A. Trunkhardta, którzy wracali z Rud z zebrania Górnośląskiej Partii Ludowej. Zamachowcy jechali samochodem niemieckiego komisarza plebiscytowego z Rybnika.

⇒ **9 stycznia** - niemiecki napad na gmach Powiatowego Komitetu Plebiscytowego w Rybniku w obronie którego stanęli harcerze Pawleta i Musiolik.

⇒ **19 lutego** pomnik św. Jana na rybnickim rynku został oblepiony przez Niemców ulotkami agitacyjnymi.

⇒ **2 marca** do Rybnika przybywa batalion włoskich żołnierzy, których ulokowano w starym szpitalu. Kontroler powiatowy Bernezzo wydał obwieszczenie, w którym ostrzegł przed zaburzeniami, „gdyż takowe stłumione zostaną bezwzględnie”.

⇒ **6 marca** bojówki „Orgesch” stacjonujące w hotelu Witiga w Rybniku napadły na mieszkańców m.in. Golejowa i Wielopola. Po wycofaniu się do Rybnika, w szale złości, rozpędziły w hotelu Zoertera przedstawienie polskie, urządzone przez chwałowicki „Sokół”, a następnie zlikwidowały przy pomocy broni polski wiec na Smolnej.

⇒ **12 marca** w raporcie sytuacyjnym podano, że zbrojne siły niemieckie dysponowały w Rybniku 250 ludźmi a ich uzbrojenie stanowiło 5 ckm, 42 lkm, 174 karabiny, 270 artgis, 178 rewolwerów, 23 mauzery, 450 granatów ręcznych, 1400 naboji, 1 samochód, 20 koni artyleryjskich.

⇒ **13 marca** Komitet Parytetyczny w Rybniku podaje do ogólnej wiadomości podział miasta na 14 okręgów plebiscytowych.

⇒ Walka narodowościowa na dobre rozgorzała w okresie przygotowań do plebiscytu. Mimo obecności oddziałów francuskich, stacjonujących w domu sypialnym kopalni „Römer” i na kolonii „Beata”, niedobczycka Sicherheitspolizei, dowodzona przez wachmistrza Scholza oraz chronione przez nią niemieckie bojówki, tępiły wszelkie przejawy polskości. Dla ochrony polskich zebrań i wieców przedplebiscytowych, powstańcy utworzyli w Niedobczycach własne bojówki, a górnicy kopalni „Römer” zorganizowali Samoobronę Kopalni. Zaślepienymi wrogami polskości byli urzędnicy pruskiej administracji, policja, nauczyciele, a w kopalni - dyrekcja, dozór, uprzywilejowani górnicy z Niemiec.

⇒ Głośnym wydarzeniem w przedplebiscytowych miesiącach był strajk dzieci niedobczyckich szkół. Były tu dwie szkoły z 704 uczniami, wśród których 659 czuło się Polakami. Dzieci, biorąc przykład z górników żądających wydalenia z kopalni urzędników niemieckich, również zastrajkowały, domagając się usunięcia ze szkół w Niedobczycach szowinistycznych nauczycieli niemieckich: Harazima, Franke, Grelicha i Poinka. Z Niedobczyc strajk szkolny przeniósł się na powiat rybnicki, w wyniku czego pruskie władze musiały zgodzić się na wprowadzenie do szkół języka polskiego. Strajków tych nie zdołały powstrzymać ani groźby niemieckich nauczycieli, ani zarządzenia władz policyjnych, ani wzmożone posterunki wojskowe. O masowości tej akcji świadczą m.in. dwa raporty doradców szkolnych: Jana Winklera z 25 lutego i Apolinarego Stokłosa z 27 lutego 1921 roku.

⇒ W marcu, w obliczu zbliżającego się plebiscytu objętość "Sztandaru Polskiego i Gazety Rybnickiej" wzrosła z 4 do 16 kolumn. Wszystkie były w całości poświęcone agitacji propolskiej.

PLEBISCYT

⇒ **20 marca 1921 roku odbył się plebiscyt.**

⇒ Po pierwszej wojnie światowej w projekcie układu pokojowego z Niemcami, sprawę Górnego Śląska poruszono w artykule 88 Traktatu Wersalskiego. Podpisano go 28 czerwca 1919 roku w Paryżu, a jego tekst zaczynał się słowami: „W części Górnego Śląska, położonej w granicach niżej opisanych, mieszkańcy zostaną powołani do wypowiedzenia się przez głosowanie, czy życzą sobie przyłączenia do Niemiec, czy też do Polski/.../” Zaś w aneksie do tego artykułu wymieniono szczegółowo obszar plebiscytowy, który ogólnie odpowiadał terytorium powiatów: bytomskiego, gliwickiego, głubczyckiego, katowickiego, kluczborskiego, kozielskiego, królewskohuckiego (chorzowskiego), lublinieckiego, oleskiego, opolskiego, pszczyńskiego, raciborskiego, rybnickiego, strzeleckiego, tarnogórskiego i zabrzańskiego. Władzę na czas plebiscytu objęła na tym obszarze Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa na Górnym Śląsku, na czele której stanął francuski generał Henri le Rond. Komisja objęła władzę w styczniu 1920 roku, ustalając termin przeprowadzenia plebiscytu w niedzielę 20 marca 1921 roku. W gorących dniach plebiscytu nikt chyba nie mógł przejść obok tego wydarzenia obojętnie. Z jednej strony Niemcy głosili tezy o nieprzygotowaniu Polski do przyjęcia uprzemysłowionego Śląska, prorokowali rychły kryzys i ostrzegali na plakatach „Polski wilk czyha na Twój Heimat!”. Zaś z przeciwnej strony dochodziły głosy: „Głosując za Niemcami sprzedajesz siebie i potomstwo swoje w wieczną niewolę”,

„Górnoślązacy, zerwijcie hańbiący łańcuch pruskiej niewoli”, „Od głodu, moru, wojny i przyłączenia do Niemiec zachowaj nas Panie!”. Zwolennicy przyłączenia Górnego Śląska do Polski używali też argumentu, że lepiej będzie pobożnym Ślązakom w katolickiej Polsce niż w protestanckich Niemczech.

Plebiscytową gorączkę odczuwano również w Rybniku. Na czele Komisariatu niemieckiego stanął adwokat Knuth. Pomocnikami niemieckiego komisarza byli: dyrektor gimnazjalny prof. Munzer, sędzia okręgowy Hamburger, ks. katecheta Hoesl, jak również większa część państwowych i komunalnych urzędników miasta i gmin wiejskich. Przewodniczącym Polskiego Komisariatu Plebiscytowego został zasłużony dla sprawy polskiej prawnik Marian Różański. Polski komisariat miał swoją siedzibę w Rybniku w kamienicy pod numerem drugim na ulicy św. Jana. Oprócz Różańskiego w komisariacie działali dr Feliks Biały, Alojzy Prus, Maksymilian Basista, Ludwik Piechoczek, redaktor Artur Trunkhardt i wielu innych. Ludzie ci działali w różnych biurach jak przykładowo w Biurze Wywiadowczym. Rybnickiemu komisariatowi podlegały jeszcze podkomisariaty w Żorach, Rydułtowach, Knurowie, Wodzisławiu czy Biertułtowach. Kiedy nadszedł długo wyczekiwany dzień plebiscytu, każdy odczuwał go jako niezwykle. Zwłaszcza, że plebiscytowa niedziela była Niedzielą Palmową, a w wiosennym powietrzu czuło już się wielkanocny nastrój. W dniu plebiscytu harcerze przywozili chorych do urn, opiekowali się dziećmi, sprawdzali listy uprawnionych do głosowania, pełnili służbę kurierską i wartowniczą.

⇒ W Rybniku do plebiscytowych urn przystąpiło wtedy 6.670 osób, czyli aż 96 procent uprawnionych. Oddano 13 głosów nieważnych, 1.943 głosy (29,1%) za Polską i 4.714 (70,7%) głosów za Niemcami. Ta znaczna przewaga głosujących za Niemcami brała się stąd, że w miastach żyło stosunkowo dużo Niemców oraz ludzi zamożnych i średnio zamożnych, do których najłatwiej trafiała niemiecka propaganda. Bali się oni, że na zmianie sytuacji, czyli na przyłączeniu do Polski mogą stracić. Do tak wysokiej niemieckiej wygranej w plebiscycie na terenie Rybnika przyczynili się również „emigranci plebiscytowi”, czyli Niemcy mogący wykazać, że urodzili się na Śląsku. Na cały Śląsk zwieziono ich około 200 tysięcy, a do Rybnika 1.080, dając im na czas pobytu mieszkania w specjalnie przygotowanych barakach. Zupełnie inaczej wyglądały wyniki plebiscytu w całym powiecie rybnickim, gdyż na śląskich wsiach zdecydowanie głosowano za Polską. W powiecie rybnickim, licząc łącznie z niekorzystnymi wynikami w Rybniku, za Niemcami oddano 27.919 głosów (34,8%) zaś za Polską aż 52.347 głosów (65,2%). Natomiast na całym górnośląskim obszarze plebiscytowym za Niemcami opowiedziało się 707.393 (59,6%) głosujących, za Polską 479.363 (40,4%) głosujących.

⇒ Mieszkańcy Golejowa aktywnie popierali powstania śląskie, zaś w czasie plebiscytu w 87% głosowali za Polską. W Zebrzydowicach za Polską głosowało 87,6% mieszkańców. W Niedobczycach za Polską głosowało 78,3% mieszkańców. W plebiscycie orzepowiczanie w 86,4% opowiedzieli się za Polską. 84% mieszkańców Zamysłowa głosowało za Polską. Podczas plebiscytu na polską listę głosowało 1.585 osób, czyli 66% mieszkańców Ligoty. Za Niemcami głosowali przede wszystkim niemieccy przemysłowcy z Paruszowca i obojętni narodowo robotnicy z „familoków”.

⇒ Związek Stodół z Rybnikiem był zawsze dosyć bliski. Stodoły leżały w granicach powiatu rybnickiego. Było tak do czasu powstań śląskich, wtedy bowiem, gdy część Górnego Śląska wracała do Polski, Stodoły pozostały po stronie niemieckiej. I jak wskazują dane historyczne- wyniki plebiscytu, nie było to wcale po myśli większości ówczesnych mieszkańców Stodół, z których 66,5% głosowało za przyłączeniem Górnego Śląska do Polski.

⇒ Większość mieszkańców Rybnickiej Kuźni znalazła się po polskiej stronie, tuż przy granicy polsko-niemieckiej. To położenie dawało niektórym kuźniczansom szansę dorobienia sobie na przemyśle. Do Niemiec „szmuglowano” żywność, a przywożono stamtąd artykuły przemysłowe.

⇒ Omawiając wyniki plebiscytu musimy pamiętać, że największym polskim osiągnięciem było to, że po sześciu stuleciach oderwania Górnego Śląska od polskiej Macierzy, aż około pół miliona Górnoślązaków głosowało za Polską. Tak dokonano wielkiego kroku na drodze powrotu części Śląska do Polski, co nastąpiło kilka miesięcy po plebiscycie.

Międzynarodowymi polskimi gazetami były: „Katholische Volkszeitung” i „Gazeta Rybnicka”, ze strony niemieckiej zaś: „Rybniker Stadtblatt”, „Rybniker Zeitung”, „Oberschlesische Volksstimme”, „Oberschlesischer Wanderer”, „Ratiborer Generalanzeiger” i „Oberschlesischer Kurier”.

⇒ Wbrew wynikom plebiscytu, w naturalny sposób dzielących Górną Śląsk na część przynależną Polsce i zachodnią część nadal pozostawioną w granicach Rzeszy, Anglicy i Włosi proponowali zwrócenie Macierzy jedynie powiatów pszczyńskiego i rybnickiego oraz skrawków powiatu katowickiego, natomiast cały obwód przemysłowy miał nadal pozostać w granicach Rzeszy wbrew zmanifestowanemu dążeniu ludności. Jednak wiele rdzennie polskich gmin pozostało w rękach niemieckich. Doprowadziło to do ogromnego wzburzenia na Górnym Śląsku i stało się przyczyną wybuchu III powstania śląskiego.

⇒ Po plebiscycie mocarstwa europejskie planowały tak podzielić Górną Śląsk, by Polsce przypadły tereny rolnicze (np. powiat pszczyński i rybnicki). Sprzeciwem wobec tego był strajk generalny i powstanie, które wybuchło po nim.

⇒ **30 marca** w kościele ewangelickim w Rybniku, a w dwa tygodnie później (12.IV) na cmentarzu ewangelickim ujawniono skład broni niemieckiej.

⇒ **1 kwietnia** komendant wojskowy płk Salvioni ogłosił w powiecie rybnickim stan wyjątkowy i zarządził cenzurę gazet wychodzących w Rybniku.

⇒ **29 kwietnia** dla wzmocnienia Niemieckiej Organizacji Bojowej Górnego Śląska, do Rybnika przybył niemiecki batalion Reichswehry w sile 450 żołnierzy przebranych po cywilnemu.

⇒ **1/2 maja** na wiadomość, że Niemcy będą usuwać robotników polskich z kopalń i hut wybuchł strajk generalny.

III POWSTANIE ŚLĄSKIE

⇒ W nocy **2 na 3 maja** Główne Dowództwo Powstańców Górnego Śląska daje hasło do III powstania śląskiego. W powiecie rybnickim POW miała zorganizowanych 8.785 ludzi. Stan ten podniósł się do 11.000 w trzech pułkach wojsk powstańczych /w Rybniku 5 Pułk Powstańczy z kpt. Januszem Wężykiem /.

⇒ Szybkie zdobycie Żor przez powstańców umożliwiło skierowanie 2 i 3 batalionu na odcinek rybnicki, którym dowodzili por. Nikodem Sobik i ppor. Feliks Michalski. Bataliony te podjęły około godziny 4.00 atak na Rybnik od strony wschodniej, w kierunku Brzezin i Ligoty, wzdłuż toru kolejowego, wspierane od południa z kierunku Nacyny i Zamysłowa przez II batalion rybnicki, dowodzony przez Józefa Płaczka. Atakiem połączonych sił kierował ppor. Feliks Michalski. Chwałowicka kompania, dowodzona przez Teodora Węglorza, którego w trakcie walk zastąpił Józef Ochojski, zajęła pozycje wzdłuż toru kolejowego od Niedobczyc do Rybnika. Z tych pozycji zaczęto natarcie na miasto. Około godziny 5.00 powstańcy zajęli centrum miasta. Opanowali dworzec kolejowy, pocztę, gmach sądu i wszystkie ważne budynki zaś na Ratuszu zawieszono polską flagę. W ciągu jednego dnia cały powiat rybnicki i wyznaczona planem operacyjnym linia, zostały obsadzone. W południe walki ucichły. Miasto było wolne. Ostatnie walki prowadzone były jeszcze w rejonie Paruszowca i Zakładu Psychiatrycznego na Górze Rudzkiej, gdzie trzeba jednak było zlikwidować silne gniazdo oporu niemieckiego - grupę niemieckich bojówkarzy, i gdzie schroniła się także kompania włoskich żołnierzy.

Po złamaniu oporu nieprzyjaciela i rozbiciu kompanii włoskiej, po ciężkich walkach i niemałych stratach, zdobyto je w godzinach popołudniowych. W walkach w Paruszowcu zginęło 6 powstańców, a 16 odniosło rany. W nocy z 2/3 maja, w walkach w rejonie Szpitala Psychiatrycznego poległ kapitan policji plebiscytowej Walter Larysz. (Walczył on we wszystkich trzech powstaniach śląskich). Po likwidacji I powstania wstąpił do Wojska Polskiego. Mianowany podporucznikiem, studiował w Poznaniu, gdzie był założycielem i prezesem Akademickiego Koła Górnoszlązaków. W latach 1920-21 był w szeregach policji

Górnego Śląska w randze kapitana w Rybniku. Poległ jako pierwszy w III powstaniu oficer powstańczy). Po wycofaniu się z Rybnika kompania chwałowicka zajęła pozycje bojowe na drodze Lukasyń-Brzeziny, paralizując wypadki niemieckie. Do Chwałowic kompania wróciła przy akompaniamencie własnej orkiestry. Na linii frontowej zginęło trzech powstańców chwałowickiej kompanii: Józef Chudzik, Stanisław Krzykowski i Władysław Węgrzyk. W samych Niedobczycach czuwała nad bezpieczeństwem utworzona tu Kompania Wartownicza, dowodzona przez Alojzego Wawrzyńczaka. Chroniła kopalnię przed sabotażem i napadami bojówek niemieckich.

⇒ Po pierwszym dniu walk, cały powiat rybnicki i wyznaczona planem operacyjnym linia zostały obsadzone. Miasto było wolne. Teraz pułki rybnickie, wzmocnione pułkiem raciborskim, obsadziły front południowy od Olzy do Dziergowic, walczyły także pod Bierawą, Kędzierzyna i Górą Św. Anny, budząc podziw swoją odwagą. Część powstańców pozostała w różnych punktach powiatu strzegąc porządku, inni zaś zostali wysłani w rejon ciężkich walk do Kędzierzyna i na Górę św. Anny. Uczestniczyła w nim również 170-osobowa kompania piechoty z Niedobczyc, pod dowództwem Augustyna Wiczorka, a dalszych ponad 50 powstańców z tej miejscowości walczyło w innych jednostkach. Niedobczycka kompania powstańcza, po rozbrojeniu oddziału wojska włoskiego w Rydułtowach, udała się w kierunku Raciborza i zajęła pozycje na odcinku frontu między Bluszowem, a Dziergowicami. W walkach zginęli górnicy kop. "Römer": Franciszek Czogała pod Górą św. Anny i Józef Sierny - w Dziergowicach.

⇒ W III powstaniu śląskim z terenu ziemi rybnicko-wodzisławskiej, wzięło udział blisko 9 tysięcy powstańców, z których uformowane zostały 3 pułki piechoty: 5 pułk zwany Rybnickim Pułkiem Powstańczym z kpt. Januszem Wężykiem na czele, 13 pułk, albo inaczej Żorski Pułk Powstańczy, pozostający pod dowództwem por. Antoniego Haberki, oraz 14 pułk, czyli Wodzisławski Pułk Powstańczy, którym dowodził Józef Michalski. Każdy z pułków składał się z trzech batalionów, te zaś dzieliły się na kompanie; wszystkie trzy pułki wchodziły w skład Grupy „Południe”, której dowództwo kwaterowało w Wodzisławiu Śl. Na czele Grupy „Południe” stał ppłk Bronisław Sikorski, szefem sztabu był por. Roman Grześkowiak.

⇒ **3 maja** też Gotartowice wróciły w polskie ręce.

⇒ We wtorkowy poranek 3 maja, nowe powstańcze władze polskie wyznaczyły na urząd tymczasowego burmistrza Rybnika referenta Władysława Webera. Zastąpił on działającego do tej pory starostę asesora regencyjnego - landrata rybnickiego - Strzodę.

⇒ W niedzielę, dnia 8-go maja pochowano na nowym cmentarzu przy ul. Rudzkiej pierwszych 8 poległych Polaków.

⇒ Siła Niemców została w trzecim powstaniu złamana. Ludność polska miała jednak jeszcze jednego wroga, który dotychczas potajemnie, odtąd jednak otwarcie występował. Był to garnizon tutejszych włoskich żołnierzy, których opanowała po części taka nerwowość, że pewnego robotnika bez powodu zatrzymali na ulicy i zastrzelili.

⇒ Na miejscu policji plebiscytowej (APO) utworzono Straż Gminną (GW), która chodziła w ubraniu cywilnym ale nosiła czapkę i opaskę na ramieniu. Policja ta składała się w większej części z ludzi zdemoralizowanych. Straż Gminna, którą dowodził awansowany przez komisję międzysojuszniczą na pułkownika komisarz policyjny Świertnia, uchodziła jeszcze za względną.

⇒ **23 maja** w Rybnickim wprowadzono bony żywnościowe.

⇒ **5 lipca** tego samego roku, powstanie się skończyło. Zginęło w nim ogółem 183 powstańców z miasta i powiatu rybnickiego.

Wysiłki powstańców nie poszły na marne. Wpłynęły one skutecznie na zmianę decyzji o podziale Górnego Śląska. Decyzję, co do podziału obszaru plebiscytowego między Polskę i Niemcy, podjąć miała Rada Najwyższa Konferencji Pokojowej w Paryżu. Powołała ona 28 lipca komisję rzeczoznawców, ale ta nie mogła uzgodnić stanowisk, gdyż starły się w niej koncepcje angielsko-włoska i przychylniejsza Polsce- francuska. W tej sytuacji 12 sierpnia Rada Najwyższa przekazała sprawę Radzie Ligi Narodów. Ta wydała decyzję 12 października, zatwierdzoną 27 października przez Radę Ambasadorów.

Rada Ambasadorów przyznała Polsce większą część Śląska, aniżeli pierwotnie zamierzano.

Nową, zadawalającą Polaków, linię podziału Górnego Śląska między Polskę a Niemcy wyznaczono 20 października. Państwu polskiemu przyznano terytorium o powierzchni 3.214 km kwadratowych, co stanowiło 29 procent spornego obszaru. Mieszkało na nim 966 tysięcy ludzi oraz mieściła się większość śląskich zakładów przemysłowych: 76% kopalń węgla kamiennego, 82% kopalń rud cynku, 97% kopalń rud żelaza oraz 50% koksowni i hut żelaza.

⇒ **21 października** na „polskich domach” wywieszono biało-czerwone flagi, zaś wszystkie dzwony i syreny fabryczne obwieściły, że cała niemal ziemia rybnicka przypadła Polsce. Skończył się czas powstań.

⇒ W **październiku** powstała Rada Obywatelska na powiat rybnicki, reprezentująca Polaków i propolsko nastawioną, ale zniemczoną część ludności. W jej skład wchodził m.in.: dr Feliks Biały, Jan Kędzior, Zygmunt Biernacki, Mildner, Alojzy Pawelec, dr Marian Różański, Ignacy Gwóźdź, Artur Trunkhardt. Prezesem Rady został Ignacy Gwóźdź z Rybnika, działacz Narodowej Partii Robotniczej.

⇒ Z powodu wyprowadzenia się i dobrowolnego wystąpienia kolegium uległo rozwiązaniu. Utworzony w 1921 roku na nowo przez radę miejską magistrat wykazywał następujący skład: dr Marian Różański, adwokat, dr Feliks Biały, lekarz prakt., Artur Trunkhardt, wydawca gazet, Władysław Malinowski, architekt, Adolf Paulczyk, urzędnik hutniczy i Franciszek Wieczorek, kupiec. Magistrat był pierwszą władzą polską w Rybniku.

⇒ Zmieniony został napis nad wejściem do Ratusza ze „Stadthaus” na „Magistrat”. Trudno wyczerpująco wytłumaczyć, dlaczego z efektownego Ratusza przy Rynku przeniesiono ten urząd do zwykłej kamienicy. Najprawdopodobniej związane to było z remontem, bądź z planami budowy zupełnie nowego obiektu dla władz miasta.

⇒ Należy podkreślić fakt, iż strajki w zakładach Rybnika i powiatu miały szczególnie radykalny charakter. Zdarzały się wypadki wyrzucania z zakładów dyrektorów i personel urzędniczy. W okresie III powstania śląskiego w gazetach wrocławskich pojawiły się artykuły, mówiące o powstaniu w Rybniku enklawy rządzonej przez komunistów. W mieście często pojawiały się ulotki o komunistycznej treści. W czasie trwania III powstania były propagowane hasła o przejmowaniu zakładów przemysłowych przez robotników i przejmowaniu władzy.

⇒ **22 czerwca** ok. godz. 6.30 na rybnickim dworcu kolejowym doszło do katastrofy. Wyleciały tam w powietrze cztery wagony, wiozące materiały wybuchowe do okolicznych kopalń. Zginęło 7 lub 8 osób zaś w promieniu kilkuset metrów powylały szyby. Wywołany eksplozją podmuch zerwał nawet południową część dachu z kościoła św. Antoniego. Nie ustalono przyczyn wybuchu. Polacy i Niemcy wzajemnie podejrzewali się o umyślne podłożenie ognia. Nie wykluczone, że doszło do zaprószenia ognia od papierosa.

⇒ **12/13 sierpnia** - drugie nieszczęście: lato tego roku było bardzo gorące i panowała wielka susza. Prawdopodobnie od iskry przejeżdżającego parowozu zapaliły się niektóre rybnickie lasy. Największe zniszczenia powstały w Orzepowicach i Grabowni. Ogień zagrażał już prawie całemu miastu i wtedy w kościołach rozpoczęto gorące modły do św. Antoniego. Po tygodniu pożar opanowano, w czym pomógł wyczekiwany od dawna deszcz. Spaliło się około 320 hektarów lasu.

⇒ W **październiku** przeniesiono z Gliwic do Rybnika wydawanie i drukowanie "Sztandaru Polskiego". Tu zmieniono gazetę tytuł na "Sztandar Polski i Gazeta Rybnicka". Ukazywała się trzy razy w tygodniu, a najlepiej sprzedawała w Rybniku i okolicach, gdzie praktycznie nie miała konkurencji. "Sztandar ..." był gazetą o charakterze prawniczym, wyznającą idee chrześcijańskie, demokratyczne i narodowe".

⇒ Ukazuje się też pierwsze pismo religijne wydawane w Rybniku - "Dzwonek Marji" O. Emila Drobrego.

⇒ W 1921 roku utworzony został Związek b. Powstańców, który po pewnych zmianach przyjął nazwę Związku Powstańców Śląskich (ZPŚl.). Jego oddziały uformowały się we wszystkich większych miejscowościach rejonu rybnickiego. Do czołowych przywódców związku na tym terenie, obok Ludwika Piechoczka, należał osiadły w Rybniku Nikodem Sobik.

⇒ Rodzina Haase sprzedała fabrykę skór w Rybniku i wyjechała do Niemiec. Nowymi właścicielami zakładu zostali bracia Żurek. (Prowadzili oni fabrykę do II wojny światowej).

⇒ W 1921 roku w rybnickiej lecznicy dla robotników, otworzono nowe oddziały, m.in. oddział dla chorób ocznych i usznych jak również klinikę dentystyczną.

⇒ Huta rybnicka, zmieniona na Sp. z o. p., przeszła w posiadanie Rybnickiej Sp. z o.p. dla budowy maszyn (Rybniker Maschinenbau-Gesellschaft m. b. H.) pod kierownictwem dyrektora Botha.

⇒ W Niedobczycach zbudowano kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

1922

⇒ Z 30-stu osób, uczęszczających na kurs dla nauczycieli, 24 skończyły szkołę i w dniu **11 stycznia** otrzymały upragnione świadectwo, stały się dyplomowanymi nauczycielkami. Były to m.in.: Regina Basztoń, Teresa Blacha, Helena Bugła, Marta Bugła, Helena Buła, Agnieszka Bytomska, Elżbieta Grycman, Teresa Kempieńska, Teresa Kolorz, Gertruda Krakowczyk, Maria Magiera, Elżbieta Mandrysz, Maria Mańka, Teresa Mielczarska, Maria Ogórek, Franciszka Płonka, Gertruda Pogorzałek, Maria Pyszna, Gertruda Sterzycka, Bronisława Swoboda, Jadwiga Szewczyk, Elżbieta Turek, Waleska Turek i Bronisława Zeman. W oparciu o te osoby, po włączeniu Rybnika do Polski, stworzono w naszym mieście polskie szkolnictwo. Grono pedagogiczne zasilili także nauczyciele przyjezdni, z innych śląskich miast (np. ks. dr Stefan Siwiec) oraz z „Polski” (np. dr Innocenty Libura).

⇒ Począwszy od stycznia w rybnickiej lecznicy, oprócz męskiego personelu zakładu, 12 siostr - zakonnice kongregacji św. Wincentego a Paulo pełniło służbę pielęgniarską.

⇒ W lutym Rada Miejska Rybnika ogłosiła konkurs na stanowisko burmistrza. Wygrał go Władysław Weber, długoletni pracownik rybnickiego Magistratu. Należał on do nielicznych Polaków, zatrudnionych uprzednio w administracji miejskiej, ale wybór okazał się niezwykle trafny.

⇒ Od dnia **1 kwietnia** 1922 roku do **10 kwietnia** 1923 roku, ochronka z powodów politycznych była nieczynna. P. Petersilge - kierowniczką ochronki, wyprowadziła się dnia 1 lipca 1922 roku, sprzedawszy inwentarz miastu.

⇒ Do dnia **1 kwietnia**, farbiarnia przy ulicy Jankowickiej, znajdowała się w posiadaniu Kollarów. W tym czasie nabył ją major Siess z Krakowa. Rodzeństwo Kollarów wyprowadziło się z miasta.

⇒ **7 maja** Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół" na zebraniu delegatów Okręgu rybnickiego zobowiązało gniazda do eliminowania jednostek zdemoralizowanych w czasie walk plebiscytowych.

⇒ Pod koniec czerwca, po odzyskaniu miast władze polskie spolszczyły nazwy ulic, zamieniając niektóre z nich na: Friedrichstrasse w Rybniku na ul. Damrota, Gartenstrasse na ul. Korfantego itp. Państwo polskie stało się właścicielem majątku pruskich państwowych organizacji gospodarczych, np. była Kreissparkasse nosiła odtąd nazwę Komunalna Kasa Oszczędnościowa.

⇒ Oficjalne przejmowanie przekazanych Polsce ziem śląskich nastąpiło dopiero na przełomie **czerwca i lipca** 1922 roku. Było to

dla ludności polskiej wielkie święto.

Te ważne uroczystości rozpoczęły się w Rybniku w sobotę 1 lipca. Rozwiązano niemiecką Radę Miasta. O godzinie 15.00 przybyła do naszego miasta policja polska, przejmując władzę porządkową. Na głównych ulicach było widać wielkie podniecenie. Ludzie zamykali obejścia swych domów, wywieszali polskie flagi i stroili okna. Rynek zaś udekorowano flagami, girlandami, a na środku wybudowano ołtarz i wysoką, drewnianą mównicę. Inna grupa ludzi kończyła w sobotni wieczór budowanie bram tryumfalnych, przez które miały przejść wyczekiwane polskie władze. Jedna brama powstała na ulicy Powstańców koło kościoła św. Antoniego zaś druga w miejscu, gdzie Rynek styka się z ulicą Sobieskiego. Na bramach tych umieszczono polskie flagi, herb Rybnika i napisy: „Za Wiarę, Ojczyznę i Wolność!” oraz „Witamy cię Polsko!”.

⇒ **3 lipca** podpisano w Rybniku akt, który formalnie zakończył proces przejmowania części Górnego Śląska przez władze polskie. W ich imieniu wystąpił wojewoda śląski Józef Rymer, wice wojewoda Zygmunt Żurawski i Konstanty Wolny, dr Marian Różański, były Polski komisarz plebiscytowy na powiat rybnicki - dr Feliks Biały, starosta powiatu rybnickiego dr Krupa i burmistrz Rybnika W. Weber. Aktu zdania dokonali przedstawiciele Międzysojuszniczej Komisji Plebiscytowej i Rządzącej, margrabia Asinari di Bernezzo, kontroler powiatowy i płk Demetrio. Doktor Krupa i Bernezzo podpisali ponadto akt dotyczący przekazania Rybnika i powiatu rybnickiego. Ceremonii asystowała kompania 29 batalionu strzelców francuskich.

⇒ W poniedziałkowy poranek **4 lipca** do miasta wkroczył oddział Wojska Polskiego: 3 Pułk Strzelców Podhalańskich pod dowództwem majora Matuszka, 1 bateria 23 Pułku Artylerii Polowej, którymi dowodził gen. Osieński. Przybył również gen. Stanisław Szeptycki dowodzący całością sił polskich. Odbyło się oficjalne powitanie władz polskich w osobie wojewody Rymera, gen. Szeptyckiego i ks. prałata Kapicy.

W ich obecności o godzinie 11.00 oficjalnie zatknięto na naszym Rynku narodową flagę. Straż honorową przy chorągwi pełnili powstańcy. Nastąpił uroczysty akt oddania władzy w ręce polskie po 574-ech latach obcego panowania.

Zebrana na rybnickim Rynku ludność odśpiewała „Rotę” Konopnickiej, a zewsząd słychać było radosne okrzyki: „Niech żyje Polska”. Następnie rozpoczęły się uroczyste przemowy i podpisywanie dokumentów. Chętnych do obejrzenia tej uroczystości było tak wielu, że nie mieścili się na Rynku. Ludzie tłoczyli się w oknach i na dachach domów. Powszechnie panowała wtedy opinia, że „ze wszystkich miast górnośląskich uważać można Rybnik jako to miasto, które zgotowało wojsku najwspanialsze przyjęcie”. Po południu, około godziny 16.00, do Rybnika wjechał pierwszy polski pociąg pancerny. Następnego dnia po uroczystościach „Gazeta Rybnicka” pisała: „Minał dzień połączenia starej ziemi piastowskiej z Polską. Wolni od jarzma niemieckiego, mogliśmy nareszcie bez przeszkód i ograniczeń wznieść nasz czysty, niesplamiony sztandar polski. Widzieliśmy żołnierzy naszych, uosobienie polskiej idei wolnościowej, wkraczających do miasta naszego wśród entuzjazmu starych i młodych. W najodleglejszych ulicach, oknach i domach ukazały się godła Orła Białego i biało - czerwone sztandary/.../”.

Rybnik pozostał miastem powiatowym i był częścią nowo utworzonego województwa Śląskiego. Był też wtedy Rybnik miastem nadgranicznym, a najbliższe przejście graniczne z Niemcami mieściło się w Stodołach.

Po przejściu rządów w mieście, władze spolszczyły nazwy rybnickich ulic, wprowadziły polskie szkolnictwo podstawowe i średnie zaś w ciągu kilku miesięcy całkowicie wymieniono niemieckie marki na polską walutę. Ta repolonizacja dotknęła również kształcenia dorosłych. Jeżeli przykładowo ktoś chciał zostać urzędnikiem państwowym lub miejskim, a skończoną miał niemiecką szkołę, kierowany był na dwumiesięczny „kurs języka polskiego i nauki o Polsce współczesnej”.

⇒ Wyzwolony Rybnik nie wyróżniał się zbyt korzystnie wśród innych miast Górnego Śląska. Zaliczano go do biedniejszych. Był wyraźnie zaniedbany.

⇒ Zawieszono wydawanie gazety "Rybniker Stadtblatt". Nadszedł nowy okres dla rybnickiego rynku prasowego. Oprócz wielu

gazet ogóln Śląskich i ogólnopolskich, jakie ukazywały się w Rybniku, z naszym miastem związane ściśle były cztery tytuły. Dwa mniej istotne to gazeta ogłoszeniowa rybnickiego starostwa "Tygodnik Powiatowy" oraz niemieckojęzyczne pismo satyryczne "Die Spritze" (Sikawka). Natomiast głównymi rybnickimi gazetami były "Katholische Volkszeitung" i "Sztandar Polski i Gazeta Rybnicka".

⇒ W 1922 roku pomimo większości głosów oddanych za przyłączeniem Górnego Śląska do Polski, Stodoły pozostały w Niemczech, zaś sąsiednie Chwałęcice weszły do Polski.

⇒ Widoczna zewnętrzna repolonizacja ziemi rybnickiej miała jednak wyraźnie powierzchowny charakter, gdyż nie objęła ona najbardziej istotnego elementu - przemysłu. Trzeba jednak zastrzec, że polityka rządu w zakresie regulowania własności dotychczasowych posiadaczy była ograniczona postanowieniami podpisanej przez Polskę i Niemcy w maju konwencji genewskiej, dotyczącej Górnego Śląska, która weszła w życie 15 lipca i miała obowiązywać przez okres 15 lat. Sankcjonowała ona nienaruszalność niemieckiej własności i niemieckich kapitałów na polskim Górnym Śląsku. Rybnickie Gwarectwo Węglowe pozostało więc w gestii rodziny Friedlanderów de Fuld z Berlina. Właścicielem kopalni „Donnersmarck” i „Blücherschachte” był w dalszym ciągu książę Donnersmarck. Pierwsze dwa lata od nastania państwowości polskiej były dla chwałowickiej kopalni pomyślne. Wzrasta wydobywanie i liczba zatrudnionych, rozpoczynają się nowe inwestycje. W roku 1922 wydobywanie wyniosło 376.668 ton przy załodze liczącej 1.985 osób.

⇒ **18 sierpnia** przeniesiono 3 pułk strzelców podhalańskich z jego dowódcą pułkownikiem Wagnerem znów do stałego ich garnizonu do Bielska, zastępując ich nowymi wojskami.

⇒ Rybnicki rynek był miejscem spotkań mieszkańców ze znaczącymi osobistościami państwowymi. 28 sierpnia tegoż roku Rybnik odwiedził marszałek Polski Józef Piłsudski, odbierając na rynku defiladę wojskową i dokonując dekoracji odznaczeniami państwowymi uczestników powstań śląskich.

⇒ W Rybniku powstało wiele nowych szkół średnich. Dumą i chlubą miasta było polskie Państwowe Gimnazjum przy ulicy Kościuszki, (dzisiejsze I LO) utworzone we wrześniu w miejsce szkoły niemieckiej. W ciągu paru lat osiągnęło ono pod dyrekcją ks. dr Stefana Siwca wysoki poziom, dzięki pracy znakomitego grona pedagogicznego. Jednym z pierwszych nauczycieli gimnazjum był dr Rudolf Ranoszek, filolog klasyczny, później profesor Uniwersytetu Warszawskiego, który wślawił się swymi badaniami nad dziejami starożytnego Wschodu. Młodszą generację pedagogów reprezentował Kazimierz Popiołek, znany badacz i popularyzator historii Śląska, współorganizator i pierwszy rektor Uniwersytetu Śląskiego. Zespół nauczycielski, w zetknięciu z nieznany sobie przeważnie środowiskiem, wykazywał ducha inwencji i zamiłowanie do eksperymentów. Niektórzy przynieśli z sobą zaczyn nowych idei. Nie było to łatwe.

Następnie w Rybniku swoje domy zakonne założyły Urszulanki i Zgromadzenie Misjonarzy Słowa Bożego. Werbiści utworzyli w Rybniku szkołę średnią dla chłopców tzw. „niższe seminarium duchowne” (budynek dzisiejszej Politechniki). Siostry Urszulanki zaś otworzyły dla dziewcząt szkołę podstawową, gimnazjum humanistyczne oraz Liceum Gospodarczo - Społeczne.

⇒ **24 września** Rybnik odwiedził generał Józef Haller, goszcząc w sierocińcu przy ul. Powstańców nazwanym jego imieniem. Spacerował wtedy zapewne i na Rynku, a wiadomo, że uczestniczył również w uroczystościach otwarcia gimnazjum polskiego.

⇒ **17 października** przybyłego ponownie do miasta gen. Józefa Hallera witała drużyna harcerska.

⇒ **24 września** 1922 roku odbyły się wybory do sejmiku śląskiego. W powiecie rybnickim wybrano następujących posłów: z Narodowej Partii Robotniczej: kierownika ruchu Mędlewskiego-Krywałd, sekretarza związkowego Gwoździa - Rybnik, radcę zakładowego Węgrzyka- Kopalnia Ema; z Polskiej Partii Socjalistycznej: sekretarza związku robotników Mokrego - Biertułtowy.

⇒ **5 listopada** odbyły się wybory do sejmiku warszawskiego. Wybrano wydawcę gazety p. Kwiatkowskiego i p. Stęśliką, obydwój z Rybnika z bloku Korfantego.

⇒ Została zamknięta ewangelicka wyznaniowa szkoła podstawowa z powodu braku odpowiedniej ilości chętnych. Jej ostatnim rektorem był nauczyciel Michalik. Natomiast budynek dawnej szkoły ewangelickiej przekazano sprowadzonym w tym roku siostram Urszulankom. Stoi on do dnia dzisiejszego na terenie klasztoru u zbiegu ulic Miejskiej i Klasztornej.

⇒ Nieprędko smolnianie doczekali się własnego kościoła i osobnej parafii. W 1922 roku do wsi Smolna przybyli ojcowie zakonu św. Franciszka. OO. Franciszkanie nabyli resztę posiadłości Uherkowej. Nabożeństwa odprawiano z początku w jednym z pokoi. Następnie przebudowano na kościół stodołę, nabytą równocześnie z posiadłością Uherkową.

⇒ W tym roku nabyli także ks. misjonarze z Towarzystwa Słowa Bożego z Steyl, położoną w pobliżu dworca willę dotychczasowego lekarza powiatowego dr Boretiusa, zamieniając ją na klasztor, gdzie celem przygotowania do życia zakonnego pobiera młodzież naukę pierwszych klas gimnazjalnych.

⇒ W 1922 roku obiekt budowniczy (Spółkę Budowlaną Martini) wykupił budowniczy Stanisław Malinowski (członek spółki Martiniego).

⇒ Oprócz dotychczas urzędujących władz, Rybnik był odtąd siedzibą szeregu nowych urzędów, jak izba karna, prokuratura, urząd skarbowy dla akcyz i monopolów, urząd kontroli skarbowej, inspektorat celny, komisariat celny, urząd celny (na dworcu), urząd ruchu kolejowego, komendantura powiatowa policji wojewódzkiej, komisariat miejskiej policji wojewódzkiej, urząd eksploatacyjny, urząd górniczy.

⇒ Po objęciu Górnego Śląska przez Polskę, utworzono oddział Niemiecko-górnośląskiego Związku Ludowego dla zastępowania praw mniejszościowych (Deutseh-oberschl. Volksbund zur Wahrung der Minderheitsrechte). Kierownikiem był nauczyciel "pozasłużbowy" Mateja.

⇒ W tym roku uwidocznił się spadek zainteresowania banków niemieckich obsługą miejscowych przedsiębiorstw. Przestał działać rybnicki oddział Bank für Handel und Industrie in Darmstadt, Oberschlesische Discantobank AG przeniósł swą siedzibę z Rybnika do Królewskiej Huty, ale utrzymał na miejscu swój oddział. Z czasem otworzyły w Rybniku oddziały niektóre banki polskie. Były one jednak mniej zasobne, dlatego udzielały kredytów i pożyczek na gorszych warunkach.

⇒ W Ligockiej Kuźni powstało Towarzystwo Sportowe „Gwiazda”. Słynęło ono z drużyny palantowej.

1923

⇒ Na początku roku Rada Miejska miała mniej niż połowę swego składu. W maju wojewoda śląski usunął Trunkhardta, zaplątanego w jeden ze swoich licznych procesów sądowych, z funkcji radcy miejskiego i członka Magistratu. Pozostał on jednak członkiem Rady Miejskiej. Trudności w funkcjonowaniu rady spowodowały, że władze wojewódzkie rozwiązały ją, powołując 5-osobową Komisaryczną Radę Miejską. Jej prezesem, podobnie jak w poprzedniej, został Alojzy Prus, a wiceprezesem Franciszek Nokielski. Funkcję sekretarza pełnił Maksymilian Basista, zaś jego zastępcą był Niemiec Sonnek.

⇒ **23 lutego**, w sali restauracyjnej p. Mandrysza z 47 rybnickich działaczy PCK ukonstytuował się Zarząd Powiatowy Polskiego Czerwonego Krzyża. Pierwszą przewodniczącą tego Zarządu została Eufrozyna Weberowa, żona burmistrza Władysława Webera.

⇒ **23 lutego** w sali Hotelu „Świerkianiec” odbyły się ciężkoatletyczne Mistrzostwa Górnego Śląska. Pierwsze miejsce zajął

Franciszek Chmura reprezentant „Gwiazdy - Rybnik”.

⇒ W lutym został ukonstytuowany w Rybniku Związek Obrony Kresów Zachodnich. Stawiał sobie za cel zwalczanie wpływów niemieckich; w konsekwencji skupił w swych szeregach sporo elementu nacjonalistycznego. Wraz z ZPŚI. wydatnie ograniczył aktywność obozu niemieckiego.

⇒ **10 marca** zaprowadzono jako jedyny prawny środek płatniczy markę polską. Ważność marki niemieckiej zniesiono. Nastąpił czasokres inflacji. Banki, restauracje i spółki wyrastały jak grzyby po deszczu.

⇒ Wyższą szkołę dla dziewcząt, prowadzoną przez pannę Laskowitz, poddano szczegółowej kontroli ze względu na skargi i wnioski z dawniejszych lat, skierowane pod adresem rządu, na podstawie których szkoła nie miała odpowiadać policyjnym przepisom higieny, ponownie sanitarno-policyjnej rewizji, której wynikiem było zamknięcie szkoły. Celem zbadania policyjno-sanitarnych przyczyn zamknięcia, przebywał w Rybniku w dniu 19 marca prezydent Mieszanej Komisji Alianckiej dr Calonder ze świtą.

⇒ W nocy z **12/13 kwietnia** został zburzony przez nieznanych sprawców pomnik / Kriegerdenkmal/, ku czci zwycięstwa w wojnie francusko-pruskiej, powstały na pamiątkę poległych w wojnie z Francją żołnierzy z powiatu rybnickiego. Przeciwno takiemu wandalizmowi, zwróciły się nawet koła rozumnych i trzeźwo myślących Polaków m.in. Związek Byłych Powstańców.

⇒ **17 kwietnia**, z inicjatywy działacza służby zdrowia Teodora Augustyna, powstało w Rybniku Koło Oświatowo - Artystyczne "Przedświt".

⇒ Służbę objęła policja wojewódzka. Pierwszym miejskim komendantem był podkomisarz Pająk. Po nim nastąpił Barta, którego dnia **18 kwietnia** znaleziono zastrzelonego przed domem przy ulicy Zamkowej, w którym mieszkał. Sprawujący ten urząd często się zmieniali. Ponieważ dotychczasowa ustawa policyjna pozostawała jeszcze w mocy, zachodziły często spory, co do kompetencji między policją wojewódzką a komunalną. Po wyjaśnieniu i załatwieniu spraw spornych, policja komunalna znowu publicznie objęła swą służbę w liczbie 1 komisarza i 4 urzędników.

⇒ W **kwietniu** na skutek rozłamu w Zjednoczeniu Zawodowym Polskim również w Rybniku powstał oddział Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych. Na jego czele stanął Szymon Kowalik. Chrześcijańskie Związki Zawodowe skupiły najmniej uświadomionych klasowo robotników. Ich atutem było poparcie duchowieństwa.

⇒ Od **kwietnia** w Ligocie powstała organizacja harcerska oraz Towarzystwo Polek i Klub Piłki Palantowej „Zgoda Ligota”.

⇒ **18 maja** Związek Obrony Kresów Zachodnich zwołał zebranie w obronie polskiego gimnazjum.

⇒ W **maju**, w gminie Chwałowice grono działaczy sportowych założyło jednosekcyjny klub piłkarski pod nazwą KS "Pierwszy" Chwałowice. Piłkarze występowali w klasie "A" podokręgu rybnickiego.

⇒ **16 czerwca** w Gimnazjum Państwowym po raz pierwszy odbył się egzamin maturalny. Zdał go Bolesław Kominek, późniejszy arcybiskup wrocławski, zasłużony dla umocnienia polskiej administracji kościelnej na ziemiach zachodnich. Drugim był Emil Otawa.

⇒ **17 czerwca** z okazji pierwszej rocznicy powrotu do Polski, z wieży starego Ratusza na rynku zabrzmiał hejnał. Nieznany do dziś trębacz zagrał jedną strofę „Roty” Marii Konopnickiej, a Maksymilian Basista dokonał wmurowania w ścianie Ratusza aktu złożonego do urny z przejęcia ziemi rybnickiej przez Polskę. Została też wmurowana i odsłonięta tablica pamiątkowa, przypominająca połączenie Górnego Śląska z Polską.

⇒ **16 sierpnia** założono Towarzystwo Ciężkiej Atletyki /TCL/. Był to pierwszy klub propagujący boks jako dyscyplinę sportową.

⇒ **3 września** powołano Komendę Hufca Związku Harcerstwa Polskiego. Pierwszym komendantem została drużna Zofia Krasieńska, której podlegały drużyny męskie jak i żeńskie. Pierwsze publiczne wystąpienie hufca to zorganizowany już **9 września** I Zlot Hufca Rybnik. W przeddzień zlotu odbył się uroczysty capstrzyk, w czasie którego przygrywała orkiestra kolejowa i akademicka w Hotelu Polskim, w czasie której wystąpił z popisem Czesław Krzyżanowski, dyrektor szkoły dramatycznej ze Lwowa. Zlot rozpoczął się wczesnym rankiem wejściem rozśpiewanych wszystkich drużyn na rybnicki Rynek, skąd udały się one na Mszę św. do kościoła Matki Boskiej Bolesnej, by po niej pochodem wyruszyć do lasu za Rudę na obóz.

Na skutek nieporozumień Komenda Chorągwi Okręgu Górnego Śląska rozkazem L-25/23 rozwiązała hufiec z końcem roku, by już w połowie stycznia przyszłego hufiec powstał na nowo.

⇒ Na miejscu zamkniętej wyższej żeńskiej szkoły prowadzonej przez pannę Laskowitz, za przyczyną magistratu, siostry Urszulanki z Krakowa otwarto liceum w budynku dawniejszej komendy obwodowej. Budynek odpowiednio przebudowano. Oprócz niezabudowanych gruntów miejskich, przyłączono na rzecz klasztornego zakładu także szkołę ewangelicką. We wrześniu zapisały się 302 uczennice. Były to zapisy do klasy I, II, III szkoły powszechnej oraz do I i II klasy gimnazjalnej. W statucie organizacyjnym szkoły podkreślano, że „szkoła dąży we wszystkich poczynaniach do wychowania dzieci w duchu religijnym, moralnym i patriotycznym”.

⇒ **9 września** starosta powiatowy zarządził w dniach wypłaty zakaz wyszynku wszelkiego rodzaju napojów alkoholowych, za wyjątkiem piwa. W dniach wypłaty od 8.00 rano lokale były zamknięte do 8.00 rana następnego dnia włącznie.

⇒ Do 1923 roku w Rybniku działał starosta powiatowy dr Krupa, zaś od tego czasu zastąpił go Troska. Zastępcą starosty był asesor rządowy Niżankowski.

⇒ Korzystne dla przemysłu były dwa pierwsze lata 22/23. Rozwijający się przemysł potrzebował węgla, zapotrzebowanie to prawie w całości zaspokajały kopalnie górnośląskie. One też rozwijały się i unowocześniały.

Dyrektorem chwałowickiej kopalni był radca górniczy Buzek, a zawiadowcą Maks Bressler, od 1923 roku dyrektor kopalni. Wydobyte wzrosło do 463.053 ton, a zatrudnienie wyniosło 2.198 pracowników. Wydobywany węgiel, w 60-70% eksportowany był do Niemiec.

W kopalni „Römer”, w szybie „Karol” zamontowano nowoczesną, elektryczną maszynę wyciągową, w transporcie dołowym zastosowano lokomotywy elektryczne, rozbudowana została kotłownia do 23 kotłów, zainstalowano dwa nowe turbozespoły dużej mocy (1.000 i 6.500 kW), a także pierwszy kompresor o napędzie elektrycznym. Szyb „Karol” został pogłębiony do 400 m. Rosło wydobyte kopalni. W połowie roku pokryte zostały wszystkie straty kopalni z okresu wojny i powstań śląskich, gdyż zyski kształtowały się bardzo pomyślnie. Kopalnia sprzedawała korzystnie węgiel na rynku krajowym, miała dwa, duże punkty sprzedaży w Warszawie i Łodzi, chłonny i opłacalny był też rynek niemiecki. Dane z 1923 roku mówią, że górnicze zarobki w kopalni „Römer” wynosiły, w zależności od kategorii płacy, 2600 - 9750 marek polskich na dniówkę, podczas gdy dzienny koszt utrzymania czteroosobowej rodziny przekraczał 11.600 marek. A prawie w każdej robotniczej rodzinie było, co najmniej kilkoro dzieci.

⇒ W drugiej połowie roku, rozpoczął się kryzys przemysłowy, który w połączeniu z tzw. kryzysem poinflacyjnym, na skutek wprowadzenia nowej waluty i wojny celnej szczególnie dotkliwie odczuli górnicy chwałowickiej kopalni, którą unieruchomili na 13 miesięcy.

⇒ Górnicy chwałowiccy dwukrotnie włączali się do strajku generalnego, który objął Górny Śląsk. Pierwszy strajk wybuchł **15 października**. W tymże roku, zarobek dzienny robotnika był 70% mniejszy od wzrostu cen na artykuły pierwszej potrzeby.

Dodatkowo jesienią wskaźnik drożyzniany wykazał dalszy 35% wzrost cen. W tej sytuacji, gdy pertraktacje związków zawodowych z pracodawcami nie przyniosły żadnego rezultatu, robotnicy porzucili pracę. Dopiero wtedy pracodawcy uznali słuszność robotniczych żądań, zgadzając się na 130% podwyżkę płac.

⇒ Trudny, powojenny czas przyniósł ze sobą pierwsze, wielkie rozczarowanie Polską. Nastąpiło ono w Rybniku i w całym Województwie Śląskim na przełomie 1923/1924 roku. Wydarzenia te były związane z kryzysem gospodarczym a zwłaszcza ze spadkiem wartości nabywczej polskiego pieniądza. Inflacja ta była tak wielka, że robotnikom codziennie wypłacano pensję, bo następnego dnia mógł już stracić na wartości o kilka lub kilkanaście procent. W ciągu 1923 roku inflacja przerodziła się w hiperinflację. Płace w żadnym wypadku nie nadążały za wzrostem cen. Cierpieli na tym nie tylko robotnicy i urzędnicy, ale także rzesze kupców i rzemieślników, ponieważ ich klientela z dnia na dzień traciła siłę nabywczą.

Nie pomagały różne formy walki z panoszącą się spekulacją. Niewiele dawały rozporządzenia o konieczności wystawiania na widok publiczny cen towarów i usług ani powołanie sądów doraźnych. Co więcej, niejednokrotnie szwankowała dostawa artykułów żywnościowych. Szerzyła się demoralizacja społeczna. Plagą stały się kradzieże i rozboje. W Rybniku duże poruszenie wywołało obrabowanie w biały dzień posłanki na Sejm RP Haliny Stęślickiej.

⇒ **28 października** w Rybniku przebywał administrator apostolski ks. dr Hlond z Katowic, który udzielał sakramentu bierzmowania.

⇒ **25 listopada** zebrani na zjeździe okręgowym delegaci Towarzystwa "Sokół", z wielkim niezadowoleniem stwierdzają, że w zastraszający sposób szerzy się rozluźnienie więzów społecznych i zanik wzniosłych cnót obywatelskich.

⇒ Osłabło też tętno prac Towarzystwa Polek, które należało do najaktywniejszych, skupiając prawnie 300 członkiń. Organizowało kursy oświatowe, prowadzenia gospodarstwa domowego, wycieczki i zabawy.

⇒ Najważniejszy zakład w Rybniku, huta „Silesia”, należąca do 1923 roku do koncernu „Obereisen”, została w tym roku przejęta przez koncern Flicka, który będąc właścicielem fabryk w Zagłębiu Rurhy, faworyzował je kosztem śląskich. Dominacja kapitału niemieckiego sprawiała, że większe przedsiębiorstwa nawet z nazwy nie były polskie. Zmiany pod względem stosunków narodowościowych następowały w przemyśle powoli i opornie. Nie tyle nacisk opinii publicznej, co wymogi praktyki sprawiły, że stopniowo wprowadzano do urzędów język polski i zaczęto zatrudniać polski personel. W „Silesii” już na początku roku na stanowisko wicedyrektora do spraw handlowych przyjęto Polaka, dr Edwarda Wisłockiego.

⇒ Prężnie, jak na ówczesne stosunki, rozwijało się szkolnictwo zawodowe. Już w 1923 roku rozpoczęła działalność Publiczna Szkoła Doksztalająca. Pracodawcy mieli obowiązek posyłania do niej swych pracowników poniżej 18 lat. Liczba jej uczniów nieustannie rosła.

⇒ Prezesem związku czeladników w Rybniku był ks. kapelan Matejczyk. Od tego czasu związek załamał się na zewnątrz, a ożywił dopiero, kiedy ks. Kuratus Pampuch objął go jako prezes.

⇒ W leżących w pobliżu Kamienia Książenicach, zrobiono z przydrożnej kaplicy kościół.

Leczenie chorych w lecznicy obejmowało ogólnie 6200 osób knapsaftowych.

⇒ Na wzmiankę zasługuje fabryka modrych druków szycia bielizny Pragera, którą później wykupiła spółka - Rybnickie Zakłady Tekstylne, jak również fabryka mebli Hergera, która przez wydzierżawienie dostała się pod inny zarząd. Obiekty te z kolei zostały wykupione przez Brauera i przebranzowione na garbarnię.

⇒ **30 października** 1923r. - ówczesny biskup bp katowicki August Hlond dokonał poświęcenia domu i szkoły sióstr Urszulanek.

⇒ Rząd polski zezwolił specjalnym rozporządzeniem na wydłużenie dniówki górników dla dokończenia robót przygotowawczych do produkcji. Oznaczało to w praktyce zezwolenie na wydłużenie czasu pracy do 10 godzin dziennie. **30 marca** 1924 roku Centralny Związek Górników powziął decyzję o proklamowaniu strajku generalnego, a **1 kwietnia** strajk rozpoczął, by utrzymać 8-godzinny dzień pracy. Strajkowały kopalnie w Boguszowicach i Niedobczycach. Przeciwno strajkowi opowiedział się Związek Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. Mimo, iż nie wszystkie zakłady przerwały pracę, akcja strajkowa trwała przez 10 dni. Strajk zakończył się porażką robotników, a na domiar złego górnikom obniżono zarobki. Gdy w przemyśle hutniczym wprowadzono 12-godzinny czas pracy, a w górnictwie pracodawcy także zamierzali go wydłużyć o dalsze dwie godziny, **23 czerwca** zastrajkowała „Silesia”. I tu nie wywalczone pełnego zwycięstwa, ale pogłębiono świadomość klasową strajkujących. Robotnicy kopalń podrybnickich i huty „Silesia” solidarnie przyłączyli się do pięciodniowego **sierpniowego** strajku generalnego, który objął większość górników i hutników Górnego Śląska. I ta batalia nie przyniosła sukcesu, ponieważ załogi ugięły się wobec groźnych realiów ekonomicznych. Robotników paraliżowało bezrobocie. Po strajku sierpniowym załoga kopalni „Donnersmarck” zmalała o 1/3, „Römera” o ponad połowę, jankowickie „Szyby Blüchera” zwolniły 2/3 robotników. „Silesia” nie tylko zmniejszyła zatrudnienie, co wprowadziła na dużą skalę tzw. świętówki i urlopy turnusowe, oczywiście bezpłatne. Po burzliwych pertraktacjach, Sąd Rozjemczy wydał ostateczne orzeczenie o 9-godzinnym czasie pracy. Było to więc jedynie częściowe zwycięstwo.

⇒ Nigdy dewaluacja pieniądza i drożyzna nie były tak wielkie jak w 1924 roku. Z końcem kwietnia funt mąki kosztował przeciętnie 450.000 mkp., funt mięsa około 850.000 mkp., litr mleka 640.000 mkp. Społeczeństwo z ulgą przyjęło powstanie nowego rządu pod prezesurą Władysława Grabskiego, który przeprowadził reformę walutową. Kwiecień był okresem zaprowadzenia stabilizacji pieniądza. Dnia **28 kwietnia** wprowadzono złoty polski, zaś zdevaluowaną markę polską z końcem lipca z obiegu wycofano. Tym sposobem dolar zaprzestał swych szalonych podskoków. Stabilizacja była osiągnięta. Wprawdzie trwało to jeszcze jakiś czas, zanim i odpowiednio unormowały się ceny. Ciosy inflacji zostały zastąpione fantowaniem za niezapłacone podatki, konkursy itd. Z końcem roku została fantowana większa część kupiectwa z powodu zaległych podatków.

Naprawa waluty wymagała jednak ofiar. Utraciwszy korzyści z inflacji, przedsiębiorstwa na ogół obniżyły produkcję, pojawiło się bezrobocie na niespotykaną dotąd skalę.

⇒ Eksport górnos Śląskiego węgla do Rzeszy Niemieckiej wynosił blisko 60% ogólnego wywozu węgla z Polski. Z końcem roku Niemcy wstrzymały import węgla z Górnego Śląska, co znacznie spotęgowało kryzys poinflacyjny w tym rejonie. Kopalnia „Römer” zmniejszyła wydobywanie o 40%.

⇒ Z dawnej stodoły gospodarza Ucherka na Smolnej powstał po przebudowie pierwszy kościół, za gwardiana O. Józefa Rogosza. W sierpniu nastąpiło poświęcenie kościoła OO. Franciszkanów, mającego za patrona św. Józefa. Cieszyli się oni w Rybniku wielką sympatią.

⇒ Odbyła się wizytacja w kościołach górnos Śląskich pierwszego wizytatora, archidiakona Bartłomieja Reinholda, który zwizytował także Rybnik, należący do tego roku do dekanatu żorskiego.

⇒ W tym roku rozpoczęto, w myśl układu genewskiego w sprawie szkół mniejszościowych, budowę dziesięcioklasowej szkoły niemieckiej. Koszta budowy przewidywane były na 160.000 złotych. Niemieckie gimnazjum mniejszościowe mieściło się w ubikacjach gimnazjum państwowego. Liczba uczniów wynosiła 270. Kierownikiem był profesor Kittel.

⇒ Liczba uczniów w nowym roku szkolnym w gimnazjum przy ulicy Kościuszki wynosiła 241.

⇒ W 1924 roku odnowiono dokształcającą szkołę przemysłową i kupiecką, kierownictwo której oddano w ręce rektora Rozkwitalskiego.

⇒ Począwszy od dnia **1 września** prowadzi przy ulicy Jankowskiej farbiarnię Józef Frohlich z Żor.

⇒ Rada miejska w Rybniku została rozwiązana we **wrzeźniu** na zarządzenie rady wojewódzkiej. Na jej miejsce powołano tymczasową „radę pięciu”.

⇒ Wskutek przemian administracyjnych, napływu nowych mieszkańców i przyrostu naturalnego, znacznie wzrosła ogólna liczba ludność miasta i wynosiła 13.549.

⇒ W Rybniku udzielono 1012 chrztów, w tym było 47 dzieci z nieprawego łoża. Udzielono 160 ślubów, odbyło się 450 pogrzebów. 638 polskich i 77 dzieci niemieckich przystąpiło do pierwszej komunii św. Rozdzielono 181.693 komunie święte. Do parafii oprócz miasta należało 13 wiosek.

1925

⇒ W **styczniu** wygasł 264 artykuł Traktatu Wersalskiego, gwarantujący Polsce klauzulę największego uprzywilejowania w stosunkach handlowych z Niemcami, zobowiązujący zachodniego sąsiada Polski do odbioru określonego kontyngentu tego produktu. Niemcy zakazały importu węgla z Polski. Wywóz węgla do Niemiec spada do zaledwie 0,6%. W konsekwencji nastąpiły dalsze redukcje załóg i ograniczenie czasu pracy. Kopalnia „Donnersmarck” w Chwałowicach całkowicie zaprzestała wydobycia. **15 sierpnia** 1.277 robotników chwałowickiej kopalni zostało pozbawionych pracy. Skutki bezrobocia były tym dotkliwsze, że zasiłki przysługiwały bezrobotnym tylko przez 26 tygodni, potem musieli radzić sobie sami, wspierani przez niezbyt hojną pomoc gmin i samorządów. Chadecja powołała komitet z A. Prusem na czele, który zbierał datki w pieniądzu i naturze dla najbardziej potrzebujących. Coraz gorsza sytuacja gospodarcza, podważyła autorytet chadecji, która dominowała na Śląsku i firmowała reakcyjne koalicje rządowe. Nie zniweczyło tego demonstracyjne wycofanie przez nią poparcia dla gabinetu Grabskiego, co w Rybniku uczyniono na zebraniu stronnictwa, w którym uczestniczył Wojciech Korfanty. W PPS pojawiło się skrzydło radykalnolewicowe. Rosły też wpływy niemieckie.

Konieczność przystosowania się do rynku polskiego, skłoniła potentatów górnośląskich do układów z ugrupowaniami gospodarczymi w byłym Królestwie. W 1925 roku powstał Syndykat Polskich Hut Żelaznych, do którego wstąpiła także „Silesia”.

⇒ **1 czerwca** naczelnikiem wszystkich straży pożarnych powiatu rybnickiego wybrany został kupiec Feliks Tomeczek z Rybnika. Naczelnikiem ochotniczej straży pożarnej w Rybniku był nadsekretnarz miejski Cyranek, zastępcą zaś okręgowy mistrz kominiarski Altschaffel.

⇒ **21 czerwca** obchodziło 125 rocznicę swego istnienia jedno z najstarszych zrzeszeń rzemieślników - Przymusowy Cech Piekarzy, któremu przewodniczył nadmistrz cukierniczy Maks Nowak.

⇒ **1 sierpnia** ustanowiono w Chwałowicach parafię pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

⇒ **30 sierpnia** rybniczanie obchodzili jubileusz 300-lecia istnienia Cechu Rzeźniczego.

⇒ W roku szkolnym 1925/26 w szkole prowadzonej przez siostry Urszulanki otworzono 7-klasową szkołę powszechną, która przekształciła się później w gimnazjum humanistyczne.

⇒ Rozbudowano szkołę podstawową w Stodolach. W pierwszych latach istnienia szkoły nauka prowadzona była w języku polskim.

⇒ Nie zabrakło w Rybniku Szkoły Rolniczej. Założona w 1925 roku pracowała w okresie zimowym, realizując program dwuletni.

⇒ Formalnie utworzono parafię w Książenicach. Kamień należał do niej od chwili jej powstania, aż do utworzenia osobnej parafii w Kamieniu.

⇒ Śląski Urząd Wojewódzki zdecydował o wybudowaniu w Rybniku osiedla domków jednorodzinnych. Osiedle to nazwano potocznie Meksykiem, prawdopodobnie dlatego, że podczas kopania fundamentów wszędzie natrafiano na piasek - jak w Meksyku, w dalekiej Ameryce. To nowe osiedle było też zlokalizowane stosunkowo daleko od centrum Rybnika (daleko jak do Meksyku).

Na ulicy Jankowickiej rozpoczęto budowę ciągu budynków dwurodzinnych tzw. wojewódzkich, podobnie jak osiedla Maroko i Meksyko. Ten ciąg budynków (również za linią kolejową) miejscowi nazwali dla odmiany Kanadą.

⇒ Zostały nadbudowane i przekształcone zespoły zabytkowe, m.in. „Stara Apteka” i dom Rynek 1.

⇒ W 1925 roku, w przebudowanych pomieszczeniach zakładu kuźniczego, wykupionych przez szpital psychiatryczny, zamieszkało około 40 pacjentów.

⇒ Uruchomiono pierwszą linię autobusową, która połączyła Rybnik z Żorami.

⇒ W tym roku zarejestrowano w Rybniku 33 ubogich osób. Oprócz tych była oczywiście jeszcze wielka liczba takich ubogich, którzy wstydzili się żebrać, składająca się ze zubożałych osób, żyjących z szczupłych kapitałów, emerytów, inwalidów, członków rodzin tych, którzy brali udział w wojnie lub powstaniu.

⇒ Od 1925 roku działała w mieście Komunistyczna Partia Polski -KPP, która przejęła członków Komunistycznej Partii Górnego Śląska. Była ona stosunkowo mało liczna (w szczytowym okresie rozwoju liczyła ona 194 członków), jednakże widoczna w okresie walk strajkowych robotników rybnickich.

⇒ Od 1925 roku, nazwa lecznicy dla robotników brzmi: „Lecznica Bracka”.

Lecznica wyposażona była we wszelkie nowoczesne urządzenia i aparaty (urządzenie Rontgena, sztuczne opromienianie słońcem, instytut medyko mechaniczny i inne aparaty elektryczne, apteka, biblioteka dla lekarzy i dla

chorych, laboratorium). Własne ogrodnictwo, uprawa warzywa i hodowla świń zaopatrywało lecznicę we wszelkie potrzebne rzeczy.

⇒ W Rybniku byli czynni jako adwokaci i notariusze: dr Róžański, dr Ogórek, dr Bering i dr Tchórzewski.

⇒ Pozbawiony wszelkiego ustawowo zabezpieczonego poparcia, w tym roku rozpadł się rybnicki magistrat.

1926

⇒ **10 lutego** zmarł budowniczy kościoła św. Antoniego ks. dr Brudniok. Był proboszczem rybnickiej parafii w latach 1900-1923. Pochowano go w krypcie kościoła św. Antoniego.

Wiosną 1926 roku pośród zbiorowych mogił powstańców na „nowym cmentarzu” przy ulicy Kotucza postawiono Pomnik Powstańców Śląskich. Na cokole z piaskowca stanęła figura Chrystusa zaś po bokach umieszczono cztery granitowe tablice z 27

nazwiskami powstańców z Rybnika i okolic oraz tekstem: „Bohaterskim Powstańcom poległym w walkach o polskość Śląska wdzięczni rodacy”.

⇒ W pierwszych latach niepodległości bezrobotni nie byli zorganizowani. Jednakże **7 kwietnia**, blisko 200 bezrobotnych zgromadziło się w Chwałowicach, domagając się przyjęcia do pracy, bezpłatnej pomocy lekarskiej oraz dopuszczenia swoich przedstawicieli do komisji przydziału węgla, ziemniaków oraz innego rodzaju zapomóg. Podobne zebranie odbyło się w Rybniku.

⇒ Głównie ze środowiska powstańczego wyszli pierwsi zwolennicy systemu rządzenia, tworzącego się w Polsce po przewrocie majowym w 1926 roku. Wkrótce po nadejściu wiadomości o wypadkach w Warszawie grupa działaczy ZPŚl. z Nikodemem Sobikiem, Józefem Mijalem, dyrektorem szkoły podstawowej w Rybniku na czele, zaczęła mobilizować powstańców do poparcia Józefa Piłsudskiego.

⇒ W **czerwcu** organ chadecji niemieckiej na Górnym Śląsku „Der Oberschlesische Kurier” napisał z uznaniem, że zrobiono w mieście więcej niż w ciągu 30-stu poprzednich lat.

Większość środków budżetowych szła na elementarne potrzeby miasta, zdołano jednak wygospodarować niezbędne fundusze na podniesienie ogólnego stanu Rybnika. Już w pierwszych latach niepodległości, korzystnie zmienił się jego wygląd zewnętrzny. Przede wszystkim ulepszono główne ulice lub ich najważniejsze odcinki. Nowością były np. chodniki dla pieszych na ul. Kościuszki. Oświetlono ul. Wolności i kilka innych. Znacznie ulepszono nawierzchnię jezdni.

⇒ Wybuch otwartego starcia wstrzymał na razie nabrzmiewający konflikt polsko-niemiecki z powodu rosnącej aktywności Volksbundu. Na tym też tle doszło do rozłamu w PPS. W Rybnickim na czele PPS-Lewicy stanął Wojciech Mokry. Grupy tej partii powstały m.in.: w Popielowie, Paruszowcu, Niewiadomiu, Niedobczycach, Boguszowicach. W ramach walki z niemczyzną postanowiono, że od **1 lipca** zaprzestanie się używać języka niemieckiego w Radzie Miejskiej i Magistracie.

⇒ Dopiero eksport polskiego węgla do Austrii i Włoch oraz długotrwały strajk angielskich górników, trwający przez całe drugie półrocze 1926 roku umożliwiającą skierowanie polskiego węgla na rynki skandynawskie, stworzył sprzyjające warunki do ponownego uruchomienia chwałowickiej kopalni. Nastąpiło to **26 lipca**. Jeszcze w tym roku chwałowiccy górnicy wydobyli 125.346 ton węgla.

⇒ Przywódcy chadecji odpowiedzieli próbą konsolidacji ze zwolennikami obalonego rządu. W dniu **14 czerwca** okazało się podczas zebrania działaczy rybnickich, że idea powołania Komitetu Narodowego pod egidą Chrześcijańskiej Demokracji spotkała się z silną opozycją. W końcu, po długiej i kontrowersyjnej dyskusji, wyłoniono prowizoryczny komitet, do którego weszli dr Biały, Piechoczek, Prus, Basista i Klama. Aby poszerzyć bazę społeczną, wystąpiono rychło z nową koncepcją, polegającą na zablokowaniu rozproszonych dotąd stowarzyszeń różnego rodzaju. W dniu **29 lipca** powołano do życia Zespół Zrzeszeń Polskich. Uczestnicy festynu urządzonego przez Zespół Zrzeszeń Polskich serdecznie powitali przybyłego do Rybnika nowego wojewodę śląskiego, Michała Grażyńskiego. Mowę powitalną wygłosił Maksymilian Basista. Grażyński umiejętnie zdobywał grunt. Składając wizytę wpływowemu proboszczowi rybnickiemu, Tomaszowi Reginkowi, zapewnił go, że „będzie działał ręką w rękę z kościołem katolickim”. Podczas następnego pobytu w Rybniku przekazał 15 tysięcy złotych na kościół w Golejowie.

⇒ Ówczesny dyrektor kopalni „Römer” Wojciech Hardt- Polak, wydał we wrześniu zarządzenie, w którym pisał: „zakazuje urzędowi kopalni „Römer” wrogą państwowości polskiej agitację. Jeżeli dyrekcja udowodni urzędnikom, że wymuszają na robotnikach pod groźbą, aby posyłali swe dzieci do szkoły mniejszości niemieckiej to dyrekcja będzie uważała ich postępowanie za niemoralne i odbierze im kwalifikacje”. Niemieccy urzędnicy, inspektorzy, sztygarzy nie przejęli się tym zarządzeniem.

⇒ W Niedobczycach niemiecką szkołę otwarto po otrzymaniu zarządzenia wojewody śląskiego we **wrzeźniu**. W pierwszym roku naukę w niej pobierało 32 dzieci.

⇒ W roku szkolnym 1926/27, równoległe z gimnazjum sióstr Urszulanek, powstała szkoła zawodowa, która dla dzieci górników i hutników stała się bardzo użyteczna i potrzebna. Szkoła od samego początku cieszyła się poparciem i zaufaniem władz oświatowych.

⇒ Jesienią w rybnickim gimnazjum powstała drużyna harcerska - IV Drużyna Harcerska im. Henryka Sienkiewicza.

⇒ Wskutek likwidacji przez władze wojewódzkie anachronizmu w postaci wyodrębnionych administracyjnie obszarów dworskich na początku roku miasto wchłonęło nadleśnictwa Paruszowiec i Rybnik. Było to naturalne zaplecze organizmu miejskiego, a ponadto spodziewano się budowy kopalni węgla w tym rejonie. W kilka miesięcy później częścią Rybnika stała się Ligota Rybnicka i Paruszowiec. W tym przypadku nie tylko chodziło o usankcjonowanie faktycznie istniejącego od dawna zespolenia, ale także o zmniejszenie względnej liczby Niemców w Rybniku.

Kiedy powstały plany przyłączenia Ligoty do Rybnika, naczelnik gminy Józef Piecha i Rada Gminy byli temu przeciwni. **15 października**, pod naciskiem wojewody śląskiego, połączenie takie nastąpiło. Ludzie początkowo byli niezadowoleni. Cała gmina Ligota wraz z Paruszowcem, Piaskami i Zastawem na mocy rozporządzenia wojewody śląskiego, została włączona do miasta Rybnika. Ligocka Kuźnia, będąca wtedy formalnie częścią wsi Ligota, też stała się dzielnicą Rybnika. Oczywiście wtedy i Raszowiec stał się częścią Rybnika. Dziwić może natomiast przynależność parafialna Raszowca. Kiedy cała dawna wieś Ligota należała do parafii Matki Boskiej Bolesnej w Rybniku, to ówczesny przysiółek Ligoty, czyli Raszowiec, należał do parafii w Boguszowicach.

⇒ Rozpisanie wyborów komunalnych, które wyznaczono na dzień **14 listopada** 1926 roku, zdeterminowało dalszy bieg wydarzeń. Główne stronnictwa polskie (ChD, NPR) stanęły do nich zespolone. Tylko PPS odmówiła przystąpienia do „jednolitego frontu polskiego”. Listę Polskiego Zjednoczenia Stronnictw Chrześcijańskich poparły w Rybniku ZOKZ i ZPŚL., chociaż na ogół występowały na Śląsku osobno. Również Niemcy wysunęli jedną główną listę, do której przyłączyli się socjaldemokraci, postępując odmiennie niż Zarząd Okręgowy DSAP Górnego Śląska oraz grupa A. Trunkhardta, pragnąca osłabić w ten sposób skutki presji nacjonalizmu polskiego.

Wybory dały w Rybniku wynik prawie identyczny jak poprzednie do Sejmu Śląskiego. Główna lista polska (PZSCH) zdobyła 2587 głosów, główna lista niemiecka- 2562. Na PPS padło 712 głosów. Ponadto po kilkaset głosów uzyskiwały różne drobne listy polskie oraz separatyści Jana Kustosa. Podział mandatów był następujący: PZSCH- 12, blok niemiecki- 11, PPS- 3, separatyści- 2 i tyleż lokalna lista z Paruszowca.

⇒ Zakończył się trwający od 1924 roku kryzys gospodarczy. Rozwinęły się spółdzielnie spożywców, które po kryzysie bujnie rozkwitły w tym rejonie. Powstał Związek Polskich Samodzielnych Rzemieślników i Przemysłowców, którego oddział istniał również w Rybniku.

⇒ Rozpoczęto budowę kościoła w Chwałowicach pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

⇒ Największym wydarzeniem w Golejowie było wybudowanie własnego kościoła parafialnego pod wezwaniem Chrystusa Króla. Dokonano tego w rekordowo krótkim czasie, bo od lutego do sierpnia, pod nadzorem ks. Kaspra Reginka.

⇒ Rybnicką hutę „Silesia” przejął amerykański koncern Harrimana-Consolidated Silesian Steel Corporation, związany z koncernem Flicka.

⇒ Słabo rozwinęły się formy rekreacji i kulturalnego wyżycia, jakie zapewnia sport, choć sporadycznie rybniczanie odnosili sukcesy ogólnopolskie, np. Franciszek Śmieszek został mistrzem kraju w wadze najcięższej. Brakowało urządzeń sportowych. Zaczęto budowę stadionu miejskiego.

⇒ Odrestaurowano wieżę i kopułę ratuszową.

⇒ W Rybniku istniało sześć cechów, które obejmowały swym zasięgiem także znaczną część powiatu: wolny cech krawców, przymusowy cech piekarzy, wolny cech rzeźników i wędliniarzy, przymusowy cech fryzjerów, przymusowy cech szewców, przymusowy cech ślusarzy i kowali. Z czasem doszły trzy dalsze: stolarzy, kołodziejów, siodlarzy, rymarzy i tapicerów. Rzemieślnicy pozostałych branż (zegarmistrze, złotnicy, kamieniarze itd.) należeli do cechów ogólnowojevodzkich.

1927

⇒ W Chwałowicach powstaje komitet bezrobotnych. Podobne komitety powstają także w innych miejscowościach powiatu rybnickiego.

⇒ **9 maja** ks. biskup Arkadiusz Lisiecki poświęcił kamień węgielny pod budowę klasztoru OO. Franciszkanów.

⇒ **10 maja** po krótkiej chorobie zmarł w Lublińcu Marian Różański czołowy działacz ruchu niepodległościowego i narodowego. Pochowany został w Rybniku.

Strona polska nie chciała uznać wyników wyborów komunalnych z **14 listopada** 1926 r. za miarodajne, toteż władze wojewódzkie unieważniły wybory w Rybniku i rozpiwały nowe. Odbyły się one **15 maja** 1927 roku w atmosferze konfrontacji. Pobito paru działaczy niemieckich. Tym razem wynik był lepszy dla Polaków, ponieważ wystawiono tylko dwie listy polskie: mieszczańską i PPS. Ponadto na korzyść strony polskiej zadziałała zwiększona frekwencja wyborcza. Na listę mieszczańską padły 4442 głosy, na socjalistyczną - 636. Niemcy zdobyli 2255, co przyniosło im 9 mandatów, PPS uzyskała 2 głosy. Z kolei władze wojewódzkie nie zatwierdziły kilku członków Magistratu (Niemców - A. Trunkhardta i Augustyna Hergera oraz Polaka Władysława Żurka), a następnie Niemców J. Matheę i K. Śladkiego. W końcu zgodzono się, by frakcja niemiecka wprowadziła L. Wróbla i J. Bańczyka. Zdecydowana walka z podstępą niemczyzną ostatecznie wciągnęła Związek Powstańców Śląskich w szeregi sanacji. Jeszcze bardziej pomógł w utwierdzeniu jej pozycji powrót koniunktury gospodarczej. Dzięki wielomiesięcznemu strajkowi górników angielskich kopalnie górnośląskie zdobyły duży rynek zbytu w krajach skandynawskich i niektórych innych. „Silesia” w 1927 roku pobiła swe rekordy produkcji i eksportu. Wydobyte w chwałowickiej kopalni wzrosło do 312.283 ton. Zanikło bezrobocie, „świętówki” i „turnusy”, rosły płace. Stopniowo przywrócono 8-godzinny dzień pracy. Agitacja niemiecka straciła wiele ze swej skuteczności. Opadł radykalizm miejscowej klasy robotniczej. PPS-Lewica, opierająca się głównie na bezrobotnych, przestała właściwie istnieć. Wiele jej członków wróciło do PPS, ponieważ przeszła ona do opozycji wobec sanacji, przeciwstawiając się antydemokratycznemu kursowi rządów „pomajowych”.

Z podobnych powodów, a zwłaszcza wskutek bezwzględnego dążenia obozu sanacyjnego do zdobycia dominacji politycznej, stanowisko coraz bardziej opozycyjne zajmowała chadecja, natomiast NPR na Śląsku wołała odsunąć się od ChD, której przedmawia polityka mocno zaszkodziła opinii społeczeństwa.

⇒ W Rybniku wybudowano prywatne niemieckie gimnazjum. Analizując sytuację w niemieckim szkolnictwie na ziemi rybnickiej, sanacyjna gazeta „Polska Zachodnia” pisała w 1927 roku: „Powiat rybnicki, jeden z najbardziej polskich powiatów Górnego Śląska, nie uniknął losów tutejszych okręgów przemysłowych i znalazł się, jak one, pod terrorem gospodarczym przedsiębiorstw, kierowników przemysłowych i urzędników niemieckich, którzy za cenę chleba wymuszają na nim systematycznie przez parę już lat, by wyrzekł się polskości, wpisał dzieci do szkoły mniejszościowej, należał do stowarzyszeń i partii niemieckich, jednym słowem, by w Polsce stał się Niemcem.”

⇒ Duże znaczenie dla rozwoju ZHP miało utworzenie we wrześniu Koła Przyjaciół ZHP w Rybniku przy hufcu męskim i żeńskim.

⇒ Współzałożycielem powstałego Śląskiego Oddziału Związku Księgarzy, był Maksymilian Basista.

⇒ Powstał kościół parafialny w Golejowie pw. Chrystusa Króla. W jego wnętrzu znajdują się malowidła ścienne Jana Wałacha, znanego artysty malarza z Istebnej.

⇒ W 1927 roku liczba mieszkańców miasta Rybnika przekraczała 20.000 osób, chociaż jednocześnie wyemigrowało do Rzeszy sporo Niemców.

1928

⇒ Ukształtowanie się nowego układu sił przyspieszyły wybory do Sejmu i Senatu RP w **marcu** 1928 roku. Koła sanacyjne utworzyły wraz z NPR Narodowo-Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy (NChZP). Z PPS wystąpił wówczas Nikodem Sobik i inni zwolennicy J. Piłsudskiego. Chadecja wystawiła listę pod nazwą Śląskiego Katolickiego Bloku Ludowego. Socjaliści polscy i niemieccy zawarli sojusz wyborczy, żeby skuteczniej walczyć o społeczne interesy klasy robotniczej i przeciwstawić się nacjonalizmowi. Ich wspólna lista nosiła nazwę PPS. Wybory w 1928 roku zakończyły się wybitnym sukcesem Polaków. Najwięcej głosów w Rybniku zdobył Śląski Katolicki Blok Ludowy- 3502, NChZP uzyskało drugie miejsce- 2650, na trzecim z 2490 głosami, znalazł się blok niemiecki. Wobec wielkiego napięcia na tle konfliktu narodowościowego wspólna lista socjalistyczna uzyskała zaledwie 469 głosów.

⇒ Przed i po wyborach bojówki napadały na przeciwników sanacji, do których dołączyła wkrótce także NPR.

⇒ We **wrzeźniu** ukonstytuował się zarząd Samopomocy Bezrobotnych powiatu rybnickiego. Uchwalane przez bezrobotnych rezolucje i apele pozostawały bez echa. Tak było na przykład z rezolucją 200 bezrobotnych, którzy **7 kwietnia** w Chwałowicach sformułowali szereg postulatów i przesłali je do Okręgowego Urzędu Górniczego w Rybniku. Tam, rezolucję opatrzone adnotacją: „służy wiadomości” i spoczęła wśród innych dokumentów.

⇒ Dalsza rozbudowa szkolnictwa zawodowego w Rybniku przypada na rok 1928. Utworzono nowy typ czteroletniej Szkoły Handlowej z programem podobnym do istniejących szkół ekonomiczno-handlowych. Do dwóch klas pierwszych zapisanych było 76 uczniów oraz 24 uczennice. W uroczystym otwarciu tej szkoły brał udział z ramienia Towarzystwa Kupców Polskich prezes Prus, inicjator powołania tejże szkoły i księgarz-Basista, który jednocześnie reprezentował Radę Miejską. Otwarto również Szkołę Jednorocznego Przesposobienia Kupieckiego (30 uczniów i 10 uczennic). Jednoroczne szkoły w skróconym terminie przygotowywały uczniów do pracy w handlu i zwalniały absolwentów tychże szkół od obowiązkowego chodzenia do właściwych szkół doksztalających. Wielkie kłopoty powodował brak pomieszczeń szkolnych. Nauka odbywała się w II Szkole Podstawowej na Smolnej i gmachu Starego Ratusza. Pierwotny zamiar budowy gmachu dla czteroletniej szkoły uległ zmianie, gdyż inne szkoły handlowe na terenie miasta nie posiadały również swojej siedziby. Powstał zatem plan budowy gmachu Instytutu Kształcenia Handlowego.

⇒ **11 listopada**- w dniu obchodów 10-lecia istnienia Państwa Polskiego, otwarto I Wystawę Rzemieśniczą. Odbywała się ona do 18 listopada pod protektoratem J. W. Starosty Wyglendy. W wystawie brało udział 46 wystawców, rzemieślników i kupców z różnych stron Górnego Śląska.

⇒ Wielu robotników zaniepokoiło powstanie Generalnej Federacji Pracy (GFP), gdyż widzieli w tym zagrożenie dla niezależnego od rządu ruchu zawodowego. W niektórych przypadkach prosanacyjna organizacja zawodowa, np. w Boguszowicach, tworzona była przez grupy ZPŚI. Jednym z czołowych działaczy GFP w Rybnickim był Ludwik Piechoczek. Sanatorzy na szeroką skalę stosowali metody przekupstwa i terroru. Z PPS i klasowych związków zawodowych odszedł m.in. sekretarz podokręgowy CZG w Rybniku

Wilhelm Danel, który przyłączył się do rozłamowej PPS- dawnej Frakcji Rewolucyjnej. Socjaliści musieli od nowa tworzyć organizację partyjną w Paruszu. Zyskali tam oparcie w miejscowym oddziale ZR-PM, z Franciszkiem Szypułą na czele. Gdy ChZZ na Śląsku pod wodzą Michała Musioła przeszły na stronę sanacji, w gronie działaczy, którzy stworzyli ChZZ wierne chadecji Korfanteo, znalazł się rybnicki działacz Jan Szulik, obejmując funkcję wiceprezesa.

⇒ Ukrywany pod szczytnymi hasłami religijnymi i narodowymi antysemityzm przybierał najczęściej formę konkurencji gospodarczej czy zwykłej zazdrości i zawiści. Przykładowo w grudniu, ponad tysiąc rybniczian zebrało się w sali restauracji „Polonia”, by zmanifestować obawy przed „zalewem żydowskim na powiat rybnicki”. Wystąpienia nie pozostawiały wątpliwości, że niechęć do przedstawicieli wyznania mojżeszowego ma podłoże ekonomiczne. Nie odbyło się bez inwektyw, ale z sytuacji próbowano wyciągać odpowiednie wnioski. „Bracia!- czytamy w broszurce, która była plonem wiecu- Czujności nam trzeba! Do czynu! Do pracy! Trzeba się organizować, dzieci kształcić na kupców i rzemieślników. Na terenie Kongresówki i Małopolski blacharze-Żydzi pokrywają blachą kościoły, bo na mile całe nie ma katolickich blacharzy, choć wszyscy się o nich upominają. Zachęcam was, byście dzieci kształcili a będą jadły chleb! Niech dzieci wasze idą do zażydzonych miast Kongresówki i Małopolski i uczą tam rzemiosła!” Pewnie pod wpływem takich wieców grupa chuliganów oblała smołą płot synagogi. Niektórzy też unikali robienia zakupów „u Żyda”.

⇒ Oddano Ratusz z okazałym frontonem w stylu klasycyzującym z witrażami Żeleńskich. Powstał za rządów burmistrza Władysława Webera. Usytuowano go przy ulicy Chrobrego i jest to dokładnie ten sam gmach, w którym dzisiaj mieści się Urząd Miasta Rybnika. Najbardziej reprezentacyjnym elementem tej nowej budowli jest mieszcząca się na pierwszym piętrze sala posiedzeń Rady Miasta, przyozdobiona pięcioma wielkimi witrażami.

⇒ W 1928 roku starostą rybnickim został mianowany Jan Wyglenda. Autor książki „Plebiscyt i powstania śląskie”.

⇒ W latach koniunktury ekonomicznej miasto uzyskało poważne pożyczki na inwestycje komunalne. Największej, bo w kwocie 900 tys. złotych, udzielił Bank Gospodarstwa Krajowego. Zużyto ją głównie na sfinansowanie rzeźni miejskiej.

⇒ W Rybniku przy współudziale kółek rolniczych, utworzono Powiatowy Związek Ogrodniczy.

⇒ Założono w Rybniku Spółdzielnię Rzeźników i Wędliniarzy.

⇒ Podczas Igrzysk Olimpijskich w Amsterdamie, wystąpił reprezentując Polskę w stylu klasycznym zapasów, pierwszy olimpijczyk z Rybnika - Henryk Ganzera. Po dwóch przegranych walkach odpadł z turnieju.

⇒ Luźny zespół pod kierownictwem dr Feliksa Białego przekształcił się w Towarzystwo Rybnickiego Chóru Męskiego.

⇒ W Zebrzydowicach została odbudowana kapliczka pw. św. Jana Nepomucena.

⇒ Ukończono budowę i **7 października** poświęcono w Chwałowicach kościół pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

1929

⇒ I połowa lutego - na całym Górnym Śląsku były bardzo silne mrozy i obfite opady śniegu, z powodu których większość ludzi nie wychodziła z domów. W Rybniku termometry zarejestrowały najniższe od niepamiętnych czasów temperatury: 2 lutego- minus 28 stopni; 10 lutego- minus 40 stopni, a 11 lutego aż minus 42 stopnie.

⇒ Coraz mocniej rysował się kryzys gospodarczy, który szczególnie dotknął robotników. Występująca nadprodukcja towarów, nie

znajdujących nabywców, powodowała ograniczenie wytwarzania, zamykanie zakładów, redukcję załóg, wprowadzenie świętówek, wskutek czego zmniejszyły się zarobki robotników. Spadały także ceny towarów, lecz w mniejszym stopniu niż płace, co obniżało standard życia rybnickich rodzin. Większość podrybnickich zakładów pracy znalazła się wtedy na krawędzi bankructwa. Przykładowo kopalnia Chwałowice wydobywała w tym czasie węgiel tylko w okresie zimowym a później całkowicie zawiesiła swą działalność.

⇒ Już w drugiej połowie lat 20-tych, zaczęto przerzucać produkcję wyrobów walcowanych z huty „Baildon” związanej z „Silesią” do „Bismarcka”, gdzie koszty produkcji były niższe. Z tych samych powodów zmniejszano produkcję naczyń w Paruszowcu. Niższe płace i świadczenia socjalne w b. Królestwie spowodowały, że akcjonariusze „Silesii” woleli przetrzymać część produkcji do fabryki naczyń w Olkuszu. Proces degradacji huty paruszowieckiej przypięczętowało w 1929 roku rozwiązanie spółki akcyjnej Huta Żelaza „Silesia”. Odtąd stała się jednym z przedsiębiorstw wielkiego koncernu „Bismarckhutte”.

⇒ W Rybniku dokonano dalszych ulepszeń. Przebudowano wiele innych ulic, rozszerzono i ulepszono sieć kanalizacji miejskiej. Dbano bardzo o zieleń w mieście, gdzie było możliwe, sadzono kwiaty. Wkrótce Rybnik zasłynął w kraju jako jedno z najbardziej czystych i ukwieconych miast polskich, zdobywając po Poznaniu II miejsce w konkursie oraz tytuł „miasta kwiatów i ogrodów”. Nie bez powodu burmistrz Weber cieszył się ogólnym uznaniem mieszkańców swego miasta. Jego zasługi i pracę podziwiali nawet przeciwnicy polityczni.

⇒ Wobec wzrostu tendencji nacjonalistycznych w mniejszości niemieckiej, niewiele szans miała propolska akcja A. Trunkhardta i DSAP. Trunkhardt założył w Rybniku grupę Deutscher Kultur und Wirtschaftsbund (Niemiecki Związek Kulturalno-Gospodarczy), skupiającą lokalnych Niemców. Kiedy organizacja ta rychło upadła, wówczas utworzył lokalną Ligę Obrony Praw Człowieka (Liga für Menschenrechte) o charakterze pacyfistycznym. Po zwycięstwie faszystów w Niemczech Trunkhardt zaczął wydawać satyryczne pismo antyhitlerowskie pod nazwą „Die Spritze” („Sikawka”).

⇒ Istotne wzbogacenie życia kulturalnego miasta stanowiły dość regularne, mniej więcej raz w miesiącu, występy zawodowych zespołów teatralnych z Teatrem Polskim w Katowicach na czele. Dwa, trzy razy w roku pojawiały się zespoły warszawskiego i wileńskiego teatru „Reduta” oraz poznański zespół rewiowy. Niekiedy zjawiał się teatr z Bielska. Dzięki nim publiczność rybnicka mogła zapoznać się z wieloma klasycznymi utworami polskimi i obcymi, czy operami - „Faust” Charlesa Gounoda, „Traviatta” Giuseppe Verdiego, „Halka” Stanisława Moniuszki, sztukami- „Dziady” Adama Mickiewicza, „Uciekła mi przepióreczka” Stefana Żeromskiego, Chory z urojenia” Moliera. Publiczność przeważnie dopisywała, nie zrażona słabymi inscenizacjami, w mało dogodnych warunkach hoteli „Świerklaniec” czy „Polski”, gdy grano w nędznych dekoracjach i kostiumach.

⇒ Powstał budynek tzw. „Kasztelanki” przy placu Kopernika (dawniej pl. Zamkowy).

⇒ Mieszkańcy Zebrzydowic mieli bardzo daleko do kościoła, więc kiedy w dzielnicy Smolna powstał kościół św. Józefa, do niego chodzili na Msze św. Następnie, od tego roku, uczęszczali do przerobionego z karczmy kościoła w sąsiednich Jejkowicach.

1930

⇒ W wyborach do Sejmu Śląskiego **11 maja** opozycja odniosła spory sukces. W Rybniku chadecki Katolicki Blok Ludowy ponownie odniósł zwycięstwo - 3639 głosów. Drugie miejsce zajął blok niemiecki - 2897, trzecie NPR - 1704 głosy. Na dalszym miejscu uplasowała się PPS. Dużo gorzej wypadła DSAP, która postanowiła wystąpić samo-dzielnie, co nie znalazło uznania wyborców niemieckich (22 głosy). W wyniku wyborów do Sejmu Śląskiego weszło kilku działaczy rybnickich: Alojzy Prus, Jan Szulik (ChD), Ludwik Piechoczek (NChZP), Roman Motyka (PPS) z Książenic.

⇒ Ważnym wydarzeniem był wielki wiec **5 lipca**, zwołany w Rybniku przez R. Motykę, zaliczającego się wówczas do lewicy PPS. Obok niego wystąpił drugi radykalny działacz tej partii, Jan Kawalec. Wiec zgromadził około 2 tys. osób. Prowokacje przeciwników PPS dostarczyły policji wygodnego pretekstu do brutalnego rozpędzenia wiecu.

⇒ Rozpisane na **12 października** wybory do Rady Miejskiej ujawniły, że nie wszystkim działaczom opozycji mieszczańskiej odpowiadało rozwijanie czynnej walki z sanacją. Koła chadeckie ostrożnie sugerowały kompromis, ale domagały się odsunięcia tych ludzi, którzy przedtem kandydowali z listy Chrześcijańskiej Demokracji, a następnie, jak M. Basista, przeszli na stronę jej wroga. W wyniku wyborów październikowych nastąpiło niebywałe rozbitcie sił polskich w Radzie: ChD - 10 mandatów, NPR - 3, PPS - 2, NChZP i inne grupy polskie - 8, Niemcy, łącznie z DSAP - 7; DSAP po klęsce majowej wybrała bowiem "jedność niemiecką". W drugim głosowaniu, wskutek wstrzymania się Niemców od głosu, wszystkie miejsca w Prezydium Rady Miejskiej obsadzili przedstawiciele ChD z A. Prusem jako prezesem i Jerzym Wilczyńskim - wiceprezesem. W wyborach do Magistratu kandydaci sanacji (dr F. Biały, Antoni Grzesik) skupili 9 głosów, ChD i NPR (Wojciech Myśliwiec, W. Klama, notariusz Bonczkowicz) uzyskali 12, natomiast Niemcy wprowadzili jednego członka. Decydująca faza walk między sanacją a opozycją nastąpiła jesienią 1930 roku. Formalnie rozstrzygnęła je kolejna runda wyborów sejmowych, ale decydujące znaczenie miały represje zastosowane przez rząd. Nastąpiły masowe aresztowania czołowych działaczy opozycji, rewizje, terror bojówek. Na Śląsku blokiem opozycji wstrząsnęło uwięzienie Wojciecha Korfantego. W Rybniku i okolicy wynik listopadowych wyborów do Sejmu RP i Sejmu Śląskiego prawie nie odbiegał od rezultatu wyborów majowych. Nie wystarczyło też głosów, żeby zapewnić mandat R. Motyce, natomiast ponownie zostali posłami A. Prus, J. Szulik, L. Piechoczek. Po prostu w ogniu walki nastąpiła koncentracja wokół trzech głównych ugrupowań (Blok ChD - NPR, Niemcy, NChZP).

⇒ Na całym Śląsku i w kraju zwycięstwo odniosła jednak sanacja. Centrolew poszedł w rozsypkę, a należące do niego stronnictwa na długo popadły w apatię. Tymczasem gwałtowny krach gospodarczy, który ogarnął świat kapitalistyczny, wysunął na pierwszy plan zagadnienia społeczne i ekonomiczne. Lata kryzysu odcisnęły się wyjątkowo ostro na położeniu społeczeństwa rybnickiego.

⇒ Sprzedaż węgla kopalni „Rymer” spadła o przeszło 50%, wydobywanie zmniejszyło się aż o 64%. Liczba oddziałów dołowych zmniejszyła się z 11 do 5.

⇒ „W 1930 roku zwolniono z kopalń Rybnickiego Gwarectwa Węglowego około 2 tysiące robotników, ale w tym czasie (...) wybudowano zamek myśliwski dla pana Wachsmanna, dyrektora tego koncernu (...) w tym czasie, kiedy załogi zmniejszono o 50% nie zwolniono ani jednego wyższego urzędnika z tymi wysokimi poborami, owszem ten aparat jeszcze rozbudowano”.

(Z wystąpienia posła z Rybnika, Ludwika Piechoczka w Sejmie Śląskim 27 .I .1932 r.)

⇒ Szacuje się, że ludność niemiecka w liczbie 3600 osób stanowiła 1,7% ogółu mieszkańców powiatu. Większość żyła w mieście, stanowiąc 5,5% mieszczan rybnickich. Była to jednak grupa bardzo bogata, składająca się przede wszystkim z właścicieli zakładów przemysłowych, rzemieślniczych, kadry inżyniersko-technicznej i urzędników fabrycznych.

⇒ Do zupełnie rzadkich udogodnień należały przedszkola. Stąd, jako wielkie wydarzenie potraktowano w 1930 roku utworzenie niewielkiej ochronki dla 60 dzieci pracowników kolejowych. Urządzono ją w starym, odpowiednio przerobionym pomieszczeniu. Dzieciom zapewniono kubek mleka i bułkę.

⇒ W szkole sióstr Urszulanek odbyła się pierwsza matura. Zdało ją 18 uczennic.

⇒ Rybnicką Szkołę Rolniczą opuściło 30 absolwentów, którzy przeważnie powrócili na gospodarstwa rodziców.

⇒ W 1930r. z istniejącego koła motocyklistów narodził się w Rybniku sport żużlowy pod szyldem "Rybnicki Klub Motocyklowy". Założycielem, a zarazem pierwszym prezesem został Zdzisław Bysiek. Pierwszymi zawodnikami byli: J. Draga, M. Mydlak, E.

Pierchała i kilkunastu innych. Jeździli na motorach "Norton", "Ariel", "Rudge" i "Praga" o pojemności silników przeważnie 350 ccm. Zawody organizowano latem na torze o długości 200 m., na placu targowym, a zimą na zamrożonym stawie "Ruda", gdzie długość toru wynosiła 300 m.

⇒ Liczba mieszkańców Boguszowic wzrosła do 2502.

⇒ Na początku roku w ZHP, w Rybniku i okolicy działało 14 drużyn męskich (380 harcerzy) i 13 drużyn żeńskich (250 harcerek). W hufcu rybnickim zaczął swą wielką karierę społeczną jego wieloletni komendant - Józef Pukowiec.

⇒ Rozpoczęto elektryfikację Raszowca i Ligoty.

⇒ Nieszczęściem dla Kamienia była seria podpaień stodół i zagród, która przeszła przez wieś.

⇒ Poświęcono figurę św. Jana Nepomucena, patrona kaplicy w Ligocie. Kaplica stała się centrum życia religijnego wsi. Tam odprawiano nabożeństwa majowe i różańcowe, zaś w odpusty mieszkańcy Ligoty spod niej właśnie wyruszali do kościoła parafialnego w Rybniku.

⇒ Zaczęły powstawać pierwsze domy w dzielnicy Rybnik - Północ, na działkach budowlanych, wytyczanych w okolicach ul. św. Antoniego i Piasta.

⇒ Peryferie Rybnika, jakimi był Wawok, nie były cenionym miejscem zamieszkania. Zwłaszcza, że władze Rybnika wybudowały na Wawoku trzy baraki, które spełniały wówczas funkcję mieszkań socjalnych. Nazywano je potocznie „leżącymi wieżowcami” i trzeba powiedzieć, że nie przysporzyły one Wawokowi dobrej sławy.

⇒ W Rybniku utworzono Powiatowy Związek Ogrodników Działkowych. Dużą rolę odgrywała tutejsza szkoła rolnicza (dyrektorem był Jan Gawlikowski), propagująca nowoczesne warzywnictwo. Ogrodnicy naszego regionu stanowili trzon Śląskiej Izby Rolniczej. Jej członkowie zasadzili przy drogach publicznych 100 tysięcy drzew owocowych.

⇒ W Niedobczycach i Książenicach działały polskie spółdzielnie Reiffeisena-Stefczyka o charakterze oszczędnościowo-pożyczkowym.

[powrót do góry](#)

1931 - 1940

1931

⇒ **27 marca** w Ligockiej Kuźni wprowadzono pierwsze nazwy ulic. Do tej pory musiała wystarczyć tylko numeracja domów. W tym roku też wieś została zelektryfikowana.

⇒ **18 lipca** o godz. 19 w wypełnionej widzami sali "Świerklańca", w której ring ustawiono na scenie, doszło do tragicznej walki bokserskiej. 22-letni zawodowy bokser /kelner/ z TCL "Gwiazda" Rybnik - Józef Willim stoczył walkę w wadze półciężkiej, z zawodnikiem z Królewskiej Huty Ernestem Jokielem. W czwartej rundzie po silnych ciosach przeciwnika, zamroczony Willim upadł na deski i kilka godzin po walce nie odzyskawszy przytomności zmarł.

⇒ Do roku 1931 dyrektorem Rybnickiego Gwarectwa Węglowego był dr Rudolf Wachsmann, poszczególnymi kopalniami także przeważnie zarządzali Niemcy. Sytuacja gospodarcza nieco zmieniła się w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego. Nowym dyrektorem Gwarectwa został Tomisław Morawski, z czasem wzrósł także odsetek polskich urzędników.

⇒ Rok 1931 był katastrofalny dla zakładów pracy i pracujących w nich ludzi. „Silesia” zredukowała swą załogę trzykrotnie w porównaniu z najlepszym okresem - do około 1100 osób. Walcownia w ogóle zaprzestała produkcji. Rybnicka Fabryka Maszyn najpierw zmniejszyła stan zatrudnienia do symbolicznej liczby 50 pracowników i kilku urzędników.

⇒ Poza działającymi legalnie organizacjami niemieckimi były także, szczególnie szowinistycznie nastawione, stowarzyszenia nielegalne. Należała do nich, utworzona w 1931 roku Niemiecka Partia Robotnicza w Polsce (Deutsche Jugendschaft in Polen, Wandervogelgruppen), organizacja niby o charakterze turystycznym, zajmująca się jednak szpiegostwem i propagowaniem idei hitlerowskich, podobnie jak jej odpowiednik dla dorosłych- Górnośląski Związek Turystyczny (Oberschlesischer Wanderbund), którego placówki w Rybniku i Rydułtowach skupiały 53 członków. Dodać do tego trzeba jeszcze tajne komórki NSDAP i SA. Z nich zwłaszcza rekrutowali się bojówkarze i prowokatorzy. Sanacja, także i rybnicka, nie od razu rozpoznała niebezpieczeństwo niemieckie. Przez wiele lat więcej trosk przysparzała jej opozycja. W Radzie Miejskiej Rybnika frakcja sanacyjna zawarła w tym roku sojusz z radnymi niemieckimi, żeby wyprzeć z Prezydium przedstawicieli ChD i NPR. Powtarzało się to przez wiele lat z rzędu. Przedstawiciele sanacji obsadzali funkcję przewodniczącego (M. Basista, Paweł Zellner), Niemcy - sekretarza (Paweł Fiala).

⇒ Jedną z najciekawszych placówek spółdzielczych na terenie Rybnika była niewątpliwie, założona w roku szkolnym 1931/32, spółdzielnia uczniowska „Przyszłość” przy Gimnazjum Męskim. Działalność swoją rozpoczęła ona od sklepiku harcerskiego, którego majątek wynosił 20 zł. Ukazała się też jednodniówka rybnickiej spółdzielni, a później pismo rybnickich szkół średnich - „

Zew Młodzieży".

⇒ Spis powszechny z **9 grudnia** 1931 roku wykazał, że nieznacznie przeważali w mieście robotnicy (wraz z niewielką liczbą chałupników), których było wówczas 5247 na 9814 osób zawodowo czynnych ogółem. Drugie miejsce zajmowali pracownicy umysłowi - 1469 osób. Kupców, rzemieślników, przedstawicieli wolnych zawodów itp. było 1052. Z przemysłu i rzemiosła utrzymywało się w sumie 11.088 mieszkańców Rybnika na 22.335 osób ludności miasta ogółem, 2986 osób czerpało środki do życia z komunikacji i transportu, 1467- z zajęć w służbie publicznej, 1823 - z handlu i ubezpieczeń, służba zdrowia dawała utrzymanie 918 mieszkańcom, a szkolnictwo i sfera kultury - 479. Służba domowa obejmowała aż 534 osoby. Zauważalną grupę w obrębie miasta stanowili rolnicy - 591 osób.

W rzemiośle i handlu czołowe pozycje zajmowały branże: spożywcza (39 piekarń, 46 rzeźni, 2 browary), odzieżowa (98 warsztatów krawieckich), skórzana (57 warsztatów szewskich, 5 garbarń), budownictwo (77 samodzielnych przedsiębiorstw), przemysł drzewny (50 stolarzy i producentów mebli, 78 innych przedsiębiorców drzewnych). Drobny przemysł metalowy i maszynowy reprezentowało 75 przedsiębiorstw.

Wielki odsetek „przedsiębiorstw” stanowiły w istocie kramiki i prymitywne warsztaciki, których właściciele z wielkim trudem utrzymywali się na powierzchni. Według spisu tylko 1/3 tzw. samodzielnych zatrudniała siłę najemną.

Podczas spisu ludności w tym roku, zanotowano niewiele, ponad 2% (czyli około 500 osób) rybnickich ewangelików. Żydzi stanowili 10,4% ogółu mieszkańców Rybnika. Obszar Rybnika wynosił 3667 ha.

⇒ Majątek miejski obliczano na 5,7 mln złotych. Głównym obiektem gospodarki komunalnej były Miejskie Zakłady Przemysłowe, czyli gazownia i elektrownia. Drugim, co do znaczenia, była nowa rzeźnia miejska, oddana w tym roku do użytku kosztem około 600 tys. złotych. Ponadto, do miasta należały różne obiekty użyteczności publicznej, jak zakłady wodociągowe, gmachy szpitala miejskiego i inne tego typu obiekty.

⇒ Postęp w rzemiośle i handlu był niewielki i bardzo nierównomierny. Jedynie mała część przedsiębiorców udoskonaliła swe warsztaty i sklepy, zdołała wprowadzić mechanizację czy unowocześnić wystrój. Załedwie paru rozbudowało swe zakłady. Do większych zaliczyć trzeba fabrykę mebli Jojki, który przejął ją od Wyleżycha (100 zatrudnionych), młotownię Bartońków, fabrykę pierników i keksów Sobczyków, domy towarowe Czesława Beygi i Leszczynera.

⇒ W rybnickiej dzielnicy Ligota utwardzono asfaltem ul. Żorską.

⇒ Ten rok przyniósł reorganizację sportu. W liczących aż 6 tysięcy mieszkańców Niedobczycach powstał KS Rymer - 19.

1932

⇒ Na dzień **21 stycznia**, z okazji rocznicy śmierci W. I. Lenina, komitet bezrobotnych KPP w Rybniku zwołał zgromadzenie w sali kasyna paruszowieckiego. Przybyło około 1000 osób. Uczestnicy zgromadzenia żądali od władz pomocy dla bezrobotnych, przemawiali również działacze komunistyczni. Po zamknięciu wiecu na wniosek komunistów postanowiono udać się pod starostwo w Rybniku. Wtedy do akcji wkroczyła policja. Nie posłuchano wezwań do rozejścia się. Nie pomogły salwy karabinowe w powietrze. Policja działała jednak stanowczo, użyto broni. Śmierć poniósł członek KPP Oleś z Ligoty Rybnickiej, bezrobotny czeladnik piekarski Edward Ogerman z Paruszowca i Jan Marcol, którego policja zabiła kolbami i stratowała. Trzech innych odniosło rany. Spośród 30 aresztowanych osób 12 stanęło przed sądem. Na Śląsku od dawna nie strzelano do robotników, toteż krwawe wypadki paruszowieckie odbiły się głośnym echem w województwie i poza jego granicami. Opinia publiczna potępiała policję. Postępowanie policji krytykował też W. Korfanty. Do Rybnika przybył wojewoda M. Grażyński, ale swą wizytę ograniczył

Jedynie do odwiedzenia rannego policjanta. Zdaniem sanacji, udział komunistów w wiecu usprawiedliwił każde środki. W **kwietniu** odbył się przed sądem w Rybniku proces aresztowanych uczestników wypadków w Paruszowcu. Największą karę, rok więzienia, otrzymał członek KPP Ryszard Małachowski z Paruszowca, inny wybitny działacz, Jan Czapla z Rybnika, został skazany na 9 miesięcy - był on między innymi członkiem komitetu bezrobotnych, a może nawet jego przewodniczącym.

⇒ W pogoni za zyskiem, właściciele kopalń niezależnie od „świętówek” i urlopów turnusowych oraz redukcji załóg, zaczęli dążyć do dalszego obniżenia zarobków robotników. Na skutek „świętówek”, czyli dni, w które na mocy zarządzenia dyrekcji kopalni załoga nie pracowała, były to dni oczywiście bez zapłaty, zarobki robotników nie tylko uległy obniżeniu, ale nie wykorzystano 38,4% kalendarzowych dni roboczych.

⇒ Dyrekcja Kopalń i Hut księcia Donnersmarcka w **styczniu** tegoż roku zwróciła się z wnioskiem do Polskiej Konwencji Węglowej o zezwolenie na ich zamknięcie. Mimo protestów i uchwalanych rezolucji, z początkiem **kwietnia** wypowiedziano robotnikom pracę. Komisarz demobilizacyjny w Katowicach, bez którego zezwolenia wypowiedziano pracę, interweniował ze skutkiem. Vogt i Brunon Buzek anulowali wypowiedzenia. Było to jednak ustępstwo przejściowe. **1 lipca**, naruszając przepisy demobilizacyjne, nie powiadamiając o swej decyzji nawet rady zakładowej, zamknęli obie kopalnie. Decyzja ta wywołała powszechne oburzenie, a na rażącą samowolę zareagował prokurator Sądu Okręgowego w Katowicach, aresztując dyrektorów generalnych Vogta i Buzka oraz dyrektorów kopalń Breslera i Teubnera. Na polecenie komisarza demobilizującego obie kopalnie podjęły pracę.

Po kilku dniach dyrektorów zwolniono z aresztu za wysoką kaucją. **13 lipca** stanęli przed rybnickim Wydziałem Zamiejscowym Izby Karnej Sądu Okręgowego w Katowicach. Za unieruchomienie obu kopalń bez zezwolenia komisarza demobilizującego, dyrektorzy generalni Dyrekcji Kopalń i Hut księcia Donnersmarcka, Vogt i Buzek skazani zostali na sześć miesięcy więzienia, grzywnę po 200 tysięcy złotych każdy i poniesienie kosztów postępowania sądowego. Dyrektorów kopalń sąd jednak uwolnił od winy i kary jako wykonawców poleceń swoich władz zwierzchnich. Biorąc pod uwagę sędziwy wiek Vogta, sąd zawiesił mu karę więzienia na okres trzech lat.

⇒ Organy bezpieczeństwa wykryły tajne komórki Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei w Rybniku, skupiające głównie niemiecką młodzież szkolną. Przewodził jej nauczyciel gimnazjalny Gerhard Winters, a sprzyjali niektórzy działacze Volksbundu. Formalnie działali oni w ramach Deutsche Partei. Szersze wpływy zdobyła faszystowska Deutsche Arbeiterpartei (DAP), która działała w środowisku robotniczym i bezrobotnych. W 1932 roku utworzyła ona swe ogniwo na terenie Rybnika i Chwałowic. Po rozwiązaniu DAP przez władze państwowe jej miejsce w Rybnickim zajęła Jungdeutsche Partei (Jd. P) Rudolfa Wiesnera.

⇒ Na posiedzeniu Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" w Rybniku wystosowano apel, aby popierać kupców należących do "Sokoła". Podając to wezwanie "Gazeta Rybnicka" wymieniła 33 miejscowych handlowców i rzemieślników, których polecała klientom.

⇒ Za szybkim wzrostem ludności miasta nie nadążało budownictwo gmachów szkolnych. W czterech rybnickich szkołach pobierało naukę aż 3170 dzieci.

⇒ Plany budowy nowego, murowanego kościoła w jankowickiej parafii zahamowała I wojna światowa i powrócono do nich dopiero w tym roku. Na terenie Radziejowa, w nieczynnej już łaźni przy szybie „Marcin”, urządzono tymczasową kaplicę i mieszkanie dla księdza.

⇒ Przeprowadzone w 1932 roku w Mysłowicach pierwsze motorowe Mistrzostwa Polski, dały impuls do wzmożonych treningów zawodników „Rybnickiego Klubu Motocyklowego”. Zawody motocyklowe cieszyły się coraz większą popularnością. Ponieważ nie było prawdziwego toru żużlowego, zawody organizowano na terenie ówczesnego placu targowego przy ulicy Chwałowickiej. /Na miejscu tym znajduje się dzisiaj gmach policji/. Tor ten był oczywiście prowizoryczny. Bandy oddzielające motocyklistów od

publiczności robiono z napełnianych piaskiem worków. Tor nie był też polewany wodą, więc zawodnicy ścigali się w kłębach kurzu, a publiczność nazywała ich „czarnymi czortami”.

Pierwszymi rybnickimi zawodnikami żuźłowymi byli: Zdzisław Bysiek, Józef Draga, Mydlak, Jung, Kidoń, Kopiec, Bogusławski, Tomanek, Janyga, Musiolik, Pierchała, Sanecznik i inni.

⇒ Na Mośniku druhowie Alfred i Ryszard Tkoczowie założyli pierwszą na ziemi rybnickiej harcerską Drużynę Wodną.

1933

⇒ **1 marca** w kopalni „Römer” ponownie wybuchł strajk, którym kierował Ignacy Penkala- kopalnia została unieruchomiona na 5 dni, jej straty wyniosły 4.560 ton węgla.

⇒ Z inicjatywy policji do KPP przenikali prowokatorzy i często dochodziło do procesów i rozbijania komórek partii. Tak stało się **2 kwietnia** po aresztowaniu Jana Czapli. Komórkę rybnicką odbudował Ryszard Nieszporek. Policja wprowadziła do szeregów tych oddziałów konfidenta i aresztowano Nieszporka z towarzyszami. Działaczy skazano na 1 rok pozbawienia wolności.

⇒ W **czerwcu** Komisja Arbitrażowa obniżyła zarobki o dalsze 9% we wszystkich rybnickich kopalniach.

⇒ **26 lipca** chwałowicka kopalnia została unieruchomiona. Na blisko trzy lata zamarło życie ekonomiczne w Chwałowicach. Po zamknięciu kopalni podupadło tutejsze rzemiosło i handel. Bezpośrednio przed zamknięciem kopalni w Chwałowicach, na przymusowym, trzymiesięcznym półbezrobociu było 512 pracowników. Mimo zamknięcia kopalni, zredukowana do minimum załoga, w drugiej połowie tegoż roku została jeszcze bardziej ograniczona przez wysłanie na dwu i trzymiesięczne urlopy turnusowe dalszych 35 pracowników, w tym 11 spośród 49 zatrudnionych w elektrowni.

⇒ Rybnicka Fabryka Maszyn całkowicie zaprzestała produkcji na okres kilku miesięcy.

⇒ W Rybniku powstał oddział Powszechnej Spółdzielni Spożywców, którego członkami byli przeważnie robotnicy huty „Silesia” i kopalni „Chwałowice”. Następnie powstała podobna spółdzielnia przy kopalni „Römer” w Niedobczycach.

⇒ Z inspiracji starosty, Jana Wyglendy, powstał w Rybniku Uniwersytet Powszechny. Osobno działalność oświatową prowadziła PPS, powołując w połowie lat dwudziestych Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego.

⇒ W Popielowie ukończono budowę nowego kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej.

⇒ W 1933 roku Rybnik osiągnął liczbę 25.000 mieszkańców.

⇒ Bracia Karol i Antoni Szafrankowie założyli prywatną szkołę muzyczną. Pierwsi uczniowie uczyli się gry na fortepianie i skrzypcach w kilku zaledwie pokojach budynku drukarni „Gazety Rybnickiej” przy ul. Kraszewskiego.

1934

⇒ W 1934 roku na szerszą skalę rozpoczęto zmiany nazw kopalni. Dotychczasową „Blücherschachte”, przemianowaną w roku 1922 na „Szyby Blüchera”, nazwano „Szyby Jankowickie”.

⇒ Rezolucje polskich organizacji i stowarzyszeń w sprawie ponownego otwarcia kopalń w Boguszowicach i Chwałowicach

pozostawały bez echa. Jedną z nich podjął jednomyślnie w **kwietniu** powiatowy zjazd Związków Zawodowych w Rybniku. Na zjazd przybył wojewoda śląski Michał Grażyński wraz z grupą kilku posłów. Rezolucja ta pozostała jednak na papierze.

⇒ Ciężki kryzys lat trzydziestych dotknął nie tylko górników chwałowickiej kopalni. Unieruchomione zostały także kopalnie „Charlotte” w Rydułtowach i „Szyby Jankowice” w Boguszowicach. W innych kopalniach okręgu rybnickiego nastąpiły masowe zwolnienia. Kierownictwo Opieki Społecznej przy Wydziale Powiatowym w Rybniku stwierdzało w 1934 roku.: „około 60% ludności w powiecie zostało dotknięte klęską bezrobocia”.

⇒ Stowarzyszenie kupców rybnickich wstąpiło do organizacji wojewódzkiej pod nazwą Stowarzyszenie Polskich Samodzielnych Kupców, przekształconej w Polski Związek Stowarzyszeń Kupieckich Województwa Śląskiego. W konsekwencji stowarzyszenia lokalne straciły osobowość prawną, stając się jego terenowymi oddziałami.

⇒ W roku szkolnym 1934/35 Szkoła Zawodowa sióstr Urszulanek została przekształcona w Gimnazjum Krawieckie.

⇒ Wojewoda Michał Grażyński wydał całkowity zakaz handlu domokrażnego w powiatach rybnickim i pszczyńskim, czego jednak w praktyce nie udało się wyegzekwować w pełni.

⇒ Mimo, że Trunkhardt cieszył się cichym poparciem Grażyńskiego, w 1934 roku pod naciskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych został skazany sędownie za zamieszczanie karykatury Hitlera.

⇒ Z kuchni, prowadzonej przez komitet powołany przez władze państwowe, który gromadził środki z darów kupców, rzemieślników, dotacji Rady Miejskiej i opłat wnoszonych przez przedsiębiorstwa, korzystało przeciętnie 630 osób dziennie.

⇒ **9 maja** rozpoczęła działalność Rybnicka Orkiestra Symfoniczna. W przepelnionej sali kina "Apollo" odbył się wielki koncert symfoniczny zorganizowany przez Towarzystwo Polek, z którego dochód przeznaczono na biedne dzieci, przystępujące tego roku do pierwszej Komunii św. Na pierwszy występ złożyły się dzieła Franza Schuberta, Leo Delibesa, Richarda Wagnera i Antonina Dvoraka. Pięcioletnia Lidia Grychtołówna oczarowała publiczność wykonaniem utworów Fryderyka Chopina i Michała K. Ogińskiego. Dyrygował Antoni Szafranek. Był to jednak luźny zespół, działający dość doraźnie, toteż miłośnicy muzyki zabiegali o nadanie mu charakteru stałej orkiestry. Punktem kulminacyjnym wieczoru był występ kwartetu smyczkowego pp. Szafranka, Buli, Krupy i Wieczorka, i wykonanie przez nich najpiękniejszych kwartetów Dworzaka. Resztę programu wypełniły popisy chóru "Seraf" pod dyrygentem p. Kuna.

⇒ W Rybniku powstała Spółdzielnia Przemysłowo-Handlowa „Złącze”, która skupiała stolarzy rybnickiego okręgu, zaopatrująca członków w surowce, a także sprzedająca ich wyroby w spółdzielczym sklepie. Podobną spółkę stworzyli rybniccy krawcy.

⇒ Poświęcono nowy, wspólny kościół dla wiernych z Popielowa i Radziejowa pw. św. Trójcy.

1935

⇒ Została przyłączona do Rybnika wieś Ligota. Istniała ona już w XIII wieku. Wraz z Ligotą formalnie w obręb Rybnika włączono leżącą na jej terenie osadę robotniczą na Paruszowcu oraz przysiółki: Ligocka Kuźnia i Piaski.

⇒ Wyraźna poprawa sytuacji. Wiele rodzin zwiększyło swe dochody, niektórzy nawet zdecydowali się na budowę domów. Należy również tutaj powiedzieć, że poziom życia na Śląsku był w tych czasach zdecydowanie wyższy niż w innych częściach Polski. Łatwiej było o dobrą pracę zaś tanie produkty rolne z centralnej i wschodniej Polski powodowały, że ceny żywności były stosunkowo niskie. Natomiast system podatkowy był tak skonstruowany, że Województwo Śląskie mając daleko idącą

samorządność (tzw. autonomię), odprowadzało do skarbcza centralnego tylko określoną sumę pieniędzy. Nadwyżka zaś pozostawała na miejscu i była przeznaczona na budowy dróg, szkół itp. Jeszcze dzisiaj wielu starszych ludzi pamięta jak to było „za staryj Polski” i „niy dają się na nią nic złego pedzieć”. Rybnik zaś w tych czasach stał się pięknym i dynamicznie rozwijającym się miastem.

⇒ Od tego roku dyrektorem kopalni w Chwałowicach był inż. Roman Dykacz - pierwszy Polak.

⇒ Z początkiem roku otwarto w Chwałowicach niemiecką szkołę. 72 zapisanych do szkoły dzieci otrzymało sukienki i ubrania oraz odzież, a ich rodzice zasiłek na zakup opału i artykułów pierwszej potrzeby. Przy szkole uruchomiono kuchnię, która żywiła nie tylko uczęszczające tam dzieci, ale także ich bezrobotnych rodziców.

⇒ Do 1935/36 roku mieszkańcom Kamienia służyła pierwsza szkoła podstawowa, kiedy wójt Alojzy Szewczyk postawił nową, funkcjonującą do dzisiaj, czyli SP 28.

⇒ W Rybniku zakończyło działalność gimnazjum niemieckie.

⇒ Mimo różnych niepowodzeń i aresztowań członków KPP, partia nadal działała, chociaż w maju ponownie aresztowano J. Czapłę, a ponadto Floriana Zwierzyńkę, Jana Wiśniewskiego i Edwarda Sosnę, który po odsiedzeniu kary został wysłany do Berezki Kartuskiej.

⇒ Bojówkarze i prowokatorzy w Rybniku i Rydułtowach bestialsko pobili polskich studentów, co wywołało ostre protesty ze strony Związku Obrony Kresów Zachodnich, Związku Powstańców Śląskich i Towarzystwa Polek.

⇒ Najtrudniejsza była sytuacja robotników. Olbrzymie bezrobocie odbijało się także na położeniu pracujących. W połowie roku obliczono, że w samym mieście Rybniku było 2200 bezrobotnych, z tego tylko 800 pobierało zasiłki. Reszta zdana była na własną przedsiębiorczość i filantropię.

⇒ Jednym z przejawów ogólnego zubożenia była likwidacja w lutym Rybnickiego Oddziału Banku Polskiego.

⇒ Strajki „antyredukcyjne” powtórzyły się w **listopadzie**. Górnicy przerwali pracę w obronie 80 kolegów, zwolnionych z pracy. Po dwóch dniach strajku dyrekcja przyjęła ich z powrotem.

⇒ Radykalizacja w mniejszym stopniu objęła szeregi ZZP i ZZZ, niemniej jednak w dniach **25-27 listopada** wszystkie organizacje zawodowe Rybnickiego uczestniczyły w strajku generalnym górników i hutników Górnego Śląska, Zagłębia Dąbrowskiego i Chrzanowskiego dla poparcia żądania podwyżki płac, skrócenia czasu pracy i obciążenia przedsiębiorców większymi składkami na rzecz spółek brackich.

⇒ Większość boguszowian stała się chłopo-robotnikami, a ich dochody umożliwiły wybudowanie w 1935 roku kościoła pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa.

⇒ Po śmierci ostatniego właściciela golejowskiego folwarku, w 1935 roku folwark ten podzielono między spadkobierców.

⇒ Zelektryfikowano wieś Rybnicką Kuźnię.

⇒ Została rozwiązana Niemiecka Partia Robotnicza /NPR/ w Polsce.

⇒ Urzędowy język niemiecki w zakładach przemysłowych został zastąpiony językiem polskim.

⇒ Znamienny był odbyty **2 kwietnia** jednogodzinny strajk. Górnicy chwałowiccy zaprotestowali przeciwko masakrze robotnic krakowskiej fabryki wyrobów gumowych „Semperit”, gdzie zginęło wtedy 10 osób, gdy policja przypuściła szarżę na bezbronne robotnice.

⇒ W manifestacji **1-majowej**, zorganizowanej przez PPS i KPP, demonstrowało 7 tysięcy osób.

⇒ Dyrekcja kopalni "Donnersmarck" postanowiła zwolnić 33 robotników, którzy **1 maja** wzięli udział w pochodzie i manifestacji w Rybniku. Nieliczna załoga zastrajkowała w ich obronie odnosząc pełny sukces.

⇒ **1 września** nadano niedobczyckiej kopalni imię Józefa Rymera- górnika, wybitnego działacza narodowego, związkowego i społecznego, pierwszego wojewody śląskiego, bliskiego współpracownika Wojciecha Korfantego.

⇒ Uległa zmianie też nazwa kopalni „Hoym” na „Ignacy”.

⇒ **15 października**, po trzech latach przestoju ruszyła chwałowicka kopalnia. Jednakże jej załoga rozpada się jakby na trzy części: robotników stałych, robotników sezonowych oraz urzędników. Zmniejszyła się liczba robotników stałych. Także liczba robotników sezonowych nie była stabilna. Początkowo przyjęto ich do pracy tylko na okres zimowy. Ich zatrudnienie przyniosło właścicielom kopalni znaczne korzyści materialne, gdyż uniknęli płacenia pewnych świadczeń, ponoszonych na rzecz robotników zatrudnianych na stałe. Wzrosła natomiast liczba zatrudnionych urzędników.

⇒ Ożywienie gospodarcze zaznaczyło się w Rybnickiem później i następowało wolniej. Momentom poprawy nieustannie towarzyszyły pogorszenia. Ludność robotnicza żyła w ciągłym niepokoju. W **październiku** toczyła się batalia przeciwko unieruchomieniu kopalni w Boguszowicach. Zrozpaczeni górnicy przy pomocy strajku okupacyjnego i głódówki osiągnęli zwycięstwo. Z 1500 robotników „Szybów Jankowickich” pozostawiono jedynie 410, tylko część zwolnionych przeniesiono do „Donnersmarcka” w Chwałowicach.

⇒ Sytuacja materialna górników nie poprawiła się także po kryzysie. Wprawdzie koszty utrzymania nie szły już w górę, ale rosła ilość świętówek i turnusów. W ciągu roku na urlopy turnusowe wysłano 150 górników kopalni „Rymer”.

⇒ Głównym udziałowcem Wspólnoty Interesów Górniczno-Hutniczych, a więc także i „Silesii”, stał się skarb państwa, reszta akcji znalazła się w rękach prywatnych polskich kapitalistów.

Więszymi zakładami w Rybniku były ponadto: Rybnicka Fabryka Maszyn, Fabryka Sygnałów Kolejowych w Gotartowicach, browar i dwie garbarnie.

W rolnictwie rybnickim największymi właścicielami byli: książę Donnersmarck (9061 ha), książę Lichnovsky i książę Hohenlohe. Duże majątki posiadali także Polacy, a zakład psychiatryczny miał znaczne gospodarstwo w Orzepowicach i Ligockiej Kuźni. Ogółem w rękach wielkiej własności znajdowało się w powiecie 26,5% całej jego powierzchni. Przeciwnieństwem wielkich posiadłości ziemskich były gospodarstwa małorolne, spośród których aż ponad 60% nie przekraczało 3 ha.

⇒ Biblioteka Czytelni Ludowych w Rybniku liczyła około 8 tysięcy tomów. Działalność tej organizacji rozciągała się gęstą siecią placówek terenowych na cały powiat.

⇒ „Sztandar Polski i Gazeta Rybnicka” podały, że na 500 dzieci w Rybniku, które osiągnęły wiek szkolny, tylko kilkanaście rodziców nie zapisali do szkół polskich.

⇒ Mieszkańcy Brzezin Miejskich, a zwłaszcza Wiktor Mura i Alojzy Sobik, doprowadzili do wybudowania i poświęcenia kaplicy pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Zbudowano ją u zbiegu ulic Brzeziny Miejskiej i Ziemskiej. W niedziele i święta odprawiane były w niej o godzinie 11-tej msze św.

⇒ **16 czerwca** Zakon OO. Franciszkanów złożył w Kurii Biskupiej w Katowicach wniosek o akceptację budowy kościoła na Smolnej. W odpowiedzi z 5 września Kuria zezwoliła jedynie na budowę oratorium publicznego dla celów zakonnych.

⇒ Rybnikowi przybyła piąta szkoła podstawowa, ale ogólna liczba uczniów wynosiła już 3500. Klasy szkolne były przepelnione. Na jedną przypadało po 50 do 60 dzieci.

1937

⇒ W **styczniu** sanacja zdecydowała się zerwać taktyczny sojusz z Niemcami. Alojzy Prus został przewodniczącym, Karabanik (NChZP) - wice-przewodniczącym, S. Kansy - sekretarzem.

⇒ Na początku roku członkowie Deutsche Partei w Rybniku postanowili przejść w szeregi organizacji faszystowskiej. Hitleryzacji uległ Volksbund.

⇒ W obliczu jawnego zagrożenia ze strony Niemiec hitlerowskich wewnętrzne problemy polityczne zeszły na dalszy plan. Społeczeństwo skupiło uwagę na przygotowaniach obronnych. Zbierano pieniądze na Fundusz Obrony Narodowej, m.in.: Rada Miejska postanowiła zakupić ze swych środków 1 samolot dla Wojska Polskiego. Dużą rolę w mobilizacji społeczeństwa polskiego odegrał Związek Powstańców

Śląskich ze swą przybudówką - Oddziały Młodzieży Powstańczej, Związek Harcerstwa Polskiego, „Sokół”, Polski Czerwony Krzyż, Liga Obrony Przeciwpowietrznej. Do czynnej walki przeznaczone były Ochotnicze Oddziały Powstańcze, które w powiecie rybnickim składały się z batalionów w sile 3 tysięcy ludzi. Na ich czele stał Nikodem Sobik.

⇒ W Chwałowicach rozgłosu nabrała sprawa Alfreda Polotzka, który **18 lutego** wdawszy się w polityczną dyskusję, zaczął głośno wykrzykiwać: „wy przekłete polskie chachary, wnet z wami zrobimy porządek”. Sąd w Rybniku skazał Polotzka na 3 miesiące aresztu, a po apelacji, sąd w Katowicach uwolnił go od winy i kary.

⇒ W **lutym**, „Szyby Jankowickie” przyjęły 200 osób.

⇒ Dochody boguszowickich chłoporobotników umożliwiły wybudowanie w Boguszowicach nowej szkoły /dzisiaj SP nr 16/.

⇒ W **marcu**, Urząd Gminy w Boguszowicach ufundował swojej szkole radioodbiornik "Elektric-Steutor".

⇒ W **marcu**, w Rybniku odbyła się konferencja rozłamowców, którzy pod wodzą Franciszka Fessera utworzyli nową prosanacyjną organizację - Zjednoczone Związki Zawodowe.

⇒ **8 czerwca** o godz. 7 rano na Smolnej wykopany został przez O. gwardiana Kolumbana Sobotę pierwszy wykop w ziemi, rozpoczynający budowę kościoła. **11 lipca** O. Prowincjał Michał Porada poświęcił kamień węgielny. **8 grudnia** prace przy budowie zakończono, a już dziewięć dni później kościół pw. św. Józefa poświęcono.

⇒ We **wrzeźniu** zjednoczenie chadecji i NPR dało początek Stronnictwu Pracy (SP). Wielu członków NPR, szczególnie w Rybnickiem, bez entuzjazmu odnosiło się do idei połączenia z Chrześcijańską Demokracją, jednak wobec przejścia ZZZP na stronę sanacji musiało się z nią pogodzić. W istocie kierownictwo SP w Rybnickiem stanowiła kadra ChD, którą uzupełniono kilku

działaczami NPR, jak Franciszek Nokielski. Broniąc swej władzy, sanacja konsolidowała własne szeregi. Na początku 1937 roku proklamowano powstanie Obozu Zjednoczenia Narodowego (OZN). We wrześniu ukonstytuowały się władze powiatowe Obozu w Rybniku. W ich skład weszli czołowi działacze NChZP, m.in.: Alojzy Pawelec, Ludwik Piechoczek, Piotr Kolonko. Powszechna fala aktywizacji nie ominęła organizacji społecznych.

⇒ Oddano do użytku nowy, funkcjonalny gmach Komunalnej Kasy Oszczędnościowej.

⇒ Władze szkolne udzieliły siostrzom Urszulankom pozwolenia na otwarcie seminarium, które w 1937 roku przekształca się w Liceum Gospodarczo-Społeczne. Głównym celem tej szkoły było wychowanie, na zasadach chrześcijańskich, dobrych obywateli, przygotowanych do swego zawodu i do czynnego udziału w życiu społecznym. W roku szkolnym 1937/38 siostry Urszulanki wybudowały jeden wielki gmach dla rozmaitych typów szkół. Zakres pracy został poszerzony o różne kursy przemysłowo-gospodarcze i liceum humanistyczne.

⇒ **13 listopada** w Rybniku powstał, w wyniku fuzji Towarzystwa Sportowego Rybnik 20 i Towarzystwa Sportowego Garbarnia, nowy klub Rybnickie Towarzystwo Sportowe /RTS/.

⇒ **24 grudnia** wybuchł największy pożar w chwałowickiej kopalni w szybie wentylacyjnym III wschód na poziomie 305. Pożar był rezultatem zapalenia się drewnianej obudowy przekopu, przy czym nie ustalono, co było jego przyczyną. Powszechnie przyjmuje się dwie możliwości: nieostrożność ludzi albo sabotaż.

⇒ „Silesię” objęła fala ożywienia gospodarczego, jednak stan załogi zbliżony do przedkryzysowego osiągnęła dopiero przed wybuchem II wojny światowej. Rybnicka Fabryka Maszyn nie znajdowała się w lepszej sytuacji. Latem zatrudniała 300 osób.

⇒ Grono kupców polskich dopiero w 1937 roku zdobyło się na założenie spółdzielni kredytowej pod nazwą Kredyt Kupiecki. Inicjatywa spotkała się z obojętnością, a nawet wrogością niektórych polskich kupców i rzemieślników. Jedynie więksi przedsiębiorcy dawali sobie radę w walce konkurencyjnej. Należał do nich wspomniany Czesław Beyga, właściciel jednego z dwu domów towarowych w Rybniku. O stosunkach w handlu rybnickim najlepiej świadczy fakt, że prasa zachęcała klientelę do odwiedzania firmy Beygi, ponieważ wybór, jakość i ceny towarów miały czynić zbędnym wyjazd na zakupy do Katowic czy Będzina. W tym samym czasie podniesiono alarm z powodu pojawienia się na rynku rybnickim masła, dostarczanego przez spółdzielnię ukraińską.

⇒ Władze wojewódzkie mocno ograniczyły dla Rybnika nisko oprocentowany kredyt budowlany ze Śląskiego Funduszu Gospodarczego, ponieważ okazało się, że w mieście stoi dużo pustych, nie zasiedlonych domów.

⇒ W salach Starostwa wystawiono prace miejscowych malarzy samouków m.in. Węglorza z Rybnika. Wreszcie zainicjowano z dużym powodzeniem wieczorki literackie. Wielkie zainteresowanie wzbudziło przybycie Emila Zegadłowicza i Gustawa Morcinka.

⇒ Zbudowano Stadion sportowy na 30 tys. widzów z krytą trybuną, pięknym widokiem na dolinę Rudy i lasy.

⇒ Sporty lotnicze rozpoczęto uprawiać jeszcze przed drugą wojną światową. W 1937 roku, na „Kozich Górkach” LOPP (Liga Obrony Powierzchni Państwa) szkoliła pilotów szybowcowych i spadochroniarzy. Szybowce wyciągano w powietrze przy pomocy lin.

⇒ W budynkach dawnej huty w Gotartowicach powstała "Fabryka Sygnałów Kolejowych".

GARŚĆ INFORMACJI O RYBNIKU Z 1937 ROKU:

⇒ Powiat rybnicki składał się ze 124 gmin i 3 miast. Rybnik, gmina miejska, siedziba władz powiatowych posiadał 23.046

mieszkańców (5,5% Niemców, 1% Żydów, 92,5 % katolików); zatrudnienie mieszkańców: 48,3% górnictwo i przemysł, 8% handel, 13,5% komunikacja, 28% inne. Stacja kolejowa na linii Katowice -Sumina z odgałęzieniem do Wodzisławia i do Żor. Autobusy: przez Wodzisław, Pszów do Raciborza raz dziennie. Urzędy: Starostwo i Wydział Powiatowy- ul. 3 Maja [...]; Magistrat- ul. Gimnazjalna 1; filia Sądu Okręgowego, Urząd

Skarbowy, Poczta: tel.- teleg. - ul. Korfantego. Hotele: „Świerklaniec - ul. Sobieskiego 9, pokoje od 3 zł, restauracja, garaże; Hotel Śląski - ul. Raciborska. Stacja benzynowa, dwie przechowalnie i punkty napraw rowerów. Restauracje: winiarnia „Pogoda” - ul. Sobieskiego 4; Nowak- ul. Kościelna. Kawiarnie, cukiernie: „Apollo” - róg ul. Grażyńskiego; Scholtz- ul. Raciborska. Banki: Miejska Komunalna Kasa Oszczędności - plac Wolności 1; Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności - ul. 3 Maja 11; Bank Ludowy - Rynek 10; Bank Procederowy- ul. Korfantego. Księgarnie: Barwik Robert - pl. Wolności 4; „Księgarnia Polska” Basista Maksymilian- Kościelna 11; „Polonia”- ul. Zamkowa 8. Czasopisma: „Sztandar Polski” (3 razy w tygodniu; „Katholische Volkszeitung” (6 razy tygodniowo)-; „Ziemia Rybnicka” (kwartalnik). Szkoły: osiem Szkół Powszechnych (w tym 2 niemieckie), Szkoła dla psychicznie upośledzonych; Państwowe Gimnazjum Męskie, Prywatne Gimnazjum Żeńskie, Wyższa Szkoła z niem. językiem wykładowym, szkoła rolnicza, handlowa, przysposobienia kupieckiego, Prywatne Seminarium Nauczycielskie rzemieślnicze i gospodyń domowych, Prywatna Zawodowa Szkoła Żeńska, Szkoła Przemysłowo-Handlowa. Instytucje kulturalno-oświatowe: Uniwersytet Powszechny, Towarzystwo Czytelni Ludowych, czytelnia, Świetlica Strzelecka. Teatr: występy gościnne Teatru Polskiego z Katowic. Kina: „Apollo”- ul. Grażyńskiego; „Bałtyk”- ul. Grażyńskiego; „Helios”- pl. Wolności. Sport: 3 sale gimnastyczne, 2 boiska, pływalnia, strzelnica, ślizgawka, przystań wioślarska (staw Paruszowiec), stadion sportowy w budowie. Targi: w środy i soboty, wielkie na bydło i konie w pierwszy wtorek miesiąca. Elektrownia kopalniana, gazownia, wodociągi, kanalizacja, rzeźnia miejska.

1938

⇒ **6 marca** Zjazd Rady Okręgu Towarzystwa "Sokół" uchwalił rezolucję, by wszcząć akcję zbiórkową wśród sokołów na sprzęt dla armii.

⇒ **23-30 marca** miał miejsce największy proces członków KPP, a oskarżeni Meitel Heiman, Jerzy Lamuzga, Emil Czempas i jego żona Helena oraz Antoni Pierchała skazani zostali na wieloletnie więzienie. KPP nie zdołała skupić większej liczby członków, nie dotarła na wieś, ale zdecydowaną walką o interesy robotników zdobyła ich uznanie.

⇒ **17 listopada** Prowincjał zakonu OO. Franciszkanów- O. Antoni Gawlikowski poświęcił zakupione trzy nowe dzwony dla kościoła na Smolnej.

⇒ Narodowa Partia Robotnicza traciła coraz bardziej wpływy i po połączeniu się z Chrześcijańską Demokracją, utworzyła Stronnictwo Pracy, opozycyjne wobec sanacji.

⇒ Dzięki właściwej gospodarce budżet miasta Rybnika w okresie Drugiej Rzeczypospolitej wzrósł ponad 5-krotnie. W 1938 roku przekroczył (łącznie z wydatkami nadzwyczajnymi) 2,6 mln złotych po stronie wpływów i wydatków. Trzeba jednak pamiętać, że zakłady użyteczności publicznej działały na zasadach kapitalistycznej rentowności, świadczyły więc swe usługi po cenach pokrywających koszty.

⇒ Do roku 1938 na ziemi rybnickiej trwał wielki kryzys, kiedy to wreszcie uruchomiono wszystkie zakłady i zlikwidowano świętówki.

⇒ Stosując różnorodne machinacje finansowe, niemiecki kapitał wykazywał nierentowność swoich zakładów, znajdujących się po

polskiej stronie Górnego Śląska. Przykładowo: Dyrekcja Kopalń i Hut księcia Donnersmarcka wykazywała **31 grudnia**

"skarbowce" rzekome straty, sięgające blisko 7,5 miliona złotych.

⇒ W 1938 roku zwolniono całą ówczesną załogę „Szybów Jankowickich” - 400 osób.

⇒ Załoga Rybnickiej Fabryki Maszyn liczyła około 400 osób.

⇒ Nadal zdarzały się bankructwa przedsiębiorców, czego przykładem był upadek garbarni Straussa.

⇒ Zbudowano w Rybniku dworzec autobusowy. Niezbyt dobrze przedstawiała się też komunikacja kolejowa. Świadczą o tym wzmianki w ówczesnej prasie, że nie wszyscy podróżni mogą z powodu przepełnienia dostać się do pociągu. Było to szczególnie uciążliwe dla ludzi interesu. Przez cały okres międzywojenny, użytkownicy głośno narzekali na mało sprawne funkcjonowanie miejscowych telefonów.

⇒ Za staraniem Izby Handlowo-Przemysłowej w Katowicach, ukończono przy ulicy Kościuszki gmach Liceum Handlowego, Gimnazjum Kupieckiego i jednoroczną Szkołę Przysposobienia Kupieckiego (dzisiejszy „Mechanik”).

⇒ Garbarnia braci Żurek uległa całkowitemu spaleniu.

⇒ Na początku roku powstał w Rybniku oddział Śląskiego Zespołu Teatru Ludowego. Było to towarzystwo, które stawiało sobie za cel propagowanie kultury ogólnopolskiej oraz śląskiej kultury ludowej. W tym samym czasie miłośnicy muzyki powołali do życia Towarzystwo Miłośników Muzyki (Zarząd: dyrektor Komunalnej Kasy Oszczędności Kurcz - prezes, Karol

Szafranek - II wiceprezes). Głównym celem Towarzystwa było utworzenie w Rybniku orkiestry symfonicznej z prawdziwego zdarzenia.

⇒ Wskaźnik umieralności niemowląt na tysiąc noworodków i dzieci do 1 roku życia wynosił 133.

⇒ W 1938 roku zmarł Jan Dziuba ur. w roku 1882 w Grabowni pow. Rybnik, czołowy organizator POW GŚl. w powiecie rybnickim, komendant Okręgu POW, poseł do Sejmu Śl. w latach 1935-38.

1939

⇒ Na początku roku miasto doszło do 28.000 mieszkańców.

⇒ Rybnickie gimnazjum i liceum opuściło ponad 560 maturzystów.

⇒ W **sierpniu** ukończono budowę rybnickiego stadionu sportowego.

⇒ W **sierpniu** w województwie śląskim panowała szczególnie napięta atmosfera. Prowokacje niemieckie przybrały nie notowane dotąd rozmiary. Znacznie uaktywniła się V Kolumna hitlerowska. Dochodziło do głośnych incydentów granicznych. Sprawcami ich byli przeważnie członkowie Freikorps-Ebbinghaus.

⇒ **25 sierpnia** miały miejsce napady z bronią w rękę. O godzinie 5.00 banda złożona z około 100 ludzi napadła na polski posterunek graniczny w Chwałęcicach. W tym dniu bojówka niemiecka w sile 30 dywersantów, uzbrojonych w 6 lekkich

karabinów maszynowych, zaatakowała budynek straży granicznej w Zwonowicach, oraz budynek straży granicznej w Suminie. Bandy przekraczały granicę państwową i po przeprowadzonych atakach uchodziły na teren niemiecki.

⇒ We wtorek **29 sierpnia** na rybnickim Rynku odbyła się 10-tysięczna manifestacja narodowa. Odśpiewano wtedy „Nie rzucim ziemi” zaś Maksymilian Basista przemówił: „Polska jest jak wiekowy dąb, który silnie wrósł korzeniami w ziemię i nikt go nie wyrwie. Dlatego nie musimy bać się jakiegoś tam Hitlera /.../”.

⇒ Budynek przy drodze Rybnik - Rudy to dawna placówka niemieckiej służby granicznej, gdzie miała miejsce w nocy z **31 sierpnia** na **1 września** prowokacja, jedna z trzech (leśniczówka w Byczynie, radiostacja w Gliwicach i właśnie placówka graniczna w Stodołach, dawniej Hohllinden), które miały usprawiedliwić niemiecki najazd na Polskę. Określona przez Niemców akcja pod kryptonimem „Tanenberg” była upozorowaniem rzekomego polskiego ataku. Atak na niemiecką placówkę graniczną w Stodołach, przeprowadził oddział niemieckiej SS, którym dowodził oberführer SS Hans Trummler. Przebrani w mundury żołnierzy polskich SS mani, którym w czasie ataku kazano głośno wychwalać Becka i przeklinać Hitlera, śpiewać hymn polski i wykrzykiwać polskie słowa, zdemolowali pomieszczenia placówki granicznej. Operacja „Eule II” nie przewidywała zabitych. Podrzucone przez SS ciała zamordowanych więźniów, ubranych w mundury wojska polskiego, miały świadczyć, że napad był dziełem Polaków. Propaganda hitlerowska ogłosiła następnie, że Niemcy w obronie własnej musieli użyć siły.

⇒ Do dnia **1 września**, granica pomiędzy Polską a Niemcami przebiegała na tym terenie: skrajem lasu na wschodzie, dalej przez dolinę rzeki Rudy i obniżenie terenu pomiędzy Chwałęciami a Stodołami w kierunku Zwonowic, ich północnej części, w kierunku Suminy, Górek i dalej do Brzezia Dębicz, a następnie wzdłuż rzeki Odry do miejscowości Olza.

⇒ W **piątek, 1 września** rozpoczęła się II wojna światowa. Około godziny **4.45** z kierunku z Chwałęcic słychać było głośne wybuchy artyleryjskie. Jednocześnie na dosyć niskim pułapie nadciągnęły samoloty nieprzyjaciela. Około godziny **5.00**, oddziały Wehrmachtu pod dowództwem gen. Wilhelma Lista, których głównym trzonem była V Dywizja Pancerna pod dowództwem gen. Vietinghoff-Scheela, wkroczyła na ziemię rybnicką. Około piątej nad ranem, niemiecki samolot zrzucił na Rybnik kilka bomb. Około godziny **6.00** zostaje położony silny ogień nieprzyjaciela na dzielnicę Maroko i cmentarz. O godzinie **8.30** pierwsze czołgi niemieckiej dywizji pancernej wjechały do Rybnika. Czołgi nacierały na miasto z kilku stron, niektóre z nich udało się zniszczyć salwami działek przeciwlotniczych. Doszło do starcia na polskiej nie dokończonej linii obronnej. Po godzinnej obronie polskie lewe skrzydło musiało się wycofać. W tej sytuacji główne uderzenie poszło na prawe skrzydło kpt. Jana Kotucza, który dowodził ze wzgórza za szpitalem, w rejonie nowego cmentarza. Kapitan Kotucz dowodził obroną mimo przerwanej łączności z dowództwem, mieszczącym się w wieży kościoła OO. Misjonarzy przy ulicy Kościuszki. Po kilkugodzinnych zaciętych walkach rozbita została cała kompania Obrony Narodowej kpt. Jana Kwaśniewskiego, a część kompanii Kotucza wzięto do niewoli. Również oddział ppor. Ignacego Glenca, który unieruchomił kilka czołgów nieprzyjacielskich, około godz. **11.00** dostał się do niewoli. W tym samym mniej więcej czasie spotkali się na cmentarnym wzgórzu kpt. Kotucz i por. Kazimierz Ogródowski dla dokonania oceny sytuacji. Utrzymanie desperacko bronionego Rybnika było niemożliwe. W tej sytuacji zdecydowano się na wycofanie resztek oddziałów doliną rzeki Rudy w stronę Żor. Koło południa cały Rybnik był już zajęty. Wisiały flagi ze swastyką hitlerowską.

⇒ W chwałowickiej kopalni **1 września** około godziny **7.40** wybuchły trzy niemieckie granaty. Jeden trafił w komin kotłowni, drugi w szyb II, a trzeci w rampę łączącą szyb I z II. Dwa granaty ręczne wybuchły w przeładowni węgla - był to sabotaż.

⇒ **1 września** został wysadzony wiadukt nad rzeką Nacyną.

⇒ Po 18 latach znów wróciło na Śląsk niemieckie panowanie, tym razem najokrutniejsze, faszystowskie.

⇒ Już **1 września** aresztowano około 300 osób, osadzając je następnie w więzieniu w Rybniku, oraz w obozie w Nieborowicach. W tym ostatnim, wzięty pod Woszczycami do niewoli Kapitan Kotucz, **6 września**, został rozstrzelany.

⇒ W Rybniku i jego okolicy działała zmotoryzowana grupa techniczna (Technisches Kommando)- TK 8, licząca 250 osób, w tym 8 oficerów. Sztaby rozpoznawcze tej grupy penetrowały teren już 1 września. Przedmiotem rozpoznania w pierwszej kolejności były kopalnie węgla kamiennego. W dniu **2 września** przeprowadzono rozpoznanie kopalni "Chwałowice" oraz szybów w

Boguszowicach. Wszystkie rybnickie kopalnie węgla kamiennego przejęte zostały przez okupanta.

⇒ Pierwsza noc po zajęciu Rybnika była niespokojna, gdyż komendant Rybnika Klisch, **2 września** wydrukował odezwę o następującej treści: „Ludność powinna spokojnie podjąć poprzednią pracę. Natomiast ukrytych w lasach powstańców wzywam do złożenia broni na skraju lasu i zgłoszeniu się w najbliższym posterunku policji”.

⇒ Już w pierwszych dniach września doszło do zerwania niemieckiej flagi z urzędu pocztowego.

⇒ Już **3 września**, najwcześniej na Śląsku, rozpoczął działalność Powiatowy Urząd Pracy.

⇒ **11 września** przybył do Rybnika pierwszy oddział żandarmerii.

⇒ Wybuch wojny przerwał pracę wychowawczo-oświatową Urszulanek. W okresie okupacji w gmachu szkoły władze niemieckie urządziły więzienie. Siostry podawały więźniom żywność, pieniądze, ułatwiały kontakty i korespondencję z rodzinami uwięzionych. Pod koniec okupacji siostry musiały dom opuścić.

⇒ W pierwszych dniach okupacji podjęto także przygotowania do utworzenia w Rybniku aparatu partyjnego. Kreisleiterem NSDAP (Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotnicza) został Alfred Hawellek z Raciborza.

⇒ Wprowadzono niemieckie nazwy instytucji i ulic, usunięto wszystkie napisy polskie widniejące na urzędach, przedsiębiorstwach, domach, zdjęto ze ściany starego ratusza i zniszczono tablicę z 1923 roku, upamiętniającą powrót Rybnika do Polski itd. Zburzono pomniki powstańców śląskich i żydowską synagogę. Zlikwidowano Muzeum Regionalne, zniszczono zbiory biblioteczne.

⇒ Wydano wiele rozporządzeń ograniczających życie i swobodę mieszkańców miasta. Burmistrz ogłosił zarządzenie zakazujące przebywania Żydom na ulicach miasta po godzinie dziewiętnastej. Z inicjatywy burmistrza przystąpiono również do tworzenia hitlerowskich organizacji młodzieżowych - Hitler Jugend (HJ) i Bund Deutscher Madel (BDM).

⇒ W pierwszej dekadzie września wprowadzono w obieg markę niemiecką.

⇒ Zgodnie z planem 4-letnim Hermana Göringa, zakładającym jak najszybsze zespolenie z gospodarką III Rzeszy zakładów przemysłowych na terenach przejętych, kopalnia „Rymer” włączona została do największego koncernu węglowego na Górnym Śląsku Bergwerksverwaltung Oberschlesien GmbH der Reichswerke „Herman Goring” Gruppe II Rybnik. Jej nazwa została zmieniona na „Römer -Grube”. Kopalnie zostały podporządkowane potrzebom wojennym Niemiec, najważniejsze było maksymalne wywindowanie wydajności i wydobywania.

⇒ Do istniejącej już Rybnickiej Fabryki Maszyn, Niemcy włączyli kuźnię Adolfa Bartońka.

⇒ Wybuch wojny zmusił burmistrza Webera do opuszczenia Rybnika i tułaczki po Warszawie i Krakowie. Przez 19 lat międzywojennych rządów na Ratuszu, Władysław Weber doprowadził do olbrzymich przeobrażeń w mieście. Zapamiętano go z tych pracowitych lat jak codziennie z laseczką przechadzał się ulicami Rybnika, doglądając gospodarskim okiem wszystkich robót na terenie miasta.

⇒ Rybnik wchodził w skład nowej jednostki administracyjnej, jaką była utworzona **26 października** rejencja katowicka.

⇒ **11 listopada** odśpiewano w miejscowym kościele po nabożeństwie pieśń „Boże coś Polskę”. Poprzedniego dnia pojawiły się ulotki o treści wrogiej okupantowi, a na grobach powstańców śląskich złożono biało-czerwone bukiety kwiatów.

⇒ Od **listopada** funkcjonowało więzienie sądowe - Gerichtsgefängnis.

⇒ Pod koniec **listopada** ostatecznie zorganizowano obsadę policyjną. Kierował nią Gawenda.

⇒ W **listopadzie** 1939 roku powstała w Rybniku, w domu przy ul. Jankowickiej, pierwsza podziemna organizacja pod kierownictwem Stanisława Wolnego, podharcmistra i syna powstańca śląskiego. Skupiała głównie młodzież, przyjęła ona nazwę Polska Organizacja Powstańcza.

⇒ Pod koniec roku zaczęto wprowadzać tymczasowe dowody tożsamości, mające zamiast fotografii daktyloskopijny odcisk palca, tzw. palcówkę.

⇒ **14 grudnia** gestapowiec Robert Stolzenhain, zażądał od burmistrza dokładnej ewidencji polskiej inteligencji i wykazu osób narodowości polskiej.

⇒ Burmistrzem Rybnika, pochodzącym z Rzeszy, został Wilhelm Hein, który urząd swój objął 20 grudnia.

⇒ **Zimą** 1939 r. odbywały się w Niedobczycach łapanki na "unzuverlässig" (niepewnych). Nocą wyciągano Polaków z łóżek i samochodami ciężarowymi pod plandeką wywożono do rybnickiej katowni Dienststelle der Geheimen Staatspolizei, a potem do obozów zagłady.

⇒ Powstała organizacja Czerwona Pomoc, utworzona przez Józefa Stawiarza, Józefa Szulika i Rudolfa Winklera. Działała ona na terenie Chwałowic i Rybnika. Zadaniem organizacji było niesienie pomocy materialnej aresztowanym towarzyszom i ich rodzinom.

⇒ Pod koniec roku utworzono w Chwałowicach Polską Tajną Organizację Powstańczą.

⇒ Pod koniec roku Józef Korol („Hajducki”) założył tajną organizację wojskową pod nazwą Siła Zbrojna Polski. Na czele SZP stał w Rybniku Franciszek Żymełka („Sep”).

1940

⇒ Rybnickich komunistów nie przeraziły masowe represje. Powstała na początku roku organizacja „Czerwona Pomoc”. Działała ona na terenie Chwałowic i Rybnika. A trzeba pamiętać, że komuniści byli szczególnie narażeni na terror hitlerowski.

⇒ Też na początku roku młodzież z XIII drużyny harcerskiej w Gotartowicach, utworzyła Polską Tajną Organizację Powstańczą. Komendantem jej został Alojzy Frelich („Alek”) i Franciszek Buchalik. Do sztabu wszedł jeszcze Paweł Buchalik,- kuzyn Franciszka i Alojzy Mura. Do organizacji należało też wielu robotników, dawnych członków drużyny. Grupy podstawowe liczyły od 3 do 6 ludzi. Gromadzono broń oraz zbierano pieniądze dla ofiar hitleryzmu.

⇒ **17 stycznia** dyrektor chwałowickiej kopalni powiadomił Gestapo o osobach, które zostały wydalone z pracy bez wypowiedzenia za udział w powstaniach śląskich i przynależność do polskiej organizacji w latach międzywojennych.

⇒ **17 marca** ukazał się pierwszy numer pisemka PTOP „Zryw”. Siedzibą redakcji był położony pod lasem domek Tkoczów. Tu w piwnicy, pod piecem do wypiekania chleba, był podziemny bunkier, w którym umieszczono drukarnię i radiostację.

⇒ W **kwietniu** Polska Organizacja Powstańcza została zdekonspirowana. Aresztowany został Stanisław Wolny i Waldemar Kubatko. Gestapowcy przeprowadzili też w domu Tkoczów rewizję, ale drukarni nie znaleziono.

⇒ W dniu **15 kwietnia** wyruszył z Rybnika pierwszy transport więźniów do obozu koncentracyjnego w Dachau. Wśród skazańców na zagładę znaleźli się m.in.: urzędnik kopalni „Rymer” Emil Zieleźny, pracownicy kopalni „Ignacy” w Niewiadomiu: Dominik

Adamczyk i Augustyn Sobik, ks. Adolf Pojda z Ligockiej Kuźni, dr Jerzy Winkler, Leon Tatarczyk, Eryk Stokłosa, prof. Wiktor Fajkosz, Roman Dykacz - były dyrektor kopalni „Chwałowice”. Ruszyły też pierwsze transporty więźniów do innych obozów koncentracyjnych, przede wszystkim do Oświęcimia.

⇒ **3 maja** Florian Procek pod osłoną nocy zawiesił biało-czerwoną chorągiew na szczycie komina garbarni przy ul. Pocztowej.

⇒ Przy zakładach pracy i polskich kopalniach Niemcy założyli obozy dla jeńców wojennych i obozy pracy. Obóz chwałowicki, założony w **maju** 1940 roku, mieścił się w barakach pod lasem. Przebywali w nim Polacy, Białorusini i Ukraińcy, przeciętnie 700 osób. Więźniowie, z których 17 zmarło, a dwóch zostało rozstrzelanych przez hitlerowców, pracowali w kopalni „Chwałowice”. W obozie tym umieszczono również oddział roboczy jeńców radzieckich obozu w Cieszynie- Komando R 168, Stalag VIII B (R-Russen).

⇒ Z inicjatywy Jana Czapl z Rybnika **18 maja** w lesie koło wsi Kamień, odbyła się konferencja z udziałem 9 osób związanych przed wojną z KPP. Postanowiono wtedy podjąć walkę z okupantem. W tym celu zebrani utworzyli Komitet Rewolucyjny. Niebawem komitet przystąpił do wydawania ulotek w języku polskim i niemieckim. Ulotki rozprowadzano nie tylko na terenie Rybnickiego, ale dostarczano je także na teren Niemiec.

⇒ W **sierpniu** organizacja Siła Zbrojna Polski została zdekonspirowana i w Rybniku aresztowano 65 osób.

⇒ Po aresztowaniu głównych działaczy Polskiej Organizacji Powstańczej, na terenie Rybnika działały konspiracyjne drobne grupki. Stanisław Sobik, organizuje w **październiku** Związek Walki Zbrojnej, utrzymując ścisły kontakt z Katowicami i z Warszawą przez kuriera Pawła Jaszka z Rybnika. Organizacja miała charakter wojskowy, dzieliła się więc na kompanie, plutony i drużyny. Niezależnie od spraw wojskowych, komenda powiatowa ZWZ zorganizowała i komórkę cywilno-społeczną, którą kierowali inż. Władysław Malinowski, Wolna - siostra straconego Staszka, Klara Sławikowa i Wilhelm Przybyła.

⇒ Oddział ZWZ został rozbity, hitlerowcy rozstrzelali Aleksandra Heliosza i Szczepana Leonarskiego, innych członków grupy wywieziono na przymusowe roboty w głąb Rzeszy. Pozostali przeszli do oddziałów AK i innych grup partyzanckich.

⇒ W 1940 roku socjaliści śląscy stali się częścią podziemnego ruchu socjalistycznego w Polsce, który na czas wojny przyjął nazwę Wolność - Równość - Niepodległość (WRN).

⇒ W **listopadzie** Niemcy rozpoczęli akcję sporządzania dowodów osobistych z odciskiem palca, przy czym należało podać narodowość i jaki język używany jest w domu.

⇒ W **styczniu** wzrosła liczba bezrobotnych z 5674, w tym 799 kobiet, na 11.679 i był to wówczas najwyższy stan bezrobotnych w okresie okupacji. Jesienią bezrobocie zostało zupełnie zlikwidowane.

⇒ Po krótkim okresie zarządu powierniczego, kopalnie „Rymer”, „Ignacy” i „Rydułtowy” przejęte zostały przez jeden z największych koncernów w Rzeszy, oparty na kapitale państwomonomopolistycznym pod nazwą Zakłady Rzeszy „Hermann Goring”. („Reichswerke Hermann Goring A. G.”). Pozostałe dwie rybnickie kopalnie- „Jankowice” i „Chwałowice” stanowiły nadal majątek książąt von Donnersmarck, mający formę prawną spółki akcyjnej.

⇒ W 1940 roku z fontanny rybnickiego rynku, została usunięta przez okupanta hitlerowskiego figura św. Jana Nepomucena i ustawiona na skwerku za kościołem farnym Matki Boskiej Bolesnej.

⇒ W Rybniku, w ogrodzie otaczającym budynek starego probostwa, po jego zachodniej stronie, znajdował się niewielki staw (ok. 200 m kw.). W tym roku staw został zasypany ziemią z likwidowanego przez Niemców starego cmentarza żydowskiego, usytuowanego przy ul. 3-Maja, naprzeciw kaplicy szpitala „Juliusz”. Wraz z ziemią zrzucano tam szczątki zmarłych,

spoczywających na tym cmentarzu.

⇒ Niemcy zburzyli synagogę i w tym miejscu - u zbiegu pięciu ulic - założyli zieleniec z fontanną.

[powrót do góry](#)

1941 - 1950

1941

⇒ **4 marca** ukazało się rozporządzenie w sprawie segregacji ludności na terenach inkorporowanych do Rzeszy i zakwalifikowania jej do jednej z czterech grup niemieckiej grupy narodowościowej (Deutsche Volksliste- DVL). Oprócz nowych narodowości jak górale i mazurzy, Himmler wymyślił narodowość Schlonsaken. Już podczas tzw. „palcówek” zalecano podawanie języka „ślązackiego”. W obydwu przypadkach, biskup diecezji śląskiej ks. dr Stanisław Adamski zalecał Polakom mieszkającym na Górnym Śląsku deklarowanie narodowości niemieckiej jako formy zamaskowania polskości. Stanowisko to popierał polski rząd emigracyjny gen. Władysława Sikorskiego. Miało to chronić ludność polską przed wyniszczeniem biologicznym, gdyż uchylanie się

przed złożeniem wniosku o wpisanie na listę narodową groziło represjami nie wyłączając zesłania do obozu koncentracyjnego. Polskie radio na emigracji wzywało Polaków do pozostania na miejscu, na terenach wcielonych do Rzeszy i maskowania się przed władzami hitlerowskimi. Zasłużonym Niemcom nadano grupę I i II, pozostałym grupę III i IV. Zakazano też pod groźbą surowej kary używania języka polskiego, a na murach pojawiły się ostrzeżenia: „Ver Polonisch spricht ist unsere feind!” (Kto mówi po polsku jest naszym wrogiem).

⇒ W Rybniku, na **początku** roku wprowadzono całkowitą reglamentację podstawowych artykułów żywnościowych. Wszystkim mieszkańcom wydano identyczne karty zaopatrzenia, z tym jednak, że przed wręczeniem ich rodzinom polskim przeważnie wycinano z nich pewne odcinki, zmniejszając tym samym przydział produktów żywnościowych, lub też w ogóle wstrzymywano karty przydziałów specjalnych. Normy żywnościowe były zróżnicowane w zależności od wieku i rodzaju wykonywanej pracy. Mieszkańcy Rybnika byli zmuszeni do uzupełniania niedostatecznych przydziałów przede wszystkim przez zaopatrywanie się w produkty żywnościowe na wsi, a także przez nielegalny handel, mimo iż groziły za to brutalne represje ze strony okupanta.

⇒ Z **początkiem** roku Związek Walki Zbrojnej zapuścił korzenie w kilkunastu miejscowościach, jak Zebrzydowice, Ligota Rybnicka, Boguszowice, Jankowice, Chwałowice, Kamień, a przede wszystkim Rybnik, gdzie zorganizowano osobną kompanię. Jej dowódcą był Antoni Stajer. Kwatera powiatowej komendy mieściła się początkowo u mistrza szklarskiego Kaszuby w Rybniku na Placu Wolności. Tam odbierano przysięgę od nowych rybnickich członków.

⇒ Władze okupacyjne dokonały zmian w obsadzie personalnej wszystkich stanowisk kierowniczych w hucie „Silesia”. Ścisłą dyrekcję stanowili wyłącznie Niemcy. Pierwsze wielkie zmiany nastąpiły dopiero w **pierwszej połowie** roku, kiedy to hitlerowcy przygotowywali się do agresji na Związek Radziecki. W tym czasie wprawdzie huta „Silesia” należała do zakładów produkujących bezpośrednio dla potrzeb wojennych i wiele osób udało się wyreklamować przed poborem, ale totalna mobilizacja do Wehrmachtu nie ominęła jednak rybnickich hutników.

⇒ **11 lipca** wyszła w teren pierwsza gazetka „Zew Wolności”, drukował ją Paweł Hołek, czwar

ty z komendy Polskiej Tajnej Organizacji Powstańczej odpowiedzialny za dział propagandowy. Kolportowano ją przez grono harcerzy - kolporterów na terenie kilku powiatów rybnickiego. Wydrukowano ogółem około 80 numerów gazetki o nakładzie przeszło 200 egzemplarzy każdy. W **listopadzie** Gestapo przechwyciło w Łabędach gazetkę „Zew Wolności”, co naprowadziło Niemców na trop PTO.

⇒ Został odbudowany wysadzony wcześniej wiadukt nad rzeką Nacyną.

Erygowano osobną parafię św. Józefa na Smolnej.

Teren dzielnic Maroko do 1941 roku formalnie należał do parafii Matki Boskiej Bolesnej, a następnie do parafii franciszkańskiej św. Józefa na Smolnej; do niej należeli też zamysłowianie.

⇒ **26 kwietnia** zmarł ks. dr Stefan Siwiec- pierwszy dyrektor polskiego gimnazjum w Rybniku.

⇒ **30 września** został zamordowany Ludwik Zdrzałek, mieszkaniec Zebrzydowic, uczestnik powstań śląskich i działacz plebiscytowy, naczelnik gminy Zebrzydowice w całym okresie międzywojennym. Z nastaniem okupacji hitlerowskiej został aresztowany przez Gestapo. Więziony w obozach koncentracyjnych w Dachau i Mauthausen- Gusen, gdzie został zamordowany.

⇒ **26 maja**, rekruci na dworcu rybnickim i w odjeżdżających pociągach - mimo zakazu ze strony eskortujących wojskowych śpiewali ostentacyjne polskie pieśni kościelne i ludowe. Niektórzy poborowi oświadczyli nawet publicznie, że nie chcą iść do wojska niemieckiego, natomiast chętnie służyliby w szeregach wojska polskiego.

Rozpoczęły się rewizje i aresztowania w Gotartowicach. W nocy, z **21/22 maja** aresztowano 15 działaczy kierownictwa PTOP, a w ciągu miesiąca prawie całą młodzież harcerską i ich rodziny. Łącznie aresztowano w Gotartowicach 149 mieszkańców. 31 z nich zginęło w obozach koncentracyjnych.

⇒ **27 lipca** Gestapo przywiozło do Gotartowic dwóch harcerzy, redaktorów pisma, Pawła i Franciszka (byli kuzynami) Buchalików. Na placu w środku wsi postawiono szubienice. O godzinie 17-tej, w obecności spędzonych z okolicznych wiosek około 5 tysięcy mieszkańców, wykonano, wydane przez Himmlera - szefa SS, wyroki na tych młodych harcerzach. Umierali z okrzykiem: niech żyje Polska, Matko Częstochowska ratuj nasze rodziny, Jeszcze Polska nie zginęła. Ciała zamordowanych zabrało Gestapo. Nie wiadomo, gdzie są ich groby.

⇒ W czwartkowe popołudnie **6 sierpnia** podczas burzy i ulewnego deszczu, jednak na skutek wadliwej instalacji elektrycznej, spłonął w Radziejowie drewniany kościół pw. św. Anny. Z kościoła tego zachowały się dwa zabytkowe dzwony z 1486 i 1496 roku, najstarsze, jakie zachowały się na ziemi rybnicko wodzisławskiej.

⇒ **27 sierpnia** został założony obóz dla wysiedlonych Polaków. Mieścił się w barakach przy wieży ciśniń. Przebywały w nim rodziny polskie wysiedlone głównie z Zagłębia Dąbrowskiego oraz dzieci, których rodzice zostali aresztowani. Wywożono je następnie do obozu w Potulicach.

1942

⇒ Zatrudnienie i wydobywanie w rybnickich kopalniach systematycznie wzrastało, na co poważny wpływ wywarło zatrudnienie jeńców wojennych, którzy pojawili się w rybnickich kopalniach w 1942 roku. Podobny oddział roboczy do oddziału działającego przy kopalni „Chwałowice” - Komando R 166- utworzono we **wrześniu** w Boguszowicach. Liczył on przeciętnie 150 jeńców radzieckich.

⇒ W październiku 1942 roku utworzono przy areszcie policyjnym oddział dla skazanych na pobyt w obozie karnym (do 6 m-cy). Więźniowie pracowali głównie przy załadunkach.

⇒ Zakłady Hutnicze Wspólnoty Interesów nabyło towarzystwo holdingowe Bergund Huttengesellschaft (w skrócie „Berghutte”), natomiast huta „Silesia” weszła w skład spółki akcyjnej Huta Królewska i Bismarck („Kongis und Bismarck A G”) pod nazwą Werk Silesiahutte - aruschowitz OS”, będącej przedsiębiorstwem filialnym koncernu „Berghutte”.

⇒ W Rybniku został aresztowany i zesłany do obozu koncentracyjnego Kaszuba- mistrz szklarski. Obawa komendanta St. Sobika o los organizacji była tak wielka, że dla zatarcia wszelkich śladów spalono dokumenty ZWZ. Odtąd odprawy aktywów ZWZ odbywały się w coraz to innym miejscu: na ul. Raciborskiej u Sztramka, w Zebrzydowicach u piekarza Kufiety, Henryka i Karola Miczajków w Rybniku. Niezmordowany Sobik nie tylko organizuje nowe komórki ZWZ, ale jeździ i poza Śląsk do Krakowa, skąd przywozi do Rybnika materiały sabotażowe.

⇒ **18 sierpnia** w katowickim więzieniu został zgilotynowany Józef Pukowiec - nauczyciel i harcerz, aktywny członek polskiego ruchu przeciwko okupantowi, więzień Oświęcimia.

1943

⇒ W Rybniku istniał od lutego areszt policyjny (Polizeigefangnis). Mógł pomieścić 15 - 20 więźniów.

⇒ **11 lutego** zostaje aresztowany Stanisław Sobik wraz ze swą żoną i bratem. Po dwóch dniach barbarzyńskiego śledztwa w katowni rybnickiego gestapo zostaje przewieziony do Oświęcimia, gdzie poddawano go torturom, jednak nie zdradza nikogo, i **23 czerwca** tegoż roku zostaje rozstrzelany. Po tragicznej stracie St. Sobika objął komendę ZWZ Antoni Stajer (w niektórych publikacjach podawane jest nazwisko Antoni Sztajer), pseud. Lew. W międzyczasie do organizacji wkraść się prowokator w osobie Zientka- naczelnika stacji kolejowej Rybnik. Zdołał sobie na tyle pozyskać zaufanie komendy ZWZ, że zdecydowano się odbywać odprawy terenowych dowódców ZWZ w jego mieszkaniu, które znajdowało się na przedmieściu Rybnika zwanym Maroko. Po jednej z odpraw nastąpiły niespodziewane aresztowania. Ocalały z pogromu Lew- Stajer przekształcił w grudniu 1943 rybnicki ZWZ w Armię Krajową. Jego oddziały poprzez akty dywersji dały się mocno we znaki okupantowi.

⇒ Wiosną Gwardia Ludowa (PPS) weszła w skład Armii Krajowej. Grupy rybnickie stały się częścią Inspektoratu „Plebania”. Odtąd działalność socjalistów stała się integralną częścią Armii Krajowej.

⇒ Liczba jeńców wojennych i robotników przymusowych wahała się od 500 do ponad 1.000. Według zachowanych danych, w połowie 1943 roku w zbudowanym w pobliżu chwałowickiej kopalni obozie przebywało 286 jeńców radzieckich, jeńcy angielscy i francuscy, a także robotnicy przymusowi: 194 Polaków z Generalnej Guberni, 91 Białorusinów i Ukraińcy, 80 Czechów i Słowaków. Ponadto w obozie było także 312 więźniów kryminalnych z raciborskiego więzienia. W sumie w obozie tym więziono w owym czasie 1.075 ludzi-niewolników.

⇒ W Wehrmachcie znajdowało się 507 mężczyzn, pracowników „Silesii”, w związku z czym stale wzrastała liczba zatrudnionych tu kobiet, które od 1942 roku stanowiły niemal 50% ogólnego stanu załogi. Braki wśród załogi uzupełniano także robotnikami przymusowymi, pochodzącymi głównie z okupowanych terenów Związku Radzieckiego.

⇒ Tylko w **lipcu** aresztowano w powiecie rybnickim około 200 osób, które odmówiły podpisania listy.

⇒ **19 sierpnia** gestapo w Rybniku wystosowało pismo, dotyczące polskiej inteligencji: „[...] wszystkich zamieszkałych i przebywających przedstawicieli polskiej inteligencji, ująć w zestawienie i natychmiast przesłać do Policyjnego Biura Meldunkowego...]”.

⇒ W październiku, w powiecie rybnickim, liczącym 225.557 mieszkańców, jedynie 5087 Ślązaków nie było objętych niemiecką listą narodowościową. Ponadto przebywało tu 7115 reichsdeutschów i 656 przesiedleńców niemieckich. Wpis na listę narodowościową był na górnym Śląsku przymusem, wszystkie komórki niemieckiej administracji stosowały różnego rodzaju naciski na miejscową ludność, włącznie z umieszczeniem w obozie koncentracyjnym.

Działalnością przesiedleńczą kierowała placówka szefa sztabu pełnomocnika Komisarza Rzeszy dla Umocnienia Niemczyzny w Katowicach, której podlegały tzw. sztaby osiedleńcze. Jeden z nich znajdował się w Rybniku, a kierował nim SS- Obersturmfuhrer Herbert Heidel. Wsiedlonych Polaków umieszczano m.in. w specjalnych obozach, tzw. Polenlagrach. W Rybniku znajdował się jeden z pięciu takich obozów na Górnym Śląsku, oznaczony nr 97.

⇒ W dniu **2 grudnia** zorganizowano napad na pocztę w Rybniku, zdobywając 12 tysięcy marek.

⇒ **5 sierpnia** zmarł w Krakowie dr Feliks Biały. Przybył on do Rybnika w roku 1904. Był wybitnym działaczem narodowym. Działał w Uniwersytecie Ludowym, banku ludowym, Towarzystwie Turystycznym „Beskid”, był prezesem rybnickiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i współzałożycielem Gazety Ludowej. Był więziony przez Niemców w czasie I wojny Światowej w Nysie. Był również delegatem na sejm dzielnicowy w Poznaniu oraz komisarzem powiatowym Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego w Rybniku. W III powstaniu śl. był komendantem szpitala polowego w Rybniku, a od 1922 roku lekarzem powiatowym w Rybniku.

⇒ Natężono akcję sabotażową. Niszczono urządzenia kolejowe. Jednak głównie prowadzono ją w kopalniach. Szymon Rduch wspomina: „W 1943 roku dokonałem z polecenia organizacji dużego sabotażu w kopalni „Jankowice”. W tym czasie została uruchomiana w kopalni potężna ładowarka. Dokonałem tego w ten sposób, że na dużej długości podciąłem stemple. Ładowarka została na skutek tego całkowicie zasypana. Nie było nawet mowy o jej wydobyciu i nie można było wobec tego ustalić przyczyn wypadku. Ładowarka zawsze pozostała w podziemiach kopalni. Hitlerowcy zapisali prawdopodobnie tę stratę na rachunek łąpienia. Dla nas było to dobrym i bezpiecznym zakończeniem sprawy”.

⇒ Na **przełomie 1943/44** roku, dzięki angielskim stacjom radiowym, rybniczanie dowiadują się o niemieckich klęskach w Rosji, w Afryce i we Włoszech. Złą sytuację Niemców potwierdzał też rabunek rybnickich dzwonów na potrzeby armii, przepełnione rannymi okoliczne szpitale, oraz gazety czarne od nekrologów z cyniczną formułą informujące o poległych na froncie za „Hitlera i naród”.

⇒ Do 1943 roku w Rybniku istniała Fabryka Kwasu Węglowego „Romenheller”.

⇒ Zwonowice stały się samodzielną parafią.

1944

⇒ Rodzina Tkoczów, licząca 10 osób (pięciu synów i trzy córki), zaangażowana była w pracy szczechu harcerskiego Chwałowic. Byli zarazem członkami Związku Walki Zbrojnej, a następnie AK. Tragiczny dla tej rodziny okazał się rok 1944. W **lutym** w ręce żandarmów wpadł syn Alfred, w **lipcu** zatrzymany został Ryszard, w tym samym miesiącu Gestapo zabrało matkę z córkami Anną i Klarą oraz ojca i syna Alojzego. Z rodziny na wolności pozostało jedynie troje z najmłodszych. Matka Maria wraz z córką Jadwigą zamordowane zostały w obozie koncentracyjnym w Rawensbruch, ojciec Jan z synem Alojzym zginęli w obozie w Mauthausen-Gusen, syna Ryszarda powieszono publicznie **22 września** 1944 roku w Tychach, syn Alfred więziony był w obozie w Oświęcimiu, a następnie w rejonie Bremen, gdzie zginął. Obóz przeżyła tylko córka Klara, którą po wyzwoleniu obozu przez aliantów, Czerwony Krzyż wysłał na leczenie do Szwecji, gdzie pozostała. W **grudniu** Niemcy spalili dom Tkoczów, wysadzając jego mury.

⇒ Polscy komuniści nie pomijali żadnej okazji, żeby szkodzić okupantowi. W **połowie** roku grupa Ryszarda Resnera, wielokrotnie przecinała kable telefoniczne na linii kolejowej Rybnik - Orzesze.

⇒ Już w **drugiej połowie** roku, mieszkańcy Rybnika stanęli wobec problemu nadchodzącego końca drugiej wojny światowej. Z jednej strony większość ludzi cieszyła się na myśl o zbliżającym się końcu hitlerowskich rządów. Jednak informacje nadchodzące z frontu wschodniego, dawały powody do niepokoju. Radio polskie z Londynu mówiło o przejmowaniu władzy na „wyzwalanych” ziemiach polskich przez sterowanych z Moskwy komunistów. Już **6 lutego** niemiecka gazeta „Neue Ordnung” (Nowy Porządek), ukazująca się również w okupowanym Rybniku, umieściła na całej stronie wielki artykuł o wymordowaniu przez Rosjan w katyńskim lesie kilku tysięcy Polaków. Informacje te gazeta potwierdziła przejmującym zdjęciem, przedstawiającym omawiane miejsce masowego mordu. Kiedy zaś rosyjska „Armia Czerwona” wypierała hitlerowców z połowy ziem polskich, nazistowskie środki masowego przekazu zagrzewały do obrony „niemieckiej ojczyzny” przed „bolszewikami”, „barbarzyńcami” czy „stepowymi hordami”.

⇒ Znaczną część załogi „Rymera” wcielono do wojska, sprowadzając na ich miejsce zagranicznych robotników przymusowych oraz jeńców wojennych. Skoszarowani byli w okolicznych obozach jenieckich.

⇒ W **lipcu** pracowało ponad 400 robotników obcokrajowców. Górnicy „Rymera” mieli tylko jedną wolną niedzielę w miesiącu. Za opuszczenie dniówki karano grzywną, a potem aresztem.

⇒ Według stanu z dnia **31 sierpnia** w Rybniku i okolicy istniały następujące obozy pracy: Baumeister Ernst (75 pracowników obozowych), F. Gutzer (45), Reichsbahn Gottartowitz (121), Rybniker Maschinenfabrik (111), Wiktor Kopietz Rybnik (33), Silesiahutte Rybnik II (281), Reichsbahn Rybnik (56). Na ogólną liczbę 722 więźniów było w nich: 148 Polaków, 501 Rosjan, 12 Czechów, 18 Francuzów i 43 Ukraińców.

⇒ **3 sierpnia** podłożono materiał wybuchowy na linii kolejowej Gotartowice - Żory, powodując wykolejenie pociągu towarowego (w czasie akcji dwaj partyzanci, Holesz i Klejnot ponieśli śmierć).

⇒ Działalność AK przejawiała się w likwidowaniu szpicli i żandarmów niemieckich. Tak m.in. zlikwidowano żandarma Weigla w Boguszowicach. Partyzanci przeprowadzali także akcje, mające na celu zdobycie broni. W dniu **12 listopada** 20-osobowy oddział skonfiskował Munzerowi (leśniczy w Jankowicach) 2 pistolety, amunicję i żywność, zniszczono portret Hitlera. Konfiskowano broń i części wyposażenia żołnierzy, przebywających na urloпах w swych rodzinnych miejscowościach. Urządzano napady na Urzędy Gminne w Jejkowicach, Chwałowicach, Boguszowicach i Kamieniu. Zabrane karty żywnościowe rozdawano rodzinom, których członkowie zginęli lub przebywali w obozach koncentracyjnych.

⇒ W nocy z **16/17 listopada** dokonano zamachu, przy użyciu materiałów wybuchowych, na linię kolejową Sumina-Rybnik (wysadzono w powietrze tor na długości 12 metrów). Podobne akcje przeprowadzono na liniach kolejowych Niedobczyce - Rybnik oraz Rybnik - Paruszowiec. Materiału wybuchowego, niezbędnego do wykonania tych akcji, dostarczyli organizacje górniczy miejscowych kopalń. Niszczono również linie telefoniczne, szczególnie na trasach Boguszowice - Ligota - Rybnik i Rybnik - Żory. W celu zdobycia artykułów żywnościowych urządzano napady na sklepy spożywcze.

⇒ Wojenna produkcja Huty „Silesia” obejmowała m.in.: łuski do pocisków artyleryjskich, elementy do samolotów, czołgów, masek gazowych oraz specjalne podstawy do dział przeciwlotniczych. Pod koniec roku przystąpiono do produkcji specjalnej broni przeciwczołgowej, osławionych panzerfaustów, które wytwarzano kosztem likwidacji produkcji naczyń emaliowanych.

1945

⇒ **12 stycznia** 1945 roku ruszyła ofensywa radziecka znad Wisły.

⇒ Kiedy wyzwolenie ofensywa Armii Radzieckiej posuwała się ku zachodowi, hitlerowcy przystąpili do ostatecznej likwidacji obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu i ewakuacji zdolnych do marszu więźniów. Trasa ich marszu wiodła różnymi drogami. Ewakuowani więźniowie w grupach po 500 osób, po otrzymaniu suchego prowiantu składającego się z 1-2 bochenków chleba, około 30 dkg. margaryny i jednej puszki konserwy na trzy osoby, wyruszyli w mroźny dzień **18 stycznia** 1945 r. Kolumny były konwojowane przez SS-manów z psami policyjnymi.

⇒ Hitlerowcy część wycieńczonych żydowskich więźniów dowieźli do stacji Rzędówka (Leszczyny) i dalej w „marszu śmierci” prowadzili ich w stronę Raciborza. Po drodze dokonywali masowych zbrodni. Jedna z nich miała miejsce już w Kamieniu. 9 dalszych zastrzelono w Wielopolu. Szansą na przeżycie „marszu śmierci” była ucieczka. Zdecydowało się na nią 3 mężczyzn w lasach pod Wielopolem. Przechowała ich rodzina Zimoniów z Wielopola. Wielu eskortowanych Żydów padało ze zmęczenia i wówczas byli zabijani przez niemieckich strażników. Szczególnie okrutnie rozprawili się hitlerowcy z więźniami przy kąpielisku Ruda, mordując **22 stycznia**, po mroźnej nocy, 446 więźniów niezdolnych do marszu, ciała ich wrzucając do Młynówki, którą wypełnili po brzegi.

⇒ Pod koniec **stycznia** część pobitej przez wojska radzieckie armii niemieckiej zatrzymała się na naszym terenie. Utworzył się front biegnący wzdłuż Rudy od Żor do Rybnika, a stąd przez Jejkowice, Suminę, Nową Wieś na Racibórz. Niemcy bronili się w

okolicy szpitala psychiatrycznego, a wielopolskie pola koło rzeki Rudy zaminowali. Rosjanie natomiast, którzy pozostali po wielopolskiej stronie rzeki Rudy, niszczyli i plądrowali większość domów w okolicy.

⇒ **26 stycznia** tegoż roku, od uderzenia 7 korpusu pancernego gwardii oraz 55 i 56 brygady pancernej płk Dawida Draguńskiego, wspierane 23 brygadą piechoty zmotoryzowanej płk Aleksandra Głowaczewa, rozpoczęły się walki o Rybnik. Wobec zdecydowanego oporu jednostek niemieckiej 8 dywizji pancernej, nie opanowano jednak miasta, zajęto natomiast północne jego krańce z Golejowem, Rybnicką Kuźnią, Orzepowicami i częścią dzielnicy „Maroko”. Szpica czołgów dotarła w rejon szkoły w dzielnicy Smolna, jednak wobec silnego oporu Niemców i unieszkodliwieniu kilku czołgów, wycofano się w rejon dzielnicy „Maroko” i Orzepowic. Linia frontową na długie tygodnie stała się rzeka Ruda, od Ligockiej Kuźni przez Paruszowiec aż po dzielnicę Wawok. Dalej linia frontu biegła doliną rzeki Nacyny i w rejonie obecnej ul. Kotucza, aż po ul. Grunwaldzką w kierunku lasu Gać. **31 stycznia** oddziały 107 dywizji 106 korpusu piechoty 60 armii zluzowały w rejonie Rybnika jednostki 7 korpusu pancernego i **2 lutego** podjęto kolejną próbę opanowania Rybnika. I tym razem nie opanowano jednak miasta. Został ponownie wysadzony, wcześniej odbudowany, wiadukt nad rybnicką Nacyną.

⇒ Następnym tygodniu to walki pozycyjne na linii i w rejonie linii frontu. Rosyjskie natarcie rozpoczęło się w **niedzielę 11 marca**. Dopiero późnym wieczorem **26 marca** w wyniku całodziennych walk, oddziały 107 dywizji piechoty płk Wasyla Pietrenki, rozbiły niemiecką obronę. W tym samym dniu wolne stały się także Chwałowice. Okupacja hitlerowska w Rybniku trwała dokładnie **2034** dni.

⇒ W wolnym od Niemców Rybniku nikt się jednak nie cieszył, nikt nie wiwatował i nie wywieszał flag. Miasto było całkowicie puste. Przewidując ciężkie walki, na początku marca Niemcy ewakuowali wszystkich rybniczian w kierunku Raciborza. Natomiast Rosjanie nie wchodzili początkowo do miasta, gdyż nie znali dokładnego położenia Niemców. Obawiali się żołnierzy ukrytych w centrum miasta. Przewidywali też możliwość niemieckiego kontrnatarcia. Dlatego też Rosjanie wyczekiwali kilka dni w podrybnickich lasach. W centrum Stodół, naprzeciw budynku mieszkalnego pracowników niemieckiej straży granicznej, stoi krzyż, z napisem w hołdzie tragicznie zmarłym, odnoszący się do wypadków, jakie miały miejsce w ostatnich dniach **stycznia**. W miejscu tym, będący pod wpływem alkoholu, żołnierze radzieccy skatowali a następnie rozstrzelali pięciu mieszkańców Stodół, mianowicie: Emanuela Kąkola, Wiktora Marszałka, 18-letniego Józefa Mirę, Franciszka Piechę i Piotra Starca. Pochowani zostali po zakończeniu działań wojennych na cmentarzu w Rudach.

⇒ W Rybniku - w 24 tysięcznym mieście, jak również w powiecie nie było tzw. problemu niemieckiego. Urzędnicy i osadnicy niemieccy w większości opuścili te ziemie wraz z wycofującymi się wojskami niemieckimi. Pozostałe problemy sprawy narodowościowej

zostały rozstrzygnięte w toku akcji rehabilitacyjnej. Akcją wysiedleńczą z powiatu rybnickiego objęto zaledwie kilkadziesiąt rodzin, łącznie niewiele ponad 200 osób.

⇒ Ludzie do miasta zaczęli wracać masowo dopiero **30 marca**, czyli w czwarty dzień po ucieczce Niemców, **1 i 2 kwietnia**, miasto już ożyło. W kościołach odprawiono nabożeństwa. Do miasta przybyli też okupacyjni wygnańcy: Innocenty Libura, Maksymilian Basista,

Ignacy Knapczyk... oraz burmistrz Władysław Weber. Wielka liczba ludzi bezinteresownie starała się przywrócić miastu szpital, aptekę, wodociągi, prąd czy gaz.

⇒ **11 kwietnia** na Rynku odbył się pierwszy po wyzwoleniu wiec pokojowy z udziałem kilku tysięcy rybniczian. Przemawiał gen. Aleksander Zawadzki - wojewoda śląsko- dąbrowski.

⇒ Niemcy stracili w walkach o Rybnik 1600 osób, a 370 wzięto do niewoli.

⇒ Na obrzeżu cmentarza ewangelickiego, na powstałym w latach przedwojennych nowym cmentarzu żydowskim, znajdują się mogiły zbiorowe żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w okresie od **26 stycznia** do **26 marca**, w walkach o wyzwolenie Rybnika spod okupacji niemieckiej. W mogiłach złożono ciała 1613 żołnierzy, które ekshumowano po zakończeniu działań wojennych z grobów rozsianych wzdłuż linii frontu wokół Rybnika. Spośród poległych żołnierzy jedynie 71 zostało zidentyfikowanych, 1542 to bezimienni żołnierze. Poświęcenia mogiły dokonano **16 września** przy udziale tłumów mieszkańców Rybnika i okolicznych miejscowości. W czasie uroczystości żałobnych, harcerze Hufca ZHP w Rybniku złożyli przyrzeczenie harcerskie.

⇒ W wyniku dwumiesięcznych walk nasze miasto doznało wielu zniszczeń. Rybnik był zniszczony w 25 %. W promieniu około 200 m od rynku w gruzach legło 26 obiektów, w tym w całkowitej ruinie stara szkoła nr 1 na placu kościelnym, budynek szpitalny frontowy przy ulicy Rudzkiej, fabryka mebli Wyleżych przy ulicy Raciborskiej, fabryka czekolady i świec Sobczyk przy ulicy Curie-Skłodowskiej. Wypalone zostało prezbiterium kościoła Matki Boskiej Bolesnej. Została doszczętnie zburzona fabryka mebli Hergera przy ul. Raciborskiej. Największą wojenną stratą dla Zamysłowa było zniszczenie szkoły podczas przechodzącego frontu. Rosjanie spalili karcznię w Orzepowicach, w której zobaczyli swastykę oraz dokonali gwałtów w jednym z domów. Po zakończeniu działań wojennych w Jejkowicach, w miejscu, w którym niegdyś stał kościół, postawiono krzyż.

⇒ Natychmiast trzeba było przystąpić do usuwania zniszczeń, przywracania warunków do życia i pracy. W Rybniku przeszło 100 budynków było całkowicie zniszczonych, a połowa wszystkich zabudowań została w znacznej mierze uszkodzona. Wśród dzielnic Rybnika najbardziej ucierpiały Dworek, Wawok, Maroko i Smolna. W okolicznych wsiach uszkodzenia dotknęły 16 tysięcy zagród chłopskich. Została zrujnowana kalwaria golejowska.

⇒ **3 marca** 1945 roku powołano do życia Rybnickie Zjednoczenie Przemysłu Węglowego, którego dyrekcja do czasu wyzwolenia miasta mieściła się w Katowicach. Do pracy w RZPW powołano ludzi legitymujących się dłuższą praktyką w przemyśle węglowym. Jego pierwszym naczelnym dyrektorem został Roman Dygacz. Zjednoczenie to obejmowało kopalnie oraz koksownie „Dębieńsko” w Czerwionce i „Emma” w Radlinie. Ponadto do zjednoczenia włączono: 1 brykietownię, 7 elektrowni, 5 cegielni, 4 tartaki oraz Centralne Warsztaty Mechaniczne i Samochodowe przy kopalni „Rymer”. Ogólny obszar RZPW wraz z majątkami rolnymi wynosił w 1945 roku ponad 432 km kwadrat. Jego powierzchnia w latach następnych powiększyła się, gdyż przyłączono do RZPW pola górnicze z rejonu nadgranicznego oraz powiatu gliwickiego.

⇒ W **styczniu** 1945 roku, a więc jeszcze przed wyzwoleniem, z kopalń rybnickich wydobyto ponad 477 tysięcy ton węgla, natomiast wydobyte w marcu spadło do 233 tysięcy ton, co było zrozumiałe, gdyż w tym okresie toczyły się walki frontowe na ziemi rybnickiej. Kraj czekał na węgiel. Dlatego już w **kwietniu** Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie udzielenia natychmiastowej pomocy górnictwu.

⇒ Kopalnie rybnickie nie były przygotowane do tak raptownego wzrostu wydobywania. Brakowało nie tylko sprzętu, ale wykwalifikowanych ludzi, w tym personelu inżynieryjno-technicznego, który dotychczas rekrutował się prawie wyłącznie spośród ludności niemieckiej.

⇒ Z niektórych zakładów przemysłowych Rybnika okupant zdołał wywieźć cenne maszyny i urządzenia. Tak było m.in. w hucie „Silesia”, z której wywieziono urządzenia walcowni i żarzalni blachy cienkiej. Straty te byłyby o wiele większe, gdyby nie patriotyczna postawa konspiracyjnych organizacji, a przede wszystkim komórek Polskiej Partii Robotniczej. Podjęto działania, które skutecznie zapobiegły planowanemu zniszczeniu urządzeń w czasie wycofywania się wojsk hitlerowskich. Dotyczy to nie tylko fabryk, ale także kopalń, które zgodnie z odgórnymi zaleceniami miano zatopić, niszcząc urządzenia systemu odwadniającego. Hitlerowcom zabrakło czasu na przeprowadzenie akcji „L” - likwidacji kopalni. Przerwana tylko została, na krótko, jej praca. Do sparaliżowania kopalni nie dopuściła zorganizowana wcześniej grupa pod nazwą Ochrona Zakładu. Kierownictwo kopalni przejął E. Penkala. Pierwszym po wyzwoleniu dyrektorem kop. „Rymer” mianowany został **15 kwietnia** Alojzy Godula. Działania wojenne nie wyrządziły kopalni większych strat, dlatego wydobyte mogło ruszyć już na początku kwietnia po skompletowaniu załogi i

dozoru. Okupant znaczną liczbę górników wcielił do armii, wielu wywieziono na roboty. Jeńców hitlerowcy wywieźli w głąb Rzeszy.

⇒ Zakłady Wytwórcze Urządzeń Sygnalizacyjnych (ZWUS) weszły w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa z siedzibą w Katowicach. W czasie wyzwania ziemi rybnickiej potencjał produkcyjny ówczesnej małej fabryczki został niemal doszczętnie zdewastowany i władze polskie zamierzały początkowo sterczące ruiny hal fabrycznych rozebrać. Jednakże nieliczna polska załoga przeciwstawiła się tej decyzji i oświadczyła, iż własnymi rękami odbuduje i uruchomi zakład. Władze ustąpiły i kilkudziesięciu pracowników przystąpiło do odgruzowywania hal fabrycznych i uruchamiania niektórych wydziałów. Częściowe wznowienie produkcji nastąpiło już **18 kwietnia**. W tym czasie liczba zatrudnionych nie przekraczała 50 osób. **16 maja** tego roku, Anna Baj - córka przedwojennego właściciela, odzyskała zakład. Kiedy jednak okazało się, że załoga zwiększyła się w ciągu pół roku o około 40 pracowników, a właściciel nie mógł jeszcze uruchomić produkcji, z dniem **5 grudnia** zakład został ponownie przekazany pod przymusowy zarząd państwowy.

⇒ Dla sytuacji politycznej w Rybniku wielkie znaczenie miała postawa przedwojennego, wielce zasłużonego burmistrza miasta - Władysława Webera. Mimo ciężkich przeżyć okupacyjnych, w pierwszych dniach **lutego**, udał się on do Katowic, gdzie A. Zawadzki wręczył mu nominację na burmistrza Rybnika. Przez cały czas walk znajdował się blisko frontu, dlatego z chwilą wyparcia wojsk niemieckich mógł bez zwłoki udać się do wyzwolonego miasta. Od razu przystąpił do organizowania prac w celu usunięcia szkód wojennych i uruchomienia zakładów pracy. Umiejętnie współpracował z PPR, co pozwoliło osiągnąć dobre rezultaty. Jego osobisty przykład przeciągnął wielu wahających się na stronę władzy ludowej.

⇒ Z chwilą wyzwolenia Rybnika natychmiast rozpoczął w mieście działalność Komitet Powiatowy PPR. Do Rybnika przeniosła swą siedzibę również Powiatowa Rada Narodowa.

⇒ W święto **3 Maja** występnym na akademii zainaugurował swoją powojenną działalność Chór mieszany im. Adama Mickiewicza z Niedobczyc.

⇒ Najbardziej prężną siłą polityczną po wyzwoleniu była PPR. Jej działacze pomagali pełnomocnikowi rządu kpt. Leonowi Fojcikowi przejmować zakłady produkcyjne, organizowali administrację fabryczną, samorządową, MO, ORMO itp. Szybko też rosła liczba członków PPR - w marcu rybnicka organizacja PPR liczyła około 280 członków, w czerwcu 692, w grudniu 1770 skupionych w 9 komórkach. Partia robotnicza PPS zrzeszała 1490 osób.

⇒ W **kwietniu i maju** działalność na rzecz nowej rzeczywistości, organizowaną przez PPR, wsparły dwie dalsze partie, które stanęły na płaszczyźnie programu PKWN. Polska Partia Socjalistyczna i Stronnictwo Ludowe. W końcu kwietnia do kształtującego się bloku demokratycznego dołączyło Stronnictwo Demokratyczne. Żywą działalność rozwinęły także organizacje młodzieżowe, a przede wszystkim Związek Walki Młodych i Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. W miarę upływu czasu i postępującej normalizacji życia, podejmowały działalność również organizacje o wyraźnym społecznym charakterze, kulturalne, sportowe itp.

⇒ W pierwszych latach powojennych organizatorem służby zdrowia był Referat Zdrowotności przy Magistracie miasta Rybnika oraz Ubezpieczalnia Społeczna. Referat kierowany był przez dr medycyny Stanisława Brücknera, który jeszcze w **kwietniu** przybył tu z Rydułtów. Zajmował się profilaktyką i zwalczaniem chorób społecznych oraz zagadnieniami sanitarno-epidemiologicznymi. Z jego to inspiracji jeszcze w tym samym roku zorganizowano pierwszą, miejską przychodnię lekarską.

⇒ Rybnicki węzeł kolejowy w czasie wyzwolenia spod okupacji hitlerowskiej poniósł znaczne szkody, uległy zniszczeniu zarówno tory i szlaki kolejowe. **Latem** 1945 roku zaczęły kursować przewozy pracowników do pracy i przewozy towarów, aczkolwiek jeszcze rzadko i nieregularnie, pierwsze pociągi pasażerskie na trasie Rybnik-Rydułtowy, Rybnik-Wodzisław i Rybnik-Żory, składające się z wagonów towarowych.

⇒ W 1945 roku na ogólną długość 322 km dróg państwowych, przebiegających przez ROW jedynie 36,8% miało nawierzchnię trwałą, a pozostałe 63,2% - nawierzchnię tłuczniową, w znacznym stopniu zniszczoną.

⇒ Konstytucyjne posiedzenie Tymczasowej Powiatowej Rady Narodowej w Rybniku odbyło się dnia **28 czerwca**. Utworzona Rada Narodowa liczyła 31 osób, w tym 6 radnych reprezentowało PPR, PPS- 7, SD- 6. Pierwszym przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej został Maksymilian Penkała, były powstaniec śląski, członek SD.

⇒ W kwietniu zapadła decyzja w sprawie referendum. W okresie przygotowań do niego, szczególne nasilenie przybrała działalność terrorystyczna. W rejonie działały w zasadzie grupy podziemne związane z dwoma nurtami politycznymi. Pierwszy stanowiły tzw. organizacje poakowskie, które podlegały Delegaturze Sił Zbrojnych, a od **sierpnia** weszły w skład organizacji występującej pod nazwą Wolność i Niezawisłość (W i N). Drugi nurt natomiast związany był z ugrupowaniem reprezentującym skrajną prawicę, czyli Narodowymi Siłami Zbrojnymi.

⇒ W dniu **28 marca** przybyła z Mikołowa do Rybnika grupa operacyjna nauczycieli, delegowana przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego. W skład jej wchodził: Zygmunt Wroński, Ernest Golik, Władysław Wsolak. Oni zorganizowali Inspektorat Szkolny, wspólny dla miasta i powiatu.

⇒ W dniach od **2 do 15 kwietnia** w Rybniku uruchomiono 5 szkół podstawowych. Uczęszczało do nich 698 uczniów.

⇒ Została ponownie otwarta Szkoła Handlowa.

⇒ W **kwietniu** otwarto Publiczną Szkołę Doksztalającą Zawodową, mającą bogatą tradycję z okresu międzywojennego.

⇒ W **kwietniu** siostry Urszulanki w Rybniku na nowo rozpoczęły pracę pedagogiczną. Szkoła podstawowa, gimnazjum ogólnokształcące i szkoły zawodowe liczyły około 1300 uczniów i uczennic. Władze państwowe przychylnie odnosiły się do pracy siostr Urszulanek, udzielając nawet pomocy.

⇒ W Rybniku powołano do życia Zasadniczą Szkołę Przemysłowo - Górniczą.

⇒ **7 czerwca** - po sześciu latach tragicznego milczenia, na korytarzach rybnickiego gimnazjum zadźwięczał znów szkolny dzwonek.

⇒ **28 czerwca** 1945 roku w Rybniku odbyło się konstytucyjne posiedzenie Powiatowej Rady Narodowej. Na jej przewodniczącego wybrano Jana Bezegra, a na sekretarza-Ryszarda Reznera.

⇒ **22 lipca** otwarto Powiatowa Bibliotekę Publiczną. Powstała z uratowanych, z pożogi wojennej książek.

⇒ Już w **czerwcu** „Huta Silesia” dała pierwsze produkty z oddziału wyrobów blaszanych, a we **wrzeźniu** uruchomiła w baraku adaptowanym na obiekt socjalny, przedszkole na 80 miejsc.

⇒ Po wojnie prywatne, przedwojenne wiejskie sklepy przeszły pod zarząd spółdzielni „Samopomoc Chłopska”.

⇒ W **drugim półroczu** na walnym zebraniu wybrano Zarząd Związku Cechów Rzemieślniczych w Rybniku. Z końcem roku, po przeprowadzonej weryfikacji, w mieście działało 9 cechów (o jeden cech więcej niż przed wojną), skupiających 242 warsztaty rzemieślnicze i zatrudniających około 600 osób. Dominowała branża spożywcza (rzemiosła piekarsko-cukiernicze i rzeźnicze), która stanowiła około 35 % wszystkich warsztatów, a następnie branże metalowa i skórzana.

⇒ Zakłady Młynarskie w Rybniku dysponowały dwoma młynami (jeden w Wodzisławiu). Zostały uruchomione jeszcze latem. Przerabiały różne gatunki zbóż na mąkę.

⇒ W **lipcu** Stowarzyszenie Kupców Polskich starało się przeciwdziałać stopniowemu eliminowaniu prywatnych sklepów na rzecz handlu uspołecznionego, ale bez większego efektu.

⇒ Pierwsze placówki handlu uspołecznionego powstały w Rybniku, kiedy podjęła w mieście działalność handlową Śląska Spółdzielnia Spożywców.

⇒ Reaktywowano Spółdzielnię Rolniczo-Handlową „Rolnik”.

⇒ Świątynia św. Antoniego zaczęła pełnić funkcję kościoła parafialnego.

⇒ **15 października**, na zlecenie Ministerstwa Kultury i Sztuki, staraniem Komitetu z inicjatywy kierownika referatu kultury Starostwa Rybnickiego prof. ob. Br. Łodygowskiego, została powołana do życia szkoła muzyczna imienia Ignacego Paderewskiego. Do komitetu założycieli weszli też m.in. ob. Rufin Suchoń- starosta powiatowy i Edward Szymański - dyrektor gimnazjum. Szkoła korzystała z gościnności gimnazjum męskiego i w tym budynku liczące tylko cztery osoby grono nauczycielskie w godzinach wieczornych organizowało lekcję muzyki. Nauczycielami byli: Elżbieta Rakowa, Maria Tomanowska, Gerard Górnik i Albin Kasprzyk, a naukę pobierało 156 uczni obojga płci.

⇒ Zaraz po drugiej wojnie światowej do Rybnika włączono wieś Zamysłów wraz z okolicznymi przysiółkami: Okrzeszyniec i Stawiska. Na starym herbie Zamysłowa, znanym już w XVIII wieku, znajdują się trzy czerwone domy na trzech wzgórzach.

Po wojnie odradzało się wiele klubów sportowych np. już w **maju** 1945 roku rozpoczął swą działalność KS „20” Rybnik. Powstał Klub Sportowy „Rymer” z drużyną piłki nożnej. W „Hucie Silesia” - KS „OM TUR Silesia” Rybnik.

⇒ W **grudniu** zniesiono gminę Golejów, tworząc „odgórnie” Zbioreczą Gminę Wielopole, do której przyłączono Golejów. Także Orzepowice straciły swą niezależność, stając się częścią gminy zbiorczej wraz z Rybnicką Kuźnią, Golejowem, Grabownią i Ochojcem.

⇒ Reforma rolna objęła ponad 1972 ha ziemi. Na wydzielonych gospodarstwach osiedlono 151 rodzin, pozostałą ziemię rozdzielono wśród bezrolnych, małorolnych oraz zakłady pracy z przeznaczeniem na ogródki działkowe.

1946

⇒ Dekret Krajowej Rady Narodowej z **3 stycznia** 1946 roku o nacjonalizacji przemysłu usankcjonował kierunek przemian, które zapoczątkowane zostały po wyzwoleniu. W powiecie rybnickim, w strukturze gospodarczej dominowało górnictwo, stąd też problemom wzrostu wydobycia węgla miejscowe władze poświęcały szczególnie dużo uwagi.

⇒ **10 stycznia** uruchomiono w Szkole Podstawowej nr 5 - Szkołę Specjalną nr 7.

⇒ W **styczniu**, w ramach akcji socjalnej, przy Hucie „Silesia” uruchomiono w baraku adaptowanym na obiekt socjalny żłobek (60 miejsc). Drugim zakładem, w którym oddano do użytku przedszkole i żłobek była Rybnicka Fabryka Maszyn.

⇒ W **marcu** odbyło się wiele manifestacji popierających politykę obozu demokratycznego. Konsolidację społeczeństwa wokół programu partii robotniczych uwidocznił wielki wiec. Uczestnicy manifestacji w Niedobczycach skierowali do Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej rezolucję, w której stanowczo zaprotestowali przeciwko rozbijackiej roli PSL, a także zaapelowali do jego członków, żeby wstępowali w szeregi partii dążących do rozwoju ojczyzny.

⇒ Uroczystości zakończenia roku szkolnego 1945/46 odbyły się **28 czerwca**. Towarzyszyły im uczucia powszechnej radości i

zadowolenia. Ulicami miasta przeszły pochody dzieci, organizowano akademie. W Szkole Podstawowej nr 1 odbyło się wspólne śniadanie wszystkich dzieci, a wraz ze świadectwem „każde dziecko otrzymało 4 dkg czekolady, 25 dkg cukru i 1 puszkę mleka”.

⇒ Elementem wprowadzenia nowego systemu miały być wolne wybory parlamentarne. Całkowicie zawiodły wezwania do bojkotu głosowania ludowego. Społeczeństwo Rybnika nie poparło też manifestacji, organizowanych przez PSL, których głównym celem było izolowanie PPR, zerwanie współpracy między partiami robotniczymi. Wyniki uzyskane w referendum potwierdziły poparcie dla programu Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, dla ukształtowanego Bloku Stronnictw Demokratycznych, który tworzyły: PPR, PPS, SL, SD. Władze, bojąc się przegranej, zorganizowały wcześniej sondażowe referendum, zalecając głosowanie na „tak”. Odbyło się ono w niedzielę **30 czerwca**. W Rybniku, podobnie jak w całej Polsce wyniki tego referendum sfałszowano, podając, że po myśli władz głosowało 68% ludzi. Prawdziwe wyniki świadczyły, że komuniści otrzymali zaledwie 24 procentowe poparcie.

⇒ W Osowcu koło Opola, odnaleziono agregaty wywiezione się przez Niemców z walcowni blach cienkich. Po przewiezieniu ich do Rybnika i zamontowaniu, w **sierpniu** tegoż roku ruszył kolejny wydział huty. W **październiku** zaś przyłączono do huty fabrykę wyrobów niklowych i niklowanych, co pozwoliło zwiększyć produkcję i asortyment wyrobów kierowanych na rynek. Obok wyrobów blacharskich, naczyń emaliowanych podjęto produkcję pieców kąpielowych, naczyń aluminiowych oraz gaśnic przeciwpożarowych. W 1946 roku w „Hucie Silesia” pracowało już ponad 2 tysiące osób.

⇒ Szczególnie głośnym echem w społeczeństwie polskim, zwłaszcza na Śląsku, odbiło się przemówienie sekretarza stanu USA Jamesa Byrnesa, wygłoszone na początku września 1946 roku w Stuttgarcie, w którym kwestionował on prawo Polski do ziem nad Odrą, Nisą i Bałtykiem. Wystąpienie J. Byrnesa wywołało powszechne oburzenie społeczeństwa polskiego. Prawie we wszystkich zakładach Rybnika odbyły się masowe zebrania poświęcone omówieniu powstałej sytuacji.

⇒ W Rybniku wznowiono zawody żużlowe.

⇒ W 1946 roku Klub Sportowy „Rymer” z drużyną piłki nożnej awansował do I ligi. Brak własnego boiska spowodował połączenie tej drużyny z KS „Silesia” Paruszowiec, a potem z KS „Błyskawica”, który później zmienił nazwę na KS „Górnik” Radlin-Niedobczyce i występował w II lidze piłkarskiej.

⇒ We **wrześniu** za sprawą artysty śpiewaka Zenona Kellera, powracają do Rybnika bracia Karol i Antoni Szafrankowie. Zastają, oprócz nauczycieli - entuzjastów, chętną do nauki młodzież... i sześć pokoi z czterema pianinami w nowo przydzielonym - w poważnie zniszczonym budynku przy ul. Młyńskiej. W krótkim jednak czasie, dzięki ofiarnej i bezinteresownej pracy nauczycieli, poparciu władz i życzliwego szkole społeczeństwa rybnickiego, zdołano odbudować otrzymane pomieszczenia. Z końcem roku rozpoczęła się działalność koncertowa uczniów. Założono małą orkiestrę symfoniczną. Szkoła liczyła 320 uczniów!

⇒ **12 grudnia** na ul. Przemysłowej przy Hucie „Silesia”, tuż obok portierni zakładu, miał miejsce zuchwały napad na samochód przewożący pieniądze na wypłatę. Konwojowi zatarasował drogę samochód osobowy z którego wyskoczyła grupka mężczyzn z gotową do strzału bronią. Sterroryzowawszy kierowcę i milicjanta, zabrali worek z pieniędzmi. Wskoczyli do swojego samochodu i ostrzeliwując się odjechali. Na miejscu zginął Franciszek Kirsk. Napad przypisano członkom NSZ-owskiego podziemia i W i N.

⇒ W 1946 roku bandy NSZ zamordowały wiele osób tylko za to, że podjęły współpracę z władzą ludową. Zginęli m.in.: Zygmunt Cwikliński, Kazimierz Sakowski, Alfred Węgrzyk, Helena Tkocz, Alojzy Leśnik, Franciszek Wirsek, działacz ZWM - Ewaryst Mrula, Fabian Piszczan, Marian Danielewski.

⇒ Nieuspołeczniiona część drobnego przemysłu w tym roku reprezentowana była przez 30 drobnych zakładów, które zatrudniały ogółem zaledwie 66 pracowników. Pozostałych 28 zakładów należało do sektora uspołecznionego, przy czym w grę wchodziły tu także duże zakłady pracy.

⇒ Rybnicka instancja powiatowa PPR liczyła 1796 osób, a PPS zrzeszała 2503 osób.

⇒ W Rybniku otwarto Technikum Górnicze z wydziałami: eksploatacyjnym, mechanicznym, planowania.

⇒ W Rybniku rozpoczęła swą działalność kilka teatrów amatorskich.

⇒ Od tego roku w Rybniku miał swą siedzibę oddział redakcji „Dziennika Zachodniego”.

⇒ Rybnik zamieszkiwało 23 tys. osób. Na 100 mężczyzn przypadało 125 kobiet.

1947

⇒ **19 stycznia** odbyły się pierwsze powojenne wybory do polskiego Sejmu.

⇒ W rozkazie Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego powiat rybnicki zaliczano do silnie zagrożonych ze strony zbrojnego podziemia. Podjęto więc odpowiednie decyzje w sprawie zabezpieczenia spokoju w okresie kampanii wyborczej i wyborów. Do Rybnika skierowano 70osobowy oddział wojska, którym dowodził ppr. Pierwieniec. Grupa operacyjna „Rybnik” objęła swym zasięgiem cały powiat.

Podjęte przez nich działania organizacyjne sprawiły, że opozycja nie mogła zrealizować swoich planów. Kampania wyborcza przebiegała na ogół w spokoju, a wybory jeszcze raz dowiodły, że społeczeństwo ziemi rybnickiej opowiada się za rewolucyjnymi przemianami, za programem budowy Polski Ludowej.

Do głosowania uprawnione były 126.384 osoby, a wzięły w nim udział 121.834. Na listę nr 3 Bloku Stronnictw Demokratycznych oddano 115.984 głosy, na listę nr 2 Stronnictwa Pracy- 1695 głosów, na listę nr 4 PSL „Nowe Wyzwolenie”- 142 głosy, wreszcie na listę nr 5 Polskiego Stronnictwa Ludowego - 3493 głosy. Wyniki wyborów wykazały, że społeczeństwo ziemi rybnickiej akceptuje i popiera program realizowany przez Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej i zgłasza pełną gotowość uczestnictwa we wcielaniu w życie programu wyborczego.

Nowe władze wprowadzały w 1947 r. również w życie „socjalistyczną ekonomię”. W Rybniku kilkuset osobom zabrano wtedy wypracowany latami majątek. Przykładowo rodzinie Myśliwców odebrano „Hotel Polski”, Kopcom i Nogom kamienice ze sklepami, zaś Jerzemu Nowakowi nowoczesną rzeźnię z pełnym wyposażeniem. Przede wszystkim jednak nowy system odbierał ludziom inicjatywę, zaś pracowitość w upaństwowionych lub spółdzielczych zakładach pracy traciła na popularności. Nikt nie miał też zaufania do polskiego pieniądza, który ciągle tracił na wartości. Ludzie chętniej więc trzymali swe oszczędności w amerykańskich dolarach lub niemieckich markach. Kupowanie bądź sprzedawanie tych walut odbywało się potajemnie u osób zwanych „cinkciarzami”. Można ich było spotkać pod specjalnymi sklepami, gdzie były towary za waluty obce. Takie obficie wypełnione towarami sklepy były w Rybniku m.in. na ulicy Powstańców i Kościelnej. W normalnych sklepach wciąż czegoś brakowało. By kupić meble lub dywany, należało stać w kilkudniowych kolejkach, zaś na samochód „wybrańcy” otrzymywali od „państwa” talony. Kolejka po mięso ustawiała się pod rzeźnikiem już o godzinie 4.00 nad ranem. Gdy do sklepu „rzucili” pomarańczę lub kawę, każdemu wydzielano po kilogramie lub paczce.

⇒ W **marcu** Gimnazjum Przemysłowo - Górnicze otrzymało budynek przy ul. Wodzisławskiej przeznaczony na warsztaty, wyposażony przez kopalnię "Chwałowice" w maszyny i narzędzia potrzebne uczniom do praktycznej nauki zawodu.

⇒ Współzawodnictwo w rybnickich kopalniach rozpoczęło się w **lipcu**, gdy górnik zabrzańskiej kopalni - Wincenty Pstrowski rzucił wyzwanie: „kto wyrąbie więcej niż ja?”.

⇒ Nie bez znaczenia było ogólne fizyczne wyczerpanie załóg rybnickich kopalń, braki w zaopatrzeniu w żywność i masowy odpływ młodych ludzi z górnictwa. Mimo tych trudności w następnych miesiącach wydobyte systematycznie rosło. Załogi kopalń rybnickich planowo realizowały ustalone zadania i wydobyły o 23% więcej węgla niż przed rokiem.

⇒ Powstały Centralne Warsztaty Rybnickiego Gwarectwa Węglowego przy kopalni „Rymer” w Niedobczycach.

⇒ Chór Mieszany im. Adama Mickiewicza z Niedobczyc był najlepszy na Ogólnopolskim Festiwalu Zespołów Górniczych w Zabrze. Oprócz Chóru w Niedobczycach, w kopalni „Rymer” działały w 1947r. zespoły muzyczne: „Nieszczerólni” i „Czarne Diamenty”, zakładowa oraz młodzieżowa orkiestra dęta, zespół wokalny, małych form literackich, taneczny i rytmiki, modelarstwa lotniczego, krótkofalowców, teatru satyry „Zgrzyt”, szkołka i sekcja szachowa oraz Klub Wędkarski.

⇒ W Popielowie formalnie utworzono nową parafię pw. Trójcy Przenajświętszej.

⇒ W 1947 roku, w czasie uroczystości jubileuszowych 25-lecia istnienia Liceum na ul. Kościuszki, odsłonięto tablicę pamiątkową. Wryto na niej 60 nazwisk, uczniów i profesorów, którzy oddali życie za Polskę na polach bitew.

⇒ Szalejąca, potężna wichura zerwała cały dach z nowej szkoły na ul. Smolnej, przerzuciła go nad szosą przed budynek przedszkola.

⇒ Od tego roku w Rybniku ma swą siedzibę oddział redakcji „Trybuny Robotniczej”, organu KW PZPR w Katowicach.

⇒ Eryk Pierchała zdobył pierwszy dla rybniczian tytuł Mistrza Polski na żuźlu.

⇒ Na koniec roku PPR w Rybniku liczyła 6027 członków, zaś PPS 3838.

⇒ Szkoła Muzyczna urządziła piąty w tym sezonie koncert "symfoniczny", który był w zasadzie pokazem dorobku szkoły i pracy pedagogicznej braci Szafranków, podczas którego obok m.in. Lidii Grychtołówny, A. Salamona wystąpił zbierając ogromne brawa sześćioletni skrzypek - Adaś Górski.

1948

⇒ Już **wiosną** w wielu rybnickich zakładowych organizacjach PPS i PPR wyrażano przekonanie o potrzebie zjednoczenia partii robotniczych. I tak np. na posiedzeniu Powiatowej Rady Narodowej w dniu **9 kwietnia** 1948 roku jej przewodniczący Jan Bezeg (PPS) w imieniu radnych obu partii odczytał oświadczenie, że doły tych partii w świadomości i dojrzałości swojej rozpoczęły pracę wspólną jako jedna partia robotnicza.

⇒ Ksiądz Karol Wojtyła odwiedził dwa lub trzy razy swoją ciotkę w Stodołach. Jedną datę udało się ustalić: był to przełom czerwca i lipca 1948 roku. Przyjeżdżał do Rybnika pociągiem, a następnie jak się można domyślać, szedł pieszo pod kościół Matki Boskiej Bolesnej. Z tego kościelnego placu odchodziły wówczas autobusy PKS-u w kierunku Stodół. Podczas czekania pewnie wstępował do kościoła. Pewnego razu nie doczekał się przyjazdu autobusu i do Stodół poszedł pieszo. W Stodołach bowiem mieszkała Stefania Wojtyła - ciotka przyszłego papieża. Pracowała tam od 1945 roku jako nauczycielka. W swoim szkolnym mieszkanku nie miała drugiego łóżka, dlatego za każdym razem, podczas odwiedzin ks. Wojtyła spał w domu gospodarzy Piechów.

⇒ W dniach **20-21 lipca** obradował we Wrocławiu I Założycielski Zjazd Związku Młodzieży Polskiej, powstałego z połączenia Związku Walki Młodych, Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego oraz Związku Młodzieży Demokratycznej. W chwili scalenia ruchu młodzieżowego, w nowym związku znalazło się w całym

powiecie rybnickim 1520 członków, zrzeszonych w 13 kołach robotniczych, 16 wiejskich, 4 miejskich oraz 14 szkolnych. Główny trzon ZMP stanowili byli członkowie ZWM w liczbie około 1200 osób. Z tego ogólnego stanu na samo miasto Rybnik przypadało w tym czasie około 700 osób.

⇒ Zebranie wspólne partii PPS i PPR odbyło się we wrześniu 1948 roku, po sierpniowo-wrześniowym Plenum PPR. Generalnie zwyciężyła teza o potrzebie podkreślania wszystkich elementów, które ułatwiają zjednoczenie obu partii.

⇒ **15 września** rybnicki ZWUS, odtąd upaństwowiony zakład, przyjął nazwę Gotartowicka Fabryka Sygnałów Kolejowych.

⇒ Zasadnicza zmiana w organizacji służby zdrowia nastąpiła po wydaniu ustawy **28 października** o społecznych zakładach służby zdrowia i planowanej gospodarce. Zreorganizowała ona i scaliła wszystkie istniejące placówki lecznictwa otwartego i zamkniętego pod nazwą Zakładu Lecznictwa Pracowniczego. Jeszcze w tym roku utworzono Wydział Zdrowia przy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Rybniku.

⇒ W 1948 roku, przystępując do zjednoczenia ruchu robotniczego, dokonano weryfikacji członków. Wykreślono z ewidencji ludzi, którzy nie uczestniczyli w życiu organizacji i nie wypełniali statutowych obowiązków, pozbawiono członkostwa karierowiczów i osoby obce klasowo. Niestety, poza partią znalazły się także i wartościowe osoby, mające wówczas wątpliwości, czy przyjęta linia rozwoju okaże się korzystna. Oskarżeni o tzw. odchylenie prawicowe i nacjonalizm zostali wykluczeni z partii.

Dążenia do zjednoczenia ruchu robotniczego znalazły wyraz w czynach produkcyjnych załóg wielu rybnickich zakładów przemysłowych, przede wszystkim górniczych. Tendencja ta pogłębiła się z chwilą utworzenia w dniach 15-21 grudnia Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

⇒ **28 grudnia**, zgodnie z decyzjami Kongresu Zjednoczeniowego i I Zjazdu PZPR, w Rybniku powołano Komitet Powiatowy PZPR, komitety gminne oraz podstawowe organizacje partyjne w zakładach przemysłowych i strukturach branżowych (np. w środowisku nauczycieli).

⇒ W chwili zjednoczenia ruchu robotniczego w PZPR, w mieście znalazło się około 3 tysięcy członków.

⇒ **1 września** przestała istnieć dotychczasowa Publiczna Szkoła Powszechna nr 5. Na jej miejscu utworzono zgodnie z reformą szkolną następną - Szkołę Ogólnokształcącą Stopnia Podstawowego i Licealnego nr 2 (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Frycza Modrzewskiego).

⇒ Prywatne Liceum sióstr Urszulanek uległo likwidacji.

⇒ Na bazie Zasadniczej Szkoły Przemysłowo-Górnicznej założono w Rybniku Gimnazjum Przemysłowo - Górnicze.

⇒ Zorganizowaniem dwóch kursów dla 172 osób rozpoczęto walkę z analfabetyzmem. Pracę tę prowadził z wielkim poświęceniem Bolesław Żywot.

⇒ Rybnik miał najliczniejszą w skali województwa sieć bibliotek - 28 placówek, z czego 1 powiatowa, 2 miejskie, 25 gromadzkich.

⇒ Powstał Powiatowy Związek Gminny Spółdzielni (PZGS) „Samopomoc Chłopska” z siedzibą w Rybniku, któremu podlegała także Spółdzielnia „Rolnik”.

⇒ Rybnicki Klub Motorowy przejęło Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego, co wiązało się z rozpoczęciem budowy profesjonalnego toru żużlowego na stadionie przy ulicy Gliwickiej. Zmieniono też nazwę na "Klub Sportowy Budowlani - Sekcja Motorowa Rybnik".

⇒ Klub „Omtur Silesia” Rybnik połączył się z Klubem Sportowym kopalni „Rymer”, dla podniesienia poziomu poszczególnych dyscyplin.

⇒ W 1948 roku Rybnik zamieszkiwało 26,4 tys. osób.

1949

⇒ Z dniem **1 stycznia** nastąpiło połączenie spółdzielni istniejących przy zakładach pracy, ze Śląską Spółdzielnią Spożywców w jedną organizację handlową pod nazwą Spółdzielnia Spożywców, z siedzibą w Rybniku, która prowadziła sklepy spożywcze, przemysłowe, piekarnie, zakłady gastronomiczne i kioski. Objęła ona swą działalnością także Niedobczyce, Boguszowice i Chwałowice. W związku z ogólną poprawą na rynku żywnościowym, całkowicie zniesiono system kartkowy artykułów pierwszej potrzeby i odtąd przed detalicznym handlem uspołecznionym stały się odpowiedzialniejsze zadania, tym bardziej, iż ograniczono zasięg działalności prywatnego handlu. Odtąd ludność nabywała artykuły pierwszej potrzeby wyłącznie za pieniądze.

⇒ **15 stycznia** utworzono Miejską Bibliotekę Publiczną przy ul. Rewolucji Październikowej 12 (obecnie ul. 3-go Maja). Instytucją tą kierował Piotr Żymelka.

⇒ **Wiosną** w podstawowych organizacjach partyjnych na terenie miasta odbywały się zebrania dyskusyjne członków partii, wypowiadających swe uwagi wobec opublikowanej w lutym, Deklaracji ideowej PZPR.

⇒ We **wrześniu i październiku** zorganizowano w samym mieście serię wieców protestacyjnych w związku z utworzeniem przez zachodnie mocarstwa kapitalistyczne Republiki Federalnej Niemiec. Fakt ten uznawano za początek odbudowy militarizmu niemieckiego, szczególnie niebezpiecznego dla naszego kraju. Protestowano przeciw amerykańskiej polityce w Europie, żądano zaprzestania zbrojeń i zagwarantowania całkowitego pokoju. W mieście stosunkowo silny był ruch obrońców pokoju. Powstał on już w **sierpniu** w postaci Komitetu Obrońców Pokoju. Pierwszą wielką akcją Komitetu Obrońców Pokoju przeprowadził już **1 września** w dziesiątą rocznicę napadu Niemiec hitlerowskich na Polskę. Wówczas to we wszystkich zakładach pracy w Rybniku odbyły się masówki pod hasłami walki o pokój. Robotnicy składali podpisy pod tekstem rezolucji, domagającej się utrwalenia pokoju i zdecydowanego zaprzestania podżegania do wojny. W rezolucji krytykowano politykę imperialistów amerykańskich i ich sprzymierzeńców.

⇒ Ostatecznie uporządkowano problem własnościowy chwałowickiej kopalni. **27 grudnia** tego roku, sporządzony został dokument, który mówił o przejściu na własność państwa przedsiębiorstw: 1) kopalnia, 2) elektrownia, 3) cegielnia -wszystko przy kopalni „Chwałowice”, położonych w Gminie Chwałowice, pow. Rybnik, stanowiących b. własność Firmy Generalna Dyrekcja Książę Donnersmarck Furst von Donnersmarcks Generaldirektion Książę von Donnersmarck i Kraft hr. Henckel von Donnersmarck, Spółka Jawna Świerklaniec, pow. Tarnowskie Góry, a przejętych na własność Państwa na podstawie orzeczenia Ministra Przemysłu i Handlu ogłoszonego w Monitorze Polskim.

⇒ Po raz pierwszy w dziejach kopalnia „Chwałowice”, wydobyla ponad milion (1.070.445) ton węgla w ciągu roku osiągając dzienne wydobycie 3.357 ton.

⇒ Początkowo Komitet Miejski PZPR był podporządkowany Komitetowi Powiatowemu. Funkcję I sekretarza Komitetu Miejskiego do **grudnia** pełnił Kobica, a następnie Pawelec.

⇒ Przy rybnickiej organizacji ZMP- owskiej zaczął funkcjonować stały kurs kształcenia ideologicznego. Pieczę merytoryczną sprawował Komitet Miejski PZPR. Do stałych punktów działań ZMP zaliczyć można uroczystości organizowane dla uczczenia Rewolucji Październikowej, Święta Majowego itp. Urządzono w Szkole Podstawowej nr 1 wielką wystawę, obrazującą osiągnięcia

gospodarcze i polityczne Związku Radzieckiego. Wystawę zwiedzało dziennie około 3 tysiące osób.

⇒ W miejsce zlikwidowanej przedwojennej rzeźni miejskiej, która była zakładem usługowym, powstały Rybnickie Zakłady Mięsne. Gospodarze przywozili tu zwierzęta „na rzeź”, prowadzoną pod nadzorem weterynarza, po czym zabierali produkty dla siebie lub sprzedawali na targowiskach.

⇒ W Rybniku działały już dwie przychodnie lekarskie, nie licząc ambulatoriów przy większych zakładach pracy. Po wyzwoleniu Ubezpieczalnia Społeczna zastąpiła przedwojenną Spółkę Bracką oraz miejscowe i przemysłowe Kasy Chorych. Obejmowała ona swym zasięgiem powiaty rybnicki, pszczyński, raciborski, głubczycki i kierowała całym lecnictwem (otwartym i zamkniętym). Działalność tej instytucji dotyczyła tylko ubezpieczonych mieszkańców miasta i powiatów, toteż pewna część ludności Rybnika pozbawiona była bezpłatnej opieki lekarskiej.

⇒ W Rybniku powstała Spółdzielnia Pracy Szewców i Fryzjerska Spółdzielnia Pracy.

⇒ Utworzono w Rybniku Poradnię dla Kobiet Ciężarnych.

⇒ W 1949 roku, w wyniku działalności reakcyjnego podziemia, na ziemi rybnickiej zginęły 52 osoby.

⇒ W 1949 roku poświęcono kościół parafialny w Jejkowicach.

1950

⇒ Oddano do użytku nowy gmach Gimnazjum Przemysłowo-Górniczego.

⇒ W **styczniu** tego roku nastąpiła poprawa warunków lokalowych Szkoły Muzycznej. Szkole przyznano budynek po szkole rolniczej i siedzibie Powiatowego Zarządu Gminnych Spółdzielni przy ul. Gen. Sikorskiego (później W. Piecka, obecnie J. Piłsudskiego).

⇒ Rozbudowano zasadnicze szkoły górnicze przy kopalniach: „Jankowice”, „Chwałowice”, „Rymer”, kształcąc wykwalifikowanych górników do prac dołowych i na powierzchni.

⇒ **1 lipca**, z inicjatywy władz politycznych, zmuszony został do odejścia wieloletni burmistrz miasta Władysław Weber.

⇒ Bardzo dużo uwagi poświęcano sprawom szkoleniowym, powołując już w **marcu** Powiatowy Ośrodek Szkolenia Partyjnego. W sprawozdaniu rocznym z **grudnia** 1950 roku pisano, że organizacja miejska prowadziła wszystkie formy szkolenia partyjnego od podstawowego począwszy, a skończywszy na specjalistycznych kursach dla wykładowców i nauczycieli. Zwrócono także uwagę na wzrastające zainteresowanie nauką w zakładach pracy, gdzie otworzono nowe kursy (np. w kopalni „Ignacy” i „Jankowice”).

⇒ Niemalą rolę w rozbudowie potencjału produkcyjnego kopalń ROW odegrał materiał budowlany, wyrabiany na terenie Rybnika i pobliskich okolic; początkowo produkowano ceramikę czerwoną, a potem wyroby żelbetowe. Wytwarzał je powstały w tym roku Rybnicki Zakład Prefabrykacji „PREFBET”.

⇒ Uruchomiono nowy silnik maszyny wyciągowej szybu I w kopalni „Chwałowice”.

⇒ Powstał KS „Spójnia” Niedobczyce, który wkrótce połączył się z KS „Jedność” Popielów i przyjął nazwę KS „Rymer”.

⇒ W tym roku powrócono do gry w palanta, uprawianej tu jeszcze w 1922 roku. Rozgrywki prowadzono na boisku dzielnicy

Ligocka Kuźnia w Rybniku pod okiem wytrawnego instruktora Jana Cnoty.

⇒ W tym też roku Towarzystwo Sportowe „Gwiazda” Ligocka Kuźnia połączyło się z Zespołem Sportowym „Stal” i tak powstał Klub Sportowy „Silesia”, specjalizujący się w baseballu i skacie.

⇒ Władze PRL-u zlikwidowały Związek Harcerstwa Polskiego, dlatego też wybudowaną harcówkę oddano pod firmą Ludowego Zespołu Sportowego.

⇒ W Rybniku było już 6 przedszkoli i ognisk przedszkolnych, do których uczęszczało około 380 dzieci.

⇒ Rybnik zamieszkiwało 27,2 tys. osób.

[powrót do góry](#)

1951

⇒ Od **1 stycznia** zaczął funkcjonować odrębny Zarząd Miejski ZMP w Rybniku. W lutym zrzeszał on 2364 członków, w tym 1759 uczniów i 605 robotników. Szeregi organizacji szybko rosły.

⇒ Sprawozdanie kwartalne stwierdzało, iż na dzień **1 stycznia** liczba członków i kandydatów PZPR na terenie Rybnika wynosiła 2297 osób, w tym 1418 robotników.

⇒ Gimnazjum Przemysłowo-Górniczne przekształcono w Technikum Górnicze. Wykształciło ono spory zastęp techników górników w różnych specjalnościach potrzebnych w kopalniach.

⇒ Zakończono budowę nowej płuczki w kopalni „Chwałowice”. Pracę przy tej inwestycji rozpoczęto już w 1947 roku. Zdolność przerobcza nowej płuczki wynosiła 220 ton brutto na godzinę, co odpowiadało mniej więcej zdolności wydobywczej kopalni.

⇒ Okres planu 6-letniego charakteryzował się olbrzymimi trudnościami na rynku, głównie w zakresie artykułów żywnościowych. **W czwartym kwartale** wobec niedoboru żywności państwo wprowadziło na okres przejściowy tzw. bony żywnościowe dla ludności pracującej. Uprawniały one do nabycia pewnej ilości mięsa i tłuszczu, których ceny były znacznie niższe od cen wolnorynkowych.

1952

⇒ Upaństwowiono Szkołę Muzyczną. Przełomową datą był **1 kwietnia**. Z tym dniem, na podstawie decyzji Ministerstwa Kultury i Sztuki rozpoczęły działalność dwie szkoły: Państwowa Szkoła Muzyczna i Państwowa Średnia Szkoła Muzyczna, których dyrektorami pozostali nadal Karol i Antoni Szafrankowie. Antoni uczył gry na skrzypcach, zaś Karol na fortepianie. Akt upaństwowienia spowodował ustabilizowanie się kadry pedagogicznej, jak również dalsze poszerzenie kierunków działalności Szkoły. W tym roku też Karol Szafranek założył Społeczne Ognisko Muzyczne. Objęło ono nauką młodzież, która ze względu na ograniczoną ilość miejsc nie mogła się kształcić w szkole muzycznej.

⇒ Bardzo dokładna ankieta statystyczna, podając stan na dzień **31 marca** stwierdziła, iż było wówczas w sumie 2358 członków i kandydatów PZPR na terenie Rybnika. Największa POP znajdowała się w „Hucie Silesia”, licząc 752 członków i kandydatów.

⇒ W dniu **22 lipca** Sejm przyjął nową Konstytucję PRL. W Rybniku zakłady pracy

podjęły dodatkowe zobowiązania, a organizacje partyjne zapoznały społeczeństwo z głównymi postanowieniami nowej ustawy zasadniczej naszego kraju i jednocześnie przygotowywały pierwsze wybory do Sejmu wybieranego zgodnie z nową konstytucją. Już w połowie **września** funkcjonował w Rybniku Powiatowy Komitet Frontu Narodowego, którego zadaniem było przygotowanie organizacyjne wyborów. Odbyły się one 26 października. W mieście zanotowano bardzo wysoką frekwencję wyborczą, sięgającą 97%.

⇒ W kopalni „Chwałowice” wybudowano chłodnię kominową o wydajności 5 tysięcy m. sześć./ godzinę. Uruchomiono dwa kotły typu „Borsing”. Rozbudowany został zbyt ciasny towarowy dworzec kopalniany. Wyposażono go w nową przesuwnicę wagonową. Równocześnie rozbudowano

system dróg dojazdowych oraz plac drzewny, wybudowano nową remizę strażacką. Wszystko to służyło ułatwieniu przejęcia zwiększającego się dzięki mechanizacji wydobywania węgla. Kopalnia „Chwałowice” jako jedna z pierwszych w przemyśle węglowym, zastosowała do urabiania węgla w ścianie radziecki kombajn typu „Donbas”. W pierwszym roku urobiono kombajnem

14.088 ton węgla. Okazał się on jednak zbyt słaby do urabiania twardego węgla górnośląskiego i często się psuł, co zniechęcało górników do stosowania go. Nie powiodły się podejmowane w tym czasie próby mechanizacji urabiania pokładów eksploatowanych systemem filarowym.

⇒ Udział spółdzielczości w obrocie towarowym ograniczył się do handlu detalicznego i to tylko w branży spożywczej. Bardziej rentowne sklepy z towarami przemysłowymi przejął Miejski Handel Detaliczny, utworzony w tym roku. Występowały też zjawiska dyskryminacji spółdzielczości spożywców, przy przydzielaniu lokali w nowym budownictwie.

⇒ Otworzył swoje gościnne progi Dom Kultury Rybnickiej Fabryki Maszyn.

⇒ Przystąpiono do budowy nowego Osiedla im. J. Wieczorka, przeznaczonego głównie dla pracowników „Huty Silesia”.

⇒ Cały teren dzielnicy Meksyk od 1952 roku włączono do parafii ojców Misjonarzy Werbistów, a Wielopolanie dostali się do parafii św. Antoniego w Rybniku.

⇒ W Rybniku istniały tylko 2 poradnie dentystyczne.

1953

⇒ Dopiero z dniem **3 stycznia** zniesiono tzw. bony żywnościowe, przeznaczone dla ludności pracującej oraz wprowadzono regulację cen i podwyżkę płac, która jednak nie zrekompensowała wzrostu kosztów utrzymania.

⇒ W **czercu** z Wydziału Zdrowia PRN w Rybniku wydzielono osobny Wydział Zdrowia dla miasta Rybnika. Dysponował on tylko jednym Szpitalem Miejskim, przy ul. Rudzkiej, który został odbudowany po zniszczeniach wojennych. Doktor Franciszek Kabacki z grupą nielicznych współpracowników w szybkim stosunkowo czasie zorganizował personel lekarski i pomocniczy. Pracowano wtedy w bardzo prymitywnych warunkach, wykonywano jednak bardzo poważne zabiegi operacyjne instrumentami wypożyczonymi od lekarzy. Zatrudnionych było około 50 osób, w tym 10 lekarzy i ponad 20 pielęgniarek. Szpital dysponował w tym czasie około 470 łózkami, co okazało się niewystarczające dla mieszkańców Rybnika i okolic. Początkowo istniały trzy oddziały: chirurgiczny, wewnętrzny i przeciwgruźliczy, a następnie położniczy, neurologiczny i oddział dla alkoholików.

⇒ W dniu **6 sierpnia** Plenum Komitetu Powiatowego PZPR w Rybniku podjęło uchwałę o wydzieleniu Komitetu Miejskiego i przyznaniu mu praw organu władzy powiatowej. W mieście było wówczas 68 POP z ponad 2300 członkami i kandydatami. Na I sekretarza Komitetu Miejskiego powołano Pawła Pokutę, dotychczasowego sekretarza Komitetu Powiatowego. Wydzielono także grupę działaczy Komitetu Powiatowego, którzy weszli w skład władz miejskich. Byli to dalsi trzej członkowie plenum Komitetu Powiatowego: F. Bagińska, I. Kobyłańska i H. Okoń.

⇒ Utworzono Rybnickie Zakłady Przemysłu Terenowego w skład których wchodziło 5 oddziałów produkcyjnych z branży spożywczej i farmaceutycznej.

⇒ Obroty detaliczne spółdzielczości spożywców wzrastały. Szczególnie wysoki ich przyrost wynikał z przeprowadzonej regulacji cen. Udział obrotów sklepów spółdzielczych w ogólnych obrotach detalu uspołecznionego - według niepełnych danych - wynosił w tymże roku około 30%.

⇒ W 1953 roku utworzono na terenie Rybnika tzw. Placówkę Terenową PKS Gliwice, która otrzymała początkowo 8 autobusów i uruchomiła kursy na liniach wiodących do Pszowa, Wodzisławia, Raciborza, Boryni i Rud.

⇒ Wraz z narastającymi represjami ze strony władz zamknięto gimnazjum i liceum sióstr Urszulanek.

1954

⇒ Reforma administracyjna podzieliła Ziemię Rybnicką na dwa powiaty - wodzisławski i rybnicki o pow. 618 kilometrów kwadratowych.

⇒ W 54 kołach organizacji Zarządu Miejskiego ZMP, zrzeszonych było 4126 członków. Dużą aktywnością wykazywały się brygady łączności miasta ze wsią. Z organizacji młodzieżowej oddelegowano czołowy aktyw do pracy w akcjach, podejmowanych w skali całego powiatu, województwa czy też kraju. Znany był udział młodzieży rybnickiej we wszystkich inicjatywach gospodarczych. Przy budowie kombinatu nowohuckiego pod Krakowem uczestniczyło np. ponad stu członków rybnickiego ZMP.

⇒ Wiele problemów nurtujących mieszkańców miasta i całe społeczeństwo zostało przedstawionych na zebraniach związkowych. Bodźcem ku temu była uchwała KC PZPR z **14 kwietnia** 1954 roku krytycznie oceniająca dotychczasową pracę związków zawodowych i postulująca wzrost znaczenia związków w środowisku robotniczym. Problemy poruszone przez robotników na przeprowadzonych zebraniach świadczyły wyraźnie o narastającej fali niezadowolenia i niepokoju. Domagano się wyraźnej poprawy warunków bytowych i żądano zwiększenia roli przedstawicielstw robotniczych w zakładach przemysłowych, a także przywrócenia odpowiedniej rangi radzie zakładowej, która stała się zbiurokratyzowaną instytucją - najczęściej całkowicie oderwaną od problemów nurtujących robotników.

⇒ Ważnym wydarzeniem w skali kraju były pierwsze powszechne wybory do rad narodowych, przeprowadzone 5 grudnia. W Rybniku przygotowywano się do tego wydarzenia szczególnie starannie. W lutym tego roku przeprowadzono reorganizację Miejskiego Komitetu Frontu Narodowego; jego przewodniczącym został miejscowy działacz społeczny, Stanisław Marciniak. W skład Komitetu wchodziło 25 osób, w tym 12 członków PZPR, dwóch SD, jeden ZSL oraz 10 bezpartyjnych. Komitet organizował spotkania z wyborcami, prowadził prace agitacyjne itp. Dzięki jego pracy wybory przebiegały sprawnie i przy dużej, bo ponad 97% frekwencji. Przy okazji warto stwierdzić, iż uprawnionych wyborców w mieście było w tym czasie 19.187. Przewodniczącym Prezydium MRN został Paweł Zientek.

⇒ Zainicjowano opracowanie rozwoju górnictwa na tym obszarze, który nazwano po raz pierwszy Rybnickim Okręgiem Węglowym (ROW). Nazwa ta zapowiadała powstanie nowego, rozwijanego perspektywnie zagłębia węglowego.

⇒ W wyniku reorganizacji Przedsiębiorstwa Robót - Budowy Kopalń w Nowym Bytomiu utworzono w Rybniku Przedsiębiorstwo Robót Górniczych (PRG), podporządkowane Zjednoczeniu Budownictwa Górniczego w Katowicach, które uczestniczyło w budowie nowych kopalń oraz rozbudowie starych.

⇒ Rybnicką sekcję żuźlową przejęło Terenowe Koło ZS "Górnik" i zmieniona została nazwa na Rybnicki Klub Sportowy "Górnik".

⇒ Liczba prywatnych sklepów handlowych i zakładów gastronomicznych zmniejszyła się z 157 do 60-ciu.

⇒ Szkołę Handlową przeniesiono do budynku przy ul. Piecka.

⇒ Do 1954 roku działało przy hucie „Silesia” Technikum Hutnicze, kształcące pracowników dozoru i techników hutniczych.

⇒ Aż do tego roku w skład gminy Golejów wchodziła Grabownia, następnie została przydzielona do Gromady Wielopole.

⇒ **23 stycznia** niespodziewanie umiera Franciszek Hübner - wybitny działacz i patriota; jak określono go w nekrologu: „ceniony

aktywista społeczny, oddany sprawie walki o lepsze jutro narodu", publicysta, z zamiłowaniem historyk, naukowiec.

⇒ **25 stycznia** zmarł w Rybniku Stefan Witkowski - generał brygady Wojska Polskiego, uczestnik I wojny światowej, a następnie pułkownik w armii gen. Hallera we Francji i walczący w jej szeregach na Ukrainie. W 1946 roku zamieszkał w Rybniku. Był do 1952 roku nauczycielem w Technikum Górniczym .

⇒ **3 lutego** zmarł Wincenty Myśliwiec- wybitny działacz polski na uchodźstwie, właściciel Hotelu Polskiego, który prowadził przez 50 lat, a w którym organizowano liczne spotkania patriotyczne. Uczestniczył w nich również Wojciech Korfanty, stąd dzisiejsza nazwa ulicy.

1955

⇒ Sejm uchwala rozbudowę ROW - najważniejszą z powojennych inwestycji.

⇒ Dużą wagę przywiązywano do wywoływania dyskusji wśród członków partii i wyjaśniania pojawiających się problemów i niejasności. W tej przeważającej mierze pytania odnosiły się do kwestii gospodarczych i rozwoju życia wewnątrzpartyjnego. Do tego ostatniego problemu; na zebraniach w rybnickich zakładach, wysunięto wiele konkretnych postulatów i życzeń. Niewątpliwie stało się to jednym z podstawowych powodów podjęcia uchwały przez plenum Komitetu Powiatowego PZPR **26 stycznia**, w której zwracano szczególną uwagę na potrzebę podejmowania kolegiałnych decyzji, na wspólne opracowywanie planów pracy. Kolejne uchwały plenum KP PZPR w Rybniku, podjęte w **kwietniu i maju**, zwracały baczną uwagę na odpowiednie przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń.

⇒ W 1955 roku wydobyto o około 27% więcej węgla niż w 1949 roku (9583 tys. ton. wobec 7539 tys. ton.). W okresie sześciolatki uzyskano pewne wyniki w dziedzinie mechanizacji urobku i transportu, lecz dostatecznie ich nie ugruntowano. I chociaż ilość węgla urobionego mechanicznie wyrębem w kopalniach RZPW wzrosła z 27% w 1949 roku do około 34% w 1955, to jednak mechaniczne ładowanie podniosło się tylko o 2% (na 14%). W tym czasie w kopalniach RZPW i ROW decydującą rolę w zwiększeniu wydobywania węgla odgrywała jeszcze gospodarka ekstensywna, oparta głównie na wzroście załóg. W latach 1949-1955 zatrudnienie powiększyło się z około 21 tys. do 28,5 tys. osób. W 1955 roku kopalnie rybnickie dostarczyły gospodarce narodowej około 46% ogólnego wydobycia RZPW, co świadczyło o liczącej się pozycji kopalń Rybnika w ogólnym bilansie paliwowym.

⇒ Po częściowej rozbudowie potencjału wytwórczego, wyprodukowano w „Ryfamie” o 6070 ton więcej maszyn niż w 1949 roku (wskaźnik wzrostu o 84%). Zatrudnienie w okresie sześciolatki wzrosło przeciętnie o 10%, natomiast wydajność zwiększyła się o blisko 50% (przeciętny stan załogi w 1955 roku wynosił około 1500 osób). Do podstawowych wyrobów należały: przenośniki zgrzeblowe, strugi węglowe, maszyny wyciągowe, zawiesia linowe, urządzenia wyciągowe i przekładnie dużej mocy.

⇒ Załoga Centralnych Warsztatów w Niedobczycach liczyła już 815 pracowników i wyprodukowała części zamienne do urządzeń kopalnianych za 41 mln złotych obiegowych.

⇒ Utworzono w Rybniku Przedsiębiorstwo Spedycyjno- Transportowe Przemysłu Węglowego „Transgór”, którego załączkiem było Biuro Transportowe Rybnickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego, działające od 1951 roku.

⇒ W pobliżu zakładów przemysłowych na obrzeżach miasta, a nawet między skupieniami bloków i budynków mieszkalnych, znajdowało się w 1955 roku 1681 ha użytków rolnych. Na gospodarce nieuspołecznioną przypadało wówczas ponad 96% areálu rolnego. Powierzchnia zasiewów (łącznie z roślinami okopowymi) w gospodarce całkowitej wynosiła 1280 ha. Użytki rolne zajmowały wówczas ponad 42% ogólnej powierzchni miasta 3967 ha.

⇒ Lepsze warunki do pracy w spółdzielczości spożywców powstały dopiero w 1955 roku, co zbiegło się ze zmianami w życiu politycznym kraju, korzystnie oddziałującymi na procesy decentralizacyjne i ożywienie inicjatyw społeczno - samorządowych.

⇒ Wyburzono zabudowania młyna w Rybniku w związku z potrzebą poszerzenia ulicy Hallera. Na terenie dawnego młyna znajduje się obecnie zieleniec.

⇒ Miejski Handel Detaliczny prowadził ogółem 105 sklepów przy 188 mln złotych obrotu.

⇒ Chwałęcice liczyły 700 mieszkańców.

⇒ Niedobczyce rozwijały się bardzo dynamicznie i w 1955 roku, w połączeniu z Niewiadomiem Górnym i Dolnym, Beata, Popielowem i Radziejowem, uzyskały prawa miejskie.

⇒ Chwałowice - ta robotnicza osada awansowała do miana osiedla.

⇒ Początek najlepszego okresu dla rybnickiego sportu żużlowego. Żużlowcy zdobyli drużynowe mistrzostwo II ligi i awans do I ligi.

⇒ Rybnik osiągnął przedwojenną liczbę mieszkańców.

1956

⇒ Nurt odnowy, szczególnie w samej partii, został wyraźnie przyspieszony po obradach i uchwałach XX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w **lutym** 1956 roku. Zjazd odbił się szerokim echem w międzynarodowym ruchu robotniczym. Bowiem podjęte na nim decyzje świadczyły o zakończeniu jednej epoki w rozwoju tego ruchu. Chęć rozliczenia się z błędami przeszłości. Powstrzymanie rozpoczętego procesu było sprawą niemożliwą. Niewątpliwie do jego przyspieszenia przyczyniły się niepokoje w zakładach przemysłowych na terenie całego kraju. Wystąpiły one także w Rybniku. W dniu **11 maja** druga zmiana robotników wyłaczarni „Huty Silesia” odmówiła rozpoczęcia pracy. W długiej rozmowie z dyrektorem naczelnym domagano się poprawy warunków pracy, zwiększenia zarobków i zmniejszenia niezwykle mocno wyśrubowanych norm. Dyrektor zobowiązał się dać konkretną odpowiedź załozce do 17 maja. Po tym zapewnieniu robotnicy przystąpili do pracy. Istotnie większa część postulatów załogi została spełniona.

⇒ Powołany Komitet Społeczny PCK w Rybniku rozpoczął normalną działalność. W niedzielę **19 maja** przeprowadził pierwszą uliczną zbiórkę pieniężną, przeznaczaną na zapomogi oraz na zakup lekarstw dla biednych wdów, sierot i rencistów, a także KS PCK zamierzał organizować bezpłatne półkolonie dla biednych dzieci.

⇒ Najbardziej znanym wystąpieniem robotników były wydarzenia poznańskie w **czerwcu**. Robotnicy manifestowali pod hasłami poprawy warunków bytowych i domagali się zwiększenia świadczeń socjalnych. Wystąpienia te zostały stłumione, niemniej jednak fala niezadowolenia objęła również inne ośrodki przemysłowe, w tym także Rybnik.

⇒ Na VIII Plenum KC PZPR w październiku dokonano dalszych ważnych posunięć, wybrano Władysława Gomułkę na I sekretarza partii. Istotną akcją przeprowadzoną wówczas w skali całego kraju, była weryfikacja członków partii. Przeprowadzono ją także w rybnickiej organizacji partyjnej, usuwając wielu tych, którzy zachowali postawę kolidującą z duchem odnowy.

⇒ Również na jesieni toczyły się gorące dyskusje i właśnie jesienią tegoż roku wielu młodych odeszło z ZMP, niemniej jednak nie było generalnej atmosfery do potępiania działań organizacji.

⇒ Dopiero w **październiku** po zmianie polityki państwa w stosunku do prywatnego rzemiosła, uznano ten sektor wytwórczości za trwałe ogniwo w gospodarce polskiej. Notujemy stopniową odbudowę indywidualnych warsztatów. W tymże roku w Rybniku zarejestrowanych było ogółem 155 zakładów, zatrudniających 345 osób. Miasto zajmowało wówczas 12 miejsce wśród 21 wydzielonych miast województwa katowickiego.

⇒ Zmiana polityki socjalnej rządu w październiku, zapoczątkowała też pewną poprawę warunków życiowych ludności Rybnika.

⇒ Po dramatycznych wydarzeniach czerwca i października, w zakładach pracy zapanowała lepsza atmosfera. Na mocy ustaw o samorządzie robotniczym, załogi stały się współodpowiedzialne za swe zakłady a robotnicy dopuszczeni do współzarządzania zakładami pracy. Załoga kopalni „Chwałowice” swą pierwszą Radę Robotniczą wybrała w **grudniu**. Jej przewodniczącym został Franciszek Konkol. Rada za główny cel postawiła sobie podniesienie wskaźników produkcyjnych i zmniejszenie absencji robotników. Wymiernym efektem podjętych działań było wydobycie ponad plan 30 tys. ton węgla. Z wypracowanych dodatkowo funduszy zakupiono pierwszy autokar.

⇒ W **grudniu**, gdy przystąpiono nareszcie do usuwania błędów i wypaczeń minionego okresu, przyszedł czas na reaktywowanie po sześciu latach ZHP.

⇒ W **grudniu** pojawił się na rynku prasowym tygodnik społeczno-gospodarczy „Nowiny”. Numer 1 i jedyny w tym roku ukazał się **23 grudnia**. Jego cena wynosiła 50 groszy. Redakcja mieściła się przy ul. Powstańców 27. Redagowało go Kolegium.

⇒ W kopalni „Chwałowice” wykonano nawęglanie kotłowni. Zainstalowano także wagę kolejową.

⇒ Liczba prywatnych sklepów handlowych i zakładów gastronomicznych zmalała do 18.

⇒ PSS dysponowała 101 sklepami detalicznymi, w których obroty wyniosły około 160 mln złotych obiegowych, co stanowiło ponad połowę obrotów w uspołecznionym detalicznym handlu. W ciągu dwóch lat wysokość obrotów wzrosła dwukrotnie.

⇒ Utworzono Rybnickie Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Górniczego.

⇒ Rybnickie cegielnie wyprodukowały 82.500.000 sztuk cegieł. Sieć sklepów detalicznych zwiększyła się o 24 nowe placówki, a żywienie zbiorowe zyskało 4 nowe bary. W 1956 roku wypito 978.125 litrów czystej wódki, 112.720 litrów gatunkowej oraz 558.090 litrów win różnego rodzaju. Za pieniądze te dla porównania można by wybudować ponad 40 domków jednorodzinnych. Liczba osób karanych przez kolegium orzekające przy Prezydium PRN stale malała i wyniosła tylko 398 osób, gdy w 1955 roku ukaranych było 495 osób. Ludność powiatu rybnickiego otrzymała 1364 nowe izby mieszkalne. Jedna izba mieszkalna z pełnym wyposażeniem kosztowała około 36 tys. złotych.

⇒ Jak wynika ze statystyki „Ruchu” rybniczanie czytali najchętniej „Trybunę Robotniczą”, która rozeszła się w 3350 egzemplarzach w Rybniku oraz w 14.960 na terenie powiatu.

⇒ Księgarnia przy ul. Zamkowej sprzedała przeszło 260 tys. książek, a więc miesięcznie około 21 tys.

⇒ Rybnickie kina „Ślązak” i „Górnik” odwiedziło około 500 tys. widzów, w tym kino „Ślązak” 360 tys. ... kino to wykonało plan rocznej frekwencji w 107%.

⇒ Oddział miejski PTTK skupiał 13 kół z 1286 członkami.

⇒ Do ważnych wydarzeń w Grabowni należy zaliczyć powstanie Ochotniczej Straży Pożarnej.

⇒ Rybnik liczył 30 tys. mieszkańców. W mieście urodziło się 1331 obywateli. Zawarto 512 związków małżeńskich i zanotowano

1957

⇒ **19 stycznia** redakcja „Nowin” proponuje przedpłaty na prenumeratę pocztową gazety w wysokości kwartalnej - 8,50 zł, półroczną - 17 zł i roczną - 34 zł.

⇒ W pobliżu kąpieliska „Ruda”, w miejscu zatrzymania się transportu z obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, przechodzącego ul. Gliwicką i nocującego na stadionie, wzniesiono pomnik Ofiar Terroru. Na szerokiej platformie trzystopniowego cokołu, wykonany został z granitu o kształcie prostopadłościanu obelisk, z dwoma tablicami i tekstem upamiętniającym miejsce masakry więźniów. Obok postument ze zniczem, na którym wyryto symbol martyrologii obozowej.

⇒ Wybory do Sejmu odbyły się w **styczniu**. Podobnie jak poprzednio, Rybnik tworzył jeden okręg wyborczy z Gliwicami. Akcja wyborcza odbywała się w podniosłym nastroju i w ostrej walce politycznej. Społeczeństwo miasta opowiedziało się zdecydowanie za kandydatami wysuwanymi przez komitety porozumiewawcze stronnictw demokratycznych. Frekwencja wyborcza przekroczyła 94%.

⇒ Utworzono Społeczny Komitet Zbiorów Muzealnych Ziemi Rybnicko - Wodzisławskiej. Uroczystego otwarcia Muzealnych Zbiorów Ziemi Rybnicko - Wodzisławskiej dokonał **29 marca** Paweł Zientek, przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Rybniku. Zbiory muzealne gromadzono w skromnych pięciu pomieszczeniach, w kamienicy Rynek 17. Placówka czynna była dwa dni w tygodniu tj. we wtorki w godz. od 15-18, i środy od 9-tej do 13-tej.

⇒ W **kwietniu**, z inicjatywy Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych, rozwiązano w Rybniku Miejski Komitet Frontu Narodowego i powołano Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodowej. W jego skład wchodziły 52 osoby. Wyłoniono także prezydium pod przewodnictwem Eugeniusza Czai.

⇒ W 1957 roku w całym powiecie rybnickim z PZPR usunięto 550 członków (dogmatyków i rewizjonistów), w tym z miejskiej organizacji partyjnej - 112 osób. Jednocześnie w tym samym czasie w mieście przyjęto do partii 16 osób, a 21 przeszerogowano z kandydatów na członków.

⇒ Pewnym zaskoczeniem dla miejscowych działaczy ZMP była decyzja o rozwiązaniu organizacji, podjęta formalnie w **marcu**, a faktycznie już **późną jesienią** roku poprzedniego.

Na spotkaniu działaczy młodzieżowych Rybnika w **styczniu**, zaakceptowano w całej rozciągłości program przyjęty na krajowej naradzie przedstawicieli lewicowego nurtu ruchu młodzieżowego i zgłoszono akces do Związku Młodzieży Socjalistycznej. Większość działaczy ZMS wywodziła się ze środowiska ZMP. Nowa organizacja rozwijała się stosunkowo prężnie, wykorzystując sieć aktywistów dawnego związku młodzieżowego. Już w kwietniu liczyła 27 kół na terenie miasta i powiatu, skupiając w nich ponad 400 członków.

⇒ Powstały Rybnickie Zakłady Naprawcze ⇒ bazie działających od 1947 roku Centralnych Warsztatów Rybnickiego Gwarectwa Węglowego przy kopalni „Rymer”. W "warsztatach" wykonywano części zamienne do wszystkich typów maszyn i urządzeń górniczych.. Oddano do użytku m.in.: nową halę odlewni staliwa i obróbki mechanicznej, centralną krajalnię, halę remontów maszyn górniczych i maszyn elektrycznych.

⇒ W **marcu** zarejestrowanych było ponad 2400 motocykli.

⇒ Do końca **marca** PZŁ w Rybniku zarejestrował 33 telewizory, z których 5 znajdowało się w mieście, 16 na wsiach, a 12 w innych miastach regionu. W mieście było zarejestrowanych 4447 aparatów radiowych, gdy w pierwszych latach powojennych zaledwie około 20.

⇒ **27 kwietnia** „Nowiny” donoszą, że znana popularna pieśń ludowa „Poszła Karolinka” zrodziła się w Rybniku. Świadczy o tym stara płyta gramofonowa z 1906 roku. Na płycie tej zapisano, że pieśń tę skomponowali bracia Zinger z Rybnika.

⇒ **1 maja**, mimo, że w samym Rybniku nie było pochodu, to w manifestacjach i wiecach wzięło udział ponad 5 tys. osób.

⇒ **4 maja**, z inicjatywy Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych, powołano Front Jedności Narodu. Przewodniczącym został Eugeniusz Czaja.

⇒ **13 czerwca** powstał Polski Związek Piłki Palantowej. Przewodniczącym nowo powołanego zarządu został p. Buchalik.

⇒ Rybnickie "Nowiny" **10 sierpnia** doniosły, że na terenie Rybnika wykryto ponad 50 ognisk stonki ziemniaczanej.

⇒ **27 sierpnia** przez Rybnik przejechało ponad 100 uczestników VII etapu XIV kolarskiego wyścigu Tour de Pologne.

⇒ **Sierpień** 1957 roku. Na terenie powiatu zorganizowano 51 Kółek Rolniczych.

⇒ **1 grudnia** uruchomiono komunikację miejską. Obsługiwało ją 10 autobusów „Star”.

⇒ W **grudniu**, w Rybniku zabudowano 5 /pięć/ pierwszych automatów telefonicznych.

⇒ W obrębie miasta znajdowało się zaledwie kilka przystanków autobusowych i dopiero utworzenie Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego poprawiło sytuację w tym zakresie. Przedsiębiorstwo obsługiwało ośmioma autobusami trzy krótkie linie.

⇒ Wprawdzie Golejów pozostawał formalnie częścią parafii rybnickiej do tego roku, w praktyce jednak już od chwili wybudowania kościoła miejscowość miała własnego księdza, księgi metrykalne i cmentarz.

⇒ Kiedy w 1957 roku powstała formalnie parafia w Jejkowicach, Zebrzydowice stały się jej częścią. Dlatego też nowy jejkowicki kościół powstał blisko granicy z Zebrzydowicami.

⇒ W tym roku na około 13,8 tys. mieszkańców Niedobczyc z gospodarstw indywidualnych utrzymywało się około 4640 osób, tj. 33%.

⇒ Ludność powiatu rybnickiego na artykuły konsumpcyjne wydała 1.441.193 złote, tj. o 64% więcej niż w roku ubiegłym.

⇒ Miasto posiadało 150 ulic o ogólnej długości 102 km, 56 chodników dł. 29 km i 4 place. Łączna długość ulic o nawierzchni ulepszonej wynosiła około 19 km, nawierzchni nie ulepszonej (kamień polny, żużel, żwir) 18 km i o nawierzchni gruntowej około 65 km.

⇒ Mieszkańcy Rybnika i powiatu - jak podało kierownictwo Oddziału NBP-zniszczyli 10 700 sztuk banknotów 500 złotych, 80 tys. sztuk pięćdziesiątek, 174 tys. sztuk 20-stek, 191 tys. sztuk 10-tek, 218 tys. sztuk piątek i 615 tys. sztuk banknotów dwuzłotowych. Mennica państwowa poniosła tym samym poważne straty. Wkrótce Ministerstwo Finansów banknoty - 2, 5, 10 - złotowe zastąpiło bilonem.

⇒ **10 stycznia** Liceum Ogólnokształcące nr 1 otrzymało imię Powstańców Śląskich.

⇒ W ostatnich dniach **stycznia**, w budynku przy Rynku 17 otwarto po wielu latach starań Społeczne Muzeum Ziemi Rybnicko - Wodzisławskiej.

⇒ Pierwszą akcją przygotowaną przez Front Jedności Narodu były wybory do Rad Narodowych, przeprowadzone **2 lutego**. Ustalono, iż rybnicka Rada Narodowa będzie liczyła 55 członków. Wybory odbyły się bardzo sprawnie, a przewodniczącym MRN został ponownie Paweł Zientek.

⇒ **14 kwietnia** ruszyły prace realizacyjne przy Rybnickim Domu Kultury wznoszonym wg projektu inżynierów Jerzego Gottfrieda, Henryka Buszko i Aleksandra Franta.

⇒ **27 lipca** „Świadkowie Jehowy” zorganizowali w lesie obok Wielopola nielegalne zgromadzenie. Brało w nim udział kilkuset wyznawców, którzy po interwencji milicji rozbiegli się po okolicy. Dwóch organizatorów kolegium orzekające Prezydium PRN ukarało grzywną w kwocie po 1500 złotych.

⇒ **15 sierpnia** w Rybniku pojawił się sklep na kółkach - pierwszy w Polsce, na którym z daleka widniał napis „Jubiler”. Oprócz złota i srebra klienci najchętniej jednak kupowali zegarki; małe, estetyczne i trwałe budziki radzieckie po 350 złotych i sztuczną biżuterię.

⇒ W **sierpniu** poinformowano, że od 1955 roku w powiecie rybnickim osiedliło się 25 rodzin, które powróciły z Anglii, Francji, Niemiec, Belgii i ZSRR.

⇒ W **sierpniu** ukończono nawożenie piasku na plażę w kąpielisku „Ruda”. Oddano do dyspozycji plażowiczów 16 kajaków. W sezonie skorzystało z kąpieliska około 2 tysiące osób.

⇒ W **październiku** wykryto i zlikwidowano nielegalne organizacje młodzieżowe. Nosiły one nazwy: „Ognisty Krzyż - Banda Jima Lamego” i „Czarny Krzyż”. Tworzyły je kilkunastu

zblazowanych wyrodków w wieku od 16 do 19 lat. Członkowie obu band urządzali schadzki w kawiarni Domu Kultury „Ryfamy”, który to lokal powszechnie nazywany był „Bombajem” oraz w jednym z miejscowych...kościółów. W prokuraturze rybnickiej nie mieli nic konkretnego na swoje usprawiedliwienie i w obecności rodziców jako karę wysłuchali wykładu o prawodawstwie polskim i kodeksie karnym.

⇒ Zaczęło działać Towarzystwo Miłośników Muzyki, sprawujące opiekę nad Państwową Szkołą Muzyczną, Państwową Średnią Szkołą Muzyczną w Rybniku i nad chórami. Wspomagało one orkiestrę symfoniczną.

⇒ Reaktywowany oddział Towarzystwa Wiedzy Powszechnej podjął środowiskową działalność odczytową w bibliotecznych placówkach, podległych Bibliotece Powiatowej.

⇒ W Chwałowicach oddano do użytku Dom Kultury, a kiedy miejscowa drużyna piłkarska

awansowała do III ligi, zmodernizowano stadion. Zbudowano wieżę zegarową, szatnię oraz amfiteatr.

⇒ Władze miejskie przeprowadziły inwentaryzację terenów budowlanych i wolnych. Wynikało z niej, iż dominowały budynki stare. Z ogólnej liczby 2735 budynków mieszkalnych aż ponad 58% pochodziło sprzed 1918 roku, a około 27% z okresu międzywojennego.

⇒ Po częściowej rozbudowie miejskiej sieci rozdzielczej gazu, która w tym roku osiągnęła blisko 49 km, dostarczono na około 3,2 tys. użytkowników ogółem 9,1 mln m. sześciennych paliwa. Na jednego mieszkańca przypadało 67 m. sześciennych gazu.

⇒ W 1958 roku w Rybniku zawarto 298 małżeństw, wydano 1439 akt urodzeń i 630 zgonów. W Niedobczycach zawarto 124 małżeństwa, zanotowano 282 urodzenia i 129 zgonów.

⇒ Na 10 tys. mieszkańców przypadało 157 łóżek szpitalnych. W Szpitalu Miejskim przebywało 10.159 osób, a średnioroczne wykorzystanie łóżka wynosiło 313 dni, na jedną aptekę przypadało około 8 tys. osób.

⇒ Rybnicki rynek pracy dysponował wolnymi ponad 5000 miejsc.

⇒ W 1958 roku, Miejski Handel Mięsem oświadczył, że w Boguszowicach najczęściej sprzedaje się płuczek, w Chwałowicach - wątróbek, zaś w Rybniku - nerek. W każdym miesiącu, w tych miejscach sprzedaje się dziesiątki ton tych podrobów, gdy w pozostałych sklepach jedynie dziesiątki... kilogramów.

⇒ Mieszkańcy Rybnika najchętniej uprawiali żyto - 454 ha, ziemniaki - 317 ha i owies - 318 ha. Obszar 37 hektarów miasta to ugory. Rybniczanie posiadali 213 koni.

1959

⇒ **17 stycznia** o godzinie 9.00 udzielono pierwszego ślubu w nowej sali Urzędu Stanu Cywilnego. Tą szczęśliwą parą była Genowefa Kafka, zatrudniona w PZGS i Walter Kucharczyk, tokarz huty „Silesia”.

⇒ W ostatnią sobotę **lutego**, około 13.30 ziemię pokryły ciemności a z nimi nadciągnął niszczycielski huragan. Siła wiatru dochodziła do 30 m/sek., wyrządzając ogromne straty-około 100 tys. złotych. Pozrywane były liczne dachy, uszkodzone linie elektryczne, powywracane duże drzewa. Nie było ofiar w ludziach.

⇒ **18 sierpnia** o godz. 11.30 w Gotartowicach odsłonięto pomnik w 17 rocznicę śmierci braci Franciszka i Pawła Buchalików i Pawła Holka - powieszonych publicznie.

⇒ **5 kwietnia** z występami gościł cyrk "Humberto". Krótco przed godz.16 przeszedł nad miastem wiosenny huragan z wiejącym ze straszliwą siłą wiatrem i rześistą ulewą. Potężny podmuch wiatru, niosący tumany śmieci i brudu wtargnął pod kopułę cyrku podczas przedstawienia. Zerwane zostały płachty namiotowe i złamane dwa wspierające maszty. Blisko 2 tysiące widzów ogarnęła panika, którą powiększyła niestety wiadomość: "Prosimy nie opuszczać cyrku! W tej chwili jeszcze nam nic nie grozi". Efektem tej wypowiedzi była jeszcze większa panika. Widzowie oślepieni kurzem skakali z połamanych schodów usiłując wydostać się na zewnątrz. Na szczęście nikomu nic się poważniejszego nie stało.

⇒ **21 czerwca** o godz. 10 w sali Domu Kultury "Ryfamy" odbyło się walne zebranie Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli.

⇒ Była to jedna z najbardziej żywotnych organizacji na tym terenie. Zrzeszała w 1959 r. ponad 80 członków.

⇒ W **czerwcu** rok szkolny w ośmiu rybnickich podstawówkach dysponujących 67 izbami lekcyjnymi i 104 oddziałami, zakończyło 3708 uczniów.

⇒ W pierwszą sobotę **sierpnia** mieszkańców Niedobczyc dotknęła klęska powodzi. Woda zniszczyła plony, zapasy żywności, zalała maszyny i mieszkania, uszkodzony został też tor kolejowy itp.

⇒ **14 października**, w kościele św. Antoniego o 17.30 skończyło się nabożeństwo różańcowe. W godzinę później, prawdopodobnie od zwarcia w silniku elektrycznym napędzającym miechy organów, wybuchł pożar. Zapaliła się północna wieża. Płonęła jak ogromna pochodnia widoczna na kilka mil wokoło. Stopiły się piękne organy, spadł dzwon z płonącej wieży, zniszczyło się malowanie, którym ksiądz Bieżanowski, znawca i miłośnik sztuki, zakończył powojenną odnowę budowli. Przyjechała straż pożarna z Rybnika, później z Katowic, ale ich najwyższa drabina sięgała zaledwie 40 metrów. Wieże natomiast mają 95 metrów wysokości. Strażacy zdecydowali się więc przeznaczyć wieżę na straty a polewać jedynie dach, by nie dopuścić do rozprzestrzenienia się ognia na cały kościół.

W akcji gaśniczej udział brało 20 jednostek bojowych, to jest ponad 200 strażaków. Akcja gaśnicza udała się i spłonęła tylko wieża. Następnego dnia całe miasto oglądało ten przerażający obraz zniszczenia. (Kościelną wieżę odbudowano **wiosną** 1960 roku).

⇒ **15 października** rozkazem Nr 12/59 Komendy Chorągwi powołano Hufiec Ziemi Rybnickiej Związku Harcerstwa Polskiego, z połączenia Hufców Rybnik Miasto i Rybnik Powiat.

⇒ Z okazji **Dnia Górnika** odwiedził kopalnię "Chwałowice" I sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka, towarzyszył mu I sekretarz KW PZPR w Katowicach - Edward Gierek.

⇒ **22 grudnia**, dokładnie o godz. 14.15, w oddziale III na poziomie 430 m. w chodniku do szybu wentylacyjnego "Marcin", wybuchł w kopalni "Rymer" pożar - jeden z największych, jakie zanotowały górnicze kroniki świata. W akcji uczestniczyły z Ministrem Górnictwa Janem Mitręgą na czele, zastępy ratownicze z 21 kopalń i pracownicy kopalni, w sumie ponad 900 osób.

⇒ Staraniem Rybnickiego Towarzystwa Miłośników Muzyki, (któremu szefował Paweł Kurpanik), powstał Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Rybnickiej pod kierownictwem artystycznym Ryszarda Pierchały - współzałożyciela zespołu "Śląsk".

⇒ Tygodnik "Nowiny" przyznał po raz pierwszy w dziejach tutejszego regionu Nagrody Kulturalne za wybitne osiągnięcia. Otrzymali je: profesorowie bracia Szafrankowie, K. Hertz i M. Łunarszewski. Wysokość nagród wynosiła 7.000 zł.

⇒ Z inicjatywy "Nowin" powstał Klub Literacki "Świt".

⇒ Zadebiutował tomikiem wierszy "Witraże" rybnicki poeta Tadeusz Kijonka, a tomikiem miniatur lirycznych pt. "Dotyk popiołu" - poeta i dziennikarz rybnicki Zbigniew Jankowski.

⇒ W swoich uchwałach III Zjazd PZPR uznał ROW za centralną inwestycję w kraju.

⇒ Rozpoczęto organizację pokazów lotniczych oraz kół lotniczych przy kopalniach, zakładach pracy i szkołach. Następnie przy pomocy finansowej kopalń, przystąpiono do budowy lotniska w Gotartowicach.

⇒ Na kąpielisku "Ruda" znaleziono niewypały. Na ich ślad naprowadziła zestrzelona kaczka. Przez 14 lat życiu kibiców i kąpiącym się groziło śmiertelne niebezpieczeństwo.

⇒ W Rybniku czynnych było 232 sklepy.

⇒ Rybnicki browar wyprodukował 118 tys. hektolitrów piwa.

⇒ W Klubie Motorowym Ligi Przyjaciół Żołnierza egzamin na prawo jazdy w '59 r. zdało 1.054 osób, w tym kilkadziesiąt kobiet. Przez 10 lat istnienia Klub wydał rybniczantom ponad 10.000 praw jazdy.

- ⇒ W rocznicę wyzwolenia Rybnika przeniesiono z Krakowa prochy dr Feliksa Białego i złożono w grobie rodzinnym obok żony Jadwigi Białowej, również wybitnej działaczki narodowej.
- ⇒ W **maju** czterech mieszkańców Rybnika kupiło 52 kupony Toto-Lotka i wygrało dwa miliony złotych. Była to nie notowana w kraju od dwóch lat tak wysoka wygrana.
- ⇒ W **niedzielę 25 września**, wielkimi pokazami, "Aeroklub Rybnicki" rozpoczął swoją działalność. Na lotnisko pod Wielopolem przybyło ok. 30 tys. mieszkańców. Po uroczystym otwarciu nad głowami widzów latały "Czajki", „Jastrzębie"- znane na świecie szybowce i dwupłatowce CSS -13. Na murawie nad Rudą pierwszy raz wylądował też helikopter. Podczas pokazów zginął kpt. pilot Kazimierz Gielas. Pragnął zaprezentować społeczeństwu swe wysokie umiejętności lotnicze, jednakże wykonywał swój pokaz z nadmierną brawurą, nie zachował niezbędnego umiaru, przecenił swoje możliwości fizyczne i to kosztowało go życie.
- ⇒ W dniu **1 września** - w 21 rocznicę agresji niemieckiej - Rybnik był widownią potężnej manifestacji mieszkańców Śląska, którzy w liczbie ponad 40.000 przybyli na Suchą. Po przemówieniach płk Jerzego Ziętka i Edwarda Gierka uroczyste otwarto pierwszą w województwie Pomnik-Szkołę Tysiąclecia.
- ⇒ We wrześniu, podczas remontu budynku szkolnego przy ulicy Smolnej w Rybniku natrafiono w ubikacjach na " magazyn broni" w postaci ponad trzydziestu dużych pocisków artyleryjskich.
- ⇒ **16 grudnia** o godz. 19.00 miało miejsce niecodzienne, bodaj największe wydarzenie kulturalne po wojnie - koncert inauguracyjny Filharmonii ROW. Powstała jako trzecia na Śląsku i jedenasta w kraju. Powstanie jej zawdzięczają rybniczanie inicjatywie braci K. i A. Szafranków oraz poparciu ówczesnego dyrektora RZPW dr inż. Jerzego Kucharczyka. Koncert pod dyrekcją prof. Antoniego Szafranka odbył się w sali Technikum Górniczego. Na niezwykle bogaty program koncertu złożyły się utwory Moniuszki, Karłowicza, Mussorgskiego i innych. Jako soliści wystąpili: zapowiadająca się sława - 15 letni Piotr Paleczny, który wykonał " Allegro con brio" T. Szeligowskiego i rybniczanka Urszula Porwoł - solistka zespołu "Śląsk" śpiewająca w części II arię z opery "Halka" St. Moniuszki. Orkiestra liczyła początkowo 46 muzyków.
- ⇒ Oddano do użytku w ramach akcji „1000 szkół na tysiąclecie" nową szkołę nr 10 przy ulicy Grunwaldzkiej w Rybniku.
- ⇒ Przy ulicy Wiejskiej 30 wyburzono jedną z ostatnich w mieście drewnianych chat.
- ⇒ Został ponownie odbudowany wiadukt nad rzeką Nacyną.
- ⇒ Raszowiec „łączość ze światem" uzyskał przez wyasfaltowanie głównej arterii - ul. Boguszowickiej, również w Rybnickiej Kuźni powstały pierwsze drogi.
- ⇒ ZMS zainicjował nową formę współzawodnictwa w formie walki o tytuł „Brygady Pracy Socjalistycznej". Forma ta dopingowała brygady pracownicze do rywalizacji.
- ⇒ Utworzono Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane RZPW z siedzibą w Rybniku. Załoga remontowała obiekty przemysłowe i mieszkalne, a nawet zapobiegała szkodom górniczym.
- ⇒ 2,3% ludności czerpało podstawowe dochody z pracy w rolnictwie. Hodowano 619 sztuk bydła.
- ⇒ Przemysł terenowy spółdzielczy, zatrudniający około 500 pracowników, wyprodukował wyrobów za 157 mln złotych obiegowych, co stanowiło przeszło 2/3 wyrobów całego przemysłu terenowego. Przemysł ten dostarczył około 13% produkcji

globalnej przemysłu uspołecznionego w cenach porównywalnych. Większość towarów skierowana była na potrzeby ludności.

⇒ Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne dysponowało już 30 autobusami, co z kolei umożliwiło uruchomienie nowych przystanków w miejscowościach położonych w pobliżu Rybnika.

⇒ Tereny zabudowane (przemysłowe, budowlane, usługowe) zajmowały w tym roku około 320 ha, na ogólną powierzchnię miasta około 3967 ha. Nieużytki stanowiły około 320 ha.

⇒ W 1960 roku znajdowały się w Rybniku ogółem 2863 budynki mieszkalne z 8854 mieszkańami i 23.153 izbami. Na jedno mieszkanie przypadało 3,85 osoby, a na izbę 1,47 osoby. Z czego tylko 1677 mieszkań miało instalację wodociągową, a nieco ponad 700 dysponowało siecią kanalizacyjną i gazową.

⇒ Od 1945 roku oddano do użytku mieszkańców 2,8 tys. mieszkań. Około 2,3 tys. osób mieszkało w domach górnik, hotelach pracowniczych, internatach i innych zbiorowych pomieszczeniach.

⇒ Czynnych było 10 przedszkoli i ognisk przedszkolnych, w których przebywało łącznie 670 dzieci.

⇒ Zarejestrowanych było w mieście około 350 samochodów.

⇒ Nr 36 tygodnika "Nowiny" zamieszcza na pierwszej stronie artykuł o treści: "Rybnik jest siedzibą blisko czterdziestu organizacji..., którymi kieruje ponad 600 prezesów i przewodniczących (wraz z zastępcami). Tak więc w samym Rybniku jeden prezes (przewodniczący) przypada na...58 mieszkańców."

[powrót do góry](#)

1961 - 1970

1961

⇒ **4 lutego**, w Państwowej Filharmonii Śląskiej w Katowicach, w ramach Festiwalu Muzyki Polskiej szkół artystycznych dla uczczenia obchodu Tysiąclecia Państwa Polskiego zaprezentowała się rybnicka szkoła muzyczna. Piotr Paleczny z orkiestrą symfoniczną, orkiestra smyczkowa i zespół kameralny. Każdym rybnickim zespołem dyrygował prof. Antoni Szafranek.

⇒ W dniu **16 kwietnia** odbyły się pierwsze łączne wybory do Rad Narodowych i do Sejmu. W mieście szczególnie solidnie przygotowywano się do tych wyborów, przeprowadzając szeroką agitację i pracę propagandową. Frekwencja wyborcza sięgała 92%.

⇒ W ostatni poniedziałek kwietnia rybnicka służba zdrowia przeżyła swój wielki dzień. Na terenie Szpitala Miejskiego przy ul. Rudzkiej otwarto pierwsze w kraju przyspitalne lądowisko dla helikopterów.

⇒ **29 kwietnia** Żeńskiemu Liceum Ogólnokształcącemu nadano imię Hanki Sawickiej. Opiekun szkoły - Rybnicka Fabryka Maszyn przekazała szkole 5 maszyn do szycia.

⇒ **26 czerwca** mieszkańcy cichych uliczek Rybnika byli świadkami strzelaniny z karabinów maszynowych. Był to finał jednej z najśmielszych afer złodziejskich i gangsterskich na Śląsku. Po zorganizowanym pościgu i wielkiej obławie, ujęto włamywaczy do sklepów nie tylko w Rybniku ale i złodziei samochodów. Do strzelaniny doszło u zbiegu ulic Raciborskiej, Marchlewskiego i Wodzisławskiej.

⇒ **5 lipca** podpisano w Rybniku dokument o braterstwie i przyjaźni pomiędzy Rybnikiem a Saint Vallier.

⇒ **1 października** - uchwałą Plenum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach, powstał w Rybniku Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu, a dwa dni później nastąpiło uroczyste otwarcie filii Wieczorowego Uniwersytetu Nauk Społecznych. Naukę na wydziale ekonomicznym rozpoczęło 140 słuchaczy.

⇒ **1 listopada** uruchomiono w mieście Pogotowie Dentystyczne. Prowadziło usługi przy ulicy Rewolucji Październikowej 2. Do Rybnika została sprowadzona pierwsza bezbolesna wiertarka dentystyczna.

⇒ W ostatni wtorek **listopada** odbyła się w Rybniku skromna uroczystość oddania do użytku nowego Punktu Krwiodawstwa. Zorganizowano go w Szpitalu Miejskim przy ul. Rewolucji Październikowej.

⇒ Jeden z budynków przebudowano na oddział nr 2 Szpitala Miejskiego i liczba łóżek wzrosła do 612.

⇒ **26 grudnia** pracowite życie zakończył po długiej chorobie, powszechnie szanowany burmistrz Władysław Weber. Pochowano go na cmentarzu parafialnym w Rybniku przy ulicy Rudzkiej, niedaleko powstańczych grobów.

⇒ Po utworzeniu w 1961 roku wielozakładowego przedsiębiorstwa - Zakładów Wytwórczych Urządzeń Sygnalizacyjnych - z siedzibą w Katowicach, gotartowicki zakład stracił samodzielność prawną i przez jeden rok był tylko wydziałem produkcyjnym żorskiego zakładu.

Powstała w Rybniku Państwowa Szkoła Pielęgniarska.

⇒ Otwarto Technikum Gospodarcze.

⇒ Rok 1961 nie był pomyślny dla załogi chwałowickiej kopalni. Nie tylko nie wykonano planu rocznego wydobycia, ale odnotowano jego spadek. Nie wszystkie prace na obszarze „Paruszowiec” wychodziły pomyślnie. Front wydobywczy uległ poważnemu zakłóceniu. Natrafiono na gorsze warunki geologiczne, wskutek czego trzeba było wycofać maszyny urabiające i ładujące węgiel. Trzeba także było zmniejszyć ilość kombajnów i wrębiarek.

⇒ Z okazji 70-tych urodzin i 40-lecia pracy twórczej, bawił w chwałowickim Domu Kultury, wśród górniczej braci, jej wielki przyjaciel, pisarz Gustaw Morcinek. Z Domem Kultury od lat współpracował pisarz Leon Wantuła, który był górnikiem chwałowickiej kopalni.

⇒ Rybnik otrzymał pierwszy w kraju bar express o nazwie „As”.

⇒ Przy ul. Gliwickiej uruchomiono trzeci w Polsce i pierwszy na Śląsku kiosk ze smażonymi rybami słodkowodnymi i morskimi.

⇒ Na skwerku obok dworca kolejowego umieszczony został samolot „JAK-22”. Był to dar Warszawskiego Aeroklubu - oddział Włocławek.

⇒ Uchwałą Rady Państwa staw w Paruszowcu uznany został za zabytkowy. Podlegał on ochronie, gdyż rosła w nim kotewka - orzech wodny w jego podgatunku karyntyjskim. Był to jedyny tego rodzaju rezerwat w Europie.

⇒ Rybnickie MPGK dysponowało pięcioma taksówkami osobowymi typu „Warszawa” oraz czterema bagażówkami - 3 typu „Pikap” i jednym „Żukiem”. Opłata startowa wynosiła 4,50 zł, a za każdy przejechany kilometr 2,70zł. Za godzinę postoju uiszczano 24 zł.

1962

⇒ **30 marca** (piątek) o godz. 17.00 rybnicki Klub Literacki gościł znakomitą poetkę z Krakowa Wiesławę (jak wówczas pisano jej imię) Szymborską. Razem z poetką wystąpił znany pisarz Jerzy Gałuszka.

⇒ **10 kwietnia** o godz. 18.20 doszło do nieprzyjemnego incydentu. Kierowca czerwonego autobusu zamiast jechać do Pieców zawiózł pasażerów do Komendy Powiatowej MO, gdzie zażądał interwencji funkcjonariuszy, ze względu na przeładowanie wozu. Po sprawdzeniu przez milicjantów ważności posiadanych biletów okazało się, że nikt z pasażerów nie chce wysiadać. Kierowca musiał skapitulować i zawieźć do Pieców wszystkich pasażerów.

⇒ **13 maja** w niedzielę około godz. 14.10, w Rybniku obok szpitala przy ul. Powstańców miał miejsce lotny finisz na etapie XV Wyścigu Pokoju. Trasa wyścigu prowadziła potem ulicami Sobieskiego, Tuwima, Curie-Skłodowskiej i Raciborską w kierunku Rydułtów do Opola.

⇒ Na **majowej** sesji Miejskiej Rady Narodowej, uchwalono aneks do uchwały dotyczącej wprowadzenia zakazu sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 18% w dniach: 1, 10, 15, 25 i ostatniego każdego miesiąca.

⇒ **26 lipca** działalność dydaktyczna siostr Urszulanek uległa przerwaniu, a budynki szkolne zostały przejęte przez Kuratorium Okręgu Szkolnego w Katowicach.

⇒ W dniu **2 września** mieszkańcy rybnickiej dzielnicy - Ligota, otrzymali dla uczącej się młodzieży szkołę „Tysiąclatkę”, natomiast dnia **4 grudnia** „Tysiąclatkę” otrzymała dziatwa w Chwałowicach.

⇒ **11 października** o godz. 17.00 w Domu Kultury „Ryfamy” zainaugurowano I Rybnickie Dni Poezji. Przez trzy dni uczestniczyło w nich kilkunastu poetów i pisarzy: Aleksander Baumgardten, Ryszard Maria- Jedliński, Tadeusz Kijonka, Bolesław Lubosz, Wilhelm Szewczyk. Inicjatorami Dni były: redakcja „Nowin”, ZZG, wydział kultury, Klub Literacki „Świt”, Klub Literacki „Kontakty” i Dom Kultury „Ryfamy”. Wydawano wkładki literackie z utworami miejscowych twórców, jednodniówkę „Kontakty” i tomik poezji „Porównania”.

⇒ Powstał jeden z pierwszych w województwie katowickim Teatr Poezji. Pomysł wyszedł ze środowiska miejscowych działaczy kultury, dziennikarzy i młodych pisarzy.

⇒ W pierwszy poniedziałek **listopada**, około godziny 7.30 na stacji kolejowej w Gotartowicach zdarzył się wypadek. Połowa pociągu wraz z lokomotywą wjechała na właściwy tor, zaś druga część składu w liczbie kilkunastu wagonów zaczęła się wtaczać na tor sąsiedni, na którym stał pociąg osobowy z Żor. Nikt z pasażerów nie doznał obrażeń.

⇒ **19 listopada** otwarto Ośrodek Stacjonarno - Zaocznego Studium dla Pracujących Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Był to załazek pierwszej wyższej uczelni technicznej w Rybniku. Tymczasową siedzibą akademików był budynek Technikum Górniczego. Indeksy otrzymała 157 osobowa grupa na trzech kierunkach.

⇒ W Rybniku utworzono 5-letnie Państwowe Liceum Medyczne.

⇒ Do produkcji Huty „Silesia” wprowadzono szafy chłodnicze dla sklepów, a następnie lodówki i zamrażarki oraz wirówki i pralki wirnikowe.

⇒ Oddano do eksploatacji jak na ówczesne czasy, bardzo nowoczesną dyspozytornię w kopalni „Chwałowice”, z dołową siecią kablową.

⇒ Boguszowice otrzymały prawa miejskie. Do tego roku pod względem administracyjnym Gotartowice były osobną gminą. Teraz weszły w skład miasta Boguszowice.

⇒ Z powodu braku amatorów w Rybniku zlikwidowano sklep wyrobów wędliniarskich z koniny. Sklep ten miał kiedyś licznych i stałych klientów.

⇒ MRN zatrudniła na etacie rakażca. Po mieście błąkało się ponad 100 bezdomnych psów.

⇒ W kartotekach milicji zarejestrowanych było 117 (słownie: sto siedemnaście) prostytutek. Pięć z nich w wieku do lat 17, 32 - w wieku 18-20 lat, 48 w wieku 21-30 lat i 42 powyżej 30 lat.

1963

⇒ **20 lutego**, w uroczystej oprawie, nastąpiło otwarcie Klubu Międzynarodowej

Prasy i Książki przy ul. Kościuszki. Kierownikiem tej placówki (czytelniakawiarnia, „czytelnia cicha”, księgarnia oraz sala lektorów

języków obcych) został mgr Zbigniew Jankowski.

⇒ **25 marca** Szkoła Muzyczna gościła znanego krytyka i sprawozdawcę muzycznego, autora książek - Jerzego Waldorffa.

⇒ W **kwietniu** został wystawiony przez rybnicki Teatr Poezji, poemat K. I. Gałczyńskiego „Niobe”. 30-stronicową partyturę muzyczną „Niobe” krakowski kompozytor N. Karolak dedykował rybniczantom.

⇒ W połowie kwietnia mieszkańcy ul. Zamkowej, zdenerwowani opieszałością w usuwaniu śmieci przez Zakład Oczyszczania Miasta - przed swoją kamienicą uformowali ze śmieci i odpadków... grób! Tabliczka objaśniała: „Tu leży świętej pamięci ZOM-czekamy na zmartwychwstanie”. Po 6 - godzinach śmieci uprzągnięto.

⇒ **1 września** ziściły się marzenia amatorów podniebnych szlaków. Rybnik stał się posiadaczem własnego szybowiska wraz z dużym hangarem, mieszczącym co najmniej 10 szybowców i samolot motorowy. Lotnisko w Gotartowicach zostało urządzone w niecały rok.

⇒ W **październiku** prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Rybniku podjęło uchwałę zabraniającą Cyganom dalszego obozowania w Wielopolu. Składający się z kilkudziesięciu rodzin tabor cygański, wskutek niedotrzymania umowy o niezakłócaniu porządku publicznego, musiał opuścić terenu ROW- u.

⇒ W dniach **10-13 października** trwały II Rybnickie Dni Literatury, podczas których odbyły się na terenie ROW 54 imprezy z udziałem pisarzy i aktorów. W trakcie imprezy ogłoszono wyniki „Turnieju jednego wiersza” o nagrodę „Złotej Lampki Górniczej”. W tym ogólnopolskim turnieju wzięło udział ponad 100 autorów z całej Polski. W „Turnieju jednego wiersza” (pierwsze laury w 1963 roku zdobyli: Teresa Ferenc- Jankowska z Rybnika, Józef Ratajczak z Poznania, Tadeusz Kijonka - rybniczanie z Katowic, Andrzej K. Waśkiewicz z Zielonej Góry i Andrzej Turczyński z Warszawy), a później „O Złotą Lampkę Górniczą” w dziale poezji i prozy oraz reportażu literackiego. Przyczyniło to się do ożywienia życia kulturalnego w mieście i regionie. Z miejscowego środowiska literackiego wywodzą się m.in.: Stanisław Grobosz, Teresa Ferenc-Jankowska, Zbigniew Jankowski, Józef Musioł, Bolesław Niezgodą, Zdzisław Pietras, Janina Podlowska, Leon Wantuła, oraz Andrzej Żak. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego II RDL i dwóch kolejnych był mgr Józef Musioł, z-ca Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej, nadzorujący placówki kultury i oświaty w mieście.

⇒ **19 listopada** rybniccy melomani w sali Technikum Górniczego wysłuchali koncertu w wykonaniu Wandy Wiłkomirskiej. Ta znakomita polska skrzypaczka wystąpiła wraz z orkiestrą symfoniczną Filharmonii ROW pod dyrekcją Antoniego Szafranka. Koncertem tym zainaugurowano obchody jubileuszu 30-lecia rybnickich szkół muzycznych.

⇒ Rybnickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Węglowego „PEBEROW”, z siedzibą w Rybniku, utworzone w tym roku, odegrało decydującą rolę w rozbudowie potencjału górnictwa węglowego na terenie ROW. Wykonywało przede wszystkim roboty budowlano-montażowe na terenie starych i nowych kopalń oraz w zakresie infrastruktury społecznej.

⇒ W kopalni „Chwałowice” oddano do użytku lampiarnię, która połączyła łaźnię z szybem zjazdowym. Pozwoliła ona równocześnie na wyeliminowanie z podziemi kopalni światła otwartego. Szyb I otrzymał nowe urządzenia wyciągowe. Klatki dwupiętrowe wymieniono na czteropiętrowe. Urządzono równocześnie nadszybie szybu I wraz z obiegami wozów. Przekazano do eksploatacji osadnik.

⇒ Na uwagę zasługuje wysoki stopień wykorzystania w kopalniach kombajnów: w 1963 roku na jeden kombajn przypadało ponad 54 tys. ton węgla urobionego i załadowanego mechanicznie.

⇒ Park autobusowy komunikacji miejskiej przekazano PKS, która była podstawowym przedsiębiorstwem komunikacji osobowej; dysponowała wówczas ponad 100 autobusami o łącznej liczbie 4111 miejsc i obsługiwała 112 linii (921 kursów na dobę). W ciągu

doby przewoziła ponad 3,5 tys. pasażerów z biletami miesięcznymi ogólnodostępnymi, ponad 5 tys. pasażerów z biletami miesięcznymi na kursy zamknięte oraz 26.124 pasażerów z biletami jednorazowymi i innymi.

⇒ Oddano do użytku ośrodek kąpielowy „Ruda”, wybudowany na miejscu dużego, sięgającego niegdyś aż do skraju szosy Gliwickiej, stawu.

⇒ Fryzjerska Spółdzielnia Pracy w Rybniku w przeszło 40 punktach usługowych zatrudniała około 200 pracowników i 42 uczniów, przy czym obroty wynosiły około 7,5 mln złotych rocznie.

⇒ Zarejestrowanych w Rybniku było 1123 kierowców zawodowych, 2569 posiadaczy amatorskich praw jazdy oraz 1372 motocyklistów.

⇒ Wskaźnik umieralności niemowląt na tysiąc noworodków i dzieci do 1 roku życia w samym Rybniku zmalał do 39.

1964

⇒ **1 stycznia** powstał Aeroklub Rybnickiego Okręgu Węglowego, powołany do życia jako samodzielny regionalny Aeroklub PRL. Od tego roku Gotartowice kojarzą się przede wszystkim z lotniskiem usytuowanym na dawnych „polach dworskich”, na powierzchni 36 ha.

⇒ **23 maja**, w Domu Kultury w Chwałowicach, obradowało ponad 250 lekarzy ortopedów i traumatologów z kraju i zagranicy. X Dni Ortopedyczne poświęcono problematyce leczenia urazowego w ROW.

⇒ Szeroka kampania propagandowa towarzyszyła wyborowi delegatów na konferencję wojewódzką, poprzedzającą IV Zjazd Partii w **czerwcu**. Na zebraniach partyjnych w zakładach przemysłowych, pojawiły się głosy wyrażające niepokój z powodu widocznych niedociągnięć gospodarczych, szczególnie w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb ludności. Mówiono o brakach w zaopatrzeniu w podstawowe artykuły żywnościowe. Głosy te świadczyły o narastaniu atmosfery niepokoju w społeczeństwie.

⇒ W **czerwcu** odbyło się plenarne posiedzenie zarządu Towarzystwa Miłośników Ziemi Rybnickiej. Powołano do życia trzy komisje problemowe: wydawniczo - propagandową, naukowo-historyczną oraz muzealnictwa-archiwów i ochrony zabytków.

⇒ W dniach **19-27 września** mieszkańcy świętowali „Dni Rybnika”, związane z obchodami 750-lecia istnienia miasta. **20 września** o godz. 10.00 na wieży Ratusza odegrano po raz pierwszy hejnał rybnicki, powtarzany potem codziennie w południe, aż do zakończenia obchodów 750-lecia. Autorem hejnału jest rybnicki muzyk Ludwik Szczyrba, a wykonawcami hejnału byli trębacz z orkiestry huty „Silesia”.

Przed gmachem szpitala przy ul. Gliwickiej odsłonięto tablicę pamiątkową dla uczczenia bohaterów Powstań Śląskich i kpt. Larysza na Górze Rudzkiej. Odsłonięto również tablicę pamiątkową przy ul. Tuwima 2 (św. Jana2), gdzie w okresie plebiscytu znajdowała się siedziba sztabu Polskiej Organizacji Wojskowej oraz biura Powiatowego Komisariatu Plebiscytowego. Przemówienie wygłosił znany działacz społeczny-82-letni wówczas Maksymilian Basista. W sobotę wieczorem rybniczanie mogli po raz pierwszy oglądać „Żakinadę” w wykonaniu młodzieży studenckiej.

⇒ W dniach **15-18 października**, w żeńskim LO im. H. Sawickiej, o godz. 18.30 zainaugurowano III Rybnickie Dni Literatury, na które tradycyjnie licznie przybyli prozaicy i poeci: Stanisław Ryszard Dobrowolski, Julian Przyboś, Wisława Szymborska, Stefan Wiechecki.

⇒ We wtorek **2 grudnia** dokonano oficjalnego otwarcia gmachu Teatru Ziemi Rybnickiej (TZR). Oddania tego wspaniałego

prezentu barbórkowego dla społeczeństwa Ziemi Rybnickiej, dokonał płk Jerzy Ziętek. Placówka swoją działalność rozpoczęła pod kierunkiem Władysława Porębskiego.

⇒ Na **grudniowej** sesji MRN postanowiono nazwać część ulicy Hutniczej od ul. Kościuszki w kierunku Teatru Ziemi Rybnickiej - ulicą Saint Vallier (w Saint Vallier istniała już rue de Rybnik, czyli ul. Rybnicka).

⇒ W kopalni „Chwałowice” wybudowano nową płuczkę. Dzięki temu poprawiono jakość oferowanego węgla. Poziom wentylacyjny w części „Paruszowiec” zlokalizowano na głębokości 260 m. Dla przyspieszenia eksploatacji w tej części w latach 1964-66, wydrążono przekop

zachodni długości jednego kilometra. Zbudowano podszybie i objazdy w rejonie szybu V, połączone następnie z przekopem „Paruszowiec I”. Poza tym przygotowano szereg innych wyrobisk. Część „Paruszowiec” przecięta była trzema uskokami, stąd te tereny eksploatacyjne otrzymały odpowiednio nazwy: „Paruszowiec I” do „III”.

⇒ Z połączenia RKS "Górnik" Rybnik, KS "Energetyk" i KS „Górnik” - Chwałowice powstał „KS ROW” (Klub Sportowy Rybnickiego Okręgu Węglowego). Przyniosło to wspaniałe wyniki sportowe. Sukcesy zaczęli odnosić żuźlowcy, piłkarze awansowali do ekstraklasy, dzudocy i narciarze należeli do krajowej czołówki. Sekcje tenisa stołowego i podnoszenia ciężarów zakwalifikowały się do pierwszej ligi. Lekkoatleci, siatkarze, gimnastycy, szachiści i żeglarze z powodzeniem reprezentowali Rybnik na arenach całego kraju. Również szermierze osiągnęli wyniki na skalę europejską. Sukcesy odnosili też zawodnicy KS „Silesia” Rybnik Paruszowiec, a zwłaszcza tamtejsza sekcja bokserska, hokeja na lodzie, siatkówki, szermiercza i pływania.

⇒ Zapoczątkowano zakładanie w stolicy ROW pierwszych lamp sodowo-rtęciowych, ufundowanych przez „Silesię”, „Ryfamę” i kopalnie.

⇒ Otwarto Technikum Mechaniczne z wydziałem dla pracujących.

⇒ Powstał Dyskusyjny Klub Filmowy „Ekran”.

1965

⇒ Aby w pewnym stopniu odciążyć górnictwem sieć kolejową i „Transgór” od wzmożonych przewozów towarowych, **1 stycznia** utworzono Przedsiębiorstwo Transportowo - Spedycyjne Budownictwa Węglowego „Transrow” z siedzibą w Rybniku, podległe Zjednoczeniu Budowlano-Montażowemu PW w Katowicach. „Transrow” przewoził kruszywa do budów oraz betonowe elementy prefabrykowane i inne materiały budowlane dostarczane przez PKP.

⇒ W połowie **marca** niezapomnianą ucztę duchową dla wszystkich miłośników teatru zgotowała Mieczysława Ćwiklińska, która wystąpiła w roli głównej sztuki A. Cassony „Drzewa umierają stojąc”. Następnego dnia również spotkała się z mieszkańcami.

⇒ Z okazji 20-stej rocznicy wyzwolenia miasta, w czasie akademii, w TZR miało miejsce prawykonanie „Pieśni o ROW”, skomponowanej przez rybniczana Jana Zorychtę, do której słowa napisał również rybniczanie Zdzisław Pyzik.

⇒ W dniach **20-30 marca** odbyła się w TZR wystawa „Oświęcim oskarża”. Składała się na nią kilkaset eksponatów, plansze, oryginalne zdjęcia, wiele prac plastycznych i rzeźb, wykonanych przez więźniów. Przez kuluary Teatru przewinęło się ponad 20.800 osób, przeważnie wycieczek szkolnych.

⇒ Spokojny przebieg miały wybory w **maju**. Na przedwyborczych spotkaniach z kandydatami na posłów ludność miasta wyrażała akceptację dla ich działalności, wysuwając przy tym wiele postulatów, usprawniających życie gospodarcze miasta. Przede

wszystkim zwracano uwagę na potrzebę rozbudowania komunikacji.

⇒ Przy Teatrze Ziemi Rybnickiej powstał pierwszy w Polsce Teatr Faktu "Sąd Młodych", który społecznie prowadził Józef Musioł. Był on też autorem scenariuszy i reżyserem. Przez dziesięć lat istnienia miało miejsce około 40 premier. W rozprawach "Sądu Młodych" wzięło łącznie udział ponad 42.000 uczestników.

⇒ Jeszcze w 1965 roku do Rybnickiej Kuźni nie dojeżdżał żaden autobus i by się tam dostać, trzeba było wysiąść z „niebieskiego” PKS-u w Orzepowicach, a następnie iść pieszo ok. kilometra przez łąki. Starsi mieszkańcy pamiętają jeszcze, jak do kościoła szło się około godziny, często po kostki w błocie. Nic więc dziwnego, że niektórzy żartowali: „zarabowano Rybnicko Kuźnia Cygon stracił”.

⇒ Do roku 1965 od 1961 wartość zrealizowanych czynów społecznych w mieście przekroczyła 116 mln złotych, poza tym Miejski Komitet FJN zajmował się zbiórką pieniędzy na budowę szkół, opieką społeczną i organizował różnego rodzaju akcje socjalne.

⇒ Wyniki spisu przemysłowego dokonanego w kraju, umożliwiają zapoznanie się z rozwojem przemysłu na terenie Rybnika, począwszy od 1946 roku do końca realizacji drugiej pięciolatki. W ciągu 20-stu lat liczba zakładów przemysłowych wzrosła z 58 do 266 (łącznie z sektorem prywatnym), natomiast zatrudnienie z 8631 (bez uczniów) do 9744 osób. Liczba zakładów uspołecznionych zwiększyła się do 94.

⇒ Sprawozdanie na konferencję miejską PZPR wykazywało 3710 członków i kandydatów tej partii.

⇒ W tym roku nastąpiło uruchomienie drugiego toru kolejowego na odcinku Niedobczyce-Wodzisław, zmodernizowanie linii kolejowej Kędzierzyn - Rybnik - Chybie.

⇒ Po siedmiu latach starań ówczesnego kierownika- Jana Dobosza, w latach 1965/1966 ukończono budowę nowej chwałęcickiej szkoły przy ul. Gzelskiej.

⇒ Koniec roku minął na masowych protestach ludzi w zakładach pracy ROW przeciwko listowi biskupów polskich do "niemieckich braci w Chrystusie”

⇒ Wskaźnik urodzeń na tysiąc mieszkańców był w Rybniku dość wysoki i wynosił 16. W 1965 roku na 601 urodzeń, 312 było chłopców.

⇒ W Krzyżkowicach zmarł Artur Trunkhardt - rybniczanie, od 1913r. doktor filozofii, powstaniec śląski, działacz plebiscytowy, dziennikarz i wydawca.

1966

⇒ Rybnicki tor żuźlowy był w majową niedzielę areną półfinału kontynentalnego indywidualnych mistrzostw świata, w których uczestniczyło 16 czołowych zawodników: 4 z ZSRR, 6 z CSRS i 6 z Polski. Najlepszym zawodnikiem okazał się Pogorzelski, z dorobkiem 14 pkt. Z polskiej drużyny awans do finału kontynentalnego wywalczyli też: Maj, Wyglenda i Waloszek. Zmagania żuźlowców obserwowało 40 tys. rybniczanie.

⇒ **17 czerwca** w bułgarskiej stoczni w Warnie im. Dymitrowa zwodowano statek M/S "Rybnik" o wyporności 3.200 ton. Matką chrzestną była Joanna Kucharczyk. Po uroczystości wodowania statek przez Morze Śródziemne i Atlantyk przyplłynął do Szczecina, gdzie wyposażono go i rozpoczął służbę pod polską banderą.

⇒ **2 października** na Rynku zapalono lampkę górniczą, wystąpiły zespoły chóralne i przemaszerał korowód historyczny, a wszystko to odbyło się podczas inauguracji V Rybnickich Dni Literatury.

⇒ W nocy z **3/4 grudnia** niespodziewany atak zimy sparaliżował życie w ROW-ie. Szalała ostra wichura połączona ze śnieżycą. Uszkodzeniu uległo 19 linii wysokiego napięcia. Kilka okolicznych miejscowości było dosłownie odciętych od świata.

⇒ **9 grudnia** Chwałowice otrzymały prawa miejskie. Zbudowano wtedy kanalizację, wodociąg i gazociąg. Ruszyła oczyszczalnia ścieków, modernizowano drogi. Do użytku oddano dwie szkoły z salami gimnastycznymi i szkołę górniczą.

⇒ W 1966 roku utworzony został Międzyzakładowy Klub Sportowy Niedobczyce, który nie wyszedł poza III ligę piłkarską.

⇒ Liczba członków ZMS wynosiła 1680, skupionych w 42 organizacjach.

⇒ W 1966 roku funkcję sekretarzy PZPR pełnili: Edmund Nowak - sekretarz organizacyjny, Piotr Szczerba- sekretarz ekonomiczny i Jan Bujak - sekretarz propagandy.

⇒ Kopalnia „Rymer” w tym roku wyeksportowała 45,1% swego rocznego wydobycia.

⇒ Jednocześnie z rozbudową górniczej trakcji kolejowej, w 1966 roku utworzono z oddziałów kolejowych kopalń, połączonych siecią górniczych linii kolejowych tzw. Zakład Transportu Kolejowego i Gospodarki Kamieniem z siedzibą w Rybniku, podległy RZPW. Jego podstawowym zadaniem było kierowanie przewozami kolejowymi dla potrzeb kopalń i towarzyszących zakładów i to zarówno wagonami resortu węglowego, jak i wagonami PKP, koordynowanie przewozów węgla, węgla wsadowego do koksowni „Radlin” oraz utrzymanie i remonty torów, a także urządzeń kolejowych górniczej sieci.

⇒ Rybnik - miasto rekordzista Polski. Jak podała Polska Agencja Prasowa w mieście na jednego mieszkańca zjedzono 13,2 kg ryb, gdy średnia w kraju wynosiła tylko 4,5 kg.

1967

⇒ **21 marca** w Szczecinie uroczyście wciągnięto polską banderę na statku M/S "Rybnik". Była to jednostka pełniąca funkcję uniwersalnego trampa, przeznaczonego do przewozu drobnicy i kursować miała między portami polskimi, a północno afrykańskimi.

⇒ W sobotę **16 kwietnia** w TZR odbyła się polska premiera sztuki głośnego austriackiego dramaturga Fritza Hochwäldera - "Maliniarz". Sztukę tę wystawił Państwowy Teatr Nowy z Zabrze pod dyrekcją i w reżyserii Tadeusza Przystawskiego.

⇒ W czwartek **4 czerwca** o godz. 17 w silnej międzynarodowej obsadzie odbył się na ulicach miasta wyścig kolarski - II "Kryterium Asów". Zawodnicy mieli do pokonania 35 okrążeń dwukilometrowych ulicami: Rynek- Zawadzkiego - Piecka - Kościuszki- Sobieskiego - Tuwima i Kościelną. Start i meta były na Rynku. Zwycięzcą został Zygmunt Hanusik przed R. Zielińskim i Szklanym.

⇒ **21 lipca**, w przeddzień rocznicy PKWN w Kamieniu oddano mieszkańcom Rybnika kąpielisko.

⇒ **30 sierpnia** w Rybniku oddane zostały do użytku dwa wspornikowe obiekty szkolne: Szkoła Rzemiosł Budowlanych przy ul. Świerkłańskiej jako nowa Szkoła Zawodowa dla Pracujących nr 2, która dała początek przyszłemu Zespołowi Szkół Budowlanych oraz Przyzakładowa Szkoła Zawodowa Rybnickiej Fabryki Maszyn.

⇒ O rozmachu zorganizowanych w październiku VI Rybnickich Dni Literatury świadczyć może odbytych 120 spotkań autorskich.

⇒ W 24 rocznicę powstania Ludowego Wojska Polskiego oraz 50-lecia zwycięstwa Rewolucji Październikowej - odbyła się na rybnickim Rynku przysięga wojskowa żołnierzy jednostki Obrony Terytorialnej Kraju. W ciszy, która zapanowała nad Rynkiem, po raz pierwszy od zakończenia II wojny, zabrzmiały znowu uroczyste słowa przysięgi wojskowej.

⇒ **7 listopada**, 457 uczniów z Rybnika - Niewiadomia rozpoczęło naukę w nowym budynku szkolnym. Patronem Szkoły Podstawowej nr 26 został gen. Karol Świerczewski.

⇒ W pierwszych dniach listopada 1967 roku rozpoczęto przy ul. Dworcowej budowę pierwszego 11-kondygnacyjnego wieżowca, wznoszonego szybkościową metodą ślizgową. Ściany zewnętrzne budynku wywindowane zostały pod dach w zaledwie w ciągu 17 dni. Budynek ten liczy 44 mieszkania.

⇒ Sprawozdanie Zarządu Miejskiego ZMS z listopada tego roku podawało liczbę 1759 członków organizacji, skupionych w 44 kołach zakładowych i dwóch kołach szkolnych.

⇒ W tym roku pracownicy dojeżdżający do Chwałowic otrzymali nowy plac autobusowy z poczekalnią i barem szybkiej obsługi. Kopalnia wzbogaciła się o nowy budynek magazynu głównego. Sprowadzono nowe urządzenia do wymiany lin i klatek w szybach, zainstalowano nowe wentylatory, zamontowano nową sprężarkę o wydajności 8 tys. metrów sześciennych na minutę.

⇒ W „Silesii” uruchomiono nowy oddział, tzw. stajalnię szkliwa emalierskiego, co częściowo uniezależniło kraj od zakupów drogich półfabrykatów z krajów II obszaru płatniczego.

⇒ „Huta Silesia” była pierwszym zakładem w kraju, który zapoczątkował w 1967 roku organizowanie zimowisk dla dzieci swych pracowników.

⇒ W kościele św. Antoniego tłumy modliły się przed zawieszonymi nad ołtarzem pustymi ramami obrazu Matki Boskiej, symbolizującymi zniewolenie polskiego narodu pod rządami komunistów. Kopię obrazu częstochowskiego władze zaarrestowały i odstawiły do Częstochowy zakazując peregrynacji. Odtąd w formie protestu po parafiach wędrowały puste ramy.

⇒ Do ważnych, powojennych wydarzeń Grabowni zaliczyć należy rozpoczęcie przygotowań do budowy elektrowni „Rybnik”.

⇒ W Rybniku bawiła delegacja Saint Vallier pod przewodnictwem mera miasta Piere Challon.

⇒ Wrócono do sprawy wybudowania w Chwałęcicach kościoła, przystosowując na potrzeby kościoła budynek starej karczmy- było to za księdza Norberta Sklarka.

⇒ **8 marca** zmarł w wieku 85 lat inż. Feliks Tyski herbu „Żegota”, inżynier geodeta, ceniony działacz turystyczno-krajoznawczy, długoletni prezes koła Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i prezes Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Rybniku, poeta.

⇒ **14 czerwca** zmarła Elżbieta Liszka, działaczka plebiscytowa, długoletnia radna miasta w okresie powojennym i posłanka na sejm PRL w latach 60-ych.

⇒ **3 listopada** zmarł Maksymilian Basista, szczerzy patriota, działacz polityczny i kulturowy. Był członkiem towarzystwa Eleusis, działaczem plebiscytowym i redaktorem "Gazety Rybnickiej", współzałożycielem chóru „Seraf”, organizatorem Towarzystwa Czytelní Ludowych, więziony przez władze pruskie. Uczestnik powstań śląskich; przewodniczący Rady Miejskiej w latach 1932-34, a następnie do wybuchu wojny wice burmistrz Rybnika, więzień obozu Oświęcimskiego, odznaczony orderem Polonia Restituta.

⇒ Do 1968 od 1945 roku kopalnia „Hoym” nazywała się „Ignacy”. **1 stycznia** została ona przyłączona do KWK „Rydułtowy” jako filia pod nazwą „Rydułtowy II”. W wykazach statystycznych RZPW wskaźniki techniczno-ekonomiczne tych kopalń podawane są łącznie, toteż nie można ustalić dokładnie wielkości produkcji i wydajności pracy tej kopalni oddzielnie.

⇒ **1 stycznia** przestała istnieć Fabryka Gazów Technicznych, a jej zabudowania wykupiła Powszechna Spółdzielnia Spożywców w Rybniku.

⇒ Wydarzenia **marcowe** tego roku w kraju nie wywarły większego wpływu na życie polityczne czy społeczne miasta. Niemniej jednak również i tutaj doszło do pewnych incydentów. W nocy z **13/14 marca** dwoje młodych ludzi wywieszało na terenie miasta afisze o antypaństwowej treści. Innych tego typu wypadków nie stwierdzono. Na nadzwyczajnym posiedzeniu Komitetu Miejskiego I sekretarz - Józef Paszenda stwierdził, iż należy w dalszym ciągu organizować masówki protestacyjne w zakładach pracy dla potępienia organizatorów wrogich wystąpień. Istotnie, masówki takie odbyły się: w „Hucie Silesia”, w Rybnickiej Fabryce Maszyn, w kopalni „Chwałowice”. Na masówkach uchwalano rezolucje potępiające organizatorów i uczestników zająć na uczelniach w Warszawie, w Krakowie, w Katowicach. Jednocześnie załogi podejmowały dodatkowe zobowiązania produkcyjne dla uczczenia zbliżającego się V Zjazdu PZPR.

Pod koniec marca Rybnik doczekał się własnego, nowego hotelu. Obiekt stanowił wydzieloną część hotelu robotniczego przy ul. Jankowickiej. Hotel dysponował 66 pokojami ze 120 miejscami, łazienkami na piętrze, a w pokojach były umywalki z ciepłą i zimną wodą. Niektóre z pokoi wyposażone były w radioodbiorniki, a w co drugim był aparat telefoniczny. W sumie Rybnik dysponował 170 miejscami w hotelach.

⇒ **5 kwietnia** Prokuratura Powiatowa przeniosła się do nowej siedziby przy ul. Rewolucji Październikowej 31-a (obok Starostwa).

⇒ Ponad 10 tys. widzów przeżywało w drugi czwartek **czerwca** na rybnickim stadionie wraz z jedenastką KS ROW dzień wielkiego triumfu. Dzięki zwycięstwu nad poznańską "Olimpią" 4:0 (0:0) rybniczanie przypieczętowali swój awans do ekstraklasy piłkarstwa polskiego.

⇒ Rybniczanie odnieśli kolejny sukces w sporcie. Trzech braci Kubiców - zawodników Górnika Radlin w gimnastyce artystycznej wywalczyło start na Igrzyskach Olimpijskich w Meksyku.

⇒ Junior Jerzy Makula wywalczył I miejsce na Ogólnopolskich Zawodach Modeli Latających Małych Form.

⇒ Na koniec I półrocza miasto liczyło 39.800 mieszkańców, z czego tylko 19.152 płci męskiej. Zatrudnionych było 25.501 osób, w tym 11.719 kobiet, (140 kobiet pracowało jako pomoc domowa). Pod względem ilości zatrudnionych na 1000 mieszkańców Rybnik znajdował się na X miejscu w kraju, a na III pod względem liczby abonentów telewizyjnych - też na 1 tys. mieszkańców.

⇒ Od nowego roku szkolnego uczniowie Szkoły Podstawowej nr 6 mogli ćwiczyć w sali gimnastycznej - oddanej po 18 miesiącach budowy. Wszystkie prace wykonali rodzice, społeczeństwo Zamysłowa i sama młodzież.

⇒ **3 września** o godz. 17.00 mieszkańcy kibicowali uczestnikom Wyścigu Dookoła Polski. Na stadionie KS ROW znajdowała się meta X etapu z Żywca do Rybnika.

⇒ **6 października**, odegrany przez górniczych fanfarzystów przed gmachem TZR hejnał, oznajmił rozpoczęcie VII Rybnickich Dni Literatury, które zgromadziły 27 literatów z kraju i zagranicy. Imprezie towarzyszył jak zwykle kiermasz książek.

⇒ Na **barbórkę** Rybnik wzbogacił się o nowoczesną, automatyczną centralę telefoniczną typu „Strowger”, dysponującą 3000

numerów. Odtąd wszystkie miejskie numery telefoniczne były 5-cyfrowe, a służby specjalne miały numery 3-cyfrowe. Pozostałe centrale rozbudowano.

⇒ W **grudniu** dokonano otwarcia "Muzeum w Rybniku", w pomieszczeniach Starego Ratusza przy Rynku 18.

⇒ W **grudniu** utworzono w Rybniku „grupę ROW”, skupiającą wszystkich zawodowych artystów-plastyków, mieszkających na naszym terenie lub stale z nim związanych. Przewodniczącym grupy - 12 zawodowych artystów, został rybnicki artysta plastyk Marian Rak.

⇒ Rybnicka Fabryka Czyściwa rozpoczęła produkcję puchu wełnianego ze zużytych maźnic kolejowych.

⇒ Rybnik otrzymał pierwszy, kryty basen sportowy przy Szkole Rzemiosł Budowlanych.

⇒ Istniały w przemyśle tylko dwie przychodnie zakładowe: przy hucie „Silesia” i „Ryfamie”.

⇒ Po raz 10-ty Mistrzostwo Polski w żużlu zdobyli rybniczanie: Andrzej Wyglenda, Antoni Woryna, Stanisław Tkocz, Joachim Maj i kilku innych.

⇒ Powołano Filię Politechniki Śląskiej w Gliwicach i wprowadzono studia dzienne.

⇒ Wskaźnik przyrostu naturalnego wzrósł do 12,3%, gdy w skali województwa osiągnął wysokość 8,1%.

1969

⇒ **15 stycznia** w TZR miał miejsce występ nestorki scen polskich, 90-letniej Mieczysławy Ćwiklińskiej w znakomicie wykonanej roli głównej, w sztuce „Drzewa umierają stojąc”. Ten występ aktorki był tysiąc pierwszym w tej sztuce w ogóle.

⇒ Ten rok był przełomowym dla Rybnickiej Kuźni liczącej wówczas 600 mieszkańców. **5 marca** pierwsze spychacze wjechały na plac budowy elektrowni „Rybnik”.

⇒ Odbyły się wybory do Sejmu i Rad Narodowych. Na przedwyborczych zebraniach mieszkańcy miasta zgłosili 121 konkretnych postulatów i życzeń. Z tego około 100 zrealizowano, inne zbyt daleko przekraczały kompetencje i możliwości miejskich władz administracyjnych. W wyborach **1 czerwca**, w Rybniku udział wzięło 92,2% uprawnionych do głosowania.

⇒ Nie notowany dotąd sukces w historii polskiej gimnastyki odnieśli na Mistrzostwach Europy odbywających się w czerwcu, w Warszawie rybniczanie - bracia Wilhelm, Mikołaj i Sylwester Kubicowie z KG Radlin, którzy zdobyli pięć medali.

⇒ **24 czerwca** o godz. 17.00 dla wszystkich miłośników teatru wystąpił po raz pierwszy w Polsce i z jedynym spektaklem 86-osobowy Narodowy Teatr Jugosławii z komedią ludową „Ivkova Slava”.

⇒ W **lipcu** wprowadzono do lokomotywowni Rybnik pierwszą lokomotywę spalinową.

⇒ W pierwszy czwartek **sierpnia** o godz. 21.45 w Kamieniu wagon kolejowy wpadł na dom dróżnika kolejowego i zatrzymał się... w pokoju, w którym spało dwoje nieletnich dzieci. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności dzieciom nic się nie stało, choć na ich łóżka posypał się gruz z rozbitego budynku. W stojącym na ślepych torze pociągu towarowym zawiodły hamulce i w pewnym momencie 6 wagonów załadowanych żwirem ruszyło z miejsca. Z olbrzymią szybkością wagony te uderzyły w stojący na końcu toru wagon z szynami, rozbijając się doszczętnie, a ten z kolei w budynek dróżnika.

⇒ **21 września** o godz. 15.00 na stadionie KS ROW, na torze 10-krotnego mistrza kraju, w obecności 25 tys. widzów, rozegrano finał drużynowych mistrzostw świata na żużlu, który zakończył się sukcesem Polaków pokonujących reprezentację Wielkiej Brytanii, ZSRR i Szwecji. Autorami sukcesu byli: Wyglenda, Jancarz, Tkocz, Gluecklich i Pogorzelski.

⇒ **21 września** zakończyła się zorganizowana w TZR międzynarodowa wystawa znaczków pocztowych, jak również wystawa ogólnopolska nosząca tytuł „Technika 69”.

⇒ Od **28 września - 2 października** obchodzono w jubileuszowym roku 25-lecia PRL VIII Rybnickie Dni Literatury. Zbiegły się one również z 10-leciem Klubu Literackiego „Kontakty” przy DK RFM, który właśnie przed ośmioma laty te spotkania zainaugurował.

⇒ Remont zegara na wieży i zainstalowanie kurantów w Ratuszu wykonał Hieronim Dudziński z Sosnowca, z fundacji Wojewódzkiego Zrzeszenia Prywatnego Handlu i Usług - Biuro Terenowe w Rybniku. Melodia kurantów wg kompozycji Ludwika Szczerby z Wodzisławia Śląskiego, oparta jest na pieśni powstańczej, zaczynającej się od słów „...znam ja jeden śliczny zamek, gdzie ma miła przebywa...”. Wewnątrz założono kutą ręcznie ozdobną kratę z herbem Rybnika, wykonaną przez rybnickiego ślusarza Józefa Plutę, według projektu Ryszarda Węglorza. Ratusz był siedzibą władz administracji miasta, po licznych jednak zmianach od tego roku stanowił lokum Muzeum w Rybniku.

⇒ Najlepszym sportowcem ziemi rybnickiej w okresie 25-lecia Polski Ludowej okazał się Andrzej Wyglenda. W październiku po raz trzeci w swojej bogatej karierze zawodniczej zdobył tytuł indywidualnego mistrza Polski na żużlu. Drugim był Antoni Woryna, a trzecim Joachim Maj (wszyscy KS ROW). Plebiscyt zorganizował PKKFiT Rybnik oraz redakcja „Nowin”.

⇒ Mimo wzrastającej w Rybniku ilości telewizorów i radiodbiorników, podłączone do terenowego radio-studia skrzynki radiowe cieszyły się nadal powodzeniem. Radiowęzeł rybnicki obsługiwał 1900 odbiorników, z czego 1470 przypadało na samo miasto.

⇒ Kopalnia „Chwałowice” zatrudniała 4843 pracowników, najwięcej w swojej historii. Rozpoczęła wydobywanie węgla z nowego obszaru górniczego „Paruszowiec”.

⇒ W Rybniku urodziło się 1720 dzieci, ślub wzięło 396 par, a zgonów zanotowano 740.

⇒ **19 grudnia** zmarł Alojzy Lazar. Górnik, członek POW GŚł., powstaniec śląski, działacz plebiscytowy i związków zawodowych.

1970

⇒ Rybnickie Muzeum zostało upaństwowione. Uchwała nr 39/122 Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Rybniku z dnia **29 kwietnia** zatwierdziła Muzeum w Rybniku i nadała mu statut. Potwierdziła też lokalizację w Starym Ratuszu. Uchwała zawierała także potwierdzenie Ministra Kultury i Sztuki jako organu naczelnego nadzoru. Nadzór merytoryczny należał do Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, a bezpośredni do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Rybniku, terenem działalności miał być powiat rybnicki i tereny sąsiednie w granicach ROW. Pierwszym dyrektorem tej placówki został Ryszard Węglorz.

⇒ **23 maja** w Rybniku odbyło się uroczyste przekazanie do użytku nowoczesnej strażnicy wraz z między-powiatowym ośrodkiem szkolenia straży pożarnych przy ul. Findera (obecnie Św. Józefa).

⇒ **18 sierpnia** "kochana stara buda", jak mawiano o Domu Kultury Rybnickiej Fabryki Maszyn, runęła w gruzach pod koniec przeprowadzanego remontu kapitalnego. Od tego czasu placówkę przygarnął Teatr Ziemi Rybnickiej.

⇒ **1 września** o godz. 5.15 śródmieściem Rybnika wstrząsnęła silna eksplozja. Nastąpił wybuch gazu świetlnego w laboratorium miejscowego browaru. Wybuch uszkodził część browaru, a w kilku sąsiednich budynkach wypadły szyby. W czasie wybuchu śmierć poniósł 43-letni piwowar -Jerzy Grenda.

⇒ Wraz z nowym rokiem szkolnym ziemia rybnicka wzbogaciła się o nową szkołę podstawową. Był to już 33 obiekt szkolny, wybudowany w powiecie i mieście po wojnie. Szkołę nazwano im. Mikołaja Kopernika.

⇒ O godzinie drugiej w nocy z **24** na **25 października** jury VIII Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego ogłosiło zdobycie przez rybniczana Piotra Palecznego III nagrody (25 tys. zł) i brązowego medalu. I m-ce wywalczył Garrick Ohlsson z USA. Piotr Paleczny otrzymał również nagrodę Towarzystwa im. Fryderyka Chopina za najlepsze wykonanie Poloneza.

⇒ **6 listopada** w Szkole Podstawowej nr 6 w Rybniku-Zamysławie, odbyło się uroczyste nadanie jej imienia - bohaterskiego żołnierza armii radzieckiej -Borysa Pacholczyka.

⇒ **24 listopada** w TZR wystąpił wraz z filharmonią rybnicką laureat III miejsca VIII Konkursu Chopinowskiego młody rybnicki pianista -Piotr Paleczny. Koncert ten był 1111 imprezą w TZR.

⇒ **29 listopada** w sali koncertowej Filharmonii Narodowej w Warszawie odbył się jubileuszowy koncert symfoniczny z okazji X-lecia Filharmonii ROW.

⇒ W przededniu barbórki przekazano do ruchu zelektryfikowany odcinek linii kolejowej z Rybnika do Kędzierzyna przez Niedobczyce.

⇒ **8 grudnia** odbył się ogólnopolski spis ludności.

⇒ **13 grudnia** dokonano drugiej z kolei, największej podwyżki cen detalicznych artykułów żywnościowych, a przede wszystkim mięsa i przetworów mięsnych oraz tłuszczów zwierzęcych o 18%. Przyczyną tej zwwyżki cen, podobnie jak w 1967 roku, była niewystarczająca podaż mięsa na rynku. "Reforma" cen w wielu wypadkach wywarła wpływ na budżety poszczególnych rodzin.

Również górnicy otrzymywali za ciężką pracę stosunkowo niskie wynagrodzenie, toteż pod

koniec roku zaczęło narastać niezadowolenie wśród wszystkich grup zawodowych miasta. We wtorek **15 grudnia** strajkowały już stocznie i inne zakłady pracy na Wybrzeżu, przez dwa kolejne dni dochodziło do starć z milicją i wojskiem. Byli zabici i ranni. W Rybniku do zamieszek nie doszło. Było natomiast słychać okrzyki "prasa kłamie" i "precz z czerwoną burżuazją".

⇒ **18 grudnia** wprowadzony został automatyczny ruch telefoniczny dla abonentów centrali w Rybniku.

⇒ Przy Oddziałowej Organizacji Partyjnej nr 1 w Zamysławie zawiązała się grupa wokalnie -taneczna „Bosmanki”, skupiająca młodzież w wieku od 4 do 18 lat w liczbie 100 osób, w 9 zespołach.

⇒ W tym roku załoga kopalni „Chwałowice” wypracowała fundusz zakładowy, którym dysponowała Konferencja Samorządu Robotniczego. Znaczną jego część przeznaczono na budowę szkoły w Chwałowicach .

⇒ Rybnik otrzymał nowy Oddział Dziecięcy przy Szpitalu nr 1. Wyposażony był w nowoczesny sprzęt medyczny.

⇒ Zasoby mieszkaniowe Rybnika wynosiły 3751 budynków mieszkalnych i 12.070 mieszkań, liczba izb wynosiła 36.274. Około 20% mieszkań przypadało na budownictwo prywatne.

⇒ Instalacje gazowe znajdowały się w 1436 budynkach mieszkalnych, co stanowiło około trzecią część ogólnej substancji

mieszkańców miasta.

⇒ Czynna sieć wodociągowa w mieście miała długość tylko 76 km, kanalizacyjna 89 km. Połączeniami wodociągowymi objętych było wówczas około 7600 budynków mieszkalnych, kanalizacyjnymi tylko 1574. Zużycie wody na 1 mieszkańca Rybnika wynosiło zaledwie 83,7 tys. m. sześciennych.

⇒ Gdy długość 250 ulic w mieście wynosiła 129 km (wg. innych źródeł 209 km), na nawierzchnię ulepszoną przypadało około 43 km, 13 km na nieulepszoną oraz aż 73 km na nawierzchnię gruntową. Rybnik miał wówczas najdłuższą nawierzchnię gruntową ulic spośród 19 miast śląskich.

⇒ W Rybniku było już czynnych 347 warsztatów, w których pracowały 652 osoby, w tym 250 najemnych. Ponadto zatrudniano przeciętnie w ciągu tego roku około 272 uczniów.

⇒ Hodowano już tylko 285 sztuk bydła i 335 sztuk trzody chlewnej.

⇒ Czynnych było ogółem 11 placówek przedszkolnych dla 861 dzieci.

⇒ Na jedną aptekę przypadało prawie 11 tys. osób.

⇒ Mieszkańcy Rybnika, którzy nie ukończyli 15 lat, stanowili w 1970 roku 22% ogółu ludności, a odsetek ludzi w wieku 65 i więcej lat 8%.

⇒ W Rybniku na 100 mężczyzn przypadały 103 kobiety.

[powrót do góry](#)

1971 - 1980

1971

⇒ Nowe kierownictwo partyjne i rządowe anulowało w **marcu** podwyżki cen mięsa i jego przetworów.

⇒ Ponad 25 tys. rybniczian przybyłych na stadion KS ROW było świadkami wielkiego sukcesu reprezentantów Polski w Finale II Mistrzostw Świata w Jeździe Parami na zużlu. Tytuł mistrzowski zdobyła para: Andrzej Wyglenda (KS ROW) i Jerzy Szczakiel (Kolejarz Opole). Drugie miejsce zajęła para Nowej Zelandii, trzecie para szwedzka.

⇒ W sobotę **14 sierpnia** oddano w Rybniku dla ruchu pasażerskiego okazały dworzec autobusowy PKS.

⇒ Przez trzy dni, od **8-10 października** przed TZR paliła się lampka górnicza -symbol X Dni

Literatury. Z tej okazji ukazało się opracowanie pod redakcją Stanisława Wilczka „Rybnickie Dni Literatury”, zawierające nagrodzone i wyróżnione w konkursach literackich utwory, a także wypowiedzi niektórych pisarzy goszczących w Rybniku. Lokalna początkowo impreza stała się z czasem znana w kraju.

⇒ W pierwszych dniach **listopada** przyozdobiono tradycyjną wiechą 260 metrowy komin elektrowni „Rybnik”. Wzniesiono komin metodą ślizgową w ciągu 175 dni roboczych (Normalny cykl budowy wynosił dwa lata). Do

jego budowy zużyto prawie 250 ton stali zbrojeniowej i około 4300 m. sześć. betonu, a na wewnętrzną wykładzinę komina zużyto 540 tys. sztuk cegły palonej. Średnica podstawy komina wynosi 26 m., na szczycie 9,6 m. Ciężar całego komina wspartego na 416 palach wynosi około 26 tys. ton.

⇒ **4 grudnia** -z okazji Dnia Górnika w TZR odbył się koncert transmitowany przez Interwizję. Wśród wykonawców byli uczniowie PSM I-go stopnia. W ich wykonaniu telewizzowie mogli obejrzeć "Taniec węgierski" J . Brahmsa.

⇒ **20 grudnia** rozpoczęto proces spiętrzania wody w zbiorniku Elektrowni.

⇒ W połowie **grudnia** po raz ostatni rybnicki Rynek był miejscem odbywających się w środy i soboty targów. Nastąpiła przeprowadzka targowiska na nowe miejsce, na plac między ulicami Marchlewskiego i Rzeczną.

⇒ W **grudniu** I sekretarz Komitetu Centralnego PZPR Edward Gierek oficjalnie przekazał mieszkańcom Rybnika nowoczesną stację diagnostyczną przy ul. Byłych Więźniów Politycznych. W jednym budynku znalazło miejsce kilkadziesiąt przychodni, gabinetów, pracowni specjalistycznych, wyposażonych w nowoczesny sprzęt, pozwalający na szybkie przeprowadzanie badań.

⇒ Rybniczianin, Franciszek Prus wychowanek szkoły "Szafranków"-zdobył w Brukseli najwyższą nagrodę na Światowym Konkursie Akordeonistów.

⇒ Huta „Silesia” na przestrzeni lat ulegała stałej rozbudowie. Nastąpiło znaczne rozszerzenie produkcji. Głównymi wyrobami był sprzęt gospodarstwa domowego i artykuły emaliowane. Około 10% produkcji zakładu "szło" na eksport do 16 krajów, na wszystkie kontynenty świata.

⇒ Pierwsze kroki we wdrażaniu w kopalni „Chwałowice” systemów informatycznych postawiono w tym roku, wprowadzając do eksploatacji komputerowy system IOS, który rozliczał i analizował proces produkcyjny całej kopalni.

⇒ Utworzono Przedsiębiorstwo Robót Elektromontażowych PW-„ELROW” z siedzibą w Rybniku, które powstało na bazie kadry dwóch katowickich przedsiębiorstw. Utworzenie ELROW usprawniło pracę brygad specjalistycznych, które były także zasilane absolwentami przyzakładowej szkoły zawodowej. Wykonywano głównie montaż urządzeń elektrycznych na dole i powierzchni kopalń.

⇒ Urząd Statystyczny poinformował, że na koniec roku w Rybniku mieszkało 22.347 kobiet i 21.658 mężczyzn -w sumie w Rybniku było 44.005 mieszkańców. Zanotowano 628 urodzin, 232 śluby, 30 rozwodów i 679 zgonów.

1972

⇒ W **styczniu**, przy Szkole Podstawowej nr 2, rozpoczęło działalność Ognisko Pracy Pozaszkolnej z dziesięcioma kołami zainteresowań w tym: baletowe, dwa taneczne i dwa wokalne.

⇒ **19 marca** Naczelny Dyrektor RZPW mgr inż. Jerzy Kucharczyk, w imieniu naczelnych władz przemysłu węglowego, oddał do użytku społeczeństwa całego ROW nowoczesną, krytą pływalnię o wymiarach 25 x 12,5 i głębokości do 3,5 m. przy obiektach sportowych Politechniki Śląskiej -filia w Rybniku i Technikum Górniczego. Powstała ona w ramach Górniczego Ośrodka Sportowego przy ul. Powstańców.

⇒ Uruchomiono na "barbórkę" wytwórnię wędlin w Zakładach Mięsnych.

⇒ **5 grudnia** o godz. 7.53 podłączony został do sieci, po wcześniejszym rozruchu i próbach, pierwszy blok energetyczny o mocy 200 megawatów.

⇒ **31 grudnia** oficjalnie rozpoczęła swą działalność eksploatacyjną, wybudowana w latach 1968-1972, rybnicka elektrownia. Mimo uciążliwości dużego zakładu przemysłowego jakim jest elektrownia, rejon okoliczny wiele zyskał. Poza efektami gospodarczymi stał się atrakcyjnym obszarem turystyczno-rekreacyjnym. Na dawnych podmokłych łąkach nad rzeką Rudą, nad którą znajdowała się do lat 70-ych biologiczna oczyszczalnia ścieków komunalnych dla miasta, powstało rozległe, sztuczne jezioro o powierzchni około 543 ha lustra wody, długości 7 km i pojemności całkowitej 24 mln metrów sześciennych.

⇒ Przy Zespole Szkół Ekonomiczno-Usługowych w Rybniku powstało Studio Teatralne. Założyła je nauczycielka fizyki -Krystyna Nowacka.

⇒ Prywatny przemysł terenowy dreptał w miejscu i nie odgrywał większej roli w drobnym przemyśle miejscowym. W 1972 roku 7 zakładów zatrudniało zaledwie 27 osób, w tym 17 pracowników najemnych.

⇒ Handel uspołeczniony dysponował 257 placówkami, natomiast handel prywatny -35. Na jeden punkt sprzedaży detalicznej przypadało statystycznie wówczas 98 osób.

⇒ Nadleśnictwo Rybnik objęło cztery duże tzw. obręby: w Knurowie, Orzeszu, Paruszowcu i Rybniku o ogólnej powierzchni 20.540 ha lasów państwowych i 2770 ha lasów prywatnych.

⇒ Teatr Poezji i Kabaret "Osesek" powstały pod wodzą Wojciecha Bronowskiego i Czesława Gawlika, przy Domu Kultury Rybnickiej Fabryki Maszyn, obchodził swoje dziesiąte urodziny. Ich 174 spektakle, 35 programów (w tym 5 kabaretowych) przez te lata obejrzało blisko 35 tysięcy widzów.

⇒ W 1972 roku zameldowały się na pobyt stały w mieście 1154 osoby i jednocześnie wymeldowało się w tym czasie ze stałego pobytu 1060 osób. Gęstość zaludnienia na terenie miasta osiągnęła 1115 mieszkańców na 1 km kwadratowy.

1973

⇒ Dosyć znacznie powiększył się Rybnik 1 stycznia, kiedy włączono do niego trzy wsie: Wielopole z takimi przysiółkami, jak Józefowiec czy Strąkowiec, Zebrzydowice i Orzepowice. Wtedy też na najurodzajniejszych polach orzepowian rozpoczęto budowę szpitala -kolosa.

⇒ Na podstawie tej samej decyzji administracyjnej Chwałowice pozbawiono samodzielności, przyłączając tą miejscowość do Rybnika jako dzielnicę.

⇒ Grabownię i Golejów przyłączono do gminy Ochojec.

⇒ **29 stycznia** Technikum Górniczemu MGIE nadano imię prof. Bolesława Krupińskiego, a w holu szkoły odsłonięto pamiątkową tablicę.

⇒ **8 marca**, na Święto Kobiet Spółdzielnia Pracy "Progres" uruchomiła w mieście przy ul. Cegielnianej nowoczesną pralnię chemiczną.

⇒ **3 kwietnia** w godzinach wieczornych po raz pierwszy "zagrał" drugi kocioł rybnickiej elektrowni, z którego huk wypuszczanej pary był słyszany w odległości kilkunastu kilometrów. **31 maja** został oddany do eksploatacji, natomiast **20 października** uruchomiono trzeci blok.

⇒ Pomnik Żołnierzy Polskich, wzniesiony w 1947 roku, został w tym roku przebudowany przez Erwina Pogodzika z Rybnika. Jest wspólnym, kilkunastometrowej długości grobem, otoczonym krawężnikiem betonowym, nakrytym poprzecznie 16 mniejszymi płytami -symbolami żołnierzy, którzy zginęli w Rybniku 1 września 1939 roku.

⇒ W dniach 30 września -3 października Rybnik gościł po raz XII ludzi pióra i aktorów w ramach "Rybnicko -Wodzisławskich Dni Literatury".

⇒ Od 1973 roku rozwinęło się budownictwo pod patronatem młodzieżowym.

⇒ W tym roku nastąpiła zasadnicza poprawa warunków pracy lekarzy i personelu pomocniczego, kiedy to przeniesiono służbę zdrowia kopalni „Chwałowice” z baraków do nowo wybudowanego ośrodka. W ośrodku uruchomiono prawie wszystkie potrzebne pracownie, łącznie z salą gimnastyki rehabilitacyjnej i wodolecznictwem. Kopalniana służba zdrowia obsługiwała załogę kopalni, uczniów Zasadniczej Szkoły Górniczej i pracowników obcych zakładów, zatrudnionych przejściowo w kopalni. Przeciętnie opieką medyczną objętych było 6000 -6500 osób.

⇒ Rzeka Nacyna stanowi największy, lewobrzeżny dopływ Rudy. Przed budową zbiornika rybnickiego uchodziła ona do Rudy w miejscowości Orzepowice. Od tego roku, w celu ochrony powstałego zbiornika wodnego przed słonymi wodami kopalnianymi, wody Nacyny przerzucone są rurociągiem poniżej korony zapory w Stodołach.

⇒ Sprofanowano szczątki zmarłego proboszcza, inicjatora budowy kościoła św. Antoniego, Edwarda Bolika, rozbijając i wyrzucając na zewnątrz kaplicy metalową trumnę. Kaplica ta miała całkowicie zdemastowane wnętrze.

⇒ Zmarł Jan Wyglenda pseud. "Traugutt". Był zastępcą Komendanta Głównego POW GŚl.; uczestnik trzech powstań śląskich, szef sztabu i z-ca dowódcy grupy „Północ” w III powstaniu śląskim, w czasie powstań kapitan, a od 1971 roku major rezerwy WP; działacz plebiscytowy, pierwszy prezes Zarządu Głównego Związku Powstańców Śląskich. Był żołnierzem września i oficerem Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Starosta rybnicki w latach międzywojennych, więziony w okresie stalinowskim (1950-56), w 1956 roku zrehabilitowany, odznaczony m.in. orderami: Virtuti Militari V kl. Krzyżem Oficerskim Polonia Restituta, Sztandarem Pracy I kl. Jego pogrzeb stał się wielką manifestacją patriotyczną mieszkańców całego województwa. Nad mogiłą "Traugutta", na rybnickim cmentarzu w sąsiedztwie kwatery poległych powstańców, pochyliło się 36 sztandarów.

⇒ **31 stycznia** czwarty -kolejny blok energetyczny elektrowni „Rybnik” zasilil krajową sieć energetyczną, tym samym zakończono pierwszy etap budowy elektrowni.

⇒ Pomnik Żołnierzy Radzieckich, z zespołem grobów i zielenią, wzniesiony w 1947

roku, upamiętniający dni **21 -26 marca** 1945 roku, przebudowano wraz z otoczeniem i obramowaniem grobów (pierwotna tablica w zbiorach Muzeum w Rybniku). Wykonany został także przez E. Kosowskiego. Jest to obelisk z terazzo w kształcie ściętego ostrosłupa, z metalową, czerwoną gwiazdą u szczytu, osadzonego na czterostopniowym cokole z napisem upamiętniającym w języku rosyjskim.

⇒ Z powodu zanieczyszczenia stawu Paruszowiec i wyginięcia kotewki -orzecha wodnego karynckiego, istniejący rezerwat roślinności wodnej w Paruszowcu stracił rację bytu i został skreślony z listy rezerwatów przyrody Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dniem **24 kwietnia**.

⇒ **25 kwietnia** został otwarty Dom Rzemiosła ROW przy ul. Wysokiej. W „Okraglaku” zlokalizowano dużą salę na 450 osób.

⇒ Od **kwietnia** działało Studenckie Centrum Kulturalne Politechniki Śląskiej „Ćwiek”. W klubie prowadzona była działalność kulturalna i rozrywkowa.

⇒ W **czerwcu**, na zakończenie sezonu kulturalnego, wystąpił ze swoją pierwszą premierą amatorski Zespół Teatralny Towarzystwa Miłośników Ziemi Rybnickiej, przedstawiając publiczności komedię Carlo Goldoniego „Mirandolina -oberżystka” w reżyserii Władysława Porębskiego.

⇒ Z początkiem roku szkolnego 1974/75 Szkoła Muzyczna pozyskała nową estradę -holl miejskiego rybnickiego Muzeum.

⇒ **12 września** w czwartek, na stadionie KS ROW kolarze XXXI Międzynarodowego Wyścigu Dookoła Polski zakończyli V etap, prowadzący z Opoła do Rybnika. Wygrał go Willy Planckaert, który na finiszu wyprzedził Polaków -W. Matusiaka i T. Smyraka. Wcześniej na stadionie odbyło się zakończenie tzw. „Małego wyścigu dookoła Polski” w kategorii żaków.

⇒ W dniach **6-9 października** trwały XIII Rybnicko -Wodzisławskie Dni Literatury, tradycyjnie z udziałem wielu ludzi pióra z całego kraju.

⇒ Blisko 100 osobowa, młodzieżowa grupa wokalna -taneczna „Bosmanki”, istniejąca od 1970 roku, w 1974 roku zmieniła nazwę na „Przygoda”.

⇒ Aeroklub ROW obchodził 10-lecie swojego istnienia. W tym czasie wyszkolił 20 pilotów samolotowych, 120 pilotów szybowcowych, 34 spadochroniarzy. Na samolotach wylatano 4414 godzin, na szybowcach 10.073 godziny, przelatując 77.747 km. Aeroklub wyszkolił 2416 modelarzy.

⇒ Połączono PRG Rybnik i PRG Jastrzębie w jedno Przedsiębiorstwo Robót Górniczych z siedzibą w Rybniku. Rozszerzył się też zasięg działalności przedsiębiorstwa.

1975

⇒ W drugim tygodniu **lutego** rozpoczął się rozruch mechanicznej piekarni, wybudowanej przez oddział WSS w Rybniku -Paruszowcu. Zdolność produkcyjna mechanicznej piekarni wynosiła 13 ton pieczywa na dobę, głównie chleba.

⇒ Dane pochodzące z końca pierwszego kwartału wykazały, że Rybnik liczył 62.930 mieszkańców (do roku poprzedniego o 2 tys. więcej). Mężczyzn było 31.779 tzn. że na 100 przedstawicieli rodu męskiego przypadało 98 kobiet. Młodzież do lat 19 stanowiła 27,2%.

⇒ W pierwszych dniach **maja** koparka KBO ROW natknęła się podczas prac wykopowych przy ul. Za Torem na pocisk moździerzowy. W kilka dni później, w sąsiedztwie Szkoły Podstawowej w Orzepowicach, znaleziono pocisk artyleryjski.

⇒ **27 maja**, na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów, do Rybnika włączono trzy miasta i jedną wieś: Niedobczyce, Boguszowice, Chwałowice i Chwałęcice.

NIEDOBCZYCE : Wieś była już znana w XIII wieku. Ze względu na kopalnię „Rymer” miejscowość powiększyła się i w latach 1954-1975 była samodzielnym miastem. Częścią Niedobczyc jako miasta stały się też wsie Popielów z Radziejowem i Niewiadom (w 1928 roku wieś powstała z Niewiadomia Dolnego i Górnego).

BOGUSZOWICE : Wieś i parafia Boguszowice były znane już w XIV wieku. Miejscowość rozwinęła się pod wpływem kopalni „Jankowice” i w latach 1962-1975 stała się miastem. Częścią Boguszowic jako miasta stały się w 1962 roku dwie wsie : Kłokocin i Gotartowice (wieś z XIII wieku).

CHWAŁOWICE: To stara wieś sięgająca jeszcze XIII wieku. Rozwinęła się pod wpływem kopalni i w latach 1967-1975 posiadała prawa miejskie. Chwałowice wraz z przysiółkami Mośnik i Kielowiec włączono do Rybnika.

CHWAŁĘCICE: Jest to stara wieś rolnicza wspominana również w XIII wieku. Tereny należały do parafii rybnickiej, ale ziemia była własnością rudzkich cystersów, co budziło częste spory.

⇒ **1 czerwca** -Jerzy Makula z Aeroklubu ROW na XX Szybowcowych Mistrzostwach Polski w Lesznie zajął I miejsce w prędkościowym przelocie docelowo-powrotnym.

⇒ Czynnikiem wpływającym na kształt życia społecznego w Rybniku były przekształcenia systemu administracyjnego. Istotnym novum było przyjęcie w 1975 roku modelu zarządzania, opartego na rozdzielności funkcji stanowiących i wykonawczych. Wiązało się z tym powołanie Urzędu Miejskiego, kierowanego przez prezydenta miasta. Pierwszym prezydentem został Tadeusz Meisner. Funkcję wiceprezydenta sprawował Rudolf Fojcik. Praca Urzędu Miejskiego miała opierać się na współdziałaniu z organem przedstawicielskim, w założeniach mającym decydować o sposobach rozwiązywania najważniejszych problemów miasta -Miejską Radą Narodową. Funkcję jej przewodniczącego pełnił Jan Poloczek.

⇒ Redakcja „Przeglądu Sportowego” ogłosiła wyniki plebiscytu na najlepszego żużlowca 30-lecia PRL. Najwięcej głosów otrzymał zawodnik KS ROW Rybnik -Antoni Woryna.

⇒ Z Boguszowic do Ligockiej Kuźni przeniesiono zabytkowy kościółek pw. św. Wawrzyńca. Obiekt zbudowany był na rzucie krzyża greckiego w konstrukcji zrębowej, szalowany, bez sobót, z okazałą wieżą słupową od strony chóru i dwoma dobudówkami pełniącymi funkcję zakrystii i kruchty. We wnętrzu kościoła na szczególną uwagę zasługuje najcenniejszy w rejonie rybnickim obraz z końca XVII wieku -Michała Willmana, zwanego Śląskim Rafaelem -przedstawiający męczeństwo św. Wawrzyńca (w ołtarzu głównym).

⇒ Kopalnia „Rymer” zatrudniała przeciętnie 3,5 tys. pracowników i dysponowała ośrodkami wczasowymi i sanatoryjnymi w Świeradowie-Zdroju oraz w Wiśle. W 1975 roku przebywało na wypoczynku 1816 górników, co stanowiło ponad 55% załogi.

⇒ Zostały ostatecznie zlikwidowane Rybnickie Zakłady Tekstylne, wykupione wcześniej przez Brauera.

⇒ Rybnicka Kuźnia stała się samodzielną dzielnicą Rybnika.

⇒ **22 marca** zmarł Ignacy Knapczyk, założyciel i naczelny redaktor „Sztandaru Polskiego i Gazety Rybnickiej”, wychodzącej w Rybniku do 1939 roku. Ignacy Knapczyk był przez Niemców wpisany na listę „Sonderfandungsbuch Polen”, dlatego przez całą okupację ukrywał się na terenie Generalnej Guberni. Po wyzwoleniu, w okresie stalinizmu, więziony był za przekonania polityczne i przynależność do AK.

⇒ **13 czerwca** zmarł w Skrzyszowie ks. dziekan Sylwester Durczok, proboszcz parafii św. Antoniego w latach 1958 -1975.

⇒ **23 grudnia** zmarł ur. w 1892 roku ks. Franciszek Klimza, proboszcz parafii Matki Boskiej Bolesnej w latach 1940-45, oraz parafii św. Antoniego w latach 50-tych.

1976

⇒ W zimowej olimpiadzie w Innsbrucku startowali zawodnicy sekcji narciarskiej KS ROW Rybnik: Stanisław Kawulok i Jan Legierski.

⇒ Medal letnich Igrzysk Olimpijskich w Montrealu, razem z polską drużyną w piłce nożnej, zdobył rybniczaniec Piotr Mowlak.

⇒ W niedzielę **23 maja** Szczepowi Harcerskiemu w Rybniku -Gotartowicach nadano sztandar i imiona bohaterskich Braci Buchalików.

⇒ W związku z nowym podziałem administracyjnym miasta Rybnika uchwałą Prezydium MRN, **1 kwietnia** przemianowano około 130 ulic, szczególnie w nowo przyłączonych dzielnicach.

⇒ W drugiej połowie ubiegłego roku nastąpił spadek hodowli, w wyniku nieurodzaju zboża i ziemniaków. Na spadek podaży mięsa władze zareagowały w **czerwcu** próbą podwyżki cen artykułów żywnościowych, w tym także mięsa przeciętnie od 60 do 90%. Ale decyzja ta po pięcioletnim zamrożeniu cen na podstawowe artykuły żywnościowe nie powiodła się w rezultacie wystąpień robotniczych, głównie na terenie Radomia. W tym czasie zaczęto organizować tzw. komercyjne sklepy, w których sprzedawano mięso droższe przeciętnie o 100%. Komercyjne sklepy zaczęto otwierać także na terenie Rybnika.

⇒ Od **1 lipca** czynny był w Rybniku, jako pierwszy w kraju, oddział neurologiczny dla chorych na stwardnienie rozsiane.

⇒ W dniu **lipcowego** święta, w Rybniku podpisano dokument o odnowieniu po piętnastu latach, postanowień deklaracji o braterstwie i przyjaźni pomiędzy Rybnikiem a Saint Vallier. Podpisali go mer Marcel Bouteloup i prezydent miasta Tadeusz Meisner.

⇒ Od **1 października** wprowadzono kartki żywnościowe na cukier.

⇒ **22 października** o godz. 16.00 na stadionie KS ROW odbyła się wielka impreza z udziałem I rewii konnej w Europie pt. „Na koń”. W reżyserowanym przez aktora Ryszarda Pietruskiego widowisku brało udział 50 koni i 47 jeźdźców kaskaderów. Była wspaniała husaria, opancerzeni rycerze i szwadron ułanów.

⇒ **24 listopada** został wydany tysięczny numer tygodnika społeczno-gospodarczego „Nowiny”.

⇒ **14 grudnia** ukończono budowę żelbetowego trzonu drugiego komina rybnickiej elektrowni o wysokości 300 m. Średnica komina-giganta wynosi u góry ponad 10 metrów, zaś jego podstawa-27m. Na budowę olbrzymia-jednego z najwyższych w Europie-stojącego na 530 żelbetowych palach, zużyto ponad 13 tys. m. sześć. betonu i blisko 1300 ton stali zbrojeniowej. „Windowanie”

trzonu komina trwało zaledwie 8 miesięcy. Do wykonania obmurówki wewnętrznej zużyto około półtora miliona cegły klinkierowej.

⇒ Został przeniesiony z Gierałtovic do Rybnika - Wielopola kościół pw. św. Katarzyny i Matki Boskiej Różańcowej. Przedstawia typ przestrzenny o trójdzielnym ukształtowaniu przestrzennym (prezbiterium i nawa z później dobudowaną wieżą). Pokryty gontem do poziomu sobót wspornikowych. Jest zabytkiem ludowej ciesielki o najstarszej metryce na terenie rybnickim i jednym z najstarszych zabytków drewnianych w Polsce, pochodzi bowiem z 1534 roku. W tymże też roku ustanowiono w Wielopolu parafię.

⇒ Wyrazem wzrostu rangi i znaczenia rybnickiego węzła kolejowego na terenie Górnego Śląska było utworzenie Dyrekcji Rejonowej Kolei Państwowych z siedzibą w Rybniku, która obejmowała swym zasięgiem jeden z największych węzłów kolejowych w kraju.

⇒ Wszystkie dzieci, które ukończyły 6 lat przebywały w ogniskach przedszkolnych, natomiast korzystało z nich 41% dzieci w wieku od 3 do 6 lat.

⇒ Powiatowa Biblioteka Publiczna zmieniła nazwę i zasięg działania na Miejską Bibliotekę Publiczną.

⇒ W kopalni „Chwałowice” pracowało 4.425 osób.

⇒ W Gotartowicach rozpoczęto budowę nowej szkoły podstawowej. Tak powstała dzisiejsza SP 20.

⇒ W Ligocie wybudowano obwodnicę ul. Żorskiej.

1977

⇒ Z dniem **1 stycznia** w wyniku reorganizacji, w miejscu trzech przedsiębiorstw transportowych podległych Zjednoczeniu Budowlano-Montażowym Przemysłu Węglowego, powstało jedno Przedsiębiorstwo Transportowo -Spedycyjne Budownictwa Węglowego z siedzibą w Katowicach. „Transrow” przekształcony został w Oddział Nr 3 z siedzibą w Rybniku, z bazami transportowymi w Wilchwach, Gorzycach i Rybniku.

⇒ W związku z przeprowadzonymi w dniu 1 lutego zmianami administracyjnymi -Rybnik stał się miastem liczącym ponad 112 tys. ludzi. Dotychczasowe sołectwa: Golejów, Grabownia i Kamień stały się dzielnicami miasta. Automatycznie o 36 wzrosła liczba radnych i wynosiła 226 osób. Powierzchnia miasta zwiększyła się o 3654 ha.

KAMIENŃ: Wieś wspominana jest już w XV wieku jako własność Mikulczyna. Kamień wraz z przysiółkami Lasoki, Świerki i Młyny stał się dzielnicą Rybnika.

GOLEJÓW: Wieś wspominana już w XIII wieku.

Początkowo STODOŁY wraz z CHWAŁĘCICAMI były częścią gminy zbiorczej, ale w związku z budową Zalewu Rybnickiego i Elektrowni Rybnik 1 marca wsie te stały się dzielnicą Rybnika. O przyłączeniu północnych terenów zadecydowała głównie elektrownia „Rybnik”. W wyniku zmiany granic administracyjnych miasto Rybnik zwiększyło swój obszar z 39,9 do 135,8 km kwadratowych.

Tym jednak, co dzisiaj poważnie różni Stodoły od pozostałych dzielnic Rybnika, jest przynależność do parafii w Rudach i do diecezji gliwickiej.

⇒ **3 lutego** rybnicka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna doczekała się nowej siedziby przy ul. Groborza.

⇒ W **czerwcu** specjalistyczne brygady przystąpiły do malowania najwyższego w kraju komina -elektrowni „Rybnik”. Prace rozpoczęto od szczytu na wysokości 300 m. Kolos otrzymał makijaż w postaci czerwonych i białych pasów o szerokości 3 m. każdy. Na ten cel zużyto około 15 tys. kg specjalnej, chemoodpornej farby.

⇒ W sobotę **10 września** pierwszy sekretarz KW PZPR w Katowicach Zdzisław Grudzień -w obecności władz miasta, wmurował akt elekcyjny pod budowę Szpitala Miejskiego w Orzepowicach.

⇒ W działającej od 15 lat filii Politechniki Śląskiej w Rybniku 23 września odbyła się uroczystość wręczenia 999,1000 i 1001 dyplom uczelni. Tysięczny dyplom otrzymał Jan Kulesza, a 1001 -Czesław Nowrot.

⇒ **14 października** ks. arcybiskup Leon Arkfeld, z diecezji w Madang w Nowej Gwinei, wmurował kamień węgielny pod budowę kościoła pw. Królowej Apostołów w Rybniku. Budową kierował o. proboszcz Marian Dolata.

⇒ Od **2 listopada** na terenie miasta Rybnika miejską komunikację autobusową zaczęły obsługiwać czerwone autobusy WPK w Katowicach.

⇒ **15 października** otworzył swoje podwoje nowy, efektowny obiekt handlowy „Domus”. Jego powierzchnia handlowa wynosiła 1300m. kwadratowych, a magazynowa 4700.

⇒ **26 listopada** Rybnickim Zakładom Naprawczym PW w Rybniku-Niedobczycach nadano imię gen. Karola Świerczewskiego, jak również przed zakładem odsłonięto jego pomnik.

⇒ W sobotę **10 grudnia** w godzinach przedpołudniowych zelektryfikowaną i zmodernizowaną linią kolejową Katowice-Rybnik przejechał pierwszy pociąg elektryczny. Od tej chwili weszły do stałego kursowania w ruchu pasażerskim.

⇒ **17 grudnia** poświęcono kościół św. Barbary w Boguszowicach, budowany od marca 1975 r.

⇒ Biblioteka Centralna borykała się z trudnościami lokalowymi. Rosnąca liczba zbiorów spowodowała podjęcie decyzji o zlikwidowaniu czytelnicy z dniem **21 grudnia** na rzecz uzyskania dodatkowej powierzchni magazynowej.

⇒ Pod względem kościelnym Gotartowice od samego początku należały do parafii w Boguszowicach i dopiero od 1977 roku, kiedy powstała parafia w Ligockiej Kuźni, część Gotartowic weszła w jej skład, zaś reszta pozostała w parafii boguszowickiej.

⇒ W związku z przeniesieniem do Kłokocina kościółka z Nieboczów, wieś ta stała się osobną parafią.

⇒ Formalnie też została ustanowiona parafia w Chwałęcicach.

⇒ Jednym z niewątpliwych osiągnięć załogi kopalni „Chwałowice” było uzyskanie już w 1977 roku całkowitej mechanizacji w urabianiu i ładowaniu węgla. Kopalnia zajęła wówczas pierwsze miejsce w zakresie mechanizacji robót w RZPW. W tym czasie jeszcze kopalnia "Rymer" stosowała całkowitą mechanizację robót wybierkowych, z wyjątkiem ładowania. Był to rezultat stosowania w tej kopalni do eksploatacji pokładów kombajnów bębnowych i strugów węglowych. Ściany wyposażono w obudowę indywidualną i zmechanizowaną. Na jedną ścianę z obudową zmechanizowaną średniodobowe wydobywanie w KWK „Rymer” wynosiło 1090 ton.

⇒ W aktach Urzędu Stanu Cywilnego odnotowano 3146 urodzeń. Udzielono 964 śluby.

⇒ **31 grudnia** liczba mieszkańców wynosiła 111,3 tys. W gospodarce uspołecznionej pracowało 59,9 tys. osób.

⇒ Na terenie Rybnika 2296 ha zajmowały lasy. Rybnik posiadał również 202,6 ha tzw. zieleni urządzonej, w tej ilości 52,1 ha ścisłych terenów zieleni miejskiej. Na jednego mieszkańca przypadało 4,7 m. kwadrat. zieleni.

⇒ Według Nadleśnictwa Lasów Państwowych w Rybniku, w lasach miejskich na koniec roku doliczono się 1100 saren, 200 jeleni, 300 lisów, 150 dzików i około 100 sztuk kun, kilkanaście borsuków.

1978

⇒ **25 lutego** przekazano do eksploatacji blok nr 5 elektrowni „Rybnik”-pierwszy w drugim etapie budowy elektrowni. Następne: 30 czerwca, 31 października i ostatni -ósmym oddano 30 grudnia tego roku.

⇒ **25 marca** w rybnickim Szpitalu Miejskim przy ul. Żorskiej przyszły na świat trojaczki. Państwo Danuta i Leon Brachmańscy byli mieszkańcami Radlina.

⇒ Rozstrzygnięto konkurs na nazwę nowego osiedla mieszkaniowego w Rybniku, ogłoszonego przez redakcję tygodnika „Nowiny”. MRN **29 marca** uchwaliła nazwę „Nowiny” jako obowiązującą dla osiedla.

⇒ W nocy z **11 na 12 kwietnia** w Zakładach Mięsnych dokonano włamania do kasy, skąd skradziono prawie 1 mln złotych, przygotowany na wypłatę pracownikom. 14 września sprawca został ujęty i odzyskano 450 tys. zł.

⇒ **9 maja** -w Dniu Zwycięstwa zorganizowano w Rybniku Narodowy Bieg Przełajowy. W Sztafecie Zwycięstwa, której trasa wiodła między sześcioma pomnikami, uczestniczyło blisko 500 osób. Biegom towarzyszyło wiele imprez sportowo-rekreacyjnych.

⇒ **9 czerwca** przy kościele św. Barbary w Boguszowicach ustanowiono parafię, jej proboszczem został ks. Bronisław Paprotny -budowniczy kościoła.

⇒ W końcu **czerwca** sieć handlowa składała się z 428 sklepów detalicznych o łącznej powierzchni użytkowej 42.651 m. kwadrat. Na tysiąc mieszkańców przypadało jej 380 m.

⇒ **16 sierpnia** zakończył się rozgrywany w Rybniku III Międzynarodowy Turniej Szachowy. Uczestniczyło w nim 186 zawodników, w tym 9 mistrzów krajowych i zagranicznych. Turniej rozgrywany na stu szachownicach odbywał się w MOSiR w Kamieniu, a zorganizował go Piotr Bobrowski.

⇒ W dniu **21 sierpnia** otwarto nową szkołę podstawową w Rybniku-Gotartowicach. SP nr 20 otrzymała imię braci Franciszka i Pawła Buchalików.

⇒ W **sierpniu** rozpoczął działalność klub młodzieżowy „Hades”. Był to trzeci po „Skorpionie” i „Ćwieku”, klub w centrum miasta.

⇒ **4 września** przekazano do użytku nową szkołę przy ul. Buhla w Zebrzydowicach.

⇒ W obchodzonym **14 października** Dniu Nauczyciela przekazano młodzieży nową szkołę podstawową w Popielowie. Zastąpiła ona wysłużony, liczący ponad 100 lat budynek szkolny.

⇒ Zaczął być realizowany 4-brygadowy system pracy w wielu kopalniach. Pogorszył on znacznie techniczne warunki pracy, przede wszystkim uniemożliwiając systematyczną konserwację maszyn i urządzeń wydobywczych, które wykonywane przeważnie z nieodpowiedniego surowca często psuły się i powodowały liczne wypadki.

⇒ Ten rok był najlepszym dla załogi kopalni „Chwałowice”, która zajęła I miejsce we współzawodnictwie w ramach zjednoczenia.

⇒ W śródmieściu na powierzchni 1,6 ha, został utworzony Park Św. Jana Sarkandra po likwidacji najstarszego rybnickiego cmentarza, którego początki sięgają XIII wieku, dawniej nazywanego „Na Wzgórzu” lub „Na Górcie Kościelnej”. Cmentarz był czynny do końca lat 20-tych XX wieku, pozostałością są groby z ostatnich kilkudziesięciu lat po zamknięciu cmentarza. Na terenie parku istnieje mogiła zbiorowa jeńców rosyjskich z okresu I wojny światowej oraz pozostałości po pierwszym parafialnym kościele z XII wieku. Nowy, gotycki kościół został zbudowany w II połowie XV wieku i zburzony w 1797 roku, z wyjątkiem prezbiterium, zamienionego później na kaplicę cmentarną. Pod kaplicą znajduje się krypta grobowa. Studenci wydziału architektury na Politechnice Śl. w Gliwicach, odbywający w tym roku praktykę w Rybniku, natrafili podczas prac badawczych wokół jego prezbiterium na nikomu do tej pory nie znaną podziemną kryptę. Odkryto w niej 3 trumny z XVI wieku, które zostały otwarte i zabezpieczone. Znalezione w nich znajdujące się w niezłym stanie ubiory zmarłych: żółtą ciżemkę, owczy kozuch oraz suknię ze złotogłowiu. Znaleziskiem zajęli się archeolodzy oraz etnografowie.

⇒ Powstał Rybnicki Ośrodek Kultury z połączenia Teatru Ziemi Rybnickiej oraz Filii Wojewódzkiego Ośrodka Kultury.

⇒ Wprowadzono kartki na mięso i kielbasę, a nawet buty, wódkę i papierosy. Całe to szare „socjalistyczne życie” było bardzo uciążliwe i smutne. W telewizji, radiu, książkach i gazetach wszystko kontrolowała „państwowa cenzura”, zaś wyjazdy za granicę utrudniane były procedurą wydawania paszportów i wiz. Czas ten był także wielką próbą charakterów. Jedni chcąc robić karierę w kraju, zapisywali się do PZPR (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza) inni zaś „uciekali do Reichu” czyli wyjeżdżali na stałe do RFN. W ten sposób „okaleczyło” się mniej więcej 20% rybniczian. Dla prawie wszystkich stawało się coraz bardziej oczywiste, że ten system żadnej „drugiej Polski” nie zbuduje.

⇒ Tegoż roku zmarł Maksymilian Penkała ur. w 1896 roku w Rybniku, naczelnik Urzędu Miasta w Rybniku, w okresie międzywojennym i pierwszy po wojnie przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej.

1979

⇒ W okresie 5-letniej działalności Przedsiębiorstwa Robót Górniczych w Rybniku, wystąpiły pewne trudności, związane z realizacją planów, m.in. z powodu wzrostu dyrektyw centralnych, które jeszcze bardziej niż poprzednie ograniczyły inicjatywę poszczególnych załóg. W tej sytuacji **1 stycznia** przywrócono podział na dwa samodzielne przedsiębiorstwa robót górniczych.

⇒ **31 stycznia** w Rybnickich Zakładach Przemysłu Metalowego „Huta Silesia”, po 17-latach produkcji opuściła zakład lodówka z numerem 1.000.000.

⇒ W **lutym** Rybnik wzbogacił się o cenne dzieło sztuki. Na ścianach kilku sal zabytkowego, późnobarokowego dworu pocysterskiego w Rybniku-Stodołach odkryto polichromię Sebastiniego (morawianina Franciszka Sebesta). Malowidła znajdowały się miejscami pod 6 i 7 warstwą przemalowań i tynku. Obiekt od 1977 roku jest własnością Elektrowni „Rybnik”.

⇒ **20 marca** odszedł z grona żyjących, w pełni sił twórczych Antoni Szafranek, założyciel i pierwszy dyrektor rybnickiego szkolnictwa muzycznego jak i Filharmonii ROW. Jego pogrzeb odbył się 23 marca w Katowicach -Panewnikach.

⇒ Po raz pierwszy mieszkańcy Rybnika byli świadkami zorganizowanej na szeroką skalę imprezy kulturalnej: Rybnickiego Tygodnia Kultury, trwającego od **1 czerwca**. Towarzyszyła mu dodatkowa impreza w postaci Dni Młodości.

⇒ W ostatnich dniach **czerwca** Rybnik uzyskał bezpośrednią łączność telefoniczną z Warszawą, po wykręceniu numeru

⇒ **20 lipca** otwarto nową placówkę „Dom Książki” przy ul. Sobieskiego, której dla uczczenia Maksymiliana Basisty nadano jego imię.

⇒ W przededniu 35 rocznicy ogłoszenia Manifestu PKWN Rada Państwa PRL nadała Rybnikowi Order Sztandaru Pracy I klasy. Wyróżnienie to było wyrazem wysokiego uznania dla całego patriotycznego społeczeństwa miasta -powstańców śląskich, żołnierzy września, bohaterów socjalistycznej pracy przy powojennej odbudowie i rozbudowie miasta, jego potencjału gospodarczego i bogatej kultury.

⇒ Od **6 października**, od godz. 6.00 rano w Rybniku wprowadzono szereg zasadniczych zmian organizacyjnych ruchu drogowego w śródmieściu. Wyłączone zostały z ruchu kołowego ulice: Powstańców (od ul. Wysokiej), Sobieskiego, Tuwima, Kościelnej, Reja, Stromej oraz Rynku.

⇒ Sieć Miejskiej Biblioteki Publicznej składała się z biblioteki centralnej, dwóch filii specjalistycznych oraz 15 filii tzw. uniwersalnych. Działalność tych placówek uzupełniało 13 punktów działających na terenie szpitali i hoteli robotniczych. Stan księgozbioru MBP na koniec roku wynosił około 200 tys. tomów, w tym około 64 tys. tomów z dziedziny literatury społeczno-politycznej. W ciągu ostatniego roku bibliotece przybyło ponad 19 tys. tytułów.

⇒ **W noc sylwestrową**, w pokładzie 712 / 1-2, na poziomie 600 m. kopalni „Rymer” wystąpiły po kolei dwa silne wstrząsy. Drugi z nich o energii 7,5 x 10 do potęgi 5 J. spowodował całkowite zniszczenie wyrobisk o długości prawie 300 metrów. Od tej pory „Rymer” zaliczany jest do kopalń zagrożonych tąpnięciami, w niektórych rejonach nawet do III kategorii tych zagrożeń.

⇒ Elektrownia „Rybnik” osiągnęła docelową moc 1600 MW. W tym roku wytworzyła około 9,7% krajowej energii elektrycznej.

⇒ Udostępnieniu pokładów kopalni „Chwałowice” z poziomu 550 m. służyło także podjęcie w 1979 roku budowy szybu VIII -wytobyczego oraz rozpoczęcie prac przygotowawczych do zgłębienia szybu VII, mającego charakter szybu wentylacyjnego.

⇒ Zastosowany postęp techniczny w rybnickiej rozlewni piwa umożliwił zwiększenie wyrobu piwa do 186 tys. hektolitrów.

1980

⇒ Na zimową olimpiadę do Lake Placid wyjechali zawodnicy sekcji narciarskiej KS ROW Rybnik: Stanisław Kawulok -ośmiokrotny mistrz Polski w skokach narciarskich i w kombinacji, i Jan Legierski -2-krotny mistrz Polski w kombinacji norweskiej, 2-krotny wicemistrz Europy w dwuboju klasycznym.

⇒ W letnich Igrzyskach Olimpijskich, które odbyły się w Moskwie, narodową reprezentację w koszykówce wspomagał zamysłowianin Justyn Węglorz, a drużynę w dzudo -Marian Donat.

⇒ **5 kwietnia** -/w Wielką Sobotę/ -w Elektrowni „Rybnik” doszło do katastrofy budowlanej. Prawdopodobnie z przeciążenia zawalił się most skośny nawęglania nowego etapu /od bloku 5 do 8/. Górnicy okolicznych kopalń przyszli z pomocą budując nowe taśmociągi dostarczające węgiel ze zwałów do poszczególnych bloków energetycznych. Elektrownia „Rybnik” zatrudniała 1750 pracowników, w tym około 190 pracowników inżynieryjno -technicznych.

⇒ W zakładach pracy i górnictwie działacze partyjni, pracujący w Komitecie Zakładowym, Egzekutywie i władzach organizacji oddziałowych oraz różnego rodzaju komisjach mieli monopol na życie kraju i działalność zakładów, nie tylko organizowali życie polityczne, ale także mieli decydujący wpływ na każdą inną sferę. **Latem** wystąpił z całą jaskrawością niedobór artykułów

pierwszej potrzeby, także na terenie Śląska. Wzrastały nastroje niezadowolenia również wśród mieszkańców Rybnika. Pod koniec **sierpnia** załogi górnicze ROW zaczęły solidaryzować się z ruchem strajkowym Świdnika, Lubelszczyzny i Polski Północnej. Górnicy mieli także swoje własne, specyficzne problemy do rozwiązania, związane zarówno z warunkami socjalnymi (niskie stosunkowo zarobki), jak i warunkami pracy (4-brygadowy system pracy). W ostatnich dniach sierpnia podjęły strajk rybnickie kopalnie i inne zakłady pracy. Na przykład w kopalni „Rymer” strajk rozpoczęła trzecia zmiana 30 sierpnia.

⇒ W dniu **3 września** podpisano porozumienie -umowę społeczną w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, uwzględniającą m.in.: szereg postulatów socjalnych (uregulowanie siatki płac) i związkowych.

⇒ **4 września** załogi górnicze w Rybniku i w całym ROW-ie przystąpiły do pracy.

⇒ **15 września** zniesiono 4-brygadowy system pracy, co zahamowało wzrost produkcji węgla także w rybnickich kopalniach.

⇒ W życiu związkowym wielu zakładów, w całej ich historii, największym wydarzeniem było utworzenie we **wrzeźniu** Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, którym do wyborów jego władz kierowały Tymczasowe Komisje Zakładowe.

⇒ W „Jankowicach” kontynuowano rozbudowę szybu VII z dwoma zautomatyzowanymi urządzeniami wyciągowymi, wyposażonymi w skipy o pojemności 27 t. Zwiększono eksploatację poziomu wydobywczego 250 m do 4 tys. t/dobę, I poziomu wydobywczego 400 m do 15 tys. t/dobę. W 1980 roku w kopalni czynnych było 10 ścian z obudową zmechanizowaną osłonową oraz jedna z obudową indywidualną. Nie było jednak obudów przystosowanych do eksploatacji z podsadzką płynną i suchą, toteż nie zabezpieczono w odpowiedni sposób środowiska naturalnego. W tymże okresie na terenie kopalni „Chwałowice” zainstalowano na szybach III-V urządzenia wyciągowe. Do wywiezienia z dołu kopalni wciąż wzrastającego urobku transport pionowy odbywał się nowym, podwójnym szybem wydobywczym, wyposażonym w urządzenia skipowe. Ponadto zbudowano elektrociepłownię przy elektrowni kopalnianej, ogrzewającej między innymi osiedle górnicze oraz częściowo inne dzielnice Rybnika.

⇒ Piętnastoletni okres działalności Zakładu Transportu Kolejowego w pełni potwierdził słuszność powstania tego zakładu. W 1980 roku przewóz masy towarowej górnictwem środkami kolejowymi osiągnął 47,2 mln ton, dysponował 77 lokomotywami, natomiast wydajność przewozowa na 1 lokomotywę wynosiła 613 tys. ton, a wydajność przewozowa na 1 robotnika 39,4 tys. ton. Sieć górniczych linii kolejowych wynosiła około 300 km torów.

⇒ Rybnickie Zakłady Miejskie prowadziły tucz trzody chlewnej i opas bydła w 7 tuczarniach i w jednej bazie opasowej oraz skup żywca w 17 tys. sztuk bydła i trzody chlewnej, co było ilością i tak niewystarczającą.

⇒ Rzemiosło zatrudniało ogółem 2248 osób w 852 placówkach (w tym 737 placówek usługowych). Wartość usług tego sektora prywatnego wyniosła wtedy 115 mln złotych według bieżących cen zbytu i była niższa w porównaniu z rokiem poprzednim o 21 mln, co było głównie wynikiem występującego kryzysu ekonomicznego w całym kraju.

⇒ Abonentów telefonicznych było około 4600, z czego około 65% stanowiły osoby prywatne, a oczekujących na telefon było co najmniej 5 tys. osób.

⇒ Zarejestrowanych było prawie 32 tys. telewizorów.

⇒ Obszar użytków rolnych wynosił 4660 ha, powierzchnia zasiewów 3380 ha, z czego na gospodarke indywidualną przypadało 3228 ha na 2981 indywidualnych gospodarstw rolnych, z czego najliczniejszą grupę, bo aż 86,7% (2584) stanowiły gospodarstwa o areale od 0,51 do 2 ha. W zagrodach chłopskich znajdowało się 1420 sztuk bydła i 2761 sztuk trzody chlewnej, nie licząc owiec (4735) i koni (222).

- ⇒ W mieście było ponad 1500 małych działek uprawnych o ogólnej powierzchni około 40 ha.
- ⇒ Na terenie Rybnika obszar lasów stanowił około 22% ogólnej powierzchni miasta, z czego powierzchnia lasów państwowych wynosiła 2892 ha i lasów prywatnych -285 ha.
- ⇒ Czynna sieć wodociągowa osiągnęła długość 244 km. Sześciokilometrowa sieć ciepła, zasilana 12 kotłowniami, w tym ośmioma lokalnymi, ogrzewała 417 tys. m. kw. powierzchni użytkowej.
- ⇒ W 1980 roku długość rybnickich jezdni wynosiła ponad 500 km. Ulice ulepszone stanowiły tylko 53,5% ogólnej sieci drogowej (272 km), natomiast jezdnie nieulepszone 19,6% (91 km), a tzw. jezdnie gruntowe prawie 30% (146 km).
- ⇒ Na górnicze święto po 5 latach rozbudowy oddano do użytku Szkołę Podstawową nr 21 w Rybniku-Niedobczycach wraz z wybudowaną siłami mieszkańców nowoczesną salą gimnastyczną.
- ⇒ W sześciu żłobkach przebywało przeciętnie 668 dzieci na 336 miejsc. Dzieci w wieku przedszkolnym było 7200, w tym około 2/3 przedszkolaków (powyżej 3 lat). Wymienionymi formami opieki objętych było wówczas około 46% ogółu dzieci.
- ⇒ W 1980 roku Rybnik miał 16 placówek pocztowych, 20 przychodni rejonowych, w tym 11 przychodni zakładowych.
- ⇒ Udział wód kopalnianych w odpływie ze zlewni Nacyny wynosił średnio 6,4%.
- ⇒ Rybniczanie posiadali w 1980 roku prawie 11 tys. samochodów osobowych.
- ⇒ W Rybnickiej Kuźni rozpoczęto budowę nowego kościoła pw. Wniebowzięcia NM Panny.

[powrót do góry](#)

1981- 1990

1981

⇒ W piątek **23 stycznia** w I LO im Powstańców Śl. o godz. 10.45 rozpoczęła się akcja gaśnicza. Całkowitemu spaleni uległ dach. Podczas pożaru naruszone zostały stropy, zalane pomieszczenia szkolne i znajdujące się tam wyposażenie. Z tego powodu tydzień wcześniej rozpoczęły się ferie. Aż do czerwca lekcje odbywały się popołudniami w budynku II LO i innych szkołach.

⇒ Sobota **24 stycznia** okazała się kolejnym problemem między Rządem, a NSZZ "Solidarność", która żądała wolnych od pracy sobót.

⇒ W **styczniu i lutym** odbywały się wybory do zakładowych władz nowego związku -NSZZ „Solidarność”. Związek ten szybko urósł w wielką siłę w zakładach pracy, przystąpiła do niego zdecydowana większość pracowników. Kierownictwo ZKZ wykorzystywało tę siłę z rozważą dla dobra załóg, ale zdarzały się też akcje o charakterze destrukcyjnym i politycznym.

⇒ W połowie kwietnia odbyły się uroczystości religijne, związane z poświęceniem terenu pod budowę nowego kościoła św. Jadwigi Śląskiej, na terenie dzielnicy „Nowiny”, na którą zezwolenie uzyskano 5 stycznia. Poświęcenia placu dokonał ordynariusz katowicki ks. biskup dr Herbert Bednorz w asyście ks. dziekana Alojzego Klona. Projektantem kościoła był inż. arch. Marian Skałkowski.

⇒ **2 maja** na budynku rybnickiego ratusza odsłonięto tablicę pamiątkową dla uczczenia

powstań śląskich i powrotu miasta w granice Państwa Polskiego. Na tablicy napisano: „Na wieczną pamiątkę złączenia Górnego Śląska z Polską w czerwcu 1922 r.” W ścianie za tablicą został wmurowany Akt Erekyjny Restytucji Tablicy Pamiątkowej z 1923 r.

⇒ **4 maja**, w nowo wzniesionym budynku na rogu Rynku i ul. Raciborskiej, otwarto najnowocześniejszą w województwie aptekę.

⇒ W ramach obchodów rocznicy III powstania śląskiego i Dnia Zwycięstwa, **9 maja** na Rynku odbyła się manifestacja społeczeństwa. O godz. 15.00 z wieży Ratusza popłynęła melodia kuranta, a trębacze z RZWM „Silesia” odegrali rybnicki hejnał.

⇒ W nocy, z soboty na niedzielę (**30/31 maja**) zbezczeszczono Pomnik Wdzięczności na Cmentarzu Armii Radzieckiej przy ul. Rudzkiej. Z cokołu pomnika zerwano czerwoną pięcioramienną gwiazdę, zaś napisy oblano białą farbą. Wiadomość o zajściu na cmentarzu, gdzie spoczywa ponad 1800 żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w walkach o wyzwolenie ziemi rybnickiej, wzbudziła powszechne potępienie.

⇒ W roku 1981 władze państwowe podjęły jeszcze jedną próbę formalnego włączenia załóg w procesy współzarządzania

zakładami. Sejm uchwalił 25 września ustawę o samorządzie załogi.

⇒ Jeszcze we **wrzeźniu** Rada Ministrów podjęła Uchwałę nr 199 w sprawie środków zapewniających zwiększenie wydobycia węgla kamiennego. Jakkolwiek w punkcie

pierwszym potwierdzała zasadę wszystkich wolnych sobót w kopalniach węgla zgodnie z Porozumieniami Jastrzębskimi, to dalej w całości poświęcona była określeniu warunków, płacy i specjalnych środków, które zachęcały górników do podejmowania pracy w wolne soboty. Zgodnie z uchwałą praca w soboty opłacana miała być podwójnie, a kwota ta była wyłączona z podatku wyrównawczego. Wynagrodzenie to, lokowane na specjalnych książeczkach oszczędnościowych PKO na hasło „Górnik”, uprawniało do nabywania atrakcyjnych towarów trwałego użytku. Pamiętajmy, że jest to czas, gdy w systemie kartkowym sprzedawane są podstawowe artykuły, jak mięso, tłuszcze, cukier, a nawet papierosy. Złotówki lokowane na książeczkach „G” miały dodatkowy walor -wymienialność, gdyż można było za nie kupować dewizy po niskim, bankowym kursie.

⇒ Z dniem **12 października**, w związku z występującymi niedoborami paliw, zarządzeniem Prezydenta Miasta ustalono nowe zasady organizacji i sprzedaży paliw na stacjach CPN. Stacja przy ul. W. Piecka wyznaczona została do zaopatrywania tylko samochodów uprzywilejowanych i taksówek, a indywidualni właściciele pojazdów mieli pobierać paliwo wyłącznie na stacji CPN przy ul. Mikołowskiej.

⇒ Na przełomie **października i listopada**, w bezpośrednich wyborach, załogi zakładów pracy wyłaniały swych przedstawicieli na zebrania ogólne i wybierali Rady Pracownicze.

⇒ W sobotę, **7 listopada** o godz. 16.00 przed bramą główną elektrowni „Rybnik”, odbyła się uroczysta msza św. z okazji aktu oddania energetyków pod patronat bł. Maksymiliana Kolbe. Mszę celebrował w asyście licznych księży rybnickich parafii, ks. biskup Józef Kurpas.

⇒ We wtorek, **17 listopada** przekazany został do eksploatacji, kolejny zelektryfikowany i zmodernizowany odcinek linii kolejowej Rybnik -Niedobczyce-Wodzisław Śl.

⇒ Obudzone nadzieje sprzed roku zostały zmarnowane **13 grudnia** wprowadzeniem dekretów stanu wojennego. Z chwilą jego ogłoszenia, (tak również było i w rybnickich zakładach) zawieszono działalność Rad Pracowniczych, organizacji politycznych, społecznych. Została zawieszona działalność wszystkich organizacji związkowych. W okresie zawieszenia działalności związków zawodowych ich funkcje przejęły w zakładzie komisje socjalno - bytowe. W większych zakładach władzę objęli komisarze wojskowi. Na ulicach pojawiło się wojsko, wprowadzono w nocy godzinę milicyjną.

⇒ W Rybniku pracowało tylko 21.705 kobiet, co stanowiło 36% ogółu zatrudnionych (59.977).

⇒ Rybnickie Zakłady Mięsne zatrudniały 917 pracowników, w tym 574 robotników. Kobiety stanowiły przeciętnie 2/3 załogi.

⇒ Przy placówkach społecznego ruchu kulturalnego działało ogółem 48 zespołów artystycznych, w tym: 12 muzycznych, 12 plastycznych, 4 fotograficzne, 7 tanecznych, 5 rytmiki, 6 teatralnych, 2 folklorystyczne oraz liczne kluby zainteresowań. Mimo to, sieć placówek kultury, szczególnie w dzielnicach Rybnika, była niewystarczająca.

⇒ Dyrektorem Filharmonii ROW został Juliusz Malik (przedtem wieloletni dyrektor szkół muzycznych w Rybniku), kierownikiem artystycznym i dyrygentem-Jerzy Salwaroski, a współpracowali z nim dyrygenci Tadeusz Hanik i Bolesław Motyka.

⇒ Zmarł Maksymilian Iksal. Był inicjatorem I powstania śląskiego, dowódcą kompanii, zastępcą komendanta POW w powiecie opolskim, organizatorem Ochotniczych Oddziałów Powstańczych w 1939 r.

⇒ **17 stycznia** ustanowiono osobną parafię dla Nowin, zaś wiosną tego samego roku rozpoczęto budowę kościoła pw. św. Jadwigi Śląskiej. Już w trakcie budowy Msze św. odprawiano pod zadaszeniem, zaś katechizowano w salkach w blokach.

⇒ Erygowano osobną parafię Bożego Ciała i św. Barbary dla Górnego Niewiadomia.

⇒ **23 maja** ks. bp. Józef Kurpas dokonał poświęcenia kościoła pw. Królowej Apostołów przy ul. Kościuszki. W prezbiterium wmurowany został kamień z katakumb św. Kalista. Kościół ten jest jedynym kościołem misyjnym na Śląsku.

⇒ We **wrzeźniu** Hufcowi Rybnik Związku Harcerstwa Polskiego nadano imię Józefa Pukowca.

⇒ **10 października** nastąpiło ostateczne rozwiązanie wszystkich, dotychczasowych, a zawieszonych w swej działalności organizacji związkowych. Jednocześnie Sejm mocą ustaw stworzył możliwość powoływania w zakładach pracy od podstaw nowych organizacji związkowych. Skorzystali z niej też związkowcy w rybnickich zakładach. I tak np. z inicjatywy 35 pracowników kopalni „Chwałowice”, już w pięć dni po uchwaleniu przez Sejm ustawy o związkach zawodowych, **15 października** powstał Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Pracowników Kopalni „Chwałowice”. Wyłoniony spośród tej grupy 15-osobowy Komitet Założycielski dokonał opracowania statutu i doprowadził do rejestracji Związku **10 grudnia**.

⇒ Na koniec roku produkcja w rybnickich kopalniach osiągnęła poziom z końca lat 70-tych, powracając do wydobywania w wolne soboty, przy czym nakaz administracyjny został zastąpiony swoistym przymusem ekonomicznym. Uchwała nr 199 w sprawie środków zapewniających zwiększenie wydobywania węgla kamiennego, spowodowała zmianę profilu działalności PZG, które zaczęło tworzyć odrębną sieć sklepów, tzw. górniczych. Kupować w nich można było trudno dostępne towary po cenie niższej od rynkowej o 20-30%, ale tylko za pieniądze zgromadzone na książeczkach „G”, a uzyskane za pracę w wolne soboty. W Chwałowicach pierwszy sklep górniczy powstał w 1982 roku przy ul. Zwycięstwa. Zanim powstały te sklepy, sprzedają atrakcyjnych towarów poza siecią handlową, zajmowała się działająca w kopalni komisja socjalna. Rozprowadzano sprzęt gospodarstwa domowego, audio-video i fotograficzny. Z czasem w sklepach górniczych kupujący tylko w części płacili za towar pieniędzmi zgromadzonymi na książeczkach „G”, pochodzącymi z wypłat za pracę w wolne soboty, a później także i w niedziele. W tym systemie rozprowadzane były także samochody.

⇒ Wyniki techniczne i ekonomiczne „Ryfamy” należały do najlepszych w branży maszyn górniczych, w skali całego kraju. Jednym z czynników rzutujących na nowoczesność wyrobów była pomysłowość i inwencja twórcza robotników, stale podwyższających swój poziom przygotowania zawodowego. W 1982 roku na około 1600 pracowników fizycznych około 1300 miało tytuł mistrza lub kwalifikowanego robotnika. Spośród 380 pracowników umysłowych 85 miało ukończone studia wyższe.

⇒ W roku szkolnym 1982/83 w 29 szkołach podstawowych, znajdujących się w obrębie miasta naukę pobierało 14.963 uczniów.

⇒ W sumie od 1945 do roku 1982, rybnickie licea opuściło 6526 maturzystów.

⇒ W końcu roku Rybnik liczył 130,5 tysiąca mieszkańców. Dynamika przyrostu ludności była więc rzadko spotykana w Polsce. Minione czterdziestolecie było dla miasta okresem najbardziej dynamicznego rozwoju w jego dziejach, ale niesło też ze sobą spore trudności dla mieszkańców tak szybko rozwijającej się aglomeracji. Z zaściankowego miasteczka przekształcił się Rybnik w centrum przemysłu i kultury najnowszego okręgu przemysłowego w Polsce.

⇒ Stan liczbowy Muzeum w Rybniku na koniec roku wynosił 5335 pozycji, w tym 3253 stanowią eksponaty z zakresu historii, pozostałe - rzemiosła i kultury regionu.

⇒ Oprócz Biblioteki Centralnej istnieje w Rybniku 18 filii. Według danych na koniec roku stan księgozbioru MBP wynosi ogółem 243.133 woluminów, w tym: literatura piękna dla dzieci -41.249 woluminów, literatura piękna dla dorosłych -95.961, inne działy, w tym popularnonaukowe i naukowe 104.783 woluminy oraz czasopisma oprawne -1140. Z biblioteki korzysta liczna rzesza czytelników rekrutujących się z różnych środowisk. Ogółem w 1982 roku liczba zarejestrowanych czytelników wynosiła 19.018 osób, w tym do 14 lat 4754. Przeważają zatem czytelnicy dorośli i młodzież starsza. Ogółem wypożyczono w 1982 r. 382.456 woluminów. Na 100 mieszkańców przypadało 14,4 czytelników. Rybnik posiada również Bibliotekę Pedagogiczną i liczne biblioteki zakładowe, techniczne, szkolne, związkowe, o księgozbiorze ogółem ponad 150 tys. woluminów i liczbie ponad 10 tys. czytelników.

1983

⇒ Pierwszą, po tragicznym **grudniu** 1981 roku organizacją związkową w kopalni "Rymer", był zarejestrowany w sądzie **6 stycznia** Niezależny Samorządowy Związek Zawodowy Pracowników KWK „Rymer” (w trzy lata później zrzeszał 2.500 pracowników, czyli prawie 70% załogi). Organizacja ta zajmowała się w znacznie szerszym zakresie, niż jej poprzedniczka przed stanem wojennym, sprawami socjalnymi załogi. Interesowała się budownictwem mieszkaniowym i gospodarką mieszkaniową w zakładzie, decydowała o przydziałach mieszkań, komisja socjalna związku kierowała na leczenie sanatoryjne, miała znaczący udział w organizowaniu wczasów i kolonii dla dzieci, opiniowała decyzje płacowe, udzielała pomocy emerytom i rencistom.

⇒ **27 stycznia** przeprowadzone zostały wybory do władz Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Kopalni „Chwałowice”. Związek występował nie tylko w imieniu swych członków, ale całej załogi. Następował systematyczny wzrost liczby członków.

⇒ W **lutym** przy Rybnickim Ośrodku Kultury powstało Towarzystwo Kultury Teatralnej, Oddział Miejski.

⇒ **22 kwietnia** ks. bp. Herbert Bednorz erygował nową parafię pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Rybniku -Zamysławie.

⇒ **20 lipca** Miejska Rada Narodowa ustaliła obszar i działania poszczególnych komitetów osiedlowych, przyjmując kryteria historyczne.

⇒ Po zniesieniu stanu wojennego w **lipcu** 1983 roku, w chwałowickiej kopalni wznowiła działalność Rada Pracownicza. W tym też roku oddano do ruchu nowy poziom wydobywczy na głębokości 550 m. o docelowej produkcji 1200 t/ dobę.

⇒ **31 lipca** oddano do użytku okazałe prezentujący się obiekt -Dom Strażaka Ochotniczej Straży Pożarnej w Rybniku-Kłokocinie.

⇒ **6 sierpnia** o godz. 16.00 na torze żuźlowym KS ROW, w obecności 20 tys. widzów, rozegrano finał kontynentalny Indywidualnych Mistrzostw Świata. Zwyciężył Zenon Plech z kompletem 15 punktów.

⇒ **13 sierpnia** została zdjęta i zabezpieczona drewniana konstrukcja kopuły wieży ratuszowej w celu konserwacji.

⇒ **28 sierpnia** po raz pierwszy kopia obrazu Jasnogórskiego przybyła do Rybnika, (w 1967 r. wędrowały jedynie puste ramy). Obraz wjechał na płytę Rynku samochodem -kaplicą, a następnie po powitaniu na ramionach wiernych został przeniesiony do "starego" kościoła. W ciągu następných dni obraz gościł we wszystkich rybnickich parafiach.

⇒ Na lotnisku Aeroklubu ROW przez pierwszy tydzień **września** odbywały się XVIII Mistrzostwa Polski w Akrobacji Samolotowej. Tytuł mistrzowski i puchar wywioził do Świdnika Janusz Kasperek, I wicemistrzem został Marek Chmiel z miejscowego Aeroklubu.

⇒ Po 9-letniej przerwie, spowodowanej różnymi przyczynami, w dniach **2-5 października** zostały wznowione Rybnickie Dni Literatury. Zorganizował je społeczny komitet. Nawiązano do tradycji sprzed lat, zapraszając teatry warszawskie i literatów z różnych ośrodków w kraju, urządzając spotkania i wystawy. Wydano też, obok programu Dni, broszurowe wydawnictwo „XIV Rybnickie Dni Literatury”.

⇒ Do **października** Filharmonia ROW, od chwili powstania wykonała ogółem 687 koncertów, z udziałem m.in.: takich artystów, jak Piotr Paleczny, Bernard Reingeisen, Igor Ojstrach, Idil Biret, Malcolm Frager, Christine Walewska, Edward Auer, Oleg Kagaan, Światosław Richter, Regina Smendzianka, Wanda Wiłkomirska. Filharmonia organizowała koncerty symfoniczne, popularne, kameralne i recitale, odbywające się raz w miesiącu w Rybnickim Ośrodku Kultury, który był stałą siedzibą Filharmonii.

⇒ Wspólnym wysiłkiem załogi kopalni „Jankowice” i mieszkańców dzielnicy Boguszowice, wybudowano nowoczesny obiekt widowiskowo-sportowy. Halę z widownią na 800 miejsc oddano do użytku na barbórkę 1983 roku.

⇒ W tym roku Chór Mieszany im. Adama Mickiewicza z Niedobczyc usświetnił śląską pieśnią spotkanie papieża Jana Pawła II z wiernymi w Katowicach -Muchowcu.

1984

⇒ **5 maja** Hufiec Harcerski im. hm. Józefa Pukowca w Rybniku uhonorowany został, przez Główną Kwaterę Harcerstwa, Krzyżem za Zasługi dla ZHP. Rybnicki Hufiec ZHP, któremu od 1971 roku przewodził hm. PL Zbigniew Soroczan zrzeszał prawie 5 tys. zuchów, harcerzy i instruktorów.

⇒ **10 maja**, w sali Domu Kultury kopalni „Chwałowice”, odbyło się spotkanie z wicepremierem Mieczysławem F. Rakowskim. Spotkanie dotyczyło zasad funkcjonowania reformy gospodarczej i aktualnej sytuacji międzynarodowej.

⇒ **13 czerwca** uruchomiono część parterową Spółdzielczego Domu Handlowego „Hermes”, a 9 lipca uruchomiono I piętro z artykułami przemysłowymi. Placówka ta zatrudniała 200 osób, w tym tylko 20 mężczyzn.

⇒ **27 lipca**, kilka minut po godz. 15.00 w kopalni „Chwałowice”, dobiegła końca skomplikowana operacja techniczna -nasunięcia ważącej 2730 ton

wieży szybowej wraz z budynkami nadszybia na otwór nowobudowanego szybu VIII -zjazdowo -wydobyczego.

⇒ Na zakończenie wakacji, w sobotę **25 sierpnia**, Społeczny Komitet Współpracy Związków Zawodowych miasta Rybnika zorganizował w mieście wielki festyn dziecięco-młodzieżowy pt. „I Rybnickie Juwenalia Dziecięce”.

⇒ W poniedziałek **3 września** o godz. 17.30 Rybnikiem targnęła potężna eksplozja. W jednym z domków przy ul. Zawiszy Czarnego nastąpił wybuch gazu. Poszkodowany został 19-letni mieszkaniec tego budynku.

XV Rybnickie Dni Literatury trwały od 30 września do 3 października nie tylko w Rybniku, ale również w sąsiednich miastach. Ogółem odbyło się 125 spotkań autorskich, w których uczestniczyło ponad 7000 słuchaczy i 41 imprez towarzyszących z udziałem 4700 widzów.

⇒ Ministerstwo Górnictwa i Energetyki Zarządzeniem nr 11 z dnia 31 sierpnia 1984 roku powołało do życia Rybnicko -Jastrzębskie Gwarectwo Węglowe (w miejsce rozwiązanego Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu Zdroju), jako wielozakładowe przedsiębiorstwo użyteczności publicznej. Gwarectwo to zostało zarejestrowane w Sądzie **8 października** 1984 roku. W składzie Gwarectwa znalazły się rybnickie kopalnie. Nadzór nad Gwarectwem sprawował minister górnictwa i energetyki.

⇒ Badania naukowe, przeprowadzone w 1984 roku przez pracowników naukowych Akademii Ekonomicznej w Katowicach wykazały, że spośród załogi kopalni „Rymer” chęć zmiany pracy wyraża 17% ankietowanych, a miejsca zamieszkania 1/3. Były to najniższe wskaźniki wśród wszystkich kopalń ówczesnego Rybnicko -Jastrzębskiego Gwarectwa Węglowego, świadczące o wysokim prestiżu górniczego zawodu w świadomości pracowników „Rymera”.

⇒ Na koniec roku "Huta Silesia" poinformowała, że w okresie powojennym na krajowy rynek dostarczyła m.in.: 350 milionów sztuk kuchennych naczyń emaliowanych, 145 milionów wiader ocynkowanych, ponad półtora miliona chłodziarek oraz 12 milionów konwi na mleko.

⇒ **22 maja** zmarł harcmistrz Jan Klama. Był komendantem rybnickiego hufca ZHP w latach 1938-39, 1945-49 i 1957-59, uczestnik I i II powstania śląskiego, więziony w czasie okupacji hitlerowskiej, uczestnik ruchu oporu, po wyzwoleniu pracownik Urzędu Miejskiego, odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

1985

⇒ Rada Miejska Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON) **wystosowała 20 marca** apel do społeczeństwa Rybnika o ład, porządek oraz zaangażowanie każdego obywatela w żywotne sprawy środowiska, w którym żyjemy. Na zjeździe PRON podsumował dwuletni okres działalności. Przewodniczącym Prezydium RM PRON wybrano ponownie prof. Jerzego Kucharczyka.

⇒ **25 maja** elektrownię "Rybnik" wpisano do rejestru przedsiębiorstw państwowych Południowego Okręgu Energetycznego.

⇒ W dniach **20-21 kwietnia** w Szkole Podstawowej nr 31 na osiedlu „Nowiny” odbył się I Międzynarodowy Turniej Szachowy Dzieci.

⇒ W dniach od **23 kwietnia** do **5 maja** odbyły się po raz pierwszy „Konfrontacje Filmowe”. Miłośnicy kina mogli obejrzeć 13 filmów nagrodzonych najwyższymi **wyróżnieniami** na światowych festiwalach filmowych, a także uhonorowanych „Oskarami”.

⇒ **4 maja** na wieżę rybnickiego Ratusza wróciła zrekonstruowana kopuła. Wymieniono i zaimpregnowano drewno w kopule, pokryto ją blachą miedzianą, z której też wykonano ozdoby wieży.

⇒ **15 czerwca** na torze żużlowym KS ROW odbył się Finał Mistrzostw Świata na Żużlu. Tor okazał się szczęśliwy dla zawodników z Danii przed Anglikami i zespołem USA.

⇒ W nocy z **4 na 5 lipca** 1985 roku spalił się jeden z najstarszych budynków w dzielnicy Chwałowice. Pożar strawił magazyn meblowy wraz ze składem opon. Ogień przeniósł się na część mieszkalną trawiąc poddasze i dach. Ponad 20 wozów strażackich gasiło wybudowany przez restauratora Emanuela Kuczerę w 1912 roku dom mieszkalny razem z mansardą, restauracją i okazałą salą rozrywkową o największej kubaturze na Górnym Śląsku.

⇒ **22 lipca** o godz. 17.00 na torze żużlowym rozegrano III Międzynarodowy Memoriał im. redaktora Jana Ciszewskiego.

⇒ **1 września** rozpoczął w Rybniku działalność Młodzieżowy Dom Kultury. Powstał on z połączenia Ognisk Pracy Pozaszkolnej nr 1 i 2 w Boguszowicach. Swoją działalność prowadził w 51 kołach zainteresowań zlokalizowanych w centrum miasta, w osiedlu „Nowiny” oraz w Boguszowicach.

⇒ Nowy rok szkolny uczniowie Liceum Medycznego rozpoczęli w nowo wybudowanym budynku przy ul. Orzepowickiej nieopodal budującego się szpitala.

⇒ **10 września** o godz. 17.00 w kościele św. Antoniego odbył się pierwszy koncert w ramach I Rybnickich Dni Muzyki Organowej.

⇒ **2 października** zawodnik Aeroklubu ROW -Jerzy Makula zajął I miejsce na Mistrzostwach Świata, rozgrywanych w Austrii w akrobacji szybowcowej.

⇒ Teatr Narodowy z Warszawy przedstawieniem w TZR o godz. 15.30 - **29 września** zainauguował XVI Rybnickie Dni Literatury, które trwały do **2 października**. Komitet Organizacyjny RDL ufundował stałą doroczną nagrodę w postaci Lampki Górniczej. W tym roku nagrodę tą przyznano profesorowi Innocentemu Liburze. Ogółem odbyło się 137 spotkań autorskich z udziałem ponad 8500 słuchaczy.

⇒ **7 października** ukończono budowę kościoła na Nowinach pw. św. Jadwigi Śląskiej. Poświęcenia dokonał ks. biskup ordynariusz Damian Zimoń. Jego budowniczym i pierwszym proboszczem był ks. Henryk Joško.

⇒ **22 października** IX Symfonią Beethovena Filharmonia ROW zainauguowała jubileuszowy-XXV sezon działalności. Koncertu wysłuchano w TZR. Miłośnicy Jazzu mogli rozkoszować się swoją muzyką na zorganizowanym po raz pierwszy festiwalu "Silesian Jazz Meeting".

⇒ Dyskusyjnemu Klubowi Filmowemu „Ekran”, powierzono organizację XXIX Ogólnopolskiego Seminarium Filmowego.

⇒ Została odrestaurowana zabytkowa kapliczka z XIX wieku pw. św. Jana Nepomucena, stojąca niedaleko rzeki Rudy w kierunku dzielnicy Piaski. Na ścianie frontowej kapliczki widnieje tablica pamiątkowa, poświęcona pamięci mieszkańców tej dzielnicy, zamordowanych przez Niemców w obozach koncentracyjnych.

⇒ PSS Społem uruchomiła przy ul. Zawadzkiego pierwszy w mieście **sklep nocny**. Czynny był codziennie z wyjątkiem niedziel i poniedziałków w godzinach od 14.00 do 22.00.

1986

⇒ W sobotę, **22 marca** w sali TZR odbyła się uroczystość wręczenia sztandaru Zespołowi Szkół Mechaniczno-Elektrycznych. Zespół utworzony w 1977 roku skupiał 6 typów szkół.

⇒ Tysiące widzów przybyłych w sobotę **3 maja** nad Zalew Rybnicki oglądało Motorowodne Mistrzostwa Polski z udziałem utytułowanego zawodnika Waldemara Marszałka.

⇒ **7 maja** o godz. 16.10 na rynku miejskim rybnickiej młodzieży przekazano symboliczne klucze do miasta, inaugurując IV Rybnickie Dni Młodych. Liczne imprezy trwały do 11 maja.

⇒ **21 lipca** po raz czwarty w Rybniku zorganizowany był Międzynarodowy Memoriał Żużlowy red. Jana Ciszewskiego. Zwyciężył z kompletem punktów Roman Jankowski (Unia Leszno).

⇒ **22 lipca** -po 14 latach 43 „Tour de Pologne” zawitał do Rybnika. Meta jego VII etapu znajdowała się na Placu Wolności.

⇒ **29 sierpnia** z okien rybnickiego Technikum Górniczego niczym latające talerze "fruwały" krzesła, rozlatując się do reszty przy zderzeniu z betonową nawierzchnią szkolnego podwórza.

⇒ W nowym, przestronnym obiekcie Szkoły Podstawowej nr 22 na osiedlu im. Korfantego w Niedobczycach odbyła się **1**

września wojewódzka inauguracja roku szkolnego, oficjalnie też szkołę oddano dzieciom do nauki.

⇒ W dniach **28 września** do **1 października** odbywały się kolejne -XVII Dni Literatury. Na trzydniowe spotkanie z mieszkańcami przybyło ponad 20 czołowych pisarzy. Komitet organizacyjny RDL przyznał Honorową Złotą Lampkę Górnica prof. Karolowi Szafrankowi. Ogółem odbyły się 152 spotkania autorskie oraz 43 imprezy artystyczne z udziałem około 20.000 widzów.

⇒ **5 października** na terenie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Rybniku-Kamieniu, miała miejsce pierwsza w naszym regionie wystawa psów rasowych.

⇒ Przez rybnicką stację kolejową, z okazji 130-lecia kolei rybnickiej, w **październiku** przejechał historyczny pociąg. Wysłuzony parowóz 1923 roku ciągnął wagony z roku 1908.

⇒ **15 grudnia** zawiązano z inicjatywy Zespołu Zasłużonych Działaczy Ruchu Robotniczego koło Stowarzyszenia „Wisła-Odra”. Koło składało z 31 osób, a przewodniczącym był Franciszek Ciesielski.

⇒ W 1986 roku erygowano osobną parafię Miłosierdzia Bożego dla Dolnego Niewiadomia.

1987

⇒ **18 marca** o godz. 15.30 po raz pierwszy w historii na stadionie KS ROW odbył się międzynarodowy mecz piłkarski. Na ogrzewanej przez miesiąc wcześniej płycie boiska, spotkały się reprezentacje Polski i Finlandii. Polacy wygrali 3:1.

⇒ **12 kwietnia** poświęcono kościół w Niewiadomiu pw. Bożego Ciała i Św. Barbary. Organy w tym kościele pochodzą z 1920 r., a przeniesiono je z kościoła w Hołdonowie koło Mysłowic.

⇒ Od **28 do 30 września** 1987 roku otwarciem wystawy Grupy Plastycznej „Oblicza”, działającej przy TZR, zainaugurowano XVIII Dni Literatury. Honorowe wyróżnienie w postaci Złotej Honorowej Lampki Górniczej otrzymała Lidia Grychtołówna -uczennica prof. Karola Szafranka, laureatka wielu międzynarodowych konkursów pianistycznych, m.in. Konkursu Chopinowskiego w 1955 r.

⇒ W **październiku** powstała folkowa grupa "Carrantuohill" grająca tradycyjną muzykę celtycko -irlandzką i szkocką. Swoją bogaty repertuar opiera na pięknie "celtyckich korzeni" dodając do nich niepowtarzalny klimat "słowiańskiego ducha", wykorzystując przy tym bardzo stylowe instrumentarium (skrzypce, akordeon, ullieann pipes, bouzuki, cittern, bodhran, flety, tin whistles, mandolina, gitara akustyczna).

⇒ W kopalni „Chwałowice” uruchomiono szyb VIII, umożliwiający ciągnięcie urobku z poziomu 550 m.

⇒ W Rybniku funkcjonowało 31 szkół podstawowych, 3 licea ogólnokształcące, 12 placówek szkolenia zawodowego oraz 45 przedszkoli.

⇒ **22 lipca** zmarł Jan Chromy, członek POW GŚI. i uczestnik powstań śl., współorganizator Ochotniczych Oddziałów Powstańczych 39 roku, uczestnik kampanii wrześniowej, w czasie okupacji w ZWZ i AK, w pierwszym roku po wyzwoleniu komendant MO w Rybniku. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Polonia Restituta. Długoletni radny MRN.

⇒ **12 sierpnia** zmarł Bronisław Niebisz, oficer zawodowy w okresie międzywojennym, uczestnik wojny obronnej i obrony Warszawy w 1939 roku wzięty do niewoli przez Rosjan i więziony w Ostaszkuwie skąd -jako nielicznemu-udało się zbiec.

⇒ W dalszym ciągu obowiązywały kartki żywnościowe i wkładki na te kartki.

1988

⇒ **16 stycznia** członkowie zespołu badającego awifałnę stwierdzili w Rybniku 70 gatunków ptaków, z czego 5426, należących do 16 gatunków na zbiorniku elektrowni „Rybnik”.

⇒ W środę, **10 lutego** krótko przed północą w rybnickiej Hucie „Silesia” wybuchł groźny pożar. Spłonęła 100-letnia hala produkcyjna wraz z maszynami produkcyjnymi, materiałami i wyrobami gotowymi.

⇒ **18 marca** na stadionie KS ROW rozegrano mecz piłkarski między Polską i Grecją o prawo startu w Igrzyskach Olimpijskich w Seulu.

⇒ Na Olimpiadzie w Seulu, Polskę w chodzie sportowym na 50 km reprezentował rybniczaniec Jacek Bednarek, rekordzista Polski w tej konkurencji.

⇒ **8 kwietnia** rybnicki Zespół Szkół Medycznych w jubileuszowym 25 roku istnienia otrzymał imię Feliksa Białego.

⇒ W **maju**, 767 zawodników, w tym 260 z ekip zagranicznych grało na 380 szachownicach w ramach kolejnego, Międzynarodowego Turnieju Szachowego Dzieci w Rybniku. Tym razem turniej odbywał się w hali sportowej w Boguszowicach, w której, z tej okazji padł też rekord frekwencji nie pobity do dnia dzisiejszego .

⇒ Po 24 latach i około 300 imprezach rocznie w Teatrze Ziemi Rybnickiej w **lipcu** wymieniono wszystkie fotele na widowni, a cały gmach teatru zmodernizowano i odnowiono.

⇒ **14 sierpnia**, w Dzień Energetyka nie mogło obejść się bez spotkań, akademii i przemówień.

⇒ Kiedy z końcem **lata** 1988 roku przez kraj przetoczyła się kolejna fala strajków, które ogarnęły także górnictwo, załoga chwałowickiej kopalni ograniczyła się do poparcia żądań lecz nie podjęła u siebie akcji strajkowej. Załogi kopalń żądały likwidacji uchwały nr 199 z powodu niesprzyjających jej warunków -co też nastąpiło. **3 września** o godz. 1.25 w kopalni „Manifest Lipcowy” podpisano porozumienie o zakończeniu strajku-po 20 dniach jego trwania . Kolejną próbą reorganizacji systemu zarządzania górnictwem była likwidacja Ministerstwa Górnictwa i Energetyki i powołanie w to miejsce Wspólnoty Węgla Kamiennego. W jej ramach utworzono Przedsiębiorstwo Eksploatacji Węgla-„Południe”. Rybnickie kopalnie zostały włączone w skład tego przedsiębiorstwa.

⇒ W niedzielę **25 września** w TZR miłośnikom literatury i sztuki zostali przedstawieni twórcy -goście XIX Rybnickich Dni Literatury.

⇒ Rybnicka szachistka, Monika Bobrowska wywalczyła tytuł wicemistrzyni świata.

⇒ Od tego roku następowało likwidowanie w centrum miasta uciążliwych baz transportowych, magazynów, składów i zakładów przemysłowych oraz wyburzanie zdehumanizowanej zabudowy. Zmieniło to charakter i wygląd śródmieścia. Po zakończeniu budowy kolektora kanalizacji sanitarnej wzdłuż rzeki Nacyny i do centrum miasta, przeprowadzono rewaloryzację śródmieścia i zaczęto zagospodarowywać przestrzeń rynkową.

⇒ Powstała „Mała Scena”. Zlokalizowano ją w pomieszczeniach byłego kościoła przy ul. Kościuszki 54. Gospodarze miasta przypisali ją do Rybnickiego Ośrodka Kultury.

⇒ W parafii w Kłokocinie rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła.

⇒ W 1988 roku, w Rybniku sprzedano za 7,5 miliarda złotych napojów alkoholowych (łącznie z piwem), przypadło średnio po 53 tys. złotych na statystycznego mieszkańca Rybnika. Dla porównania tygodnik „Nowiny” kosztował 20 złotych.

1989

⇒ **16 stycznia** wydzielono elektrownię „Rybnik” z Południowego Okręgu Energetycznego i utworzono Przedsiębiorstwo Państwowe Elektrownia "Rybnik" w Wielopolu.

⇒ Z dniem **15 lutego** został oddany do użytku Dom Pogrzebowy Na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Rudzkiej. W związku z tym wprowadzono zakaz pieszych konduktów pogrzebowych w mieście.

⇒ **1 marca** w ekspozyturze rybnickiego banku PKO przy ul. Powstańców 14 uruchomiono skup i sprzedaż bonów dolarowych. W trzech pierwszych dniach sprzedawano je po 3100 złotych za 1 bon, gdy u cinkciarzy bony dolarowe były po 3500 złotych.

⇒ **28 marca** o godz. 15.00 przekazano do użytku rybniczanom nowoczesny, okazały gmach Miejskiej Biblioteki Publicznej o pow. 3900 m. kwadrat. i kubaturze 16.500 m. sześć. Bibliotece nadano imię Konstantego Prusa.

⇒ W dniu **17 kwietnia** Sąd Wojewódzki w Warszawie wpisał do rejestru związków zawodowych NSZZ „Solidarność” jako organizację ogólnopolską.

⇒ **9 maja** nastąpiła formalna rejestracja Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” KWK „Chwałowice” i "Rymer" przez Śląsko-Dąbrowską Komisję Wykonawczą.

⇒ Od **1 czerwca** w budynku starej franciszkańskiej organistówki zaczął działać oficjalnie Apostolat "Signum Magnum" - ("Wielki Znak"). Jest to ośrodek charytatywno -wychowawczy, otaczający opieką dzieci ze środowisk marginesu społecznego.

⇒ Po **czerwcowych** wyborach zaczęły następować Wielkie demokratyczne zmiany. Zaczęła tworzyć się III Rzeczpospolita

⇒ **Sierpień** był jednym z ostatnich miesięcy zakupów na kartki.

⇒ Od **1 września** w związku z zachodzącymi zmianami społeczno-politycznymi zmieniono nazwy ulic w Rybniku. I tak np. ul. W. Piecka na ul. J. Piłsudskiego; ul. B. Bieruta na ul. J. Tuwima; ul. J. Tuwima na ul. św. Jana; ul. Wandy (do Placu Budowlanych) na ul. Kardynała B. Kominka.

⇒ W poniedziałek, **18 września**, o godz. 15.00 odbył się na Rynku wiec zorganizowany przez Konfederację Polski Niepodległej. Organizatorzy przedstawili program tej do niedawna represjonowanej organizacji. Impreza nie przyciągnęła większej uwagi publiczności.

⇒ **1-5 października** zjechali się do Rybnika pisarze, poeci, publicyści i artyści na jubileuszowe XX Rybnickie Dni Literatury. Złotą Honorową Lampkę Górnica otrzymał – Józef Musioł - wielce zasłużony dla Rybnika, wiceprzewodniczący Centralnego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego, pisarz, twórca słuchowisk radiowych i scenariuszy telewizyjnych, założyciel w Warszawie "Towarzystwa Przyjaciół Śląska", a równocześnie podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości.

⇒ W piątek, **27 października** odbyło się ostatnie posiedzenie plenarne Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego w Rybniku. Plenum podjęło uchwałę o rozwiązaniu miejskiej organizacji PRON w związku ze zmianą sytuacji politycznej -funkcjonowało 40

koń zakładowych i osiedlowych, a sygnatariuszami ruchu 50 organizacji i stowarzyszeń.

⇒ Bardzo ważnym wydarzeniem dla zamysłowskiej społeczności było poświęcenie **6 grudnia** przez biskupa katowickiego Damiana Zimonia ich parafialnego kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Jego budowniczym i pierwszym proboszczem był franciszkanin o. Pacyfik Gawlik.

⇒ W niedzielę, **10 grudnia** o godz. 12.00, w kościele św. Antoniego po mszy, odbyło się spotkanie z marszałkiem Senatu PRL prof. Andrzejem Stelmachowskim. Następnie marszałek Senatu w sali miejskiej biblioteki publicznej otworzył ekspozycje fotogramów, ilustrujące działalność opozycji politycznej od 13 grudnia 1981 do 17 kwietnia 1989 roku.

⇒ Pod koniec roku, Zarządzeniem Ministra Przemysłu nr 412 z dnia 23 grudnia, powołano do życia Przedsiębiorstwa Państwowe: KWK "Chwałowice", KWK "Rymer" i KWK "Jankowice" jako samodzielne firmy. Przez trzy lata kopalnie działały w oparciu o statuty uchwalone przez ogólne zebranie delegatów. Statuty zostały zarejestrowane w Sądzie Rejonowym w Katowicach.

⇒ Ponieważ popyt przewyższał podaż, o zakupach górników na książeczki „G” ostatecznie decydowała kopalniana komisja socjalna. Pod koniec lat 80-tych zaczęła funkcjonować instytucja przetargu, tzn. samochody kupowali ci górnicy, którzy dysponowali największą sumą pieniędzy zgromadzoną na książeczce „G”. Ostatni przetarg na samochody w chwałowickiej kopalni odbył się w **maju** 1989 roku. Stało do niego blisko 150 górników, przy czym szansa była jeden do pięciu, gdyż samochodów było tylko 30. Kierownictwo resortu i dyrekcje kopalń dysponowały także dodatkowymi środkami, pochodzącymi z funduszu produkcyjnego, tworzonego poprzez odpisywanie stałej sumy od każdej, wydobytej ponad zadania planowe tony węgla. Utworzony został także fundusz dewizowy w wysokości 10% kwoty, uzyskanej ze sprzedaży węgla za granicę. Do tego doszła niezwykle restrykcyjna polityka wobec górników opuszczających pracę. Nie respektowano nawet zwolnień lekarskich, z wyjątkiem udzielonych na skutek wypadku przy pracy. Każdy inny powód opuszczenia dniówki powodował utratę szczególnych uprawnień.

System odpisów zarobków za pracę w wolne soboty na książeczkę „G” i związane z tym szczególne przywileje, wyobcowywał górników ze społeczeństwa. Różnicował także wewnętrzne załogi, gdyż szczególne przywileje dotyczyły tylko pracujących pod ziemią i w tzw. ciągu technologicznym.

⇒ Rok 1989 przyniósł wprawdzie polskiej szkole wolność, ale niedofinansowanie oświaty zrodziło kolejne problemy, które odbijały się na poziomie naszego systemu kształcenia. Pierwszą rybnicką szkołą, jaka powstała po przemianach 1989 roku było IV LO, które przejęło budynek zlikwidowanej szkoły górniczej w Chwałowicach.

⇒ Przełomową inwestycją ostatnich lat było ustanowienie w 1989 roku parafii oraz budowa kościoła p w. św. Jana Sarkandra w Paruszowcu, który jest kościołem parafialnym dla mieszkańców Paruszowca, Piasków i Zastawu. Budowniczym kościoła i jednocześnie pierwszym proboszczem został ks. Henryk Groborz.

⇒ Eugeniusz Cofalik, modelarz Aeroklubu ROW, na Mistrzostwach Świata w modelarstwie lotniczym rozgrywanych w Argentynie zdobył tytuł Mistrza Świata w kategorii modeli wolno latających.

⇒ Klub Sportowy "ROW" Rybnik liczył 1223 członków. Pod okiem 16 trenerów i 17 instruktorów trenowało 1219 zawodniczek i zawodników, z tego 971 junierek i juniorów, w tym 245 dziewcząt.

⇒ **4 listopada** zmarł ks. Eryk Twardzik, proboszcz parafii Matki Boskiej Bolesnej w latach 1957-84.

⇒ W kopalni "Chwałowice" oddano do użytku nowoczesną dyspozytornię.

- ⇒ **1 stycznia** zmarł Feliks Popek -więzień obozów w Dachau i Gusen, nauczyciel i dyrektor w latach 1952 -1974 Technikum Górniczego w Rybniku.
 - ⇒ **23 marca** ukazało się specjalne wydanie „Gazety Rybnickiej” nawiązujące do tygodnika pod tym tytułem, ukazującego się od 1919 roku. Numer 0 „Gazety” kosztował 400 zł. Redaktorem naczelnym był Józef Romanowski a wydawcą „Hossa” spółka z o.o.
 - ⇒ **31 marca** w Rybniku powołano przez Konfederację Polski Niepodległej, Rybnicki Klub Polityczny „Wolni i Solidarni” oraz Unię Polityki Realnej -Rybnicki Front Antysocjalistyczny.
 - ⇒ Wielkim wydarzeniem dla Orzepowic było konsekrowanie w kwietniu parafialnego kościoła św. Floriana, którego budowę, przy wielkim zaangażowaniu parafian, kierował ks. proboszcz Czesław Cyran. Dzielnica stawała się coraz atrakcyjniejsza i wiele osób zamierzało się tu osiedlić, o czym świadczyło wykupywanie działek budowlanych.
 - ⇒ **3 maja**, po raz pierwszy w powojennej historii, społeczeństwo Rybnika uroczyście obchodziło to najważniejsze święto narodowe. Uroczystości rozpoczęło nabożeństwo w kościele św. Antoniego w intencji Ojczyzny. Po nabożeństwie odbyła się defilada ulicami miasta pod TZR, gdzie miały miejsce występy artystyczne.
 - ⇒ **27 maja** -wybory samorządowe -pierwsze wolne wybory samorządu miejskiego. Do głosowania uprawnionych było 96.135 mieszkańców, a udział wzięło 41.663, tj. 43,2%. Do wyborów zgłoszono 105 kandydatów z 7 list. Najwięcej mandatów w Radzie Miejskiej zdobył Rybnicki Komitet Obywatelski „Solidarność”, w sumie 33 tj. 73,33%. Po 10 mandatów zdobyły bloki SD, PSL i PAX. Po jednym mandacie SdRP i KPN. **4 czerwca** na inauguracyjnej sesji przewodniczącą Rady Miejskiej została Urszula Szynol. **6 czerwca** na drugiej sesji Rady Miejskiej głosami 33 radnych funkcję prezydenta miasta powierzono Józefowi Makoszowi, a wiceprezydentem wybrano Jerzego Frelicha.
 - ⇒ **1 września** oddano do użytku Ośrodek Dziennego Pobytu dla Dzieci Niepełnosprawnych Rybnika i okolic, którego budowę rozpoczęto 15 czerwca 1988 roku z inicjatywy księdza Henryka Joško.
 - ⇒ Mimo skromnych środków odremontowano budynek Ratusza, przeprowadzka nastąpiła na przełomie września i października.
 - ⇒ Oficjalna inauguracja XXI Rybnickich Dni Literatury miała miejsce w niedzielę **30 września** na scenie TZR. Złotą Honorową Lampkę Górniczą otrzymała poetka Janina Podlodowska.
 - ⇒ **25 listopada** 98.542 uprawnionych rybniczian wybierało prezydenta Rzeczypospolitej. Podczas pierwszej tury wyborów głosowało 60.007 osób, co dało frekwencję 60, 9%.
 - ⇒ **9 grudnia**, w drugiej turze wyborów prezydenckich 34.328 rybniczian oddało głosy na Lecha Wałęsę, 12.572 głosy otrzymał Stanisław Tymiński przy frekwencji 48,5%. Ponad 50.000 uprawnionych rybniczian zlekceważyło swój obywatelski obowiązek.
 - ⇒ Od czasu polskich przemian gospodarczych po 1989 roku, rybnicki sport, kultura i inne dziedziny życia zaczęły przeżywać niemałe kłopoty finansowe.
 - ⇒ W Kamieniu rozpoczęto budowę parafialnego kościoła pw. św. Brata Alberta.
- Rozbudowano kaplicę w Brzezinach Miejskich pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w dzielnicy Meksyk i od tego czasu odprawiana jest w niej każdą niedzielę Msza św.
- ⇒ Niedokończona budowla szpitala w Orzepowicach straszyla przez wiele lat. Dopiero nowa ekipa samorządowców zdecydowała

o kontynuacji inwestycji.

⇒ W 1990 roku, w kopalni „Rymer” pracowało na dole m.in.: 10 kombajnów ścianowych, 4 chodnikowe, 3 ładowarki, 118 przenośników taśmowych i 31 zgrzeblowych oraz 854 komplety obudowy zmechanizowanej.

[powrót do góry](#)

1991 - 2000

1991

⇒ **1 maja** w Górkach k/Brennej zmarł Henryk Knapczyk, członek spółki, która jesienią 1989 roku wznowiła wydawanie przedwojennej „Gazety Rybnickiej”. Był synem Ignacego Knapczyka -redaktora i wydawcy „Gazety Rybnickiej”.

⇒ Na przełomie maja i czerwca wszystkie działające na terenie kopalni „Chwałowice” organizacje związkowe podjęły wspólną akcję protestacyjną wraz z innymi kopalniami w kraju, na znak protestu przeciwko przerwaniu skutków realizacji planu Balcerowicza na barki ludzi pracy. Protest polegał na 1-godzinnej przerwie w pracy całej załogi.

⇒ **14 sierpnia** w grobie na rybnickim cmentarzu złożono ciało ppor. Konrada Słaninę, obrońcy Rybnika z 1939 roku.

⇒ **1 września** 1991 roku kopalnia „Chwałowice” przekazała miastu prowadzony przez siebie Ośrodek Rekreacyjny „Rybnik”. Formalne przejęcie nastąpiło decyzją na sesji Rady Miasta **6 listopada**.

⇒ Od niedzieli **29 września** do niedzieli **6 października** odbywały się XXII Rybnickie Dni Literatury. TZR i jego Mała Scena zaprosili tradycyjnie wiele sław literackich, muzycznych, aktorskich i kabaretowych. 1 października Honorową Lampkę Górnictwem wręczono profesorowi Henrykowi Mikołajowi Góreckiemu -wychowankowi rybnickiej szkoły muzycznej Braci Szafranków.

⇒ **30 września** staraniem OO. Franciszkanów zarejestrowano fundację „Signum Magnum”, mającą służyć swą działalnością charytatywną na rzecz dzieci specjalnej troski.

⇒ W środę, **2 października** – zamordowano kapłana. Około godziny 23 tragiczną śmierć poniósł ks. Henryk Kuś, proboszcz parafii p.w. św. Wawrzyńca w Rybniku – Ligocie. Sprawcy nie wykryto.

⇒ W piątek, **18 października** silne podmuchy wiatru niebezpiecznie przechyliły krzyż wieńczący wieżę kościoła Matki Boskiej Bolesnej. Z pomocą pośpieszyli rybnicki strażacy, którzy przy użyciu nowoczesnego sprzętu rozmontowali skorodowane połączenie, a sam krzyż bezpiecznie sprowadzili na ziemię.

⇒ Niewiele ponad 40% z prawie 99,5 tys. uprawnionych do głosowania rybniczian, w niedzielę **27 października** wybierało posłów i senatorów. Były to pierwsze demokratyczne wybory do parlamentu RP.

⇒ **3 listopada** wierni rybnickiej parafii ewangelicko – augsburskiej obchodzili jubileusz 200-lecia swojej świątyni, jak również jubileusz istnienia swojego kościoła wyznaniowego na Ziemi Rybnickiej.

⇒ **25 listopada** kościół św. Antoniego został uznany za zabytek klasy „A”.

⇒ W pierwszym tygodniu listopada uroczyste przecięto trójkolorową wstęgę otwierając Ośrodek Kultury Francuskiej – Alliance Francaise w Rybniku. Otwarcia czternastej tego typu placówki w Polsce, a pierwszej afiliowanej nie przy szkole wyższej, ale przy gminie - dokonał ambasador Francji Alain Bry.

⇒ **15 grudnia** abonenci telefonicznej centrali automatycznej w Rybniku po wykręceniu dwu zer uzyskali dostęp do łącz międzynarodowych.

1992

⇒ W Rejonowym Biurze Pracy, w Rybniku, w **styczniu** 1992 roku zarejestrowanych było 4502 bezrobotnych z czego aż 72,6 procent stanowią kobiety. 1141 osób zarejestrowanych nie posiadało prawa do pobierania zasiłku dla bezrobotnych.

⇒ **3 maja** zmarła Janina Podlowska, wieloletni pedagog, poetka, pisarka, redaktorka wielu pism, członek licznych stowarzyszeń

twórczych i literackich, współorganizatorka RDL.

⇒ W sobotę **6 czerwca**, w Rybniku – Kamieniu w ośrodku MOSiR Polska Federacja Campingu i Caravaningu zorganizowała zlot „31 Europa – Rally”. Na zlot przybyło około 1500 caravaningów z Europy, Stanów Zjednoczonych i Kanady. 5000 gości bawiło na drugim takim zlocie w Polsce.

⇒ Wielkim wydarzeniem artystycznym stał się koncert, jaki **9 czerwca** w TZR zaprezentował Adam Makowicz -najwybitniejszy pianista jazzowy - wychowanek rybnickiej szkoły „szafranków”, a od kilku lat zamieszkały w USA. Pierwszym stopniem jego jazzowego wtajemniczenia był kontakt z rybnickim środowiskiem jazzowym oraz wspólne słuchanie nagrań i wspólne muzykowanie w znanej i cenionej wówczas grupie Czesława Gawlika.

⇒ Od **10 czerwca**, zgodnie z uchwałą Rady Miasta nr 215/XXVIII/92, rybnickie Muzeum przeszło pod Zarząd Komunalny Miasta Rybnik.

⇒ W piątek **4 sierpnia**, w Rybniku, kolarze uczestniczący w 49 Kolarskim Wyścigu Dookoła Polski, finiszowali na mecie 6 etapu zlokalizowanej na ul. Budowlanych. Pierwszy na mecie zameldował się Ukrainiec Witalij Werewko, za nim przyjechali Krystian Zaidel i Bogdan Makuchowski. Następnego dnia, w sobotę, na Placu Wolności odbył się start honorowy 7 etapu do Nysy.

⇒ Od maja do września nie spadła ani jedna kropla deszczu. Upały w tym czasie prawie codziennie osiągały 36 stopni w cieniu. Dokładnie 26 sierpnia o godzinie 14.05 przez Kuźnię Raciborską przejeżdżał pociąg z Raciborza do Katowic. Najprawdopodobniej z powodu niedopałka papierosa, wyrzuconego przez bezmyślnego pasażera, już kilka minut później płonął tam las, a w godzinach wieczornych już 700 ha. W niedzielę 30 sierpnia duszący dym pożaru dochodził już do Rybnika. Z powodu tej tragedii odwołano nawet planowany na ten dzień koncert zespołów folklorystycznych z Meksyku i Francji. Pierwszy deszcz spadł we wtorek 1 września o godzinie 10.00. Tego też dnia pożar opanowano, ale spłonęło 10 tysięcy hektarów lasu, a pożar gasiło 7000 osób. Dwóch strażaków zginęło, obwód pożaru liczył około 100 km.

⇒ 26 września oddano do użytku odnowiony Rynek.

⇒ Już po raz 23 sfrunął na nasze miasto PEGAZ -symbol Rybnickich Dni Literatury. Koncert

inauguracyjny odbył się w sobotę **26 września**. RDL zbiegły się z organizowanym po raz pierwszy Międzynarodowym Festiwalem Orkiestr Dętych o „Złotą Lirę”. Dni trwały **do 3 października**. Honorową Złotą Lampkę Górnictwa wręczono znanemu muzykowi Czesławowi Gawlikowi.

⇒ W poniedziałek **26 października** oficjalnie zainaugurowano, w budynku Ośrodka Politechniki Śląskiej, pierwszy rok akademicki Szkoły Zarządzania i Marketingu.

⇒ Już w początkach tamtej dekady, na przysłowiowym ostrzu noża stała sprawa: co dalej z kopalnią „Rymer”? O tym, jak gorącą atmosferę stwarzał ten dylemat, świadczy 3-tygodniowy strajk załogi w **grudniu** 1992 roku, wymierzony głównie przeciwko zamiarom likwidacji kopalni. Zaczęto szukać sposobów ratowania kopalni przed upadkiem, a załogi przed utratą pracy. Były dwie możliwości: ta, przed którą załoga broniła się strajkiem, czyli likwidacja i przejęcie wydobycia „Rymera” przez kopalnię „Jankowice”, albo połączenie z sąsiednią kopalnią „Chwałowice”, na której obszarze górniczym „Rymer” fedrował. Kopalnia „Jankowice” aby podwyższyć wydobycie (o 3.900 ton na dobę) musiałaby uruchomić dwie ściany wydobywcze, co kosztowałoby około 380 mld starych zł. Dodatkowe zatrudnienie z tego tytułu wyniosłoby 700 pracowników, co oznacza, że gdyby nawet w całości przeszli oni z kopalni „Rymer”-bez pracy pozostałoby 2.400 ludzi. Oczywiście, część z nich otrzymałaby pracę przy technicznej likwidacji kopalni „Rymer”, część w nowych podmiotach gospodarczych sprywatyzowanej powierzchni, część przemieszczonoby do innych kopalń, ale i tak dla wielu pozostałoby tylko osłony socjalne.

⇒ Miarą rozbicia ruchu związkowego w górnictwie była sytuacja w **grudniu** 1992 roku, kiedy to NSZZ „Solidarność” przystąpiła do organizacji strajku w całym górnictwie. Akcja protestacyjna w chwałowickiej kopalni miała rozpocząć się **14 grudnia**. W tym dniu załoga nie rozpoczęła strajku, do czego nie dopuściła NSZZ „Solidarność 80”. Strajk rozpoczął się dzień później, **15 grudnia** na drugiej zmianie, po uzyskaniu aprobaty innych organizacji związkowych, działających w kopalni. Postulaty strajkujących nie ograniczały się tylko do spraw płacowych, lecz dotyczyły problemów restrukturyzacji polskiego górnictwa, oddłużenia kopalń, spraw emerytalnych i socjalnych górników. Protest miał formę strajku rotacyjnego i trwał do końca roku.

Tak więc ruch związkowy na terenie chwałowickiej kopalni w pełni odzwierciedla sytuację nie tyle pluralizmu, ile rozbicia ruchu zawodowego w całym kraju.

⇒ W 1992 roku, w 254 wypadkach śmierć poniosły 32 osoby, 267 zostało rannych. Zanotowano 443 kolizje. Policja zatrzymała 753 kierowców prowadzących pojazdy w stanie nietrzeźwym. Na terenie podległym Komendzie Rejonowej Policji w Rybniku dokonano 1334 przestępstw na 100 tysięcy mieszkańców.

⇒ W roku 1992 całkowicie zlikwidowano ruch kolejowy na trasie Gliwice -Trynek -Rudy -Racibórz -Markowice.

⇒ Po reformie granic polskich diecezji w 1992 roku, ta część dawnej diecezji opolskiej, w której leżą Stodoły, dostała się w granice diecezji gliwickiej.

1993

⇒ W turnieju szachowym zakończonym **7 lutego** 16-letnia Monika Bobrowska zdobyła indywidualne szachowe Mistrzostwo Polski. Drużyna RMKS Rybnik wygrała turniej w klasyfikacji klubowej.

⇒ Bardziej społecznie uzasadnione było połączenie „Rymera” z „Chwałowicami”. Podstawą do szczegółowych opracowań w tym zakresie i częściowych decyzji likwidacyjno -inwestycyjnych był, przyjęty przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów w **marcu** 1993 roku „Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce”, przewidujący połączenie kopalń „Chwałowice” i „Rymer”, ze względu na wyczerpywanie się jej zasobów na poziomie 430 m. Wydobyte dobowe kopalni „Rymer” wynosiło 3.372 tony, przy zatrudnieniu 3.152 pracowników i bardzo niskiej wydajności ogólnej -1.105 kg na pracownikodniówkę.

⇒ Ostatnia zmiana organizacyjna nastąpiła, kiedy to **1 kwietnia** 1993 roku Sąd Rejonowy w Katowicach wpisał do rejestru handlowego Rybnicką Spółkę Węglową S.A., jako jednoosobową spółkę skarbu państwa. Kopalnie rybnickie od tego momentu były zakładami Rybnickiej Spółki Węglowej S.A.

W kopalniach zaczęły działać Rady Pracownicze, kiedy to w związku z wejściem ich do Rybnickiej Spółki Węglowej S.A., zmieniły się podstawy prawne funkcjonowania zakładów.

⇒ **1 maja** 1993 roku zmarł dr Innocenty Libura, Legenda Ziemi Rybnickiej - Rybniczanie z wyboru. Był człowiekiem pełnym ideałów, które konsekwentnie realizował jako pedagog, naukowiec, pisarz i publicysta, harcerz, żołnierz i społecznik. Autor licznych publikacji o naszym regionie, również pierwszego przewodnika turystycznego po Rybnickim Okręgu Węglowym. Jego pogrzeb odbył się **8 maja**.

⇒ **29 maja** Urząd Miasta wspólnie z Górnośląskimi Zakładami Piwowarskimi zorganizował na Rynku wielkie „Święto Piwa”. Browar z tej okazji wtoczył na Rynek kilka tysięcy litrów darmowego piwa w beczkach.

⇒ **23 czerwca**, w 15 roku pontyfikatu, papież Jan Paweł II specjalną bullą podniósł parafialny kościół św. Antoniego do godności

Bazyliki Mniejszej. Uroczyste ogłoszenie tego faktu nastąpiło w środę 8 grudnia podczas mszy św. o godz. 17.00 w mianowanym kościele.

Jest to jedna z najpiękniejszych budowli neogotyckich w kraju. Posiada również jednorodny, interesujący neogotycki wystrój. Wnętrze zdobią neogotyckie ołtarze i ambona oraz tron biskupi i płaskorzeźby drogi krzyżowej, wykonane przez znakomitych snycerzy z Obersmergu. Spośród ołtarzy na szczególną uwagę zasługuje ołtarz Matki Boskiej Różańcowej (fundacji Żywego Różańca), przedstawiający tajemnice różańca św. w medalionach wmontowanych w misterną, koronkową snycerkę. W imponującym, strukturalnym ołtarzu głównym miejsce centralne zajmuje figurka św. Antoniego, patrona kościoła i ziemi rybnickiej, zakrywana obrazem tego świętego. Lewy ołtarz boczny ku czci Chrystusa Króla jest dziełem miejscowego mistrza Pawła Keizera.

⇒ W czwartek **24 czerwca** dokładnie o godz. 13.09 na wcześniej umocowanym cokole rynkowej fontanny stanęła figura św. Jana Nepomucena z 1736 roku, подарowana miastu przez Strachwitzów z Jastrzębia w 1823 roku.

⇒ We wtorek **24 sierpnia** w samo południe uroczyste otwarto odrestaurowany rybnicki Ratusz. **25 sierpnia** o godz. 10.00 w wyremontowanym Ratuszu udzielono pierwszego ślubu.

⇒ W niedzielę **19 września** 99.485 uprawnionych rybniczian wybierało parlamentarzystów. Oddano 50.146 głosów, w tym głosów nieważnych 1206.

⇒ **26 września** w niedzielę teatr im J. Słowackiego z Krakowa zainaugurował XXIV Rybnickie Dni Literatury.

⇒ **22 października** podpisano porozumienie między Wojewodą Katowickim, a Prezydentem Rybnika. Na mocy tego „pilotażowego” programu miasto przejęło niektóre zadania z zakresu administracji państwowej. Rybnik został miastem wydzielonym w randze powiatu.

⇒ W czwartek **11 listopada** o godz. 9.30 na ścianie budynku przy ul. Chrószczka 1 odsłonięto tablicę pamiątkową, poświęconą gen. Leopoldowi Okulickiemu, dowódcy (od kwietnia 1930 do lipca 1931) Rybnickiego Batalionu 75 Pułku Piechoty, majorowi Sztabu głównego, późniejszemu dowódcy Armii Krajowej.

⇒ W **listopadzie** został powołany decyzją Wojewody Katowickiego Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”. Zajmuje on powierzchnię 505 km kwadratowych, a łącznie z otuliną - 645 km. Na obszarze miasta Park reprezentują głównie lasy ciągnące się z południowego-wschodu na północny-zachód, na linii Gotartowice-Ochojec. W jego granicach znalazły się najlepiej zachowane kompozycje zbiorowisk leśnych. Na południowy-zachód od Parku Krajobrazowego „Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich” ciągną się tereny silnie uprzemysłowione i zurbanizowane, z wyraźną dominacją zbiorowisk synantropijnych.

⇒ W 1993 roku zakończyły działalność, prowadzone przez górnictwo od 1961 roku, Zasadnicze Szkoły Górnicze. Ich baza została przekazana Kuratorium Oświaty w Katowicach, Delegaturze w Rybniku.

⇒ Na cmentarzu komunalnym w Rybniku, wzniesiono pomnik - mur, poświęcony ofiarom Katynia, Ostaszkowa, Starobielska oraz poległym i pomordowanym przez okupantów rybniczanom, którzy spoczywają z dala od Ojczyzny na nieustalonych miejscach ich wiecznego spoczynku.

⇒ Do najważniejszych wydarzeń ostatnich lat w Golejowie, zaliczyć należy oddanie do użytku nowej remizy Ochotniczej Straży Pożarnej.

⇒ Od tego roku kościół pw. Wniebowzięcia N.M. Panny służy całej parafii Rybnicka Kuźnia terytorialnie pokrywającej się z dzielnicą.

⇒ Według danych USC w 1993 roku zarejestrowano 682 małżeństwa oraz 1993 urodzeń (w tym 1040 dziewczynek i 953 chłopców). Najwięcej, bo 199 urodzeń przypadło na sierpień. W ciągu 1993 roku nastąpiło 1417 zgonów. Rybnik zamieszkiwało ponad 145.000 mieszkańców. Obszar miejski liczył 135 km kw. przez które przebiegało 406 km dróg, zarejestrowanych było 32.000 pojazdów mechanicznych. Nocą drogi oświetlało 6700 punktów świetlnych. Zarejestrowanych było 8450 firm, w tym 2500 handlowych. Swoje siedziby w Rybniku miało 11 banków. W mieście było ponad 14.000 budynków mieszkalnych, działały 43 przedszkola, do których uczęszczało 3750 dzieci, 35 szkół podstawowych, w których uczyło się ponad 20.000 dzieci, 10 szkół średnich oraz Centrum Kształcenia Inżynierskiego Politechniki Śląskiej.

⇒ W tym roku w Rybniku miały miejsce 232 wypadki drogowe, w których zginęły 22 osoby, a 262 zostały ranne. „Słuczek” zanotowano 487, zatrzymano 371 nietrzeźwych kierowców.

1994

⇒ W zimowej Olimpiadzie rozgrywanej w Lillehammer udział wziął rybniczanie Tomasz Sikora.

⇒ **15 kwietnia** władze Rybnika podpisały z władzami niemieckiego miasta Dorsten umowę o partnerstwie obu miast.

⇒ **7 maja** rybniczanie Franciszek Kańczok zdobył I miejsce w modelarstwie szybowców klasy F1E na zawodach o Puchar Świata rozgrywanych w Breznie (Słowacja).

⇒ **19 czerwca** mieszkańcy miasta w wyborach wybierali radnych. Uprawnionych było 100.480 osób. Frekwencja -32.668. W 45-osobowej radzie miasta zasiadło 33 radnych z listy Ruch Rozwoju Rybnika. Ponownie prezydentem 39 głosami wybrany został Józef Makosz, natomiast przewodniczącą Rady Miasta została Urszula Szynol.

⇒ W sobotę, **25 czerwca** na rybnickich drogach rozegrane zostały kolarskie Mistrzostwa Polski Seniorów, były najważniejszą tegoroczną imprezą kolarską w naszym kraju. Zdobyty w tym wyścigu przez Jacka Mickiewicza tytuł mistrza Polski był pierwszym w historii powstałego w październiku 1982 roku Ludowego Klubu Sportowego Victoria Rybnik.

⇒ W czwartek, **21 lipca** o godz. 12.40, w pobliżu dworca kolejowego, doszło do czołowego zderzenia dwóch pociągów osobowych. Na skutek niewłaściwego ustawienia zwrotnic w wypadku uszkodzonych było 19 osób. Ruch przywrócono na obu torach około godz. 22.00.

⇒ W trzecim tygodniu lipca, na rozgrywanych w Radomiu Mistrzostwach Polski w Akrobacji Samolotowej, swój drugi tytuł mistrza kraju zdobył pilot Aeroklubu ROW Marek Chmiel.

⇒ Od środy **29 czerwca** do niedzieli 3 lipca na lotnisku w Gotartowicach rozgrywane były Międzynarodowe Mistrzostwa Polski w Akrobacji Szybowcowej. Mistrzowski tytuł obronił pilot Aeroklubu ROW Jerzy Makula. Drugim okazał się również rybniczanie Andrzej Tomkiewicz.

⇒ W sobotę, **30 lipca** około godz. 13.00, prawdopodobnie od iskrzących kół przejeżdżającego pociągu, zapaliła się trawa na kolejowej skarpie, a następnie las. Spłonęło 18,5 hektara lasu, a straty materialne oszacowano na 1 mld 200 mln złotych. W feralną sobotę rybniczanie strażacy wyjeżdżali do 21 pożarów. W całym lipcu było ich 170.

⇒ **7 września** rybniczanie po raz drugi w tym roku mogli oglądać imprezę kolarską. Tym razem do Rybnika zawitał peloton 51 Wyścigu Dookoła Polski. Zakończył się najdłuższy -3 etap wyścigu z Łącka Zdroju. Następnego dnia kolarze wystartowali na kolejny etap do Bielska Białej.

⇒ Na rozgrywanych w trzeci weekend września w Bielsku Białej Mistrzostwach Polski Juniorów w Judo, występujący w kategorii wagowej do 86 kg, złoty medal i tytuł mistrza Polski wywalczył reprezentant „Polonii” Rybnik -Artur Kejza.

⇒ Koncert galowy, w niedzielę **25 września** o godz. 18.00 otworzył jubileuszowe XXV Rybnickie Dni Literatury. Trwały do 2 października. Honorową Złotą Lampkę Górniczą otrzymał Zbigniew Jankowski.

⇒ W dniu św. Barbary odbyła się w Kłokocinie ceremonia poświęcenia przez ks. arcybiskupa Damiana Zimonia kościoła pod wezwaniem św. Józefa -Robotnika. Projektantem budowli był inż. Adrian Szyndzielorz z Siemianowic, natomiast wystrój wnętrza zaprojektował Ireneusz Walczak.

⇒ **Grudzień** -to miesiąc w którym Teatr Ziemi Rybnickiej obchodził swoje 30-lecie. W tym czasie 7090 imprez, w tym wiele cyklicznych, obejrzało 2 miliony 600 tys. widzów.

⇒ Ośrodek Szkoleniowy Politechniki Śląskiej przekształcono w Centrum Kształcenia Inżynierskiego.

⇒ Ukończono renowację drugiej połowy rybnickiego dworca kolejowego. Zmodernizowano halę główną oraz poczekalnię a także odnowiono tynki i odmalowano elewację.

⇒ Zakończono remont kaplicy akademickiej "na górze", która jest pozostałością najstarszego średniowiecznego kościoła. Zmieniono m.in. całkowicie poszycie dachu i uporządkowano

teren wokół budowli.

⇒ W 1994 roku kopalnia „Rymer”, zgodnie z decyzją Ministra Przemysłu i Handlu o likwidacji części zakładu górniczego „Pole Północne kopalni Rymer”, zaprzestała eksploatacji 8 pokładów na tym Polu oraz przystąpiła do likwidacji wyrobisk na poziomach 200 m. i 430 m.

⇒ Kopalnia „Chwałowice” przekazała miastu Dom Kultury.

⇒ Paradoksalnie tereny dalekie, jak "Meksyk", z administracyjnego punktu widzenia, ciągle traktowane były jako centrum i należały do dzielnicy Rybnik-Śródmieście. Ale mieszkańcy wzięli sprawę we własne ręce. Stwierdzono, że specyfika okolicy i osobne problemy mieszkających tam ludzi, skłaniają do utworzenia osobnej dzielnicy. Wśród tamtejszych mieszkańców powstała grupa inicjatywna, w której działali m.in.: Feliks Nowak i Alojzy Myśliwiec. Dzięki ich działaniom w tym roku powstała nowa, najmłodsza dzielnica Rybnika-nazwano ją "Meksyk". W jej skład weszły też Brzeziny Miejskie, okolice parku miejskiego „Hazynehajda” i wszystkie inne tereny w tym rejonie, nie należące do dzielnic Boguszowice, Chwałowice i do Ligoty. Na terenie tej dzielnicy można wyróżnić takie obszary jak: Stary Meksyk-czyli samo osiedle domków kolejowych, Brzeziny Miejskie, Hazynehajda, Bieszczady Rybnickie, czyli porośnięte lasem wzgórze na południe od ul. Prostej, bloki przy ul. Chwałowickiej oraz Koziegóry, czyli w pojęciu dzisiejszym teren w okolicach Szkoły Budowlanej.

Z kościelnego punktu widzenia cały teren omawianej dzielnicy od najdawniejszych czasów należał do rybnickiej parafii Matki Boskiej Bolesnej. W Brzezinach i przy ul. Świerklańskiej stały jedynie przydrożne Krzyże, przy których mieszkańcy odprawiali wspólne modlitwy, jak majowe czy różaniec.

⇒ Na terenie parku miejskiego „Kozie Góry” zbudowano ścieżkę zdrowia o długości 1,5 km.

⇒ Na strychu jednego z domów przy ulicy Wyzwolenia, odnaleziono podczas remontu dokumenty z prawdziwymi wynikami referendum z wyborów parlamentarnych z 1946 roku. Świadczą one, że w dziewięciu rybnickich okręgach wyborczych za komunistami opowiedziało się zaledwie 24% głosujących.

Rybnicki zespół folkowy "Carrantuohill" wystąpił dotychczas na kilkuset koncertach w kraju i za granicą. Ważniejsze z nich w tym roku to: Moscow Tour`94, St. Patrick Week in Germany`94, Rose of Tralee -Hannover`94, Halloween Tour in Germany`94, Piknik Country w Mrągowie `94.

⇒ W Rybniku powstał Rybnicki Klub Motorowy, przejął on z KS ROW sekcję żużlową.

⇒ W tym roku udział wód kopalnianych w odpływie ze zlewni Nacyny wzrósł do 19,3%.

⇒ Zmarł ur. w 1909 roku Paweł Zientek, przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w latach 1952-1971. W 1939 roku uczestniczył w kampanii wrześniowej. Wzięty przez Rosjan do niewoli więziony był w obozie w Starobielsku. W okresie jego władzy w Rybniku nastąpiła znaczna rozbudowa miasta, kontynuowana przez jego następców.

1995

⇒ **1 stycznia** pieczę nad stadionem przy ul. Gliwickiej przejęło miasto. Stał się on jednym z obiektów Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji.

⇒ W **kwietniu** na rozegranych Szachowych Mistrzostwach Polski seniorów tytuł mistrzyni Polski zdobyła 17-letnia Monika Bobrowska.

⇒ W połowie **marca** Walne Zgromadzenie Wspólników Rybnickiej Spółki Węglowej S.A. podjęło uchwałę o połączeniu dwóch rybnickich kopalń „Rymer” i „Chwałowice”. Decyzja ta jest konsekwencją wyczerpania złóż w „Rymerze” jak również „szufladkowego” wybierania wspólnego złoża.

⇒ **3 maja** w rybnickim Muzeum otwarto wystawę "Rybnik nasze miasto" -jedną z dwóch stałych wystaw. Po remoncie kapitalnym i rozbudowie Starego Ratusza powierzchnia wystawiennicza Muzeum wynosiła już 600 m. kw., a ogólna wzrosła do ponad 1700 m. kw.

⇒ **1 lipca** doszło faktycznie do połączenia KWK "Chwałowice" z KWK "Rymer" i od tego dnia obydwie kopalnie stanowią jeden, dwuruchowy zakład górniczy.

Połączone kopalnie mają 40,35 km kw. łącznie ze zlikwidowanym Polem Północnym. Na obszarze tym znajduje się ogółem 266,1 mln ton zasobów operatywnych, w tym 9,8 mln ton kopalni „Rymer”. Pokłady nadania kopalni „Chwałowice”, o grubości od 0,8 do 2,6 m. mają 30-40% zanieczyszczeń, głównie przerostów skał płonnych, ich nachylenie jest bardzo zmienne od 2 do 45 stopni. Warstwy rudzkie niskopopiołowe (12%) o małej zawartości siarki (1,1%) mają grubość 1 -3,3 m oraz nachylenie w granicach 1 -40 stopni. Podobne cechy jakościowe ma węgiel w pokładach eksploatowanych przez kopalnię „Rymer”, z tym, że wyższa jest jego wartość opałowa oraz niższa zawartość siarki -średnio 1 proc. Zdolność produkcyjna obydwu kopalni według planów operacyjnych na rok 1994, wynosiła 11.400 ton netto na dobę, a w 1995 r., po połączeniu, zwiększyła się do 12.697 ton, w tym 4.200 ton z kopalni "Rymer".

Za połączeniem kopalni "Rymer" z "Chwałowicami" przemawiało wiele ważkich argumentów, jak bezpośrednie sąsiedztwo ich obszarów górniczych i to, że "Rymer" eksploatuje złoża kopalni "Chwałowice", a także zbliżony poziom techniczny obydwu kopalń i podobne parametry węgla, możliwości lepszego wykorzystania wspólnych zdolności produkcyjnych i szybów po połączeniu wyrobiskami dołowymi. Jeśli chodzi o żywotne sprawy załóg -to istnieje możliwość operatywnego przemieszczania ludzi według aktualnych potrzeb oraz stworzenie warunków wzrostu wynagrodzeń, gdyż połączenie kopalń zapewnia wyższą wydajność pracy.

Czy przyłączenie kopalni "Rymer" do "Chwałowic" było konieczne? Zasadniczym, nie tylko argumentem za połączeniem, ale faktem, jest ten, że "Rymer" na obszarze swojego nadania (6,1 km kw.) nie miał już ani kilograma własnych zasobów operatywnych węgla. Eksploatował z nadania kopalń "Chwałowice" i "Rydułtowy" zasoby wielkości ponad 14 mln ton, w tym 8 mln ton z nadania chwałowickiego. Drugi, powtarzany przez Zarząd Rybnickiej Spółki Węglowej S.A. fakt, to: "wydobycie dobowe poniżej 4 tys. ton nie uzasadnia utrzymywania takiej struktury technicznej oraz zarządzania, jak dla "pełnowymiarowej" kopalni, skoro wydobycie tej wielkości uzyskać można z jednej ściany o średniej koncentracji".

Program restrukturyzacji górnictwa węglowego w Polsce opierał się na założeniu stopniowego przywracania racjonalnych relacji między kosztem wydobycia, a ceną zbytu węgla. Dla takiego organizmu górniczego, jakim była kopalnia „Rymer”, nie było szans na utrzymanie się w warunkach gospodarki rynkowej. Połączenie z kopalnią "Chwałowice" zapewniło utrzymanie wydobycia kopalni "Rymer" na dotychczasowym poziomie oraz zagwarantowało pracę jej załodze nawet na odległą perspektywę. A to jest najważniejsze.

⇒ Ten rok połączone kopalnie „Rymer” i „Chwałowice” zamknęły ujemnym wynikiem finansowym na kwotę 28.858.000 nowych złotych. Pozostała kwota to trudno ściągalne należności od odbiorców węgla i innych wierzycieli.

⇒ W środę, **2 sierpnia** o godz. 8.00 ponad 3 tysiące rybniczian zebrało się na inauguracyjnej mszy św. w bazylice św. Antoniego, by uczestniczyć w jubileuszowej 50 Rybnickiej Pielgrzymce do Częstochowy. Pielgrzymce przewodził ks. Henryk Joško.

⇒ Szyb „ Kościuszko ” był ostatnim szybem wydobywczym w Niewiadomiu, gdzie fedrowanie ostatecznie zakończono w sierpniu.

⇒ **17 września** - w 56 rocznicę sowieckiej agresji na Polskę, na rybnickim cmentarzu odsłonięto, a ks. prałat Alojzy Klon poświęcił, symboliczny nagrobek tych wszystkich, których groby, znane i nieznanne, rozsiane są po całym świecie, a zwłaszcza na Wschodzie. W centralnym miejscu obelisku umieszczony został znaczek katyński oraz wizerunek Matki Boskiej Katyńskiej. Odlana w brązie tablica została ufundowana przez zasłużoną dla naszego miasta rodzinę Basistów.

⇒ XXVI Rybnickie Dni Literatury, które trwały od **18 września** do **1 października**, prezentowało się środowisko literackie naszego Wybrzeża. Dziesiątym z kolei Laureatem Honorowej Złotej Lampki Górniczej, za całokształt twórczości literackiej i współtworzenie w pierwszej fazie organizowania RDL, został Stanisław Krawczyk.

⇒ W poniedziałek, **16 października** w obecności przybyłych licznych parafian i gości ks. arcybiskup Damian Zimoń konsekrował kościół pod wezwaniem św. Jadwigi Śląskiej na Nowinach. Poświęcił ściany i nowo postawiony kamienny ołtarz, a następnie wmurował w ołtarz relikwiarz z doczesnymi szczątkami świętej Oktaty męczennicy.

⇒ W sobotę, **4 listopada** o godzinie 16.05 rybniczanie powitali relikwie świętego Antoniego. W naszym mieście ten święty czczony jest od wieków i uważany za patrona miasta. W roku 800-lecia urodzin św. Antoniego relikwie jego opuściły Padwę i w uroczystej peregrynacji odwiedzają wspólnoty franciszkańskie na świecie.

⇒ W niedzielę, **5 listopada** po raz drugi w powszechnych wyborach był wybierany Prezydent RP. W pierwszej turze wyborów uczestniczyło 68.971 rybniczian, co stanowiło 67,02% uprawnionych do głosowania. W Rybniku zdecydowanie wygrał Lech Wałęsa, na którego głosowało 29.474 osób, tj. 43,23 proc., Aleksander Kwaśniewski uzyskał 18.359 głosów-26,92 proc. Pozostali kandydaci nie przekroczyli 10 proc głosów wszystkich biorących udział w głosowaniu.

⇒ Na przełomie 1995/1996 roku podczas remontu kaplicy św. Urbana, znajdującej się w Grabowni, w jej wieżycze znaleziono zalakowaną butelkę, a w niej następujący tekst: „Grabownia” **19 maja** 1905 rok. Jest wybudowano kaplica na Grabowni. Fundatorowie... /.../. Ta kaplica kosztowała 1000 Marek. Na ten czas będący ksiądz (rybnicki) Fararz Franciszek Brudniok a Biskup Kardynał Georg Kopp we Wrocławiu, Cesarz Niemiecki Wilhelm II w Berlinie, a Pisorz tego pisma Maciej Fross".

Kaplica została wybudowana „po topniu”, gdyż wszystkie prace wykonali za darmo mieszkańcy Grabowni, a tylko niektóre materiały kupiono -to wszystko kosztowało zaledwie 1000,00 marek. Dla porównania powiedzmy, że w tym samym czasie zamówione granitowe bloki na schody do głównego wejścia, do kościoła św. Antoniego, kosztowały parafię 738,40 marek, nowy ornat kosztował 400,00 marek, a wszystkie ławki do kościoła św. Antoniego -12.000,00 marek.

⇒ Na terenie parku miejskiego „Kozie Góry” została 1 sierpnia otwarta kawiarnia parkowa „Hajda”.

⇒ Teren parku „Paruszowiec”, liczący 1,2 ha powierzchni, przekazany został na rzecz miasta przez RZWM „Huta Silesia”. Walory tego parku podnosi jego lokalizacja bezpośrednia nad stawem „Paruszowiec”.

⇒ W 1995 roku miały miejsce 333 wypadki drogowe w których zginęło 28 osób, a 398 odniosło obrażenia. Zanotowano 842 kolizje. Tylko w poniedziałki miały miejsce aż 63 wypadki i kolizje.

⇒ Stary, drewniany kościół z Kłokocina przeniesiono do skansenu w Katowicach.

⇒ **ZIMA**: Takiej nie było dawno. Od początku **listopada** 1995 roku do **kwietnia** 1996 roku utrzymywały się mrozy poniżej 10 stopni C. Ludzie masowo chorowali na grypę. W niektórych domowych kotłowniach do stycznia spalono już taką ilość węgla, jaka zwykle wystarczała na cały rok. Była to bardzo ostra, śnieżna i kosztowna zima.

⇒ Na terenie MOSiRu w Kamieniu odsłonięto pomnik upamiętniający tragedię żydowskich więźniów w „marszu śmierci”.

1996

⇒ W **styczniu** wandy zniszczyli ponad 100 nagrobków na rybnickim cmentarzu.

⇒ W środę, **14 lutego** Rada Miasta Rybnika na sesji postanowiła ustanowić rok 1996 -rokiem pamięci

Władysława Webera -wieloletniego burmistrza miasta.

⇒ Na początku **marca** 1996 roku oddano do użytku ośrodek sportu, rekreacji, rehabilitacji i odnowy biologicznej Bushido przy ulicy Floriańskiej na Nowinach.

⇒ W **czerwcu** olimpijską nominację otrzymał zawodnik sekcji żeglarskiej RKS „Energetyk” Mirosław Małek. Na olimpiadzie w swojej klasie zajął indywidualnie i drużynowo 11 miejsce.

⇒ **27 lipca**, na rozgrywanych na Słowacji Mistrzostwach Europy junierek w szachach, mistrzynią Europy została arcymistrzyni z Rybnika -Monika Bobrowska.

⇒ W **sierpniu**, w Rejonowym Urzędzie Pracy w Rybniku zarejestrowanych było 6809 bezrobotnych, w tym 5886 kobiet.

⇒ **24 września** nastąpiła komercjalizacja elektrowni "Rybnik". Utworzono jednoosobową Spółkę Skarbu Państwa Elektrownia "Rybnik" S.A. i już 1 października wpisano do rejestru Sądu Rejonowego w Katowicach.

⇒ Inauguracją, tradycyjnie w ostatnią niedzielę - **29 września** -rozpoczęły się pod hasłem „Literacka Wielkopolska w Rybniku” XXVII Rybnickie Dni Literatury. Laureatem Honorowej Złotej Lampki Górniczej został znakomity pianista, rybniczanie-Piotr Paleczny.

⇒ W połowie **września**, na rozgrywanych w Rumunii zawodach modeli latających klasy F1E o „Puchar Świata”, duży sukces

odniósł zawodnik Aeroklubu ROW Franciszek Kańczok, zdobywając I miejsce w zawodach tej rangi już po raz drugi.

⇒ **16 października** -w dzień patronki Śląska -św. Jadwigi -poświęcono kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Rybnickiej Kuźni.

⇒ Na rozgrywanych w połowie października w Krakowie Mistrzostwach Polski seniorów w judo, najlepszy judoka KS "Polonia" Rybnik Artur Kejza, wywalczył tytuł Mistrza Polski w kategorii do 86 kg.

⇒ Parafia Matki Boskiej Bolesnej zorganizowała po raz pierwszy Drogę Krzyżową na ulicach miasta. Niesiony przez wiernych pięciometrowy krzyż pozostał u podnóża "kościelnej górki".

⇒ Rozpoczęła się budowa nowego skrzydła budynku Urzędu Miasta, a była konieczna ze względu na przejęcie przez miasto większych kompetencji, związanych z reformą administracyjną. Dotąd kilka wydziałów Urzędu mieściło się poza głównym budynkiem i pracowało w fatalnych warunkach, co było uciążliwe zarówno dla załatwiających sprawy, jak i dla urzędników.

⇒ Park „Górnik” położony w dzielnicy Chwałowice o powierzchni 1,9 ha, założony i utrzymywany przez KWK „Chwałowice” w latach powojennych, w tym roku został przekazany miastu i w tymże też roku został wykonany jego remont kapitalny. Na jego terenie zlokalizowany jest dzielnicowy Dom Kultury wraz z przyległym letnim mini amfiteatrem.

⇒ Uchwałą Rady Miasta Rybnicki Ośrodek Kultury otrzymuje nazwę Rybnickie Centrum Kultury, w skład którego weszły również Domy Kultury w Chwałowicach, Niedobczycach i Boguszowicach.

⇒ W Rybniku urodziło się 1792 dzieci. Udzielono 781 ślubów, 98 rozwodów i zanotowano 1338 zgonów.

1997

⇒ W **styczniu** nastąpiła zmiana numerów telefonicznych w Rybniku. Przed dotychczasowy numer dopisano cyfrę 42.

⇒ **7 lutego** zmarł ks. Henryk Joško, kapłan i człowiek wielkich pasji. Od 1982 roku był proboszczem parafii św. Jadwigi Śląskiej na Nowinach. Wielokrotny organizator pielgrzymek na Jasną Górę. Był dziekanem dekanatu Rybnik Centrum, kanonikiem honorowym katowickiej Kapituły Metropolitalnej.

⇒ We wtorek, **11 marca** o 15.00 miastem wstrząsnęła potężna eksplozja. Wybuch miał przebieg kontrolowany. W ten sposób przy użyciu 30 kg dynamitu wyburzono szpecący centrum budynek starej garbarni.

⇒ **21 kwietnia** nastąpiło wmurowanie kamienia węgielnego pod nowe skrzydło Urzędu Miasta.

⇒ W **kwietniu**, w Rejonowym Urzędzie Pracy w Rybniku zarejestrowanych było 5370 bezrobotnych, w tym 4416 kobiet.

⇒ **13 maja** Jacek Mickiewicz zwycięża w rybnickim etapie Wyścigu Pokoju.

⇒ **31 maja** o godzinie 6.00, w kamienicy na Rynku pod numerem 9, otwarto pierwszą

w Rybniku restaurację McDonald's. Pierwsi głodni klienci ustawili się w kolejce już o godz. trzeciej nad ranem.

⇒ Pierwsze ulewne deszcze spadły w ostatnich dniach czerwca, padało ciągle przez następne 10 dni. Poziom Nacyny i Rudy niebezpiecznie się podniósł. 8 i 9 lipca były krytyczne dla Rybnika. Woda zalała 560 hektarów, czyli około 4% powierzchni miasta. W akcji zużyto 22.000 worków z piaskiem. Z żywiołem walczyło 20 jednostek Straży Pożarnej.

⇒ W poniedziałkowy rano **21 lipca**, z nadmiaru wody nie wytrzymała skarpa na rybnickim cmentarzu przy ul. Rudzkiej. Obsunął się jej fragment odsłaniając około 60 grobów. Do prawdziwej jednak tragedii doszło dwa dni później, kiedy obsunęła się dalsza część skarpy. W sumie żywioł zniszczył 298 grobów. Ciała złożono w worki i przewieziono do chłodni, a następnie pochowano we wspólnej mogile. Na dezynfekcję rozpadliny V Batalion Obrony Przeciwdrobnoustrojowej z Tarnowskich Gór zużył 1200 kg wapna chlorowanego. Przez kilka dni 40 samochodów ciężarowych woziło do 900 ton kamienia na godzinę, w celu rekultywacji cmentarnej skarpy.

W niedzielę **27 lipca** cmentarz udostępniono, a nad zbiorową mogiłą postawiono

drewniany krzyż. 30 lipca odprawiono tam modły w obecności arcybiskupa Damiana Zimonia.

⇒ **29 lipca** zmarł profesor Karol Szafranek-założyciel i długoletni pedagog rybnickiej szkoły muzycznej, wychowawca wybitnych muzyków. Pochowany został na cmentarzu komunalnym w Katowicach.

⇒ W czwartkowe popołudnie, **28 sierpnia** na płytę Rynku odświętnie przystrojona symbolami maryjnymi i kwiatami, przybył Obraz Matki Boskiej. Następnie od strażaków obraz przejęli parafianie ze „starego kościoła”. W ciągu kolejnych dni obraz gościł w bazylice św. Antoniego i wszystkich pozostałych rybnickich parafiach.

⇒ Ponad 700 uczniów rok szkolny powitało w nowej Szkole Podstawowej nr 36 w Boguszowicach.

⇒ W sobotę, **4 października** mszą w bazylice św. Antoniego rozpoczęto obchody 75-lecia Gimnazjum i I LO im. Powstańców Śląskich. W przeddzień głównych uroczystości miały miejsce imprezy towarzyszące.

⇒ **5-12 października** XXVIII Rybnickie Dni Literatury zaprezentowały środowisko literackie Dolnego Śląska. Honorową Złotą Lampkę Górniczą przeznaczono dla Renaty Hupki -założycielki zespołu „Przygoda”.

⇒ **11 listopada** odsłonięto wmurowane w płytę Rynku tablice upamiętniające umiejscowienie dawnego Ratusza oraz pobytu w Rybniku św. Jana Sarkandra i marszałka Józefa Piłsudskiego.

⇒ **19 listopada** z wielkim hukiem, bo z towarzyszeniem sztucznych ogni, nastąpiło w Rybniku otwarcie 13 w naszym kraju Centrum Zaopatrzenia Makro firmy Makro Cash and Carry.

⇒ Przekazany został miastu drugi co do wielkości (po parku „Kozie Góry”), park im. Henryka Czempieła o powierzchni 3,7 ha, położony w dzielnicy Niedobczyce, a założony przez KWK „Rymer”.

⇒ Rybnik był najbardziej bezpiecznym miastem w województwie katowickim. Współczynnik przestępstw na 100 tys. mieszkańców wynosił w mieście 1985, gdy średnia wojewódzka 2343 przestępstwa.

⇒ W mieście zanotowano 223 wypadki drogowe, w wyniku których 24 osoby zginęły, a 244 zostały ranne.

⇒ Zanotowano 1780 urodzeń i 1402 zgony, zawarto w rybnickim USC 813 małżeństw. Udzielono 140 rozwodów. 133 pary doczekały jubileuszu 50-lecia pożycia małżeńskiego.

1998

⇒ W piątkowe przedpołudnie, **9 stycznia** pod kołami przejeżdżającego samochodu zginął tragicznie w swoich rodzinnych Gotartowicach -"Ślązak Roku 94"-Henryk Konsek.

⇒ Uchwałą Rady Miasta z dnia **11 lutego** nadano honorowe obywatelstwo miasta Rybnika Mieczysławowi Brzostowi -autorowi książki „Rybnicki Inspektorat Armii Krajowej”.

⇒ **28 marca** zmarła Renata Hupka, założycielka i długoletnia szefowa Zespołu Tańca Ludowego "Przygoda", godnie rozślawiającego Rybnik w świecie.

⇒ W **kwietniu** rybnicka grupa folkowa "Carrantuohill" przebywała w Stanach Zjednoczonych na zaproszenie Claremont McKenna College z Kalifornii, tworząc muzyczną oprawę Międzynarodowego Festiwalu Czesława Miłósza.

⇒ W **kwietniu** w Rybniku przyłączono do sieci rybnickiego Zakładu Telekomunikacji 100 -tysięcznego abonenta.

⇒ **11 maja** miało miejsce oficjalne otwarcie supermarketu "Real", a dwa dni później udostępniono placówkę wszystkim mieszkańcom.

⇒ W sobotę, **27 czerwca** dokonano otwarcia pierwszej trasy przeznaczonej dla rowerzystów. Szlak prowadzi z Osiedla Nowiny w kierunku Orzepowic i Stodół.

⇒ W niedzielę, **26 lipca** w bazylice św. Antoniego rybniccy parafianie pożegnali odchodzącego na emeryturę ks. prałata Alojzego Klona, który przez ostatnie 23 lata był proboszczem w tym kościele. Nowym gospodarzem bazyliki został ks. Franciszek Musioł. W rybnickiej bazylice pierwszą mszę św. jako proboszcz odprawił w sobotę 1 sierpnia o godzinie 8.00.

⇒ W **sierpniu** na cmentarzu odsłonięto „na murze pamięci” tablicę poświęconą rybniczynom zamęczonym w obozach i łagrach.

⇒ Dzięki doskonałemu występowi na Olimpiadzie (9:11) rybniczanka Monika Bobrowska , w rankingu światowym szachistek awansowała na 13 miejsce. Natomiast na rozgrywanych w **sierpniu** w Rio de Janeiro Mistrzostwach Świata w szachach do lat 20-tu zdobyła srebrny medal. Wyniki te zostały zauważone i Monika znalazła się wśród 100 najwybitniejszych Polek 1998 roku.

⇒ **13 września** poświęcono budowany od 1993 r. kościół pw. św. Jana Nepomucena w Chwałęcicach.

⇒ Na trwające od **4 do 7 października** XXIX Rybnickie Dni Literatury zaproszono przedstawicieli krakowskich środowisk twórczych: literatów, plastyków, muzyków, aktorów. Głównym punktem gali inauguracyjnej Dni było wręczenie Złotej Honorowej Lampki Górniczej

światowej sławy pianiście jazzowemu, absolwentowi rybnickiej szkoły muzycznej -Adamowi Makowiczowi.

⇒ W niedzielę **11 października** odbyły się wybory do samorządu miasta i województwa. Z uprawnionych prawie 105 tys. osób w 70 komisjach obwodowych oddano 41.788 kart do głosowania. W mieście rybniczanie wybrali 45 radnych: 19 z Ruchu Rozwoju Rybnika, 16 z AWS, 9 z SLD, 1 z UW.

⇒ **28 października** abp Damian Zimoń konsekrował budowany od 1989 roku kościół pod wezwaniem św. Jana Sarkandra na Paruszowcu. Budowniczym i proboszczem świątyni był ks. Henryk Groborz.

⇒ **25 listopada**, po dymisji dotychczasowego Zarządu Miasta -członków Ruchu Rozwoju Rybnika z Prezydentem Józefem Makoszem -na sesji Rady Miasta, Prezydentem Miasta został wybrany lider AWS w Rybniku -Adam Fudali.

⇒ Miejską Bibliotekę Publiczną przy ulicy Szafranka odwiedzało około 500 osób dziennie. Posiadała ona 21 filii na terenie miasta. Zbiory jej liczyły blisko 400 tysięcy książek. Zapisanych było 33 tysiące stałych czytelników, którzy wypożyczyli do domu 614 tysięcy książek.

⇒ Z Kamienia pochodzi wykonany z piaskowca kamień drogowy, który wiosną tego roku ustawiono przed wejściem do rybnickiego Muzeum (na tyłach Ratusza). Wszystko wskazuje na to, że Kamień miał kiedyś wielkie, kamieniarskie tradycje. Ich ślad pozostał w nazwie miejscowości i w herbie. Przedstawia on człowieka, kamieniarza, trzymającego w prawej ręce kamień, zaś w lewej młotek. Jednak inna jest wersja herbu, zachowana na pieczęci gminy

Kamień, stosowanej jeszcze na początku XX wieku, w lewej ręce kamieniarza umieszczono nie młotek lecz „skórę”. Jest to skórzany fartuch, stosowany kiedyś również przez górników. Służył on do noszenia urobionych kamieni, zaś po przesunięciu na tył - jako „poduszka” podczas siedzenia na zimnym, mokrym kamieniu.

⇒ Ciekawszym obiektem wodnym miasta Rybnika jest staw „Paruszowiec” o powierzchni 12,4 ha, który został poddany generalnej renowacji w tym roku. W północno-zachodniej części stawu utworzono wyspę, która w zamyśle ma stać się ostoją ptactwa wodnego. Ponownie wprowadzono do zbiornika chronioną kotewkę -orzecha wodnego, która to roślina została wcześniej całkowicie zniszczona. Ponadto wokół stawu utworzono tereny rekreacyjne o powierzchni 32 ha, tzw. Rybnickie Błonia.

⇒ W nowym szpitalu w Orzepowicach zaczęła działać najnowocześniejsza w Polsce stacja dializ.

⇒ W tym też roku odnowiono kapliczkę w dzielnicy Rybnik -Północ z Wawokiem, przenosząc ją jednocześnie o kilka metrów od pierwotnej lokalizacji.

⇒ Na koniec roku w wydziale komunikacji Urzędu Miejskiego zarejestrowanych było 44.026 pojazdów (bez motorowerów i przyczep lekkich). Rok wcześniej było ich 40.365. Jak łatwo obliczyć, w ciągu jednego roku liczba pojazdów w mieście zwiększyła się o prawie 10 proc., czyli rybniczanie kupowali ponad 15 samochodów dziennie.

⇒ W Urzędzie Stanu Cywilnego zarejestrowano w tym roku 1742 noworodków, zanotowano 1332 zgony. Sakramentalne „tak” powiedziało sobie 819 par.

1999

⇒ **10 stycznia** ponad 400 wolontariuszy zebrało na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy 42.826 złotych i 79 groszy.

⇒ W **styczniu** - w wieku 84 lat zmarła zasłużona dla rybnickiego szkolnictwa profesor Wanda Różańska. W czasie okupacji więziona w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück. Już w **czerwcu** 1945 r. podjęła pracę w rybnickim gimnazjum i liceum. Języka polskiego uczyła aż do 1990 roku.

⇒ **9 lutego** zmarł o. Rufin Halszka, ojciec -werbista, wieloletni proboszcz (do 1998r.) parafii pw. Królowej Apostołów.

⇒ Ostatniego dnia **lutego** mieszkanka rybnickiej dzielnicy Orzepowice -Anna Skrzypiec obchodziła 103 rocznicę urodzin. Jest najstarszą mieszkanką Rybnika.

⇒ W sobotę, **27 marca** Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia nadano imię Karola i Antoniego Szafranków. W kościele OO. misjonarzy odprawiono mszę św. w intencji braci Szafranków, a w budynku szkoły odsłonięto tablicę pamiątkową.

⇒ W **sierpniu** na rozgrywanych w Austrii Mistrzostwach Świata akrobacji szybowcowej, dwa złote medale zdobył Jerzy Makula. Pozostali piloci Aeroklubu ROW: Adam Michałowski zdobył brąz w programie dowolnym, w programie „nieznanym” zwyciężyła Małgorzata Margańska, zaś Krzysztof Brząkalik zdobył złoty i brązowy medal.

⇒ W **sierpniu** rozpoczęto pierwsze prace związane z budową kampusu studenckiego przy ul. Rudzkiej, w obiektach byłego

szpitala.

⇒ **7 września** w TZR pod patronatem Elektrowni „Rybnik”, Urzędu Miasta Rybnik i Fundacji Jolanty Kwaśniewskiej „Porozumienie bez barier” odbyła się wielka impreza charytatywna, podczas której obok siebie stanęli wybitni tenorzy: Adam Zdunikowski, Bogusław Morka i Dariusz Stachura.

⇒ **13 września** Chwałęcice liczyły 1569 mieszkańców, Niedobczyce 14,5 tysiąca, a Raszowiec zamieszkiwało 1200 osób.

⇒ W dniach **26 września do 3 października** trwały jubileuszowe XXX Rybnickie Dni Literatury. Piętnastym laureatem Honorowej Złotej Lampki Górniczej, przyznawanej od 1985 roku zasłużonym dla Rybnika artystom i działaczom kultury, został Tadeusz Kijonka -poeta, redaktor i animator życia społeczno -kulturalnego na Górnym Śląsku.

⇒ **5 października** w rybnickim Muzeum otwarto wystawę dokumentującą „100 lat sportu w Rybniku”, w TZR odbyła się Gala Mistrzów.

⇒ **12 października** uchwałą Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Muzycznego im. Braci Szafranków, została powołana orkiestra Filharmonii Rybnickiej. Jej dyrektorem został wiolonczelista Antoni Smółka.

⇒ **18 października** udostępniono interesantom nowe skrzydło magistratu połączone z budowlą starego z 1928 roku. Łączna powierzchnia nowej części wynosi 2672 metry kw. Teraz prawie wszystkie wydziały, oprócz Wydziału Edukacji, Lokalowego i Dróg, znajdują się w jednym kompleksie.

⇒ "Pamięci tych co zginęli w walce o niepodległość Polski w latach 1945-1989 -Rada Miasta Rybnika" -tej treści tablicę pamiątkową odsłonięto w Święto Niepodległości na rybnickim cmentarzu.

⇒ **26 listopada** w TZR po raz pierwszy wręczono „Czarne Diamenty”-nagrodę dla firm i przedsiębiorstw naszego regionu, zasłużonych dla jego rozwoju.

⇒ **27 listopada**, wykonaniem „Mesjasza” G.F. Haendla przez orkiestrę Filharmonii Rybnickiej im. Braci Szafranków oraz chór Filharmonii Śląskiej pod dyr. Mirosława J. Błaszczyka, w bazylice św. Antoniego uroczyste rozpoczęto „Festiwal Sztuki Rybnik 2000”.

⇒ **10 grudnia** oficjalnie otwarto -po trwającej 10 lat modernizacji, rybnicki Zamek -siedzibę sądu.

⇒ W 1999 roku również w Rybniku zanotowano malejącą liczbę urodzeń. Noworodków zarejestrowano w USC tylko 1641, zanotowano 1418 zgonów, zawarto 833 związki małżeńskie. 125 par obchodziło jubileusz „złotych godów”.

⇒ Dzielnica Gotartowice liczyła około 3600 mieszkańców; posiada ona też swoje „poddzielnice”, które tradycyjnie nazywa się: Huta, Dwór, Kyncyrz, Gorylowiec, Dyngowiec, Podymacz, Byczyniec, Czorny Las, Pasterniak...

⇒ Dzielnica Smolna zajmuje zaledwie trzecią część dawnej, historycznej wsi Smolna. Zamieszkuje ją 8 tys. mieszkańców, a 75% z nich to ludzie, którzy osiedlili się tutaj w ostatnich 30-stu latach.

2000

⇒ **28 lutego** -najstarsza mieszkanka rybnickiej dzielnicy Orzepowice -Anna Skrzypiec urodzona w 1896 roku ukończyła 104 lata.

⇒ Od **marca** właścicielem 60 % udziałów "Ryfamy", a więc całego przedsiębiorstwa, jest firma "Gwarant". Do tego czasu "Ryfamą" rządziły Narodowe Fundusze Inwestycyjne. Za ich "panowania" załoga zmniejszyła się z 1300 do 600 osób, produkcja była coraz niższa, a hale świeciły pustkami.

⇒ Popelnione na początku **marca** zabójstwo na terenie Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Rybnickiej Kuźni, którego ofiarą była pracująca tam sprzątaczką, wstrząsnęło rybnicką opinią publiczną. Reakcją młodzieży był marsz przeciw przemocy, który przeszedł ulicami miasta pod koniec **kwietnia**. Wzięło w nim udział ponad 1000 uczniów rybnickich szkół ponadpodstawowych.

⇒ Wieczorem **8 kwietnia** w kościele św. Jadwigi Śląskiej na Nowinach, Filharmonia Rybnicka wykonała utwory kompozytorów francuskich. Tym razem orkiestrę poprowadził Jerzy Maksymiuk. Partyturę ze swoimi poprawkami i batutę maestro przekazał rybnickiej Szkole Muzycznej. Zostały one zlicytowane **20 kwietnia** na antenie Radia Katowice. Za 2.500 zł nabył je Roman Gładysz.

⇒ Pod koniec **marca** z mogił żołnierzy Września na rybnickim cmentarzu zniknęły ozdabiające je metalowe miecze. Złodzieje w brutalny sposób również zdewastowali monument upamiętniający zbrojny czyn Powstańców Śląskich. Wyłamali z niego litery tworzące pamiątkowy napis.

⇒ W sobotę, **29 kwietnia** o godzinie 15.50 z północnej wieży bazyliki zdjęto pięć starych dzwonów. W największy z nich -nazwany „św. Maryja”-tradycyjnie metr nad ziemią uderzono ostatni raz na pożegnanie. W miejsce starych i popękanych dzwonów zawieszono pięć nowych: największy -„św. Antoni”, „św. Józef”, „św. Maryja”, „św. Jan Sarkander” i „św. Barbara”. Odląła je ludwisarnia J. Felczyńskiego z Przemyśla. Dzwony poświęcił 24 kwietnia ks. bp Gerard Bernacki.

⇒ **3 maja** na rybnickim cmentarzu odsłonięto i poświęcono pomnik Powstańców Śl. -siedzącą sylwetkę Śląskiego Powstańca „czuwającego” nad wiecznym spokojem pochowanych obok towarzyszy.

⇒ **4 maja**, podobnie jak w całym kraju, również w Rybniku rozpoczęła się rewolucja tablicowa. Oprócz pięciu cyfr na nowych, białych tablicach rejestracyjnych pojazdów widnieją przed cyframi litery SR. Powiat ziemski rybnicki otrzymał litery SRB.

⇒ **8 maja**, nomen omen w Dzień Zwycięstwa, pierwszy pacjent przekroczył progi budowanego od ponad 25 lat szpitala w Orzepowicach. Jako pierwszych przewieziono do nowego pawilonu łóżkowego pacjentów z oddziału internistycznego z „Juliusza”.

⇒ **18 maja**, dokładnie o godzinie 12.00 w Rybniku - Stodołach zabrzmiał krakowski hejnał. W ten sposób obwieszczony został początek uroczystości z okazji 80 urodzin papieża Jana Pawła II, połączonej z odsłonięciem i poświęceniem tablicy upamiętniającej pobyt młodego ks. Karola Wojtyły w naszym mieście.

⇒ W dniach **11 do 14 maja** liczące ponad 2000 młodych ludzi rybnickie środowisko studenckie zorganizowało Juwenalia 2000 -impresję wpisano w kalendarz Festiwalu Sztuki Rybnik 2000.

⇒ W **maju** - w 13 rybnickich szkołach średnich do egzaminu maturalnego przystąpiło ponad 2200 osób, w tym ponad 160 osób, które podeszły do niego po raz wtóry.

⇒ W **maju** miłośnicy popularnych „garbusów” zjechali do Rybnika-Kamienia na pierwszy Międzynarodowy Zlot Volkswagenów.

⇒ **17 czerwca** II Liceum Ogólnokształcącemu nadano imię Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Uroczystość połączona była ze zjazdem absolwentów.

⇒ **24 czerwca** dokonano oficjalnego, uroczystego poświęcenia i otwarcia szpitala w Orzepowicach.

⇒ **16 sierpnia** na rynku pojawił się "Rybnicki Full", piwo z rybnickiego browaru - będącego we władaniu browarów "Strzelec". Niestety rozlewane jest w Kacicach pod Krakowem.

⇒ Jerzy Makula - pilot - członek rybnickiego Aeroklubu - kapitan PLL "LOT" był za sterami samolotu Boeing 767, który "dowiózł" polskich sportowców na Igrzyska Olimpijskie do Sydney.

⇒ **2 września** gościł w mieście urzędujący prezydent, ubiegający się o reelekcję Aleksander Kwaśniewski. W TZR odbył zamknięte spotkanie z wyborcami, a następnie na Rynku spotkał się z mieszkańcami, przy okazji odbywającego się tam festynu zorganizowanego przez Radio Katowice.

⇒ **2 września** zmarł w Londynie Bolesław Gozdek, obrońca Rybnika we wrześniu '39 r., kiedy to jako dowódca w stopniu podporucznika I plutonu 1-szej Kompanii II batalionu 75 Pułku Piechoty działał w rejonie Maroka. Po kapitulacji swojej jednostki dostał się do niewoli. Za wybitną odwagę i męstwo odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari.

⇒ **25 września** oddano do użytku zmodernizowaną oczyszczalnię ścieków w Rybniku-Orzepowicach, której przepustowość szacuje się na 27,5 tys. metrów sześciennych ścieków na dobę.

⇒ **1 października** zainaugurowano XXXI Rybnickie Dni Literatury, które trwały 7 dni. Laureatem Złotej Honorowej Lampki Górniczej został mieszkający w Rybniku znakomity dyrygent Mirosław Jacek Błaszczyk.

⇒ **5 października** nowy rok akademicki rybnicki studenci powitali w pierwszym oddanym do użytku obiekcie przy ul. Rudzkiej - Zespół Szkół Wyższych-tak bowiem brzmi oficjalna nazwa kampusu.

⇒ Prawie 61% uprawnionych, tj. 65.276 mieszkańców naszego miasta wzięło udział 8 października w prezydenckich wyborach, oddając w 72 obwodach 64.725 ważnych głosów. Wyniki wyborów odzwierciedlały wynik ogólnopolski. Zwyciężył Aleksander Kwaśniewski (55,64%), za nim Andrzej Olechowski (21,51%), trzeci Marian Krzaklewski (15,22%).

⇒ **16 października** rybnicki radni jednogłośnie przyjęli uchwałę o nadaniu Metropoliecie Katowickiemu ks. abp Damianowi Zimoniowi tytułu Honorowego Obywatela Miasta Rybnika. Godność tą arcybiskup odebrał w poniedziałek 18 grudnia w Urzędzie Miasta.

⇒ **21 października** ok. godz. 22 Stefan Znamirowski -mieszkaniec Gliwic złowił na zbiorniku elektrowni Rybnik ważącego 70 kg suma, czym ustanowił nie pobity od 14 lat rekord Polski

⇒ **20 listopada** rybnicki radni uchwalili poprawki do herbu miasta, zgodne z zasadami heraldyki. Herbową tarczę wyprostowano. Zniknęła murowana korona, opadające po bokach herbu labry i biała wstęga z napisem "Rybnik".

⇒ **2 grudnia** owacje na stojąco zebrał Adam Makowicz, który wraz z muzykami Filharmonii Rybnickiej pod dyr. Mirosława J. Błaszczyka dał w TZR charytatywny koncert na rzecz nowej siedziby rybnickiej Szkoły Muzycznej, dla której adaptowany jest budynek byłego szpitala przy ul. Żorskiej.

⇒ **4 grudnia** w Lievin prezydent Rybnika podpisał z tamtejszym merem umowę o partnerstwie i współpracy obu miast. Po Saint Vallier i Mazamet, Lievin jest trzecim francuskim miastem partnerskim Rybnika.

⇒ **31 grudnia** godz. 23.59. Pozostała tylko jedna minuta do końca roku, wieku, tysiąclecia i do momentu przyłączenia Ochojca do Rybnika. Stał się on jego 27 dzielnicą, gdy jeszcze w niedzielę 1500 jego mieszkańców było obywatelami gminy Pilchowice.

2000 - 2010

przepraszam - w trakcie opracowywania.

[powrót do góry](#)